

4

• СОВЕТСКОЕ ИСКУССТВО • SOVIET ART • SOWJETKUNST

180
1966/3

180/3

ԵՅՔՄՄ

ԵՐՄՅԵՅ

1966

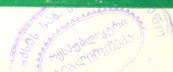
საბავშვო საბავშვო

თუაფრი
გუსიკა
გუსკვრია
ქინო
კაქიგაქაფა
ქოჯობაზია

საბავშვო სსრ კულტურის სამინისტროს
უწყებულთაგანია შარბალი

10.001.

4 · 1966

ა. თოიძე

ბელადის მოწოდება

საქართველოს კპ XXIII ყრილობაზე →

მთავარი რედაქტორი — ოთარ ეგაძე

სარედაქციო კოლეგია: შალვა ამირანაშვილი, გელა ბანძელაძე, კარლო გოგოძე, ალექსი მაჭავარიანი, ნათელა ურუშაძე, გრიგოლ ფოფხაძე, დიმიტრი ჯანელიძე, ვანო წულუკიძე.

ორი მარტი საქართველოს კომუნისტური პარტიის XXIII ყრილობის გახსნის დღედ იქცა. საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭოს სხდომათა დარბაზი კიდევ ერთხელ ამეტყველდა ხალხის სასიკეთოდ, განვლილის შესაჯამებლად, ახლის დასასახავად, ერთობლივი, ნოვატორული და შემართებითი იერიშის მისატანად სახვლიოდ გამიზნულ მიჯნებზე, უფრო მეტისა და კარგის ასაშენებლად, გასაშენებლად, ასაყვავებლად, გასამრავლებლად, — სულიერი და ეკონომიური დოვლათის მოსაწვევად.

ასეთ საზეიმო-საქმიან ვითარებაში საქართველოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის საანგარიშო მოხსენებით გამოვიდა სკკპ ცენტრალური კომიტეტის პრეზიდიუმის წევრობის კანდიდატი, საქართველოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის პირველი მდივანი ვასილ პავლეს ძე მჭავანაძე, რომლის მოხსენების გარშემო გაიშალა აზრიანი და საქმეში ღრმად ჩახედულთა გამოსვლა — კამათი, რჩევა, მოთხოვნა.

ყრილობის მსვლელობამ კიდევ ერთხელ ნათელჰყო, რომ ხალხი და პარტია ერთ მონოლითურ, განუყრელ მცნებას წარმოადგენს, პარტიისა და ხალხის მორალურ-პოლიტიკური ერთიანობა ახლა კიდევ უფრო განმტკიცდა იმითაც, რომ 1964 წლისა და შემდგომმა ბუნეუმებამაც სამოქმედო მიზნად დაისახეს სერიოზულ ნაკლოვანებათა აღმოფხვრა ჩვენი ქვეყნის ეკონომიკის, სამეურნეო და კულტურული მშენებლობის ხელმძღვანელობაში, პარტიული და სახელმწიფო ხელმძღვანელობის ნამდვილად ლენინური სტილითა და მეთოდებით აღორძინებისათვის. დასამალი არაა, რომ უკანასკნელი ათი წლის მანძილზე ერთპიროვნულმა, ახირებულობითმა და ანგარიშგაუწყველობითმა სუბიექტურმა ხელმძღვანელობამ უფრო მეტი ძალღონის მოზიდვის მოთხოვნის წინაშე დააყენა პარტია და ხალხი. საბჭოთა კავშირის მშრომელებმა ეს სწორად გაიგეს და დაულაღავი შემოქმედებითი შრომით, პარტიული ხელმძღვანელობის ლენინური მეთოდების გამოყენებით მცირე დროში გამოასწორეს ის, რაც ასეთ დიდ ეკონომიურ და მორალურ დანაკლისად აჩნდა ქვეყანას, მასებს, პარტიას. ამგვარმა ცდამ ნაყოფი გამოიღო, „შეიდწლიანი გეგმის შესრულების მსვლელობისას შეტანილია ახალი წვლილი კომუნისტური მატერიალურ-ტექნიკური ბაზის შექმნაში, გაიზარდა, ამაღლდა საბჭოთა ადამიანების ცხოვრების დონე“.

საქართველოს მშრომელების შრომითსა და შემოქმედებით მღვწევებს უდიდესი მნიშვნელობა აქვს ერთობლივ მოღვაწეობაში, კომუნისტური მშენებლობის დიად პროცესში. ვერავითარი ცალკეული ნაკლოვანება, ვერავითარი უარყოფითი მოვლენა, ჩამორჩენა ვერ შეაჩერებს ჩვენი გოლიათურ სვლას, რომლის ნაკვალევად რჩება მხოლოდ აყვავებული ველ-მინდვრები, აღმათოულ-ამუშავებული ფაბრიკა-ქარხნები, აღორძინებული მეცნიერული ძიებანი, ფრთავაშლილი მხატვრული შემოქმედება, — თეატრის, კინოს, მუსიკის, სახვითი ხელოვნებისა თუ მწერლობის რომელ დარგსა და ქანრსაც არ უნდა ეცეზობოდეთ.

შლიერი მატერიალური საფუძველი ძლიერ სულიერ

პარტიასთან — ხალხის საკათილდაოდ

სახლისათვის სიკეთისა და ბედნიერების მოტანა, შრომისა და შემოქმედი ადამიანების სიხარულის გამრავლება, — აი მიზანი, რაც თავისი მოღვაწეობის ქვაკუთხედად დაიდო კომუნისტურმა პარტიამ. ამ გზას ადგანან ქართველი კომუნისტები, ამ გზას მისდევენ ხელგამარჯვე ქართველი მშრომელები. ვინც არაერთი წარმატება მოუტანა ლენინური მოძღვრებით გეზგაკაფულ ჩვენს რესპუბლიკას, საქართველოს მრეწველობასა და სოფლის მეურნეობას, ქართულ მეცნიერებასა და განათლებას, ლიტერატურასა და ხელოვნებას, ჯანმრთელობისა და სპორტის მოამაგებს.

ზედნაშენსაც წარმოშობს. საქართველოს ეკონომიკის ზრდამ საქართველოს კულტურასაც გაუხსნა გზა. ამის მტკიცელი ადასტურებაა ქართველი ხალხის სულიერად მდიდარი აზრობა და მისი უფრო მაღალი მერმისი. განა კოტა რამ გაკეთდა თუნდაც უკანასკნელი ორი წლის მანძილზე? ბევრი ძალიან ბევრი, რაც იმაშიც გამოიხატა, რომ საქართველოს სს რესპუბლიკის მერმოდ მიენიჭა უნაბეღესი ჯილდო — ლენინის ორდენი.

პარტიის XXIII ყრილობამ ყოველივე ამაზე დაჯერებით ილაპარაკა, მაგრამ თვლი არ დახუტა ნაკლოვანებებზეც. ასეთი გულახდილი, პირდაპირი და პირშიმთქმელი ლაპარაკით ხვალ უფრო წინ წავაგდებთ დღესაც გამარჯვებულ საქმეს. დღეს უფრო ღრმად და საფუძვლიანად უნდა ვიმუშაოთ, რომ ხვალ კიდევ უფრო გავრცეიწებულ შემოქმედებითი ტემპის ალება შევძლოთ.

ყრილობამ თავის გადაწყვეტილებებში გაშლილი კომუნისტური მშენებლობის ნათელი პროგრამა დაგვისახა. ახლა ამოცანა იმაშია, რომ ყველა, — დიდი თუ პატარა, საერთო, საზოგადოებრივ საქმეს გავყვიტო; ზოგმა მრევლელობაში აჩვენოს თავისი ნიჭი და უნარი, ზოგმა კი მეცნიერებაში, ერთნი საკომლუერნო მოღვაწეობას უნდა დაეწეზუნენ, მეორენი კი კულტურული შემართების მძიმე კვერთხს.

ხალხის სულიერად გამდიდრებისა და დაბურების საპატიო საქმეში უდიდესი მნიშვნელობა ეძლევა იდეოლოგიური მოღვაწეობის ყოველ უბანს, პარტიულ-პოლიტიკური მუშაობა იქნება იგი თუ ლიტერატურულ-მხატვრული შემოქმედება. მართებული იყო ვასილ მკავანაძე, როცა ცუცის საანგარიშო მოხსენებაში თქვა იდეოლოგიურ მუშაობაზე: „იდეოლოგიის ამ დარგში ყველაზე ნაკლებად დასაშვებია სუბიექტივიზმის რაიმე გამოვლინება. ლიტერატურისა და ხელოვნებისადმი პარტიული ხელმძღვანელობა სულაც არ ნიშნავს, რომ ამა თუ იმ ხელმძღვანელს შეუძლია თავს მოახვიოს ვისმე თავისი პირადი შეხედულებანი და გემოვნება, რასაც ჯერ კიდევ ამ ცოტა ხნის წინათ ჰქონდა ადგილი“. პარტიას სჯერა და სწამს, რომ „ჩვენი შემოქმედებითი ინტელიგენცია, ლიტერატურისა და ხელოვნების პარტიულობისათვის რომ იბრძვის, მუდამ იღვა, დგას და კვლავაც იღვება მტკიცე იდეურ პოზიციებზე, მთელ თავის ძალებს მოახმარს მასთვის კომუნისტური აღზრდის უმნიშვნელოვანესი ამოცანების გადაჭრას“.

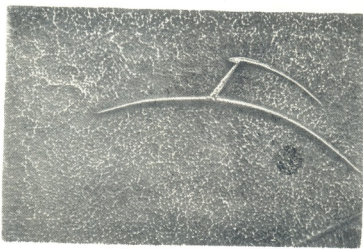
ყრილობამ მოუწოდა, რომ საპირთა თვითეული ნაწარმოები კვლავაც გამსჭვალული იყოს პარტიულობის სულისკვეთებით, შესებაშემოღეს ღრმა იდეურობისა და მა-

ღალი მხატვრულობის მოთხოვნებს, მკაფიოდ, მართლად ასახავდეს ჩვენი სინამდვილეს, ჩვენი თანამედროვეობის ცხოვრებასა და საქმეს. ყველაფერი, რასაც ქმნიან ჩვენი მწერლები, მხატვრები, კომპოზიტორები, თეატრალური ხელოვნებისა და კინოხელოვნების მუშაკები, უნდა ამდიდრებდეს ხალხის კულტურას, იყოს ჩვენი დიდი ეპოქის ღირსი.

ყრილობამ გაამახვილა ყურადღება მაკანსად ტენდენციასაც, რომელსაც შეუძლია ზიანი მიაციოს მხატვრული შემოქმედების ბუნებრივ ზრდას: „სოციალიზმის მშენებლობის პრაქტიკაში დაშვებული ცალკეული ნაკლოვანებების, შეცდომებისა და დაუდევრობის განზოგადებისა და ტიპიზაციისას, სოციალისტური კანონიერების სხვადასხვაგვარ დარღვევითა ხატოვანი აღწერით გატაცებულმა ზოგიერთმა შემოქმედებებმა მუშაკმა ნებსით თუ უნებლით იწყო ჩვენი სინამდვილის დამახინჯება თავის ნაწარმოებებში. ეს ეწინააღმდეგებოდა სოციალისტური რეალიზმის ძირითად დებულებებს“ — თქვა ამხანაგმა ვ. პ. მკავანაძემ.

ჩვენი ლიტერატურისა და ხელოვნების ძირითადი ამოცანა — დამაჯერებლად ვუჩვენოთ კომუნისტური მშენებელი ადამიანების მდიდარი სულიერი სამყარო, ავსახოთ ისინი სიხარულით და შრომითი შემართების წყურვილით, ხელი შევუწყით მათ გმირულ ბრძოლას, გვაღამაზოთ მათი ყოველდღიური ცხოვრება და ყოფა მაღალაზრიანი და მრავალფეროვანი ესთეტიკური ატმოსფეროთი, ავამაღლოთ მუშისა და კომლუერნის მხატვრული გემოვნება, მივუახლოვოთ ერთმანეთს და შემდეგში კი მოვსაოთ განსხვავება ფიზიკურ და გონებრივ შრომას შორის, მივცეთ ადამიანებს რამდენიმე პროფესია, რათა ისინი ერთ საქმეზე და ერთ მოქმედებაზე კი არ იყვნენ მიჯაჭვულნი, არამედ შემოქმედებითი ნაირსახეობის წყალობით უფრო მეტ სასარგებლოსა და სასიამოვნოს ქმნიდნენ საკუთარი თავისათვის და საერთოდ საზოგადოებისათვის.

ეს ამოცანები არც თუ მარტო სახელოდ გადასაწყვეტია, მაგრამ მისი განხორციელებისათვის ბრძოლა თვითეული ჩვენგანისათვის სადღეისო მოვალეობაა. ამაზე მივივანიშნა საქართველოს კომუნისტური პარტიის ყრილობამ და ამის შესასრულებლად უნდა დავიარაზოთ ყველა, დავიარაზოთ, რათა კიდევ უფრო მეტი წარმატებებით შევხედეთ ოქტომბრის რევოლუციის 50 წლისთავსა და ლენინის დაბადების 100 წლისთავს. არც ეს თარიღებია შორს. მით უფრო მეტი გვაქვს გასაკეთებელი დღეს, რათა ხვალ მეტი რამყოფილება ვივარდინო ჩვენი ნაშრომით, ნააზრევითა და ნამოქმედართ.

ინსტიტუტი. 1808 წელს სპეციალურად ამ პრივილეგიურ სსსწავებელისათვის არქიტექტორ ჯ. კვარნეის პროექტით აიგო კლასიკური სტილის შენობა. რევოლუციამდე მრავალი წლის მანძილზე სმოლნი მთავსებული იყო კეთილშობილ ქალთა ინსტიტუტი. 1917 წლის აგვისტოში ინსტიტუტის მსმენელი ქალები გადაიყვანეს სხვა სასწავლო დაწესებულებებში და შენობა დაიკავა პეტროგრადის საბჭომ, რომელიც მანამდე თავრიდის სასახლეში იმყოფებოდა.

* * *

მუშები, ჯარისკაცები და მატროსები კარგად იცნობდნენ სმოლნს, რომელიც ჯერ კიდევ კორნილოვის აჯანყების დროს პეტროგრადის დაცვის შტაბად იქცა, ხოლო ოქტომბრის ისტორიულ დღეებში — შტაბად შეიარაღებული აჯანყებისა, რომელსაც დიდი ლენინის მეთაურობით ბოლშევიკური პარტია ხელმძღვანელობდა.

1917 წლის ოქტომბრის საღამოს სმოლნის წინ იყო ვეებერთელა ბალახმოდებული და ბუჩქნარიანი მიწოდრი და ვიწრო ქვაფენილი. ირგვლივ კოცონები ენთო. ფანჯრებში შუქი კაშკაშებდა. მოედანზე შეჯგუფებულიყვნენ წითელგვარდილები, ჯარისკაცები, ხმაურობდნენ ჯავშნიანი მანქანები. მომარაგებული იყო შუმა ბარიკადების აღსამართად, თუ ამის საჭიროება შეიქნებოდა. შენობის შესასვლელთან იდგა ტყვიამფრქვევები და ქვეშეხები, კარებს იცავდნენ გუშაგები.

1917 წლის 24 ოქტომბერს ვ. ი. ლენინმა დატოვა თავისი უკანასკნელი კონსპირაციული ბინა სერდობოლსკის ქუჩაზე და სმოლნიში წაივიდა, რათა ხელში აეღო შეიარაღებული აჯანყების ხელმძღვანელობა.

ბელადის მისვლიდანვე სამხედრო-რევოლუციური კომიტეტის საქმიანობამ განსაკუთრებით ფართო ხასიათი მიიღო, შეიარაღებული აჯანყების ლენინური გეგმა წარმატებით ხორციელდებოდა.

25 ოქტომბრის დილისათვის აჯანყების ბედი უკვე გადაწყდა. რევოლუციურმა მუშებმა და ჯარისკაცებმა დაიკავეს სატელეფონო სადგური, ტელეგრაფი, რადიოსადგური, ნევის ხიდიები, ვაგზოები და დედაქალაქის სხვა საკანაძო პუნქტები. ზამთრის სასახლეში გამომწყვდეული იქნა ხელისუფლებიდან გადაყენებული, თითქმის ყოველგვარ ძალას მოკლებული დროებითი მთავრობა.

25 ოქტომბრის დილის 10 საათზე გამოქვეყნდა ლენინის მიერ დაწერილი მიმართვა „რუსეთის მოქალაქეებსადმი“.

ეს ისტორიული დოკუმენტი იუწყებოდა, რომ დროებითი მთავრობა დამხობილია, სახელმწიფო ძალაუფლება გადავიდა პეტროგრადის მუშათა და ჯარისკაცთა საბჭოს ორგანოს — სამხედრო-რევოლუციური კომიტეტის ხელში, რომელიც დგას პეტროგრადის პროლეტარიატისა და ჯარნიშონის სათავეში.

საქმე, რისთვისაც ხალხი იბრძოდა: დაუყოვნებლივი დემოკრატიული ზავის შეთავაზება, მიწის მემპროლური საკუთრების გაუქმება, მუშათა კონტროლი წარმოებაზე, საბჭოთა მთავრობის შექმნა — ეს საქმე უზრუნველყოფილია.

ბელადის ხელში დაწერილი ამ დოკუმენტის ფოტოპირი მუზეუმის ექსპოზიციის დოკუმენტების ცენტრშია მოთავსებული.

25 ოქტომბერს შუადღისას ვლადიმერ ილიას ძე პეტრო-

ლენინი სმოლნი

ფილიპე მახარაძე

მოლნი!.. ლენინგრადშიც რომ არ იყოთ ნამყოფი, სმოლნის შესახებ მაინც ბევრი რამ გაგიგონიათ, წაგიკითხავთ, გინახავთ ეს შენობა ფოტო თუ ფერწერულ სურათებზე, კინოში.

სმოლნმა თავისი წოდება მიიღო აქ XVIII საუკუნეში არსებული საწარმოსაგან, სადაც საადმირალოს ნავსაშენისათვის ფისს ამზადებდნენ. 1748 წელს რუსეთის ამ ჯერ კიდევ სრულიად ახალგაზრდა დედაქალაქის აღმოსავლეთ გარეუბანში არქიტექტორ ვ. რასტრელის პროექტის მიხედვით დაიწყო სმოლნის მონასტრის აგება. 1764 წლიდან 1808 წლამდე მონასტრის შენობაში მოთავსებული იყო კეთილშობილ ქალთა

გრადის საბჭოს საგანგებო სხდომაზე სმოლნის სააქტო დარბაზში გამოვიდა მოხსენებით საბჭოთა ხელისუფლების ამოცანების შესახებ. რევოლუციის ბელადის გამოჩენას დარბაზში საზღვრული მქუხარე ტაშითა და მისალმების შეძახილებით შეხვდნენ. ლენინმა გამოცხადა სოციალისტური რევოლუციის განარჯვება და გამოთქვა ურყევი რწმენა, რომ სოციალიზმი რუსეთში გაიმარჯვებს.

26 ოქტომბრის დილის მეოთხე საათზე სრულიად რუსეთის საბჭოების მეორე ყრილობამ მოისმინა ცნობა კონტრრევოლუციის უკანასკნელი დასაყრდენის — ზამთრის სასახლის აღების შესახებ. ყრილობამ მქუხარე ტაშით მიიღო ლენინის მიერ დაწერილი მოწოდება „მუშების, ჯარისკაცებისა და გლეხებისადმი“, რომელშიც გამოცხადებული იყო, რომ მიუღი სახელმწიფო ძალაუფლება ცენტრსა და ადგილებზე საბჭოების ხელში გადავიდა.

ყრილობის პირველ სხდომას ვლადიმერ ილიას ძე არ ესწრებოდა.

ლენინს ორი დღეამის განმავლობაში არ ეძინა, არ დაუსვენა, და მხოლოდ მას შემდეგ, რაც აღებულ იქნა ზამთრის სასახლე და დროებითი მთავრობა დააბატონრეს, ვლადიმერ ილიას ძე წავიდა ვ. დ. ბონჩ-ბრუევიჩის ბინაზე ხერსონის ქუჩაზე, რათა ცოტა დაესვენა. ვლადიმერ ილიას ძეს გამოუყვეს ცალკე ოთახი, მაგრამ მას არ უძინა და იმ ღამით დაწერა პროექტი დეკრეტისა მიწის შესახებ, რაზეც მუშაობდა ჯერ კიდევ სურდობოლსკის ქუჩაზე დაიწყო. ხოლო 26 ოქტომბრის დილით სმოლნი დაწერა პროექტი დეკრეტისა ზავის შესახებ.

26 ოქტომბერს საღამოს ვლადიმერ ილიას ძე მონაწილეობდა საბჭოების მეორე ყრილობის მეორე და დასასრული სხდომების მუშაობაში. დელეგატები რევოლუციის ბელადს მქუხარე ტაშით, აღფრთოვანებული შეძახილებით შეხვდნენ. ყრილობაზე თავისი პირველი გამოსვლა ლენინმა მიუძღვნა ზავის საკითხს. აღნიშნა ის, რომ ეს თანამედროვეობის მწვავე საკითხია, ვლადიმერ ილიას ძემ წაიკითხა მის მიერ დაწერილი პროექტი დეკრეტისა ზავის შესახებ. საბჭოთა მთავრობა ყველა ხალხს და მთავრობას მიმართავდა წინადადებით შეეწყვიტათ ომი და დაედოთ საპარტიოანი დემოკრატიული ზავი. ყრილობის დელეგატები დიდი მოწონებით შეხვდნენ ლენინს დეკრეტს.

აი როგორ აღწერს ამერიკელი მწერალი, კომუნისტი ჯონ რიდი იმ ისტორიული მნიშვნელობის ვითარებას, რომელშიც საბჭოების ყრილობამ მიიღო ეს დეკრეტი, — თავის სახელგანთქმულ წიგნში „ათი დღე, რომელზეც შედრა მსოფლიო“: „მოულოდნელმა და სტიქიურმა აღფრთოვანებამ ყველა ფეხზე წამოგვყენა, და ჩვენი ერთსულოვნება გამოიხატა მწყობრი, აწარმოვებელი სიმღერით „ინტერნაციონალისა“. რომელიღაც ხანში შესული, ჭადარაწერული ჯარისკაცი დაშვივით ტიროდა... მღერავი ჰიმნი დარბაზს ავსებდა, გარეთ იჭრებოდა კარ-ფანჯარებიდან... „ბოლო მოელო ომს!“, „ბოლო მოელო ომს!“ — ბედნიერი ღიმილი ამბობდა ჩვენი მეზობელი, ახალგაზრდა მუშა“.

მეორე დღეს დეკრეტი ზავის შესახებ მთელ მსოფლიოს მოედო.

ყრილობის დელეგატებმა უდიდესი აღმავლობითა და შეუნელებელი ყურადღებით მოისმინეს ლენინის მოხსენება მიწის შესახებ. მოხსენების დროს ვლადიმერ ილიას ძემ გამოაქვეყნა მის მიერ დაწერილი და ბოლშევიკური პარტიის მიერ ყრილობაზე განსახილველად წარდგენილი პროექტი დეკრეტისა მიწის შესახებ.

ამ დღიად ისტორიული აქტით ჩვენმა პარტიამ სამუდამოდ, ურღვევი კავშირით შეაერთა ჩვენი ქვეყნის მუშები და გლეხები, შექმნა პროლეტარიატის დიქტატურის ურყევი საფუძველი.

ყრილობამ ერთსულოვნად მიიღო ლენინური დეკრეტები ზავისა და მიწის შესახებ და შექმნა მსოფლიოში პირველი პროლეტარიატის დიქტატურის მთავრობა — სახალხო კომისარათა საბჭო ლენინის მეთაურობით.

აი ისინი, ეს დეკრეტები, დღეს გიტრინის მინის ქვეშ ლენინის ოთახში! ყურადღებით, მღელვარებით კითხულობენ მათ მზღვარები, მუშები, გლეხები — ყველა ასაკისა და პროფესიის ადამიანები. მათი გული სიამაგიე იცხება. საბჭოთა მთავრობის მშვიდობისმოყვარული პოლიტიკა საყოველთაოდ ცნობილი და უცვლელია.

ჩვენი ქვეყნის მუშებმა კლასი და მშრომელი გლეხობა აღფრთოვანებული შეხვდნენ საბჭოების მეორე სრულიად რუსეთის ყრილობის ისტორიულ გადაწყვეტილებებს. ყრილობაზე ლენინის გამოცხადა აღბეჭდილია მხატვარ ი. სერგებიაკოვის ცნობილი სურათზე. სმოლნის სახლ-მუზეუმებში ამ სურათის ფოტოპირია.

სმოლნი ვლადიმერ ილიას ძემ ჭეშმარიტად ტიტანური მუშაობა გასწია, ხელმძღვანელობდა მსოფლიოში პირველ საბჭოთა მთავრობას, კომუნისტურ პარტიას, დაწერა საბჭოთა მთავრობის პირველი დეკრეტი და განკარგულებანი, იღებდა მუშათა, გლეხთა, ჯარისკაცთა, მზღვართა დელეგაციებს, პარტიულ და საბჭოთა მუშაკებს, რომლებიც მასთან ჩადიდნენ რუსეთის ყველა კუთხიდან.

თვითუღლ ასეთ საუბარს ვლადიმერ ილიას ძე იყენებდა იმისათვის, რომ უკეთ გაეგო ხალხის განწყობილება და საჭიროებანი. მიუხედავად იმისა, რომ ვ. ი. ლენინი დაკავებული იყო უდიდესი სახელმწიფო მნიშვნელობის საქმეებით, იგი გულისხმევად ეხმარებოდა ყოველივეს, რაც კი მშრომლებს, უბრალო ადამიანებს აღუვლიდა. ქარხანა „ერეკოსნის“ მუშა ა. სემენოვმა სმოლნი მოიტანა მუშების საჩივარი ხელფასის შეგვიანების შესახებ. ვლადიმერ ილიას ძემ მიიღო მუშა და აქვე კ. მენდინსკის მემეგობით მისცა ბანკს წერილობითი განკარგულება: „დეკრეტებზე მიეციეთ აშხ. სემენოვს 500 ათასი მანეთი ქარხანა „ერეკოსნის“ მუშებისათვის ხელფასის დასარიკებლად“. დოკუმენტზე არც ბეჭედი იყო და არც ტიკა. მაგრამ ის საბჭოთაბის წარმოადგენდა ბეჭედ, რტა მსოფლიოში ასეთი ხელის მოწერა — ლენინი ერთადერთი იყო!..

მას შემდეგ, რაც ვლადიმერ ილიას ძემ თავი მინაგბ ბინას სურდობოლსკის ქუჩაზე და სმოლნი გადავიდა, მას თითქმის სამი კვირის განმავლობაში არა ჰქონდა მუდმივი საცხოვრებელი ადგილი. დასვენების ხანმოკლე საათებს იგი ან ნათესავებთან, ან ახლო ახსანაგებთან ატარებდა.

ლენინი გამოთქვამდა სურვილს, რომ მისი საცხოვრებელი ყოფილიყო რაც შეიძლება ახლოს სამუშაო ადგილთან. იმ პირობებში, განსაკუთრებული დაძაბული მუშაობისას, რასაც ვ. ი. ლენინი ეწეოდა, ყველაზე მიზანშეწონილი იყო, რომ მას აქვე, სმოლნიშვე ეცხოვრა.

პარტიის ცენტრალურმა კომიტეტმა დაავალა ვ. ი. ბონბრევერს და სმოლნის კომუნდანტს პ. მაკოცს მიეწყობთ ვლადიმერ ილიას ძისა და ნადეჟდა კონსტანტინეს ასულ კრუსკაიასათვის საცხოვრებელი და სამუშაო ოთახი.

ლენინი დასახლდა მეორე საბურთალოს. იმ ოთახში, სადაც ვლადიმერ ილიას ძე და ნადეჟდა კონსტანტინეს ასული ცხოვრობდნენ, ახლა ყველაფერი ისეა მოწყობილი, როგორც იმ დაუვიწყარ 1917 წელს იყო. ეს არის მეტად უბრალო და ზედმეტობას მოკლებული მცირე ზომის ოთახი ფანჯრით, რომელიც სმოლნის შიგნითა ეზოში იყურება. არასრული სიმაღლის ხის ტიხრით ორად გაყოფილი ეს ოთახი ერთდროულად სასაიდლოც იყო, სამუშაო ოთახიც და საძინებელიც.

კარების მარცხნივ უბრალო, სარკიანი კარადა და მცირე ზომის ბუფეტი დასა, კედელთან — პატარა სამუშაო მაგიდა, რომელზეც აწყვიტა ტელეფონის აპარატი, უბრალო საწერი მოწყობილობა ხის კალმისტრით და ნავთის ლამპა. ვლადიმერ ილიას ძის ოთხთნთ ლამპას მოაძიერეს საფითოე და გაუქმეს ილექტროსათურა. როცა ელვანათება არ იყო შეიძლებო-ურის მოხსნა, ნავთის ჩასხმა და საფითოს თავის დაღვ დაყენება. მაშინდელ პირობებში ეს მეტად ხელსაყრელი იყო.

სამუშაო მაგიდაზე მინის ქვეშ მოთავსებულია იმდროინდელი გაზეთები.

მოპირდაპირე კედელთან არის დივანი და საფარძლები თეთრი საფარებით, ზოლო მათ შორის — პატარა ოვალური მაგიდა.

ტიხრას უკან ჩანს კაფელის ღუმელი, მის გვერდით — ტანსაცმლის მცირე ზომის კარადა და ორი უბრალო რეინის საწოლი. მათ შორის პატარა მაგიდაა, მასზე კი მცირე ზომის მრგვალი სარკე.

საბჭოთა ხელისუფლების პირველ თვეებში ბელადის მრავალმხრივ მუშაობაზე მოგვიხიბობს სმოლნის სახლ-მუზეუმში წარმოდგენილ დოკუმენტები. ამ დოკუმენტებს შორის არის ლენინის მიერ 1917 წლის 26 და 31 ოქტომბერს შორის არის წერილი „შუშათა კონტროლის დებულების პროექტის“ ხელნაწერის ფოტოკოპია, „მშრომელი და ექსპლუატირებული ხალხის უფლებთა დეკლარაციის“ ხელნაწერის ფოტოკოპია და მრავალი სხვა დოკუმენტი.

მუზეუმის ექსპოზიციის დათვალიერებისას ნახათ მხატვარ ი. ი. ბროდსკის ცნობილ სურათს „ვ. ი. ლენინი სმოლნიში“. აქვეა ფოტოპირი მხატვარ მ. გ. სოკოლოვის ნახატისა, რომელზეც აბეჭდილია ლენინის საუბარი წითელგვარდიელებთან სმოლნის პატარა ოთახში.

სმოლნიშ ლენინთან ხშირად მიდიოდნენ გლეხთა წარგზავნილები. იგი დაწერილებით გამოიკითხავდა მათ სოფლის ამბებს, პასუხობდა კითხვებზე, განუზრტავდა პარტიისა და მთავრობის პოლიტიკას. ასეთი საუბარი ასახულია მხატვარ გ. ა. სეროვის სურათზე „გლეხთა წარგზავნილები (ხიდადები)

ვ. ი. ლენინთან“, რომლის ფოტოპირიც წარმოდგენილია ექსპოზიციაში.

რევოლუციის დიდი ბელადი მუდამ მუშებდა, გლეხებსა და ჯარისკაცებს შორის იყო, სწავლობდა მშრომელების განწყობილებას, საჭიროებას. ის არა მარტო ასწავლიდა ხალხს, არამედ თვითონვე სწავლობდა ხალხისაგან მის სიბრძნეს, გამოცდილებას.

მუზეუმში თავმოყრილი ისტორიული დოკუმენტების დათვალიერებისას, კვლავდაკვლავ ვრწმუნდებით, თუ რაოდენ მძქვეფარე, მრავალმხრივ საქმიანობას ეწეოდა ვ. ი. ლენინი. მუზეუმის ექსპოზიციაში წარმოდგენილ დოკუმენტებს შორის არის ლენინის ცნობილი ნაშრომის „როგორ მოვაწყობ შეპირებება?“ (ხელნაწერის ფოტოკოპია). ეს ნაშრომი ვლადიმერ ილიას ძემ დაწერა 1917 წლის 24-27 დეკემბერს, ხოლო პირველად გამოქვეყნდა 1929 წლის 20 იანვარს.

ლენინი ბევრს და დაძაბულად მუშაობდა, და მხოლოდ იშვიათად, საღამოობით, როცა ნ. კ. კრუსკაია სამუშაოდან ბრუნდებოდა, ისინი, თუ ვლადიმერ ილიას ძე დაკავებული არ იყო, მიდიოდნენ სმოლნის მახლობლად საყირობო. მაშინ ლენინი ისე დადიოდა, რომ დაეცვა არ ახლდა, მაგრამ სმოლნის მცველი მეტყვეამფრტყვევები თავიანთი ინიციატივით თვალყურს მაინც ადევნებდნენ.

სმოლნიშ ექსპურსიის დროს მნახველები გაივლიან სააქტო დარბაზსაც, სადაც ყველაფერი ისევე ვლადიმერ ილიას ძეზე მეტყველებს, გვახსენებს უქტროგრადის საბჭოს და საბჭოების სრულიად რუსეთის მეორე ყრილობის ისტორიულ სხდომებს, რომლებზეც ოქტომბრის დღეებში ლენინი სიტყვებით გამოდიოდა.

სააქტო დარბაზის კედელზე თეთრი მარმარილოს დაფაზე ოქროს ასოებით ამოკვეთილია ტექსტი პირველი საბჭოთა კონსტიტუციისა, რომელმაც საკანონმდებლო წესით განამტკიცა ოქტომბრის სოციალისტური რევოლუციის დიდი მონაპოვრები.

სმოლნი! საუკუნეობით იცოცხლებს ხსოვნა იმ დღეებისა, როცა მალხმეა ძეგლავა ლენინის პარტიის ხელმძღვანელობით განახორციელა უკვამოსილი დიდი ოქტომბრის სოციალისტური რევოლუცია.

აქ, სმოლნიშ, ადამიანები ჩამოდიან ჩვენი ქვეყნის ყველა კუთხიდან. აქედენვე მოისწრაფვიან სტუმრობენ უცხოეთიდან. დიდხანს დგანან მნახველები და ათვალერებენ ექსპონატებს, დოკუმენტებს, ლენინის პირად ნივთებს, როგორც ყველაზე წმინდა და ძვირფას რელიკვიებს.

ბევრი მნახველი ტრავებს ჩანაწერს შთაბეჭდილებათა წიგნიში. ეს ამბულელებელი დოკუმენტები რევოლუციის გენიალური ხელდასისამი ხალხთა უსაზღვრო სიყვარულისა და პატივისცემისამადასტყურებელია.

ჩანაწერებში ერთი აზრია: დიდ ლენინზე ვერ იტყვი: „ის იყო“, მასზე ყოველთვის ვამბობთ: „ის არის, ის ჩვენშია, ის ყველგან ჩვენთან არის“.

გაღის წალბი. ბევრი რამ ქრება თოხათა მესხიერებაში. დავიწყების ელვევა სახელები. მაგრამ ლენინის სახელი იცოცხლებს საუკუნეებში. ლენინი მარტო ჩვენი გმირული ისტორია როლია, ის ჩვენი აწყყოც არის და მომავალიც.

დაღესტნური ჩანახატი

ცადატორცნილი მთები, კლდეებში გადაჩეხილი ჩანჩქერები, პიტალოებზე მერცხლის ბუდეებით შეყუყუელი აულები...

დაღესტნელი ვაჟაკები — მთელი ცხვრისოდნა ფაფახებით, არწივისებური გამოხედვით. ქალწულები — ჩანჩქერებით თეთრი სახეებითა და მზისსაწუნარი სილამაზით.

დაღესტანი!

ეს არის უამრავი მომხიბლავი ლეგენდა შა-

ლის ნახატები თავისი მხატვრული ძალით ვერ შეედრება დაღესტანზე შექმნილ უკვდავ ნაწარმოებებს, მაგრამ მათში მოჩანს ის დიდი სიყვარული, გატაცება, აღფრთოვანება, რომელიც აუცილებელია შემოქმედის წრფელი გრძნობის გამოსაცემად.

გურამი ჯერ ძალზე ახალგაზრდაა (სამხატვრო აკადემიის მეოთხე კურსზე სწავლობს), მთელი მისი მომავალი წინაა. ალბათ კიდევ ბევრჯერ დაუბრუნდება მხატვარი დაღესტნის თემას და უფრო მეტი სისავსით ასახავს მას.

გ. დოლენჯაშვილმა დაღესტანი პირველად ნახა, როცა III კურსზე იყო. ერთი წლის შემდეგ იგი კვლავ ეწვია მას. ამ სტუმრობის შედეგად შეიქმნა ორასზე მეტი ჩანახატი და ესკიზი. რამდენიმე მათგანს ჟურნალის ამ ნომერში ვთავაზობთ მკითხველს.

პასხანა გოგოლაშვილი

მილსა და პაჯი-მურატზე, თავისუფლების განუსაზღვრელი სიყვარული, რომანტიკული მომხიბლაობა...

სულ სხვადასხვაგვარად აისახება დაღესტნის სილამაზე უამრავ ლიტერატურულ, მხატვრულ თუ მუსიკალურ ნაწარმოებში, რომლებიც ამ მხარეზე შექმნილა.

ახალგაზრდა მხატვრის გურამ დოლენჯაშვი-

ემირ ბურჯანაძე
ახალგაზრდა კოლმეურნე ქალი
(ილუსტრაცია)

ასლან ჭანტურია
ტყვარჩელი
(ლინოგრაფია)

ინა კელიძე

ქართული ხალხური ზღაპრის ილუსტრაცია

ესაღბაზრღა

მსაბჱკაგონს

სასაღოსსოღი

ემირ ბურჯანაძე
ფიგური

ბრის, 1965 წლის მარტისა და სექტემბრის პლენუმების გადაწყვეტილებებს, რამაც ბოლო მოუღო ხელმძღვანელობის ერთპიროვნულ, დასავლობ სტილს, კვლავ აღადგინა ერთიანი პარტიული ორგანოების აგების ლენინური ორგანიზაციული პრინციპი, დასაბამი მისცა სახალხო მუერნობის სატირობო-ტო პრობლემებისადმი ახალ მიდგომას, რომელსაც საფუძვლად უდევს ეკონომიური განვითარების ობიექტურ კანონზომიერებათა ღრმა მეცნიერული ანალიზი.

ჩვენი ხალხის შემოქმედებითი შრომის ეს პერიოდი მნიშვნელოვანია იმითაც, რომ იგი ღირსეულად ხვდება სკკპ ოცდამეხუთე ყროლობას, და ამავე დროს უდიდესი აღმავლობით ემზადება ოქტომბრის რევოლუციის 50 და დიდი ლენინის დაბადების 100 წლისთავის აღსანიშნავად.

ამ აღმავლობის საერთო ფერხულში მოწინავეთა რიგებში დგანან ჩვენი რაიონის კომუნისტებიც, მშრომელთა მრავალათასიანი არმია.

კომუნისტური პარტიის წარმმართველი შემოქმედებითი მოღვაწეობა მარქსიზმ-ლენინიზმის მტკიცე საძირკველზეა დამყარებული. აღამიანების მარქსისტულ-ლენინური განათლება, პოლიტიკური ჰორიზონტის განუწყვეტელი გაფართობება წითელ ზოლად გასდევს ჩვენი პარტიის საქმიანობას. ამიტომაც განსაკუთრებული ყურადღება ეთმობა იმას, რომ პარტიული პრობაგანდა, კომუნისტთა და უპარტიოთა თეორიული სწავლება გამოყენებული იქნას კონკრეტული ამოცანების გადასაწყვეტად.

ოქტომბრის რაიონის პარტიული ორგანიზაციები გასულ წელსაც მნიშვნელოვან ყურადღებას აქცევდნენ პოლიტგანათლებას, მაგრამ ამ საქმეს თან სდევდა ის არსებითი ხასიათის საერთო ნაკლოვანებაც, რაც დამახასიათებელი იყო უკანასკნელი წლების პოლიტსწავლებისათვის. ეს იყო ისტორიული, პარტიული, ფილოსოფიური პრობლემების, პოლიტეკონომიის თეორიული საკითხების შესწავლისადმი ყურადღების შესუსტება, სასწავლო გეგმების მიზანდასახულობის უქონლობა, თემატიკის განუწყვეტელი ცვალებადობა, ზერელობა, ციფრობრივი მონაცემებით გატაცება და ა. შ. ახლა უკვე მოხდა ძირეული გარდატეხა ღრმა შენარსიანი მარქსისტულ-ლენინური პარტიული სწავლების მოსაწყობად, თემცა გასაკეთებული კიდევ ბევრია.

სასწავლო წლის განვლილი პერიოდი მოწმობს, რომ პარტიულმა ორგანიზაციებმა სწორად გაიგეს თანამედროვე ეტაპზე პარტიული სწავლებისადმი წაყენებული მოთხოვნები. ამ მხრივ მისაბამ მაგალითს იძლევა № 1 სამკერვალო ფაბრიკის, პტნიიმეს, მოდელეების სახლის, ორჯონიძის სახ. ჭარხნის, მოავარფოსტამტის, რაიონის სარემონტო კანტორის, ფესხაცმელების სამოდლო ფაბრიკის, ცენტრალური რესპუბლიკური კლინიკური საავადმყოფოს, 23-ე, 31-ე, 33-ე სკოლებისა და სხვა მრავალი პარტიული ორგანიზაცია. მაგრამ ზემოთ აღნიშნული სრულებითაც არ ნიშნავს იმას, რომ რაიონის ყველა პარტიულმა ორგანიზაციამ დააღწია თავი პარტიული სწავლებისადმი ფორმალურ დამოკიდებულებას. როგორც სასწავლო წლის შედეგებმა დაგვარწმუნა, რაიონის ზოგიერთი პარტიორგანიზაცია ჯერეონად არ აფასებს პარტიული სწავლების მნიშვნელობას.

სრული ყურადღება აღამიანის სულიერ აღზრდას

ბგებული დანელია

საქ. კ. თბილისის ოქტომბრის რაიკომის პირველი მდივანი

იმდინარე წელი ჩვენი ხალხის ცხოვრებაში ღირსშესანიშნავი მოვლენებით აღინიშნა. საქართველოს მშრომელების შემოქმედებითი გარჯა მაღალი შეფასებით დაგვირგვინდა, სამყურნო და კულტურულ მშენებლობაში მოპოვებული წარმატებებისათვის საქართველოს საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკა ლენინის მერე ორდენით დაჯილდოვდა.

პართიული ხალხი ამ დამასახურებელ ჯილდოს სამართლიანად უკავშირებს საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტიის ცენტრალური კომიტეტის 1964 წლის ოქტომბრისა და ნოემ-

პარტიული სწავლების ქმედობა, მისი ხარისხი და იდეური დონე გადამწყვეტადაა დამოკიდებული პროპაგანდისტთა კადრებზე. პროპაგანდისტთა უმრავლესობა ხელმძღვანელი პარტიული, საბჭოთა და სამეურნეო მუშაკია. ბევრი მათგანი უკვე რამდენიმე წელია კეთილსინდისიერად და პასუხისმგებლობის თვლი შევნიშნე ეწევა პროპაგანდისტულ მუშაობას.

პროპაგანდისტთა დახელოვნებისა და ცოდნის გამდიდრების საქმეს ჯეროვან ყურადღება აქცევს რაიონული პარტიული, სადეპუტაციო პროპაგანდისტთა დიფერენციალური სემინარები, ხოლო მეოთხე-საბჭო პერიოდულად აწყობს და მეცადინეობებს, ატარებს თეორიულ კონფერენციებს.

სასურველი შედეგი გამოიღო პარტიული და სამეურნეო აქტივის პარტიულმა სწავლებამ. დღლისათვის რაიონის არცერთი ხელმძღვანელი მუშაკი არაა დარჩენილი პარტიული სწავლების კრებულში, მაგრამ ყურადსაღებია ისიც, რომ ყველა ერთნაირი მონდობითა და პასუხისმგებლობით არ კავდება სხვისი და საკუთარი თეორიული ცოდნის დონის ამაღლების საქმეს.

მიმდინარე საანგარიშო პერიოდში პარტიის რაიონული კომიტეტი დახმარებასა და კონტროლს უწევს კომპაგვირის რაიონულ კომიტეტსა და პირველად კომპაგვირულ ორგანიზაციებს კომპაგვირული პოლიტსწავლების ქსელის დაკომპლექტების, პროპაგანდისტთა შერჩევის და მსმენელთა შორის სათანადო მუშაობის გაშლაში. იმ ახალგაზრდებისათვის, რომლებიც მასობრივ სკოლებსა და უმაღლეს სასწავლებლებში არ არიან, მიმდინარე წელს შექმნილია 38 წამე და სემინარი, რომლებშიც 1025 კომპაგვირულია გაერთიანებული.

პარტიის რაიონულმა კომიტეტმა და ყველა პირველადმა პარტიულმა ორგანიზაციამ განუწყვეტელივ და კონსტანტულად უნდა ხელმძღვანელოს პარტიის წევრთა და კომპაგვირულთა მარქსისტულ-ლენინური განათლებისა და სწავლების საქმეს. მიმდინარე სასწავლო წელს კიდევ უფრო უნდა ამაღლოს პარტიული სწავლების დონე, გაზარდოს თვითეული კომუნისტის ავანგარდული როლი, მისი პოლიტიკური აქტივობა.

სერიოზული ყურადღება ეთმობა ხელმძღვანელ სამეურნეო მუშაკთა ეკონომიურ სწავლებასაც. რაიონის მსხვილ წარმოება-დაწესებულებათა ხელმძღვანელები, მთავარი ინჟინერები და ეკონომისტები ჩამოული არიან საქალაქო ეკონომიურ სკოლაში, შეიქმნა ერთი რაიონული სკოლა. მსგავსი სკოლები და წრეები ჩამოყალიბდა ლოგიური ფაბრიკა-ქარხანასთან.

მეტი ყურადღება ექცევა მშრომელთა ფართო ფენებში მასობრივ-პოლიტიკური პროპაგანდის გაძლიერებას, ბოულარული ლექტორების, თეორიული და პოლიტიკური პრობლემებისადმი მიძღვნილ კითხვა-პასუხის საღამოების მოწყობას, სახალხო უნივერსიტეტების მუშაობას.

სააგიტაციო მასობრივი მუშაობის ერთ-ერთ საბრძოლო უბნად მიჩნეულია მოსახლეობასა და ახალგაზრდობაში ათვისებული მუშაობის ფართოდ გაშლა. სისტემატურად უწყობა საუბრები და ლექცია-მოსმენებები, ჩატარდა რაიონული თეორიული კონფერენცია თემაზე „რელიგიური მორალი და მისი რეაქციული არსი“. მაღალი ინტერესი გამოიწვია გორკის სახელთან შექმნილმა კინო-ლექტორიუმმა, ათვისებული კინოფილმების ჩვენებაში.

დიდი ყურადღება ექცევა მოსახლეობის ინტერნაციონალური სულისკვეთებით აღზრდას. ქართული, რუსული, სომხური სკოლების მოსწავლეთა შორის მეგობრობის განმტკიცებას. შთამბეჭდავად ჩატარდა საბჭოთა კავშირის ხალხთა მეგობრობისადმი მიძღვნილი რაიონული საღამო, რომელშიც მონაწილეობა მიიღო გმირული კუნის წარმომადგენლებმა. სასარგებლო მუშაობა გაიშალა ქუთის მოსახლეობას შორის.

სერიოზული ყურადღება ექცევა თვალსაზრის აგიტაციის სასურველ სიმაღლეზე დაყენებას. პრესის დღესთან დაკავშირებით უწყობა კედლის გაზეთების რაიონული კონკურსი.

ამგვარად, მშრომელთა იდეოლოგიური აღზრდის ამოცანის გადაჭრას დიდად უწყობს ხელს ლექციური პროპაგანდისა და სააგიტაციო მუშაობის სწორად წარმატება, მაგრამ სააგიტაციო ლექციურ მუშაობას მეტი ყურადღება სჭირდება. იგი უფრო მალე უნდა გაგზავდეს მშრომელთა მასების კომუნისტურად აღზრდის მიზნად, მოქმედი ფორმად.

პრატეკული საქმიანობის უმნიშვნელოვანესი პირობას წარმოადგენს ის, რომ „მშრომელთა, უწინარეს ყოვლისა, ახალგაზრდა თაობის, კომუნისტური აღზრდის საკითხები თვითეული პარტიული ორგანიზაციის, მთელი საბჭოთა საზოგადოების საქმიანობის ცენტრში იდგეს“. ეს კი უპირველესად სასწავლო-სააღზრდელი დაწესებულებებში იღებს თავის სათავეს. ამიტომ სისტემატური შეთავაზურება სჭირდება მოსწავლე ახალგაზრდობას შორის მუშაობას, სასკოლო-პარტიული, კომპაგვირული და პიონერული ორგანიზაციების ბრძოლისუნარიანობის ამაღლებას, მშობლებს, ოჯახს, წარმოება-დაწესებულებებისა და მთელი საზოგადოებრივის ჩამას ახალგაზრდობის აღზრდის საკითხებში. ამ მიზნით გასულ წელს ფართოდ გადაიხიჯა სკოლებში სასწავლო-სააღზრდელი და პოლიტ-აღმზრდელი მუშაობა, გამოვიინდა უწყვირო მუშაობის გამოყენებები მიზეზები, ანალიზი გაუკეთდა მიუზარდი ახალგაზრდობის მიერ ცუდად სწავლის, სკოლის მიტოვების თუ ხელისშეწყობის ფაქტებს; სერიოზული მსჯელობის საგნად იქცა ისეთი საკითხები, როგორცაა სკოლების პარტი-ორგანიზაციების ბრძოლა გაცდენა-დაგვიანების წინააღმდეგ, უფროსწავლელთა სწავლების ხარისხის მდგომარეობა, მეორე-წლიან მოსწავლეობას სკოლის პედაგოგიკების, კლასის ხელმძღვანელების მუშაობა. ამავე დროს მკვთვრად გაიზარდა ოჯახისადმი მოთხოვნეულობა ახალგაზრდობის აღზრდასთან დაკავშირებით, სერიოზული მსჯელობა მოეწყო შვილების აღზრდაში რაიონის ხელმძღვანელი მუშაკების მონაწილეობის ირგვლივ, მწვავედ გაიკვირნენ ისინი, ვინც საჭირო შეთავაზურებას არ იჩენს შვილებისადმი. მეცადრე მოთხოვნა პასუხი იმ მომენტებს, რომლებიც ანგრეობს ოჯახებს. ამის შედეგად მრავალ მშობელს მოუხდა თავისი მოტივიების გადახიზნა, კოლექტივის მტკიცე მოთხოვნისათვის ანგარიშის გაწევა.

კარგი შედეგი გამოიღო მშობელთა სამუშაო ადგილის მიხედვით მათი შვილების სწავლისა და ყოფაქცევის შესახებ შეტყობინების პრაქტიკამ. ამის შედეგად არა ერთსა და ორ მშობელს მიუკითხავს შვილისათვის სკოლაში, არა ერთ წარმოების ხელმძღვანელსა და პარტიორგანიზაციის მდიანს მუეწირა პასუხი და ყველა ისინი კმაყოფილებას გამოთქამანდნ

ახალგაზრდობის აღზრდისადმი ასეთი ქმედითი ყურადღებებისათვის.

სკოლის მუშაობის გასაუმჯობესებლად გატარებულმა ღონისძიებებმა უკვალოდ როდი ჩაიარა. გასული 1964-65 სასწავლო წელი რაიონის სკოლებს შედარებით უკეთ დაამთავრეს. წლის ბოლოსათვის ათი საშუალო სკოლის 8994 მისწავლედან ყველა საგანში ასწრებდა 8341, ანუ 92,8%. გაიზარდა ხეთოსან და ითოსან მისწავლეთა რიცხვი. საშუალო სკოლა ოქტოს მდლით დაამთავრა 20-მა, ვერცხლისა კი 37-მა მისწავლემ. ყველა მათგანმა წარმატებით ჩააბარა მისაღები გამოცდები. გასული სასწავლო წელი კარგი მაჩვენებლებით დაამთავრა 38-ე, 23-ე, 31-ე, საშუალო სკოლებმა.

მიმდინარე წლის 1 ნახევრის შედეგების მიხედვით მასობრივი სკოლების 9408 მოსწავლიდან 8206 ყველა საგანში ასწრებს ე. ი. მოსწრების საერთო პროცენტი 84,2 უდრის

მაგრამ მისწავლეთა აღზრდის საკითხებში მიღწეული წარმატებები და თუნდაც ურთავლულობის სიკარგე დამშვიდების უფლებას როდი იძლევა, რადგანაც ერთის ფრანკონობა, ანდა წესებრება ვერ გადაფარავს მეორის უცივობასა და უღისცივობას.

კომუნისტური პარტია და საბჭოთა მთავრობა საბჭოთა ხელისუფლების პირველი დღეებიდანვე უდიდესი მზრუნველობით ვეცდებამ მუშათა კლასის ღირსეული ცვლის აღზრდის საქმეში. ოქტომბრის რაიონში ორი სახელოსნო სასწავლებელია: № 5 და 35. ისინი ძირითადად ცუდად როდი ართმევენ თავს მათ წინაშე მდგარ ამოცანებს, მაგრამ აღინშნული არ ნიშნავს იმას, რომ ამ საქმეში ყველაფერი რიგზეა, განსაკუთრებით საწარმოო კვლიეფიციაციის დონისა და ზოგადსაგანმანათლებლო სკოლებში მყოფ მისწავლეთა აღზრდის მხრივ.

ცნობილია, რომ ბავშვთა აღზრდა ჯერ კიდევ საბავშვო ბავშვი იწყება და ამ დაწესებულებათა სწორი მუშაობაზე ბევრად და დამოკიდებული ბავშვის შემდგომი ჩამოყალიბების საქმე. რაიონში განათლების განყოფილებას დაქვემდებარებული 11 და 5 საუწყებო ბაღი და ბავა-ბაღია. მიუხედავად იმისა, რომ საბავშვო ბაღების საბინაო ფონდი და მატერიალური ბავა უმეტეს შემთხვევაში არასასარბილოა, სასწავლო- აღზრდელბითი მუშაობა ძირითადად დამაკმაყოფილებელია. მაგრამ საბავშვო ბაღების მუშაობაზე საკმაო ნაკლოვანებებია და დარღვევებით ხასიათდება. განსაკუთრებულ ყურადღებას მოითხოვს აღზრდელთა შემადგენლობისთან მუშაობა, ბავშვთა ჯანმრთელობისა და კვების სწორად ორგანიზაციის საქმე. ამ და სხვა ნაკლოვანებათა წინააღმდეგ უნდა წარიმართოს ახლა მუშაობა.

ახალგაზრდობის აღზრდა მარტო სკოლით არ შემოიფარგლება, გაკვირვებისაგან და სამუშაოსაგან თავისუფალი დროის რაციონალურად გამოყენება უდიდესი მნიშელობის ფაქტორია. ამასთან დაკავშირებით, მთელი სიგრძე-სიგანით დება მსატარული ლიტერატურის, კინოს, ტელევიზიის, ჩვენნი თვატრალური და დგამების თეატრისა და რეპერტუაჟის ისე შერჩევის საკითხი, რომ ახალგაზრდობა ნამდვილად პოულობდეს იქ ეპოქის შესაფერის, მისთვის საინტერესო და სასარგებლო სულიერ საზრდოს. ამ მხრივ საყურადღებოა კინო „ნაკადულის“ მიერ მოწყობილი ღონისძიებები, კინოსურათე-

ბის თემატიკის შერჩევა სასწავლო-აღზრდელბობით პროცესთან დაახლოვების მიზნით. ნაყოფიერად მუშაობს, აგრეთვე 37-ე სკოლის შენობაში გახსნილი ესთეტიკური აღზრდის კაბინეტი, რომელსაც თავისი ჯგუფები აქვს რაიონის სკოლებში.

როგორც ახალგაზრდობის, ასევე მშრომელთა მასების კომუნისტურად აღზრდამი დიდი ადგილი უკავია ფიზკულტურულ და კულტმასობორე მუშაობას. ამ მიმართულებითაც ბევრი რამ გაკეთდა სკოლებსა და მსხვილ წარმოება-დაწესებულებებში.

მნიშვნელოვანი წარმატებები გააჩნიათ სამეცნიერო-საკვლევ და საპროექტო ინსტიტუტებს, ჩვენს ინტელეფიციას. განსაკუთრებით უნდა აღინიშნოს სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკის ინსტიტუტში სპეციალური საკონსტრუქტორ ბიუროს კოლექტივის წარმატება მსოფლიოში პირველი ჩაის საურთე მანქანა — „საქართველოს“ შექმნისა და სრულყოფის საქმეში, აღნიშნული ორგანიზაციის წარმატებით ართმევენ თავს სამჭოთა კავშირის ყველა მთავარიანი რუსუბლების სოფლის მეურნეობის მექანიზაციის, სუბტროპიკული კულტურისა და თამბაქოს დამუშავების მანქანების შექმნის ამოცანებსაც.

გამოთვლელი სპეციალიზირებული მანქანების შექმნის, საწარმოო პროცესების მართვისა და ავტომატიზაციის ურთულეს პრობლემებზე წარმატებით მუშაობს ხელსაწყომშენებლობისა და ავტომატიზაციის საშუალებათა სამეცნიერო-საკვლევო ინსტიტუტი.

მანქანათმშენებლობისა და ელექტროტექნიკის საპროექტო ტექნოლოგიურმა სამეცნიერო-კვლევითმა ინსტიტუტმა (პტინი) უკანასკნელი ორი წლის მანძილზე დიდი სამუშაოები ჩაატარა რესუბლებთან საწარველო საწარმოების შრომის სწორი ორგანიზაციის საქმეში. ინსტიტუტის შრომისმოყვარე კოლექტივმა აღებული ვალდებულებანი ვადაზე ადრე გადაჭარბებით შესარულა. 7 პრობლემაზე და 17 თემაზე მუშაობდა საქართველოს სსრ მეცნიერებთა აკადემიის მელქი-შვილის სახელობის ფიზიკური და ორგანული ქიმიის ინსტიტუტი. კოლექტივი ერთ-ერთი ინიციატორია საბჭოთა კავშირში უმნიშვნელოვანესი მეცნიერული საკითხის წამოჭრა-კვლევაში.

რაიონი მდიდარია სამეცნიერო-საკვლევო ინსტიტუტების ქსელით, აქ თავმოყრილია საყოველთაოდ ცნობილი და აღიარებული ჯანმრთელობის დაწესებულებები, ტრამპელოლოგიისა და ორთოპედიის, ექსპერიმენტალური მორფოლოგიისა და კარდეოლოგის სამეცნიერო-საკვლევო ინსტიტუტები, რომელთა სამეცნიერო და პრაქტიკული მოღვაწეობა დიდი ხანია გასულია კავშირის ფარგლებსაც.

რაიონის სამეცნიერო-კვლევით ინსტიტუტთა შორის ერთ-ერთი თვალსაჩინო ადგილი მიეკუთვნება საქართველოს მეცნიერებთა აკადემიის ექსპერიმენტალური მორფოლოგის ინსტიტუტსაც.

აღინშნული სამეცნიერო და საკვლევო საპროექტო ინსტიტუტების მუშაობაში მოპოვებული წარმატებები დიდდა განწარმოებული მათი პარტიული ორგანიზაციების უნარიათა და ქმედითი მუშაობით. როგორც წესი, საკმაო მნიშელოვან და

საპასუხისმგებლო უნებზე კომუნისტები ასრულებენ სახელმწიფო დავალებებს, ტონს აძლევენ მიუღწეველ დარგებს.

მაგრამ როგორც ტექნიკურ, ასევე სამეცნიერო დარგის სამეცნიერო-კვლევით ინსტიტუტებს და მათ პარტორგანიზაციებს მოპოვებულ წარმატებებთან ერთად მტკ-ნაკლებად ახსიათებთ ნაკლოვანებანი: ცუდადაა დაყენებული სამეცნიერო ინსტიტუტების ნამუშევართა პრაქტიკაში დანერგვის საქმე. ეს განსაკუთრებით ტექნიკური დარგის ინსტიტუტებს შეეხება. კიდევ შეიმჩნევა მრავალთემიურობა, შესრულებული სამუშაოების ვადების დარღვევა და დაბალი დონე. სერიოზული ნაკლოვანებებია ახალგაზრდა მეცნიერული კადრების მომზადებისა და სამუშაო თემების შერჩევა-დამუშავების საქმეც. თითქმის ყველა ინსტიტუტში კვლევა იგრძნობა მეცნიერი მუშაობა ერთი ნაწილის დაუტყობილობა. ასპირანტთა კადრების შერჩევისადმი ნაკლები ყურადღების შედეგად ზოგჯერ ასპირანტურში ხვდებიან სუსტად მომზადებული და სამეცნიერო-კვლევითი მუშაობისათვის შეუფერებელი პირები. აკადემიური ჩამორჩენისათვის გაირიცხა ერთი ასპირანტი. მარტო ერთი ინსტიტუტის რვა კურსდამთავრებული ასპირანტიდან სამი წლის მანძილზე დისერტაცია დაიცვა მხოლოდ ერთმა, ხოლო მეორე ინსტიტუტის 21 ასპირანტურა-დამთავრებულნიდან არცერთს არ დაუცავს დისერტაცია. სერიოზული სახის დარღვევები გვხვდება საკვლევო თემის შერჩევის დატოვებაც.

გვესმის ქვეყანაში ყველაფერი ადამიანის კეთილდღეობისკენა მიზანშეწონილი, მისი მუშაობისა და მოთხოვნილებების დაკმაყოფილების ემსახურება. ოქტომბრის რაიონის ჯანმრთელობის დაცვის ორგანიზაციისა და სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტის მრავალათასიანი კოლექტივის სასახლად უნდა ითქვას, რომ ისინი მთელი შესაძლებლობით იღვრიან მათ წინაშე მდგარი მოვალეობის პირნათლად შესასრულებლად და სერიოზული წინამატებები აქვთ მოპოვებული.

ამჟამად დარღვივის მოსახლეობას ემსახურება 8 სამედიცინო სამკურნალო პროფილაქტიკური დაწესებულება, 11 საექიმო ჯანბუნებტი, 258 ექიმი და 341 ექიმის თანამშემო.

დიდი ცვლილებები განიცადა რესპუბლიკურმა პირველმა ცენტრალურმა კლინიკურმა საავადმყოფომ. გაუმჯობესდა მისი მატერიალური ბაზა, კეთილმოწყობილი და უახლესი უნიკალური სამკურნალო მოწყობილობებით შეივსო კანცერ-ლაბორატორიები. ამ საავადმყოფოთაათვის უკვე დაიწყო ახალი თორმეტსართულიანი გრანდიოზული შენობის აგება, რომელიც მეცნიერებისა და ტექნიკის უკანასკნელი სიტყვით იქნება აღჭურვილი.

გაიხსნა ბავშვთა ახალი, სანიმუშოდ მოწყობილი საავადმყოფოც, რაც დიდი შენაძენია არა მარტო რაიონის, არამედ ქალაქის მოსახლეობისათვის. მწყობრში ჩადავა ქალთა კონსულტაციის ახალი შენობა. მიუხედავად მეცირე ფართობის, ენერგიულად იღვრის ბავშვთა რესპუბლიკური საავადმყოფო. ასევე მიიმთ საინოა პირბობების მოუხედავად, ცუდად არ მუშაობენ რაიონის პოლიკლინიკები, სასპეცულაციო დაწესებულებები, რაიონის სანეპიდსადგურები, მაგრამ ჯერ კიდევ ცოტა როდია ფაქტები ავადმყოფთა მოვლა-პატრონობის საქმეში უსულგულო დამოკიდებულებისა, რაც მოსახლეობის სამართლიან უკმაყოფილებას იწვევს.

წიგნი ყოველთვის იყო და არის ადამიანის სულიერი სამყაროს შემადგენელი ნაწილი, მეგობარი და მისი მსოფლმხედველობის ჩამოყალიბების ერთ-ერთი ძლიერი საშუალება.

სამამომცემლო, მუქდვისა და წიგნით ვაჭრობის მდგომარეობა ყოველთვის იყო და არის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი უბანი.

მრავალი ახალი და საინტერესო წიგნი მოამზადა და გამოცა „საბჭოთა საქართველოში“, „განათლების“ და „ნაკადულის“ გამომცემლობებმა. ასეული ათასობით და მილიონობით წიგნი მიიტანეს მკითხველამდე „საქწიგნის“ სისტემის მუშაკებმა.

სახელმძღვანელობა გამომცემის გეგმა შეასრულა გამომცემლობა „განათლებლამ“. გასაგებია, თუ როგორი დიდი საქმე გააკეთა ამ გამომცემლობის შრომისმოყვარე კოლექტივმა და პარტიულმა ორგანიზაციამ. საყურადღებოა ისიც, რომ საგრძნობლად გაუმჯობესდა სახელმძღვანელობა მშატურლო გაფორმების საქმე. მაგრამ ჯერ კიდევ ყველაფერი როდია გაკეთებული, უნდა გვახსოვდეს, რომ ამ გამომცემლობის პროდუქციას იწყებს გონების თვალთახედვას ჩვენი იმედი და სიამავე, მოსწავლე და სტუდენტი ახალგაზრდობა. სწორედ ამიტომ ყოველი სახელმძღვანელო, ყოველი მისი ფურცელი მეცნიერულად ზუსტი, მეთოდურად გამართული და მაღალ დონეზე გაფორმებული უნდა იყოს. ამ მხრივ უფრო მეტის გაკეთება მოუწევს გამომცემლობის კოლექტივს.

გამომცემლობა „საბჭოთა საქართველოში“ მრავალი მნიშვნელოვანი და საინტერესო წიგნი გამოსცა, რომლებიც ადამიანებს ზრდიან კომუნისტური მორალის სულსკვეთებით, აკმაყოფილებენ მათს ესთეტიკურ მოთხოვნილებებს. შეუმჩნეველი არ არის ის უდიდესი მუშაობა, რასაც გამომცემლობა მსოფლიო ხალხთა მშატურლო აზროვნების შესაინიშნავი ძეგლების ქართულ ენაზე თარგმნით აკეთებს. მაგრამ გამომცემლობის გეგმის ნაწილი შესურსებული დარჩა და მკითხველს ბევრი კარგი და საინტერესო წიგნი დააკლდა.

უკვე საკმაო ხანია, რაც გამომცემლობა „ნაკადულმა“ არა მარტო მოზარდი თაობისა და ახალგაზრდობის, არამედ ფართო მკითხველთა აღიარება და სიყვარული დაიმსახურა. ამ გამომცემლობის წიგნები, როგორც თემატიკის აქტუალობით, ასევე მშატურლო-პოლიგრაფიული მომზადების ხარისხით კარგად პასუხობს თანამედროვე მკითხველის გაზრდილ მოთხოვნილებას. გულსატკეპნია ის, რომ გასულ წელს მან ვერ შეძლო მკითხველისათვის მიეწოდებინა გეგმით გათვალისწინებული ყველა წიგნი. დასახელების მიხედვით გეგმა მხოლოდ 87,2% შესრულდა. აქაც, ისევე როგორც „საბჭოთა საქართველოს“ გამომცემლობაში, ობიექტური მიზეზები საკმარისად შეიძლება მოიხაზოს, მაგრამ შედეგი ამით არ იცვლება და ამ მიზეზების წინააღმდეგ, უპირველეს ყოვლისა, თვით გამომცემლობა და მისმა პარტორგანიზაციამ უნდა იბრძოდეს.

სასიამოვნო სიურპრიზით წარსდა მკითხველის წინაშე მიმდინარე წიგნთა უქრნალო „საბჭოთა ხელოვნების“ რედაქცია. სასიხარულოა, რომ ეს სიურპრიზი ბოლოს უღებს იმ სერიოზულ ნაკლს, რაც დამახასიათებელი იყო უქრნალობისათვის.

შოთა რუსთაველის საიუბილეო

„ვეფხისტყაოსნის“ პირველი პოეტიკური

10001

მხიველ გორგიძე

რუსთაველის უკვდავი პოემა „ვეფხისტყაოსანი“ ყოველთვის დიდ ინტერესს იწვევდა რუსეთისა და საზღვარგარეთის ლიტერატურულ სამყაროში. ცნობილი პოეტები და ლიტერატორები ცდილობდნენ ეთარგმნათ იგი და ამით გაემდიდრებინათ მშობლიური ლიტერატურა, თუმცა სხვა ენაზე რუსთაველის პოეზიის პარამონიისა და პოემის ღრმა აზრის გახმოვანებას თვითეული მათგანი უღლებს სიმძლედე მიიჩნევდა. ამასთანავე, საჭმეს ართულებდა მათ მიერ ქართული ენის უცოდინარობა. რუსთაველის ნაწარმოების თარგმნის პირველი ცდები შორეულ წარსულს

აკუთვინს, უმთავრესად ეს იყო პოემის ლექსად თუ პროზაულად თარგმნილი ცალკეული ფრაგმენტები.

საქართველოს კულტურისადმი, „ვეფხისტყაოსნისა“ და მისი გენიალური ავტორისადმი დიდი ინტერესი პირველად ცნობილმა რუსმა მკვლევარმა, მეცნიერმა-ისტორიკოსმა ეფემი ბოლხოვიტინოვმა გამოიჩინა. პეტერბურგის სასულიერო აკადემიის პრეფექტად ყოფნის დროს (1800-1802 წლებში) ბოლხოვიტინოვმა შეადგინა ნაშრომი „საქართველოს ისტორიული გამოსახულება მის პოლიტიკურ, საეკლესიო და სასწავლო მდგომარეობაში“, რომელიც გამოცემა 1802 წელს პეტერბურგში. ნაშრომი დიდი სიყვარულით და აღტაცებით არის დაწერილი.

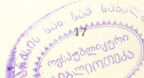
ეს საფუძვლიანი, თავისი დროისათვის მეტად მნიშვნელოვანი, პირველი რუსული წიგნი საქართველოზე რუს მკითხველს აცნობდა ქართველი ხალხის ისტორიას და კულტურას. ნაშრომი შედგენილია, როგორც მის წინასიტყვაობაში ნათქვამი, უმთავრესად იმ ხანად სანკტ-პეტერბურგში მყოფი ქართველი ელჩებისა და „დემუტატებისაგან“ მიღებული ორიგინალური წყაროებისა და ცნობების მიხედვით. მასხასა-დამე, წიგნი ემყარება მშობლიური ქვეყნის მცოდნე პირების მიერ მიწოდებულ მასალებს. ესენი იყვნენ: საქართველოს ელჩი რუსეთის სასახლის კარზე — გარსევან ჭავჭავაძე და საელჩოს პირველი მდივანი, მწერალი გიორგი ავალიშვილი, აგრეთვე საქართველოს რუსეთთან შეერთების წინა ხანებში პეტერბურგში ჩასული ბატონიშვილები — თინე, ბაგრატი და მხივლი და ეპისკოპოსი ვარლამ ერისთავი¹, რომელთაც ავტორი დემუტატებად იხსენიებს. მათ აზიარეს ბოლხოვიტინოვი საქართველოს ისტორიას, ლიტერატურას და ქართულ ენას, მათი დახმარებით ასრულებდა იგი ქართული ლექსების თარგმანს.

წიგნის ერთ-ერთ თავში — „ქართული მეღვთაობა და მუსიკა“ ავტორი მიგვიხატობს ქართული სიტყვების მრავალ მნიშვნელობაზე, ენის სიმდიდრეზე, განიხილავს ქართული ლექსის რვა სახეობას და პირველ რიგში სანიშნულ მოკყავს ლექსი-შიაირი — რუსთაველის პოემიდან ყველაზე პოპულარული პირველი სტროფი ქართული ტექსტით, რუსული ასოებით დაწერილი: „Ромелман шекмна самкаро залита мит злинерита“... და სხვ. იქვეა სიტყვა-სიტყვითი თარგმანი:

Кто сотворил твердь силою своею крепкою,
И осуществил свыше душу, создал с небеси духовенем,
Дал человекам и землю неисчислимо оразноображенную,
От того суть цари и его суть образ.

შემდეგ იგივე წესით მოკყავს ჩაზრუნული ლექსის ნიმუში ჩაზრუნადის „თამარაინდანი“, აგრეთვე ხალხური ლექსის მაგალითი; შემდეგ ლაპარაკობს პოემა „როსტომიანზე“ და სხვ., მაგრამ უმთავრესად განიხილავს რუსთაველის პოემას. გადმოსცემს „ვეფხისტყაოსნის“ შინაარსის ძირითად მხარეებს. პოემის სახელწოდება მას ასე აქვს თარგმნილი: „Баясовая кожа“ (ალბათ, ამის გავლენით დამკვიდრდა პოემის ეს ძველი რუსული სახელწოდება და დარბა იგი ახალი სა-

¹ ეპისკოპოსი ვარლამი — შემდეგ საქართველოს ეგზარხოსი — მიტროპოლიტი.

ხელწოდების „Витязь в тигровой шкуре“– ს შემოღ-
ბამდე).

ბოლშოვიტინოვი ხაზს უსვამს პოემის მაღალმატერუ-
ლობას და მას აღარებს ცნობილ თქმულებებს — ფრანგულ
საგმირო ეპოსს — „როლანდს“, აგრეთვე კულტური ხალხუ-
რი ეპოსის IX, XII, XIII საუკუნეების ბალადა „ოსიანას“
და მათი ყველაზე საუკეთესო თვისებები ხატავს რუსთაველის
პოემის. შემდეგ კი „ვეფხისტყაოსნის“ სურათებითა და მისი
ავტორით აღტაცებული წერს: „უკეთესო სხვაგან სად უნდა შო-
ბილიყო პოეზიის გენია, თუ არა ამ ბუნებით მომხიბლავ ქვე-
ყანაში“. შემდეგ მოჰყავს ცნობები პოემის შემქმნელის ეპო-
ქაზე და დასძენს, რომ რუსთაველი და ჩახრუხაძე თამარ მე-
ფის ახლო ბოიარები იყვნენ, რომ პოემა მეფე ვახტანგ VI
დროს დაიბეჭდა თბილისში, მაგრამ მალე მოსპობილ იქნა
და მხოლოდ იშვიათი ეგზემპლარები გადაარჩაო.

ეს წიგნი, რომელიც საკმაოდ კარგად გამოხატავს საქარ-
თველოს გმირულ ისტორიასა და ქართველი ხალხის უძვე-
ლეს კულტურას, პეტერბურგის ალექსანდრე ნეველის სასუ-
ლიერო აკადემიამ მოწოდებით მიუძღვნა იმპერატორ ალექ-

სანდრე პირველს წინასიტყვაობით: „საქართველო, რომელიც
ჯერ კიდევ 215 წლის წინათ მიენდო რუსეთის ხელმწიფე-
ბის მფარველობას, ახლა კი რუსეთის ტახტის სრული და
პირდაპირი ქვეშევრდომი გახდა. ამიტომ საჭიროა რიგიანი
წარმოდგენა გვექონდეს ამ უკვე ჩვენი თანამემამულე ერის
შესახებ“.

ბოლშოვიტინოვის წიგნმა თავის დროზე საქართველოს
კულტურისადმი რუსეთის საზოგადოებრიობის დიდი ინტე-
რესი გამოიწვია. იგი ითარგმნა ფრანგულ ენაზე 1803 წელს
და მისი კრიტიკული ანალიზი მოთავსებულია 1810 წელს
გამოცემულ „მოგზაურობათა ანალებში“ (XII ტომი, პა-
რიზი). გერმანულ ენაზე კი თარგმნა ფრედერიკ შმიდტმა
(გამოიცა 1804 წელს, რიგა-ლაიპციგი). აქედან შეიტყუ
ევროპამ ქართული კულტურისა და რუსთაველის დიადი პოე-
მის არსებობა. ამრიგად ბოლშოვიტინოვი ფაქტიურად რუ-
სეთსა და ევროპაში რუსთაველის პოემის პირველი მთარ-
გმნელი და ქართული კულტურის პირველი პოპულარიზა-
ტორი გახდა.

საზღვარგარეთელი მოღვაწეებიდან „ვეფხისტყაოსანს“

კ. ბალონტი ქუთაისის ინტელიგენციასა და ახალგაზრდა მწერლებთან ბაგრატიის ტაძრის ნანგრევებთან. 1915 წ. 7 ოქტომბერი. მარ-
ცნიდან მარჯვნივ: I რიგში მესამე — გრ. დიასამიძე, მეოთხე — ვ. გალარინდაშვილი, მეხუთე — ბალონტის მფუფლე, მეექვსე — ალ-
ყანიელი მერევი — რ. ამირაჯების ქალიშვილი, მეოთხე — ირ. კვიციანიძე. 2 რიგი: რ. ამირაჯები (ჩოხაძე), მეოთხე — კ. ბალ-
მონტი, მეხუთე — პ. იაშვილი, მეექვსე — ის. კაკაბაძე, მერევი — ს. გოცოლა. 3 რიგი: პირველი ი. ზარდლიშვილი, მეორე — ა. არი-
ნიშვილი, მესამე — ია ეკალაძე, მეოთხე — გალაკტიონ ტაბიძე და სხვ.

პირველად ფრანგი მეცნიერი, ორიენტალისტი-ქართველოლოგი მარი ბროსე შეეხო. 1829, 1830 და 1831 წლებში ბროსემ ფრანგულ „ახალ აზიურ ჟურნალში“ გამოაქვეყნა წერილები „ვეფხისტყაოსანზე“ და პოემის ცალკეული სტროფების სიტყვასიტყვითი თარგმანი.

* * *

რუსთაველის პოემის პირველი სრული პოეტური თარგმანი შეასრულა აკადემიკოსმა ბელა სვიარმა უნგრულ ენაზე, რომელიც გამოიცა 1917 წელს, ხოლო რუსულ ენაზე — პოეტმა კ. ბალმონტმა, რომელმაც პოემის თარგმნა 1914 წელს დაიწყო.

ბალმონტი შეუდგა ქართული ენის შესწავლას. მოსკოვში ხანგრძლივი დროით ყოფნისას მასწავლებელ დონდუსაგან იღებდა გაკვეთილებს. 1914-დან 1917 წლამდე რამდენჯერმე ჩამოდის საქართველოში, ხვდება მწერლებსა და საზოგადო მოღვაწეებს. ეცნობა ქვეყნის ისტორიას, რუსთაველის ეპოქის მატერიალური და სულიერი კულტურის ძეგლებს, ხალხის ჩვევებს, ბუნებას, აგრეთვე პოეტის ცხოვრებასა და შემოქმედებასთან დაკავშირებულ ლეგენდებსა და გადმოცემებს. მის ჩამოსვლას თან ახლდა ქართველ საზოგადოებრიობასთან საზეიმო შეხვედრები. ცნობილი რუსი პოეტის თაოსნობა უდიდესი მნიშვნელობის მოვლენა იყო იმ დროისათვის, როცა მეფის რუსეთის მთავრობა და რუსი ველიკოდერჟავინეები დაიწვიეთ ეპყრობოდნენ ქართულ ენასა და ლიტერატურას.

1913 წელს თბილისის გაზეთ „თემი“ რედაქციამდე მოაღწია ცნობამ იმის შესახებ, რომ ბალმონტს გადაწყვეტილი ჰქონდა ეთარგმნა „ვეფხისტყაოსანი“. რედაქციამ პოეტს მისასაღმებელი დეპეშა გაუგზავნა, რაზედაც ბალმონტმა უპასუხა: „მთინი სალამი ზეგარდმო მაღლით ცხებულ რუსთაველის სამშობლომ, პოეტურ საქართველოს, სიყრმიდანვე გამოეხლს“.

1914 წლის 6 აპრილს „თემი“ აქვეყნებს პავლე (პაოლო) იაშვილის პარიზიდან გამოგზავნილ ცნობას, რომ მას ბინაზე მოუხანალებია კ. ბალმონტი, რომელიც იმ ხანებში მეუღლითა და ქალიშვილითურთ აქ ცხოვრობდა და მისი თხოვნით წაუკითხავს ზოგიერთ ტაეპი „ვეფხისტყაოსნიდან“. პატისისცემის ნიშნად ბალმონტმა პ. იაშვილს უთავაზო თავისი წიგნი წარწერთ:

„საჩუქრად მისგან, ვისაც უყვარს მატყვევებელი მარგალიტი კავკასიისა, აყვავებული საქართველო“.

ამასთანავე უთქვამს: ვერ წარმოიდგენთ, როგორის ნეტარებით ველი იმ წუთს, როდესაც პირველად დავიხანავ თქვენს სამშობლოსო.

შემდეგ გაზეთი მკითხველებს აცნობებს, რომ სამხედრო გზით 10 აპრილს საქართველოს ტეტურება გამოიწილი რუსი მგოსანი კონსტანტინე ბალმონტი.

მთორ დღეს, 7 აპრილს, „თემი“ ქართველ საზოგადოებას აცნობს ბალმონტს, აქვეყნებს მის სურათს და პარიზიდან მიღებულ პ. იაშვილის მიერ თარგმნილ ბალმონტის ლექსებს: „მსურს“, „ყოფნის ანდერძი“, „იეთი ესპანელს...“, „ნუ მაკონებ წარსულ დროს...“, „ნელ-ნელა“ და კ. ჭიჭინაძის ბალმონტი-სადმი მიძღვნილ ლექსს „ტბის ასული“. 13 აპრილს „ზაკავკასუსკია რევი“ ათავსებს პეტერბურგიდან მიღებულ პოეტი-

ე. ბოლხოვიტინოვა

სადმი მიძღვნილ რუსულ ენაზე დაწერილ ა. აბაშელის ლექსს — „კ. ბ. ბალმონტს“.

ქართველმა საზოგადოებრიობამ — წერა-კითხვის, სიტყვა-კამეული მწერლობის, დრამატული და ფილარმონიული საზოგადოების წევრებმა 12 აპრილს მგოსანს საზეიმო შეხვედრა მოუწყვეს. ბალმონტს თეატრის შესასვლელსა და კიბეებზე ქალები ყვავილებს უფენდნენ, ზურნის პანგებთა და ტშოთ მიაკილებდნენ მისთვის განკუთვნილი ლოჯისაკენ. პირველად ქართველი საზოგადოებრიობის სახელით სტუმარს მიესალმა აკაკი წერეთელი. სიტყვა წარმოსთქვა ალ. ყანჩელმა, კ. დო-დაშვილმა წაიკითხა მოხსენება ქართული პოეზიის შესახებ, წაიკითხეს აგრეთვე ქართული პოეზიის ნიმუშები და ბალმონტის ლექსები ქართულ და რუსულ ენებზე.

ქართველი საზოგადოებრიობის წარმომადგენელთა მისალოცი სიტყვების შემდეგ ბალმონტი ავიდა სცენაზე და შესანიშნავი სიტყვა წარმოსთქვა, რომელიც დამთავრა ლექსით:

Скажите вы, которые горели,
Сгорали и сгорели, полюбили,
Вы, видевшие солнце с колыбели,
Вы, чей язык и страстен, и красив, —
Вы, в чьих сердцах горячий пламень жив.
Вы, знающие строки Руставели,
Скажите, как мне быть? Я весь — порыв,
Я весь — обрыв, — и я нежнее свирели!
Мне тоже в сердце вдруг вошло копьё,
И знаю я то, что безрасудно!
Но пусть безумие будет обюдно!
Хочу, горю, молюсь, люблю ес!²

საპასუხოდ მწერალს ოვაცია გაუმართეს. საქართველოს

² „ზაკავკასუსკია რევი“, № 95, 24 აპრილი, 1914 წ.

მარგოლი უორდროპი —
„ვეფხისტყაოსნის“ პირ-
ველი მთარგმნელი ინ-
გლისურ ენაზე. 1912 წ.

ფილარმონიული საზოგადოების გუნდმა და ორკესტრმა ქარ-
თული სიმღერები და მუსიკა შესრულეს, მას მოჰყვა ცეკვები
და ცოცხალი სურათები ქართული პოეზიის ნიმუშებიდან.

სალამოს შემდეგ თეატრის დარბაზში გაიმართა ბანკეტი,
რომელსაც ას კაცზე მეტი დაესწრო, უმთავრესად დაწესებუ-
ლებათა და პრესის წარმომადგენლები. ბევრი გამოვიდა სიტ-
ყვით, მათ შორის აკაკი, რომელმაც ასე მიმართა სტუმარს:

„როცა ჩვენმა წინაპრებმა თქვენ — რუსები მოგიწვიეს,
მასინ ჩვენ, შელითვილებს, დაგვიტოვეს ანდერძი: ნუ დაი-
ვიწყებთ სტუმართმოყვარეობას, გიყვარდეთ რუსები, იმეგობ-
რეთ მათთან და განუყრელად ერთი გზით იარეთო.

მას შემდეგ მთელი საუკუნე გავიდა და ეს წმინდა ანდერ-
ძი, ჩვენის მხრიდან მზადყოფნისა და მისწრაფების მიუხედა-
ვად, ჩვენს მიმართ არ სრულდება.

იმიტომ არ სრულდება, რომ სხვადასხვანაირად ემსოთ მი-
სი აზრი. ერთი მხარე ფიქრობს, რომ სიყვარულისათვის, ძმო-
ბისა და ერთობისათვის გულია საჭირო, მეორე კი ფიქრობს,
რომ მხოლოდ — ნგრევა.

მაგრამ იმ ხალხში, რომელმაც რამდენიმე ათეული საუკუნე
თავისუფალი, კულტურული და დამოუკიდებელი ცხოვრებით
გაატარა, არაფერი გამოინახოს ყურადღების ღირსი, ძალზე
საწყენია!

მაგრამ ნუ გავიხსენებ წარსულს!

მადლობა ღმერთს, ახლა იმადებიან ასალი ადამიანები,
რომლებიც გაზაფხულს ეგვირდებიან, რაც ჩვენ არა კვალს,
არამედ ყვავილებს მოგვითმანს.

ერთ-ერთ ასეთ წარმომადგენელს ვხვდავთ დღეს ჩვენს შო-
რის, ძალზე სიმპათიურ ინტელიგენტსა და გამორჩენილ პოეტს
კ. ბალმონტს. მივესალმით, ბატონებო, მას, როგორც გაზაფხუ-
ლის პირველ მერცხალს, ჩვენი გულთაივი მრავალგამიერიით³.

ბალმონტმა ბანკეტზე თქვა სიტყვა ლექსად, რომელსაც
სიმბოლურად რუსთაველს უძღვნის:

Если можно молиться, любя,
Я люблю о любви умоляя, —
Потому, что сияние Рая
В колыбели коснулось Тебя.
И ласкало горение Рая
В предразсветные годы меня, —
В нас обоих — дрожанье огня,
Мы любим друг друга, не зная,
И когда от Тебя я уйду,
Если сердце захочет молиться,
И с тобою в мечтании слиться,
Отыщу я на небе — звезду!⁴

ნადიმის დამთავრების შემდეგ, დამშვიდობებისას პოეტმა
აღტაცებით თქვა:

Мне в жизни многое знакомо,
Но здесь я понял первый раз
При звуке слов, при блеске глаз,
Что вдруг я на нужбине — дома!⁵

„კ. ბალმონტს შესვდარაზე წერა-კითხვის გამავრცელებ-
ელი საზოგადოების გამგებობამ მშვენიერ ყდაში ჩასმული
„ვეფხისტყაოსნი“⁶ მიართვა, ი. გრიშაშვილმა — საკუთარი
ლექსების კრებული, ისებ იმედამილიმა — „თეატრისა და
ცხოვრების“ მორიგი ნომერი, სადაც მოთავსებული იყო პო-
ეტის სურათი და ლექსები. ზეიმის მომწყობმა კომიტეტმა

არტურ ლასტი—„ვეფ-
ხისტყაოსნის“ პირვე-
ლი მთარგმნელი გერმა-
ნულ ენაზე, თლიანად
თეთრი ლექსით.
1880 წ.

³ ვაზ. ახაკვეცხსკაია რეჩ., № 84, 16 აპრილი, 1914 წ.

⁴ ახაკვეცხსკაია რეჩ., № 95, 27 აპრილი, 1914 წ.

⁵ იქვე.

კ. ბალმონტი ქართული ენისა და ლიტერატურის შესწავლის მიზნით მისცა სხვადასხვა წიგნი და სახელმძღვანელო. ბალმონტი შეჰპირდა საზოგადოებას მეორედ ჩამოსვლისას ზაფხულში მოგაწვდით ქართულიდან ჩემ ნათარგმანს „ვეფხისტყაოსნის“ პირველ ტაყეუბსო“⁶.

ეს იყო მოწინავე ქართველი და რუსი საზოგადოებრიობის წარმომადგენელთა გულწრფელი კულტურული მეგობარი. კ. ბალმონტი გულთა და სულით სწესდა, რომ უჭიჭობის გამო ვერ მოახერხა დასავლეთ საქართველოში მოგზაურობა, იგი მეორე ჩამოსვლისათვის გადადო. ჯერ გაემგზავრა პეტერბურგს, იქიდან პარიზს.

21 მაისს — კონსტანტინოპლის დღეს ქართველი ახალგაზრდა მწერლების ერთი ჯგუფის მიერ გაგზავნილ მისალოც დეპეშაზე ბალმონტმა პარიზიდან შემდეგი პასუხი გაემგზავნა:

Святыню Грузии — поэму Руставели
— Я, славянин, кланюсь явить в моей свирели,
Звезды пленительной лопалью блестящий след,
— От брата и сестры сердечный шлю привет.

როგორც ამ ლექსიდან ჩანს, ბალმონტი თბილისში დაბრუნების შემდეგაც პარიზიდან იფიცება რუსთაველის პოემის თავის სალამურში აახმოვანოს...

რუსთაველის ქვეყნის სიყვარულისა და პატივისცემის გრძნობით არის დაწერილი ბალმონტის ლექსი „Грузия“ („საქართველო“), რომელიც მან პარიზიდან გამგზავნა. რუსული ტექსტი დაიბეჭდა ქართულ გაზეთ „თემში“ (№ 185, 1914), ხოლო მისი ქართული, ვ. აშვილისეული თარგმანი „თემში“ 1915 წლის 26 იანვრის ნომერში იყო მოთავსებული.

შემდეგ ჩამოსვლისას, 1915 წლის სექტემბრის ბოლოს, ბალმონტმა უკვე ჩამოიტანა თარგმნილი პოემის ნაწილი.

3 ოქტომბერს თბილისის არტიტული საზოგადოების დარბაზში (ახლა რუსთაველის სახელობის თეატრი) ბალმონტმა მოაწყო „შოთა რუსთაველის სალამო“. ლექსია ფართო წინასიტყვაობით დაიწყო, აღნიშნა საქართველოს და რუსეთის ისტორიული მეგობრული ურთიერთობა, მისი სიყვარული პოემის უსაზღვრო სილამაზისა და ღრმა აზრებისადმი და წაიკითხა პოემიდან თარგმნილი ლექსები. დარბაზში ტყვა არ იყო. პოეტს დაფხის გვირგვინითა და ყვავილებით შემკული რუსთაველის პორტრეტი მიართვეს.

ლექციის შემდეგ დამსწრეებმა სთხოვეს სტუმარს საკუთარი ლექსი წაეკითხა. ბალმონტი ესტრადაზე წინ წადა და მცირე პაუზის შემდეგ განაცხადა: „რუსთაველის შემდეგ წაიკითხა არ შეიძლება“.

ხალხის დაქინებით მოთხოვნის შედეგად ბალმონტმა მანც წაიკითხა ორი თავის ლექსი: ერთი ახალი და მეორე ჩვენს მიერ უკვე ნახსენები „საქართველო“, საიდანაც მოგვყავს ზოგიერთი ნაწყვეტი:

О Макопе! Целуй, целуй меня!
Дочь Грузии, твой поцелуй — блаженство.
Взор черных глаз, исполненных огня,
Горячность серны, барса и коня,
И голос твой ворожит звезда. —
На всем печать и четность совершенства...

О, Грузия жива, жива, жива.

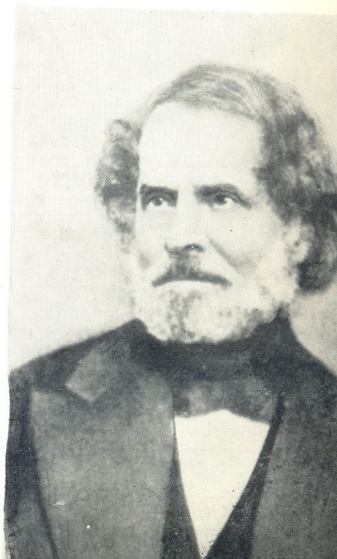
⁶ „თემში“, № 171; 16 აპრილი, 1914 წ.

იონა მეუნარგა —
„ვეფხისტყაოსნის“
პირველი თარგმნელი
ფრანგულ ენაზე
შოლანად პარიზად
1880 წ.

Я слышу эти верные слова.
Зачем же, точно сорная страна,
Те, в чьих сердцах все чувствительна нагло,
С враждебным приходит слепотой
В волшебный край, где все любви достойно
Где жизнь людей озарена мечтой?..?

⁷ „ზავაქანსკაია რენ“, № 210, 6 ოქტ. 1915 წ.; „თემი“ № 183, 7 ივლისი, 1914 წ.

მარი ბროსე — „ვეფხისტყაოსნის“ პირველი უცხოელი თარგმნელი ფრანგულ ენაზე (დოაგმენტულად) 1829 — 1831 წ. წ.

პოეტმა ვალერიან გაფრინდაშვილმა ორი დღის შემდეგ გაზეთ „ხაყავაზსკაია რენი“ გამოაქვეყნა ბალმონტისადმი მიძღვნილი „სონეტი“ რუსულ ენაზე:

Всех стран и всех веков тебе подвластны чары,
 Ты миром, как вином, и как загладишь плян;
 Певец мгновения, огненноплодный ярый,
 Влюбленный в тишину и звонкий океан!
 Искатель жемчугов и алатурунных стран,
 Порою ты — дитя, порою — виконт старый,
 Ты — ослепительный! Достойный петь тварь,
 Чтоб венчать тебя, пленительный баян!
 Ты щедро дивные рассылал трели,
 Что в звуках сладостных и легких возродятъ
 Божественную мощь и пламя Руставели!
 Коня поэзии тебе дано взыграть:
 Летишь на скакуне к своей мечте заветной,
 Сквозь вихрь, окутанный вьюгой огневной!

* * *

კ. ბალმონტი დასავლეთ საქართველოში — ქუთაისში გაგზავრა. სადგურ რიონზე, 6 ოქტომბერის დილით, მას ავსტალიებით მიეგებნენ ახალგაზრდა პოეტები 3. იაშვილი, ვ. გაფრინდაშვილი, გ. ტაბიძე, ალ. არსენიშვილი, შოთა და- დანი და მისი პოეზიის სხვა თაყვანისმცემლები.

ქუთაისის სადგურზე პოეტს დახვდნენ ქალაქის საზოგადოებრიობისა და პრესის წარმომადგენლები, მისასალმებელი სიტყვით მიმართა კიტა აბაშიძე, სტუმარი მქუხარე ტაშიშვილი მიაცილეს ტელამედ. თბილისიდან ბალმონტს თან ახლდნენ „თეძის“ რედაქტორი გიორგი დიასამიძე და ალ. ყანჭილი.

შუადღისას ბალმონტმა ახალგაზრდა პოეტებისა და ინტელიგენციის თანდასწრებით დაათვალიერა ბაგრატიის ტაძრის ნანგრევები. აღტაცებულმა პოეტმა იქვე წარმოიტკეპა ლექსი, რომელსაც სიმბოლური მნიშვნელობაც აქვს:

Я в этот мир пришел,
 чтоб видеть Солнце
 И синий кругозор.
 Я в этот мир пришел,
 чтоб видеть Солнце
 И выси гор⁸.

საღამოს ქალაქის თეატრი ხალხით გაივსო. ლექციის დაწყებამდე ია ყვალაძემ გააცნო მსმენელებს ბალმონტის შემოქმედება, მისი პოეტური სიყვარული „ვეფხისტყაოსანისა“ და რუსთაველის სამშობლოსადმი და პოეტის კეთილშობილი გადაწყვეტილება — ააქლეროს პოემა რუსულ ენაზე.

ლექციის „შოთა რუსთაველი და მისი „ვეფხისტყაოსანი“ წინასიტყვაობაში პოეტმა სხვათა შორის აღნიშნა თარგმანზე ორი ცნობილი მწერლის აზრი: ინგლისელი ლიროიკის შელი თარგმანს მოწყვეტილ დამკუწარ იას ადარებს, რომელიც ვერცხლდეს შედგება მისსავე ცოცხალ თვისო; ესპანელი იუგოს—სერვანტესი კი ამბობს: თარგმანი იგივე ჭყოფილობასან იქმნება, მხოლოდ ქვედა პირიათ. ბალმონტი არ იზიარებს მათ აზრს და ამბობს: ხომ შეიძლება იის ხელოვნური სურნელება ბუნებრივ მოზიზიგებლობას უდრიდესო და იქვე უმატებს: აგრეთვე შეიძლება ხელოვნურად გაკეთდეს სრულიად დედნის მსგავსი ჭყოფილით. ამით ბალმონტი იმედს გამოთქვამს, რომ ხელოვნურად მაინც შეძლებს რუსთაველის პოემის ბუნებრივი სილიადის მიღწევას, და იმისათვის, რომ

თარგმანი დედანს არ ჩამორჩენიდა, მან პოემის რითმების რიცხვი გააორკვეა.

მეორე დღეს ქუთაისის ინტელიგენციამ ბალმონტს დიდი ბანკეტით მოუწყო, ქალაქის კლბოში მას თარის და ზურნის პანკებით მიეგებნენ. ქალაქის თავმა ილია ჩიქოვანმა პოეტს მოკლე სიტყვით მიმართა. კიტა აბაშიძემ, დაახასიათა ბალმონტის შემოქმედება და აღნიშნა, თუ რატომ სცემენ მას ესოდენ პატივს და უყვარო იგი საქართველოში.

ბალმონტს საკუთარი ლექსებით მიმართეს: გ. რუხაძემ, თავთაქიშვილის ასულმა, პაოლო იაშვილმა, გრიგოლ დიასამიძემ, ვ. გაფრინდაშვილმა რუსულ ენაზე წაიკითხა სტუმრისადმი მიძღვნილი თავისი „სონეტი“, რომელიც ძლიერ მოუწონა ბალმონტს და ავტორს მაღლობა გადაუხდა. ილია-პარაკა, აგრეთვე, ია ყვალაძემ. დასასრულ სიტყვით გამოვიდა ბალმონტი, რომელიც მაღლობა გადაუხდა დამსწრეთ და სიტყვა ასე დაასრულა:

„За Грузию, страну волшебного песнопения,
 Я поднимаю свой бокал“.

ბალმონტს მიერ თბილისი და ქუთაისში მოწყობილი შოთა რუსთაველის საღამოები ქართული პოეზიის მცირე, მაგრამ სასიხარულო დღესასწაულებად გადაიქცა.

8 ოქტომბერს ქუთაისის კულტურულმა გაზეთმა „მეგობრმა“, რომელიც ი. თ. ცინცაძის (ია ყვალაძის) რედაქტორობით გამოდიოდა, „მარსელის“ ფსევდონიმით მოათავსა ვრცელი სტატია — ბალმონტის თარგმანზე მეგობრული კრიტიკა. სტატიის ავტორი არ ეთანხმება რუს პოეტს იმაში, რომ თარგმანმა შეიძლება მაღალფონს დედნის სრულყოფას და ამბობს: ბუნების წიაღში შობილი, უშუამავლიდ შექმნილი, საკუთარ ქარში გამოიმჩმედილი მუდამ მაღალი იდგომება, ვიდრე მისი სახით თუნდაც ვირტუოზული მოჩვენება. თუ რუსული ნაწი და ელსტაიური, ქართული მეგობრია და მორაკაკე, ვით მისი წყარო, იგივე მოქნილი, მარგალიტბრ მოგოგავდა და ვით სპეტაკი მოელავარე, მიუთითებს თარგმანის ზოგიერთ ადგილზე, რომელიც რუსულად მკრთალად გამოიყურება და საჭიროა შეიცვალოს. ბალმონტი დიდ კმაყოფილებით შესვდა მეგობრულ კრიტიკას და თქვა, კიდევ ბევრს ვიმუშავებ თარგმანის დასასველად.

გაზეთი „სამშობლო“ წერს: „9 ოქტომბერს საღამოს სასტუმრო ფრანციაში“ რუსის მეგობანი ინახულა იონა მეუნარკიამ. ბალმონტს მას წაუკითხა თავისი ნაოთრგმნილი „ვეფხისტყაოსანის“ შესავალი. შემდეგ ბალმონტმა სთხოვა მეუნარკის წაკითხა მისთვის ქართულად წერილი თინათინისა; მეუნარკიამ გადასცა მას მის მიერ ფრანგულად პროზად ნათარგმნი სრული „ვეფხისტყაოსანი“. ამ ძღვევნა ბალმონტი ძალიან გაახარა. ამრგავდ ქართული ინტელიგენცია სულიერად ეხმარებოდა, ამხნევენდა მას ამ მიძიმე ამოცანის შესრულებისათვის.

ბალმონტმა ახალგაზრდა პოეტებისა და მისი ნიჭის თაყვანისმცემელთა თანხლებით დაათვალიერა რუსთაველის ემოქის ქართული კულტურის ძეგლი — გელათის მონასტერი-აკადემია. პოეტი დიდი აღტაცებით და გაკვირვებით ათვალიერებდა რვაასი წლის მანძილზე შემონახული მონასტრის განძებულბას, ეტრატებზე შესრულებულ ხელნაწერებს, აკა-

⁸ „ხაყავაზსკაია რენი“, № 217, 14 ოქტ., 1915 წ.

დემის დაბაზის ნანგრევებს, სადაც შემორჩენილა ერთიანი ქვის ფასადობი, ფართო თაღოვანი სარკმელები და მაგიდა, რომელიც ლექტორის კათედრის დანიშნულების ასრულებდა.

შემდეგ გაემგზავრა რაჭა-ლეჩხუმში, საიდანაც მამისონის გადასასვლელით რუსეთს დაბრუნდა. რიონის ხეობაში მგზავრობისას ზუნების გრანდიოზული ხედების მოხიბლული ბალ-მინტაი მოხდენილ ექსპრომტებს წარმოთქვამდა:

Восхищенный страной Золотого Руна,
Взглядевший в сердца, где не вянет весна, —
И внимаю, как гулким течением Рion. —
Я стою на горах, как вернувшись домой,
Говоря красоте: „Ты моя-ли? — я твой!“¹⁹

სამშობლოში დაბრუნების შემდეგ ბალმონტმა რუსეთის საზოგადოებრიობისათვის გენიალური ქართული პოემისა და მისი საკუთარი თარგმანის ვაცნობის მიზნით 1916 წლის 24 იანვარს პეტროგრადში წაიკითხა ფართო ლექცია. მისი მოწოდებათაგან ქალაქის გუბერნატორისადგა ნებართვის მისაღებად აქტიურად მონაწილეობდა იქამაღდ პეტერბურგში მყოფი ა. სუმბათაშვილი-იფილი. ლექციამ დედაქალაქის რუსული და ქართული ლიტერატურული სამყაროს, ინტელიგენციისა და სტუდენტთა დიდი ინტერესი გამოიწვია. ბალმონტმა ასე დაიწყო: „პირველად რუსთაველი გაგიყვანა ოცენის სივრცეში, კანარის კუნძულებთან ახლოს, ინგლისურ ხომალდზე, რომელიც უმშვენიერესი ბერძენი ქალღმერთის ათინას სახელს ატარებდა, სადაც გავეცანი ოლევიერ უორდროპს. მან წასაკითხად მომცა მისი დის—მარჯორის სოტ-გორდონის მიერ დიდი სიყვარულით თარგმნილი „ვეფხისტყაოსანი“. გადავეყვიტე დიუსელდოფ მეთარგმნა რუსეთისათვის დიდძალ უცნობი, სურველად არსებული რუსთაველის პოემა...“ (ეს იყო 1912 წელს).

ბალმონტმა როგორც საქართველოში, ისე აქაც, აღნიშნა ლიტერატურის ამ შედევრის განზოგანების უღიგესი სიმძე-ფი, ამასთან აღნიშნა, რომ არ ფლობდა ქართულ ენას, არ იცნობდა ხალხის ისტორიასა და ზნეჩვეულებებს, მაგრამ რუსთაველის პოეზიის ზღაპრული სილამაზის სიყვარულმა შემსაფარნა შეუპოვარი გმირობისათვის: სძლიოს ენათა ზღვარი, იცნოს სიმძიმე — რუსული ლექსით გადმოეცა პოემის სილამაზე და შინაარსი. „შეიძლება ეს ამოცანა შე-უძლებელი იყოს, მაგრამ ძველი ესპანელელი ამბობდნენ: მოწონოს შეუძლებელი, მიყვარს ძველა შეუძლებლობისა“. ასე დამთავრდა მან თავისი მოხსენების პრეამბულა, რომელიც შემდგომ თავის თარგმანს წარუშემდგარა.

შემდეგ აუდიტორიას გააცნო საქართველოს ისტორიის, კულტურის, ხელოვნებისა და ტრადიციების ნათელი შტრი-ხები, როცა ქართველმა ხალხმა სახელწმფიფობებრიობისა და კულტურის მწვერვალებს, ევროპულდებულ „ოქროს სახას-ს“ მიაღწია, ილაპარაკა ქართული ენის დიდ ქვეყარდობაზე, რომ იგი დამყარებულია თანხმონანების ბეგრის ვაჯვაცურ ძალა-ზე; ქართული ენის მრავალგამომსახველობისა და ფონეტიკა-ზე, რასაც რუსულ ენას ადარებდა. მოიყვანა რუსთაველის პოემაში ხშირად ჩანმარი ზოგიერთი სიტყვები. მაგალითად, სიტყვა „მუე“; საქართველოს მქუნვარე, მწველ მუქს გა-მისასხავსო; მისი ბადალი რუსული სიტყვა „სოლნიცე“ კი —

ჩრდილოეთის მოდუნებულ, ძალდაკარგულ მუქსო. აღნიშ-ნა ქართველი კაცის აქტიურობა, ტემპერამენტი, ქართველი ქალის სინაზე და მამაკაცის მიერ სათუთი პატივისცემა. მო-იყვანა აგრეთვე საინტერესო ეპიზოდი პოეტის ცხოვრებიდან, რომელსაც ხალხური თქუველბა ასე გაგმოსცემდა:

„საპორტსა და მოქნილობაში პაქეპრობის დამთავრების შემდეგ, რაც ჩვეულებრივ სასიუთო ვითარებში თამარის დღეს იმართებოდა, მეფე-ქალმა მათ შორის საუქუთსოებს კირითში, ფარიაკობაში, შუბის ტყორცნაში, სწრაფ სირბილ-სა და ბარბოლუბათა გადაღახვაში, ყაბახში, ისინდში აგრეთვე შარობაში გამარჯვებულეს ჯოლობები გადასცა. და-სასრულ მოპაქეპრებს მიმართა: ყველაზე მნიშვნელოვანი ჯილდო—ოქროს თასი მეფე-ქალის წარწერით გადაეცემა იმას, ვინც მშვილდისრით ამას ჩამოაგდებსო და თავზე ვაღლი დაიდა.“

ყველა შეიმშუმუნა, ხელები დაუშვეს, არაეის სურდა საფ-რთხეში ჩაეგლო მეფის სიციცხლე, დუმლით უარი თქვეს. ერთხანს სიწინარის შემდეგ წინ წაღდა ყველაზე ახალგაზ-რდა ჯერ კიდევ უცნობი რაინდი — შოთა რუსთაველი და დაქიმიული მშვილდისრით წყნარი ნაბიჯებით მეფისაკენ გა-მართა, სულ ახლოს და ახლოს მიუახლოვდა მას და მომარ-თული ისარი იქვე სტყორცნა მიზანს. ყველა მისულმა გუჯა-მანვილ და გამჭრიახ რაინდს. მეფეს ხომ არ უთქვამს, თუ რა მანძილიდან უნდა ესროლათ ისარი. ჯილდო გათვალისწი-ნებულში იყო გინებამსჯელობისა და გამჭრიახობისათვის. იგი შოთას ხედა წვილად.

სიტყვის ისტორიკ ბალმონტი ისეთი რეალობითა და და-მაჯერებელი ემოციით ლაპარაკობდა, თითქოს ყველა ჩვენ-განი მასინ იქ ყოფილიყო. შემდეგ წაიკითხა პოემის რამდენიმე ცალკეული სტროფისა და წაწვეტების თარგმანი. სტრი-ქონები სიმღერასავით იფრქვეოდნენ, მისი კითხვის მსუბუქი თანაბარი ტონი ხაზს უსვამდა და აძლიერებდა თარგმანის ფაქიზ კოლორიტს. იგრძნობოდა რუსთაველის ლექსის სიმ-სურეაზე, მისი მღერალი რითმების რაკარაკი... იგი განაგრ-ობდა:

„ეს საუკეთესო პოემა სიყვარულისა, რომელიც კი ოღესმე შემწნილა ევროპაში, სიყვარულის ცისარტყელა, ცვეხლოვანი ხილი, ცისა და დღამიწის შემაკავშირებელი... აღნიშნა მისი გმირების სიმამაცე და მაღალი ჭუმანური იდეები, შუასა-უკუნეების წყველადში რომ გაიფლეს, რომ რუსთაველი ყველა დროისა და ყველა ხალხის ერთ-ერთი უდიდესი პოეტიკ-ჭუმანისტიკა... ეს გამომსახველი სიტყვებიც წინასწარ იყო მომზადებული და შემდგომ მისი თარგმანის გამოცემის წი-ნასიტყვაობაში განდნენ.“

იმპროვიზაციური ომი იყო, ლექცია დიდხანს გაგრძელ-და, იმ დროისათვის დადგენილ დამის 11 საათს გადასცდა, სცნუნაზე გამოჩნდა პოლიციელი მრისხანე, მმრძანებლური სახით, რაც ლექსობის შეწყვეტაზე მიუთითებდა. პოემის ტბილმომზანი ლექსით გატაცებულმა ბალმონტმა შეამჩნია პოლიციის მიახლოება და სულ უფრო და უფრო აუმაღლა ხმას, თითქმის ამით თავის მრისხანებას გაოსთქვამდა, თან აგრძობიზებდა — წვათერი აქედან, უსოდენ მნიშვნელოვანი წამოწყების დამთავრება მადროყო. პოლიციელი სცნინდან

¹⁹ „ზაქავკისსკაია რუნი“, № 217, 14 ოქტობერი 1965 წ.

ჩამოვიდა, ბალმონტი კი განაგრძობდა კითხვას, სანამ სიბნელეში ბოლომდე არ დაამთავრა იგი.

როგორც მეუღლისადმი გავზავნილი წერილებიდან ჩანს¹⁰, ბალმონტმა პოემის თარგმნა 1916 წლის ნოემბრის დამლევის დამთავრება, ნაწილი გამოაქვეყნა მისკოვში 1917 წელს. საზღვარგარეთ კი საბოლოოდ დახვეწა და გაამზადა გამოსაცემად. მგოსანმა დამატკიცა თავისი დიდი სიყვარული რუსთაველის პოემისადმი. მან მხოლოდ 1933 წელს, პარიზში თავის ხარჯზე, საზღვარგარეთ გამოქვეყნებულ საკუთარ ლექსებში აღებული პონორარით შესძლო პოემის სრული თარგმანის გამოცემა წინასიტყვაობითა და ზირის ილუსტრაციებით. მეორედ ბალმონტის თარგმანი მისკოვში გამოცემა „აკადემიამ“ 1936 წელს, იგივე მდიდრული გაფორმებით. ასე დაიბადა „ვეფხისტყაოსნის“ პირველი სრული პოეტური თარგმანი რუსულ ენაზე.

კ. ბალმონტმა გაამართლა ქართული ხალხის პატივისცემა და სიყვარული, ჯერ კიდევ ცარიზმის რეაქციულ ხანაში გახდა მისი მეგობარი, როცა საქართველო პოლიტიკურად დამარგრული იყო, ქართული ენა — დევნილი, ლიტერატურა — დაუფასებელი და დაიწყებულ. მაგრამ არსებობდა მეორე რუსეთი, პუშკინისა და ჩერნიშევსკის რუსეთი, რომელიც თანაგრძობდა ქართველ ხალხს, მისი შემოქმედებისა და გმირული ისტორიის პატივისმცემელი და დამფასებელი იყო.

აი ამ მოწინავე რუსეთის წარმომადგენელმა კონსტანტინე

ბალმონტმა ღირსეულად შეაფასა და შეიყვარა ქართული კულტურა, ქართველი ხალხი და მიუღ რუსეთს გააცნო საქართველო, როგორც ძველი, დიდი კულტურის ქვეყანა. ქართველი ხალხი დიდ პატივს სცემს მას — „დიდი მეგობრობის გაზაფხულის მერცხალს“, როგორც ჩვენმა აკაკიმ უწოდა.

გამომცემლობა „აკადემია“ პოემის თარგმანის წამდვარებულ თავის წინასიტყვაობაში აღნიშნავს: „შინაგანი რთომებით გატაცებამ, რომელსაც ლექსის მუსიკალობის მხრივ ეფექტი არ მოუცია, ხელი შეუშალა ირიგინალის უფრო ზუსტ წარმოსახვას... რუსთაველის ფართოდმცლერი ფრაზები, რომლებსთვისაც უცხოა დაყოფნება და შეჩერება სტრიქონებს შუა, ამის შედეგად ნაკუწ-ნაკუწ იფლითება, სახეშეცვლილი და მკრთალია თვით პოეტის აზრიც“.

მაგრამ თარგმანის აღნიშნულ ნაკლოვანებათა მიუხედავად მისი დიდი დაღებითი მნიშვნელობა ის არის, რომ ბალმონტმა პირველმა გააცნო მთლიანად რუს მკითხველს რუსთაველის პოემა, აღუძრა შემდგომ უცხო ავტორებს მისი სიყვარული და პატივისცემა, გაუადვილა მათ უფრო სრულყოფილი თარგმანების გამოშვება, რომლებმაც თანდათანობით იწყეს გამოჩენა.

რუსთაველის პოემა თარგმნილია ციცილიზებული მსოფლიოს თითქმის ყველა ენაზე: ინგლისურად თარგმნა მარჯორი უორდროპმა, — გამოიცა ლონდონში 1912 წ., გერმანულად — არტურ ლაისტმა, გამოიცა დრეზდენში 1882 წ., ფრანგულად — იონა მენუარეამ, ს. წულაძემ, ითარგმნა სხვა ენებზეც.

¹⁰ „ლიტერატურაია გრუზია“, № 6, გვ. 116, 1957 წ.

ვიკი თოძი

სილნადის კლთხა

„ნაძალადევი“—ჩვენი დედაქალაქის ერთ-ერთი უძველესი უბანი, ბილიისი მრავალსუფთავი ისტორიის ყველაზე ახლო წარსულის ნაშთი, მუშებისა და პოლიცია-ანდარბრისი მუდმივი შეჯახების პირობებში გაშენებულ... ჩინების მუშებს გადალახეს ყოველგვარი დაბრკობა და საბოლოოდ დამკვიდრდნენ ქი-ედა ამ კვარტალში. მაგრამ ქალაქის მმართველობამ კინდვარემ გამოაჩინა ეს უბანი. მის მცხოვრებლებს უფლება აქ ჰქონდათ ქალაქის ყოველგვარებაში მიეღოთ მონაწილეობა.

წინის მალაზია ნაძალადევი. მასვე ეკუთვნის პირველი ქართული წარმოღობის გამართის თარხანი, (1897 წ. 20 მაისი). საერ-ოდ წარმოღობების გამართის მიზანი იყო როგორც ქართუ-ლი სკოლა გაეხსნა ნაძალადევი. მუშაობა თეატრის ჩამოყალი-ბების ინიციატორები — ბესო ჯაფოს, ავგუსტ ბოტის, გიორგი ლაბაუხისა და სხვებს თავიანთი იჩხებებთან მოქმედება ცენს-ისათვის საკუროს ნივთები: ხალიჩები, ტანსაცმელი, რკინიგზი და ა. შ. ხელნაწერებს ავიწყებდა ნაძალადევის მცხოვრებელ აუწყა წარ-მოღობების შესახებ... ურეულო იყო ეს ამბავი, თითქმის პირი-უბანი მიაწყდა წარმოღობას. წარმატებით დამთავრდა პირველი საქეტალი. შრომითა და კეთილი ხელების ტანსაცმა საუკე-თესო მათუქებელი იყო იმისა, რომ ნაძალადევი დაიბადა მუშური თეატრი.

პირველმა წარმატებამ ფრთები შეახსა ნაძალადევის სცენის-მთავარებს. დადგეს ერთმოქმედებიანი კომედიები, კოდეცილები, ჩაატარეს კონსერტები. აღებული თანხა კი უფრანო „ქრელოს“ რე-დაქტორს ანასტასა წერეთელს მიიბარეს და როდესაც გადაწყდა ქალთა რეალური სკოლა შეიქმნა დარსების საკითხი, გამართეს ლა-ტრია, შეკრებებს შემოსავალი და სკოლის შენობა დაიჭრებენ მის. კიე-ნაძის სახლი. მოიწვიეს ნაძალადევის მისსახეობა, შეაგ-როვეს მან-მდე ბავშვი. მასწავლებლად კი ნაძალაძე მან-მდე დანიშ-ნეს. ასე დაარსდა პირველი სკოლა ნაძალადევი...

მუშაობა თეატრი კი აძლიერებდა თავის მუშაობას. წარმოდგენები იდგმებოდა ეკლესიის მახლობლად. ეკლესიაში ლოცვის ნაცვლად ახალგაზრდობა წარმოდგენებით იყო გატაცებული. რის გამოც ქა-ლაქის მმართველობაში მღვდელ მახათას გამუდმებული საჩივარი შექონდა — „ეს უღმერთოები წარმოდგენებით რყვნიან ახალგა-ზრდობას“. მაგრამ დიდი იყო მუშებისა და ახალგაზრდობის გატა-ცება თეატრალური ხელოვნებით. ისინი თანდათან ზურგს აქციდნენ „ღვთის მისაც“ რელიგიას, აღარ გატანებდნენ სამოციქულო ფუქ-სავატურ ღრთობებს, რომელიც ხშირად სხვადასხვა ხასიათის ბო-როტმოქმედების საფუძველი ხდებოდა.

1896 წელს ნიკო გოციამის ხელმძღვანელობით ნაძალადევი ჩამოყალიბდა პირველი მუშაობა თეატრი, რომელიც ენერგიულად შეუდგა საქმიანობას. პაატა-პაატა პიესებიდან მღვდელი მოცუ-ლობის დრამატულ ნაწარმოებზე გადავიდნენ („ციმბირილი“, „ბანუმა“, „რაც გინახავს, ვეღარ ნახავ“).

წინის პირველი წარმოდგენები იყვნენ: სონა ციციშვილი, ოლია ხავ-თასი, შაქრი საფაროვი, ივანე ინასარიძე, გიორგი შარსაკოვი, სეი-მონ ყალბაგვაშვილი, დათიკა შველიძე, გამო გაბისაშვილი, სანდრო და სონა გიგაშვილები. იოსებ კანდელაკი, გიორგი ჭაბუკი, გი-ორგი ანაშვილი, გრიგოლ სავლიაშვილი და სხვები.

საქართველოს ამ პირველ მუშაობა თეატრს არც წესდება ჰქონ-და და არც საშუალო ბიზნ. მუშა სცენისმოყვარეებს შეეცადნენა სატყვეობის სახლის აგების იდეა.

1897 წლის 17 იანვარს წარმოდგენების გასამართავად შედგა მუდმივი ამხანაგობა: გრ. ჩარკვიანი, პეტრე ხავთასი, სეიმონ ყალ-ბაგვაშვილი, პეტრე ფთაძე, გაბრიელი ჩხეიძე, ივანე შეფუშაშვილი, იოსებ დარბაჯელიძე, ვასილ ღარბაშვილი. მათ შიგნით უფროდ სცენა, სადაც ცვირაობით იმართებოდა წარმოდგენები: „პატი“, „შუის დაბნელობა საქართველოში“, „ქერ დაიხოცნენ, მერე იჭი-რინეს“, „არსნა“, „რაც გინახავს, ვეღარ ნახავ“, „ქინდა“, „ბილი-ანტი“, „ადვოკატი მელაძე“, „და-მამა“, „თამარ ბატონიშვილი“.

სცენისმოყვარეობა წრე მალე თავის უბანს გასცდა; ხელნაწერ-მა აფიშებმა ქალაქის ცენტრისაკენ გადაინაცვლა. პროგრესული ინტელიგენცია თანაგრძობებით შედგა მუშაობა წრეიდან გამოსულ ხელოვანი. და ისინი დიდი სიამოვნებით ენსრებოდნენ ვერის, ავ-ქალის, ავლანის აუდიტორიების სცენებზე გამართულ მათ წარ-მოღობებს.

ამ სცენაზე პირველად გამოჩნდა სახალხო გმირი არსენა. ადვი-ლი წარმოსადგინა, რა ბუნებრივი იყო ეს სახე, რადან მას არსე-ნასებრ გულმართალი, გუშინდელი გლეხი და დღევანდელი მუშა ასრულებდა. პიესისა „და-მამა“ თავდადებული პატრიოტის გაიოზის როლის შემსრულებელი მუშა საზოგადოების იმ ფენას ეკუთვნის, რომელიც მზად არის პიესის გმირისაგან შესწრაფის თავი სამშო-ბის ეკთვოდებოდას. პიესაში „რაც გინახავს, ვეღარ ნახავ“ ამარ ხელისწინა კომედი. მებატონისაგან გაქმნობული გიურას მუშა შესწრაფებული მამაქორბის ისევე, როგორც ამას სიამოვნებით ჩაიხედნენ ცხოვრობიანი ნაძალადევის მუშაობა თეატრმა, ქალაქის ცენ-ტრალური უბნებში დიდი სიყვარული და პატივითაც დამსმურა. მოთვალისწინებდა წარმოღობები და ხელმძღვანელი ადვოკატი მმე-რე ვალო რევილიანი კლავა იწვიდა ცენტრზე მუშა-მასობებზე. ასე ხდებოდა ქალაქის ირთა უბანში. სადც კი იღეს შედგამა ეს სახლობრი თეიმონიანი კომედიკაი. ამ პერიოდში „შაქარა ფლიანტიზმა მმართველობა გონივრად გამოაშრომა, ჩაუდგა სათავი და ცენტრალური გამართვა დაიწყო. იგი გამოაშრომა ნაძალადევიში, რკინიგზის მუშაობა წრეების წრეში, ავგუსტის აუდიტორიაში, წერა-

სახალხო

თეატრის

სახელოვანი

გზა

თამარ გომარტელი

„ნაძალადევი“ იწრობოდა და ყალიბდებოდა ახალ-ახალი რაზმები რევოლუციურად განწყობილი მოწინავე მუშებისა. აქ, ამ უბანში პირველად საპირველმართო მიტინგებზე გაიხსნა რევო-ლუციონერობა ხმა. „ხუდღადვის ტყეში“ იმართებოდა რევოლუ-ციონერობა ფართო კრებები, შეხვედრები. დღეს მათ ატარებსკე-მად ობლესკინა ადმრატული. მაგისტრალის ქუჩის ერთ-ერთი ძვე-ლისძველ შენობას ამშვივებს მემორიალური აღმა: „აქ იმართებო-და ხალხმრავალი მიტინგები მეფის წინააღმდეგ“.

მე-19 ს. 90-იან წლებში ამ სახლობი ცხოვრობდა ცნობილი ქარ-თული მამულოშვილი, წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოე-ბის პეტრონი წვირი გრ. ჩარკვიანი, რომელიც ახლოს იცნობდა ი. კიკვიციასა და ი. გიგიაშვილს. სწორედ მან გახსნა პირველი

ანტონ ლიანაშვილმა პ. ფრანგიშვილთან ერთად მოამზადა ოპერეტა „მეგნიერი კლენის მამიბებელი“ (სოლიჯარე ფილმების დარბაზში). ამ სპექტაკლმა თბილისის მიწლი დასაღვე სპარტული მოიარა. ნიკ ვატიციძემ სანდრო ახმეტელის ხელმძღვანელობით პლენარის კლუბთან არსებულ ფილარმონიაში რადიონიმე პიესა დადგა. კლუბის გამგეობის წევრმა მუშა ვალსტეფმა დაწერა პიესა „სპარტაკო“, რომელშიც სპარტაკოს თავიარა როლი კლუბის გამგემ ვუდენ დაწვდურა შესარულა.

... ერთ დღეს საუესთან შავგვრდის თმაქორრა ქაბუკი მივიდა და სახიზა თეატრში მიიწვილა. სათანადო გამციდის შემდეგ იგი მოყარანხედ აიყავნეს.

„ვასიმ შესინაშავი მხატვრული კითხვა იცოდა — იგონებს პ. ფრანგიშვილი, — მისი მებტველი და ციცხალი თვალები სულ ნაჭერკლებს ურადნენ“. უნდა გენახათ, როგორ იქნა იგი მოყარანახის ჩიხურში და კარნახობდა ტექსტს. ვეგონებოდათ, საცა ამონებდა და თვითონ თამაშდებოდა. როცა მუშა-მსახიობს შეუშლებოდა რაიმე, ან ისე არ აცეთებდა, როგორც სპიორა იყო, ვასიმ სინაშავან თავის ლამაზ ქორის იღლებდა. ჩიხურთან რევისობობდა, ხან ერის უყვიროდა, ხან მერის: „სუ ვაიწულებო, დაქები, ადექი, ვადა!“. წარმოგენის დასრულების შემდეგ თორმე წაყულობი ქანცხლოდუთი ამოდიოდა ჩიხურიდან და ალუღუდუთი ამბობდა: „პატრონი პაუელ, მოკვდი, აღარ შემოდინან, მარტუბი დამაწყუდა მაგ მსახიობების ვადაშეიქოსო!“.

„მართლაც სანტრესო მუშაობის ატარებდა „ნახალკოსი“ კლუბი. — იგონებს ვასიმ გიძიშვილი — მანის მე ქ, სუსლოკიარა“ მოვიწყე. რეისორი პაუელ ფრანგიშვილი იყო. როცა წამოვიზარდა და სტენოზ დავაუტყუა დაიწყე, „პატარა კახში“ თავარი როლის ვასინებდა მინაშდეს. მერე კი პიესა „დედა და შვილი“ შეიღის როლი ვითამაშე. არ შეიძლება გულთხილად არ მოვაჯინო ჩემი უფროსი მეგობარი, ნიქორე რევისორის დავით ჩარკვიანი! რომელიმეხაყავ თეატრს სპარტაკოს რინჯა შევიდინე.“

1922 წელთან პლენარის თეატრის ხელმძღვანელობის რეისორის სოსო მებურთაშვილი, რომლის დროსაც დასს შემოემგანდნენ: არან. მანაბელი (ამჟამად პლენარის სახალხო თეატრის რეისორი, ხელოვნების დამს. მდივ.). ად. მახარაძე (ამჟამად აჭარის სახ. კულტურის მინისტრის მოადგილე), ვიორჯი გუნი (ამჟამად კინორეისორი), ვასი წაწარაშვილი, სოსო მებურთაშვილი, დავით ჩინჯალაშვილი, ქსენია მახარაძე, თამარ პაპავაქილავა. თამარ გიორჯი, თამარ მებურთაშვილი, ფაჩი დილია, მირან თაღლიშვილი, მიხეილ ტუხაშვილი, გიორგი დასანდოლოვი და ძაწვე ახალგაზრდა სტენისმოყვარე, ელტვიტო-მეგანეისი მიხეილ დელდაშვილი ახალგაზრდობის მეექვსე სალიადაკო კლუბიდან.

ნადავლობის პლენარის სახელობის კლუბის მავალითურ რეისორის ცალკულ წარმოება-დაწყხვლებებში შეიქმნა კლუბები და საყოფიერი ძაღლები ჩამოყობდა სტენისმოყვარეცა დასები. პირველ რიგში დასინაშავი მეექვსე სალიადაკო კლუბის დასის მუშაობა, რომელმაც თავისი კარგი დადგმებით მავურებელი მიიზიდა. ამ დასის ხელმძღვანელი და ჩამოყობალებელი იყო მიხეილ დელდაშვილი. ამჟამად საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის თამბრეშობარის მოადგილე, კლუბში მოსვლიანადაც ახალგაზრდა მუშა მიგილი ვატციციძე მოპოვა ხელი დასის საქმიანობას. შემოიკარბა ნიქორე ახალგაზრდობა. სალიადაკო კლუბის დრამატიკის პარტიული წევრები იყვნენ: მეგანეისი შვილები შ. და ვ. აბისაძეები, შიხ. არდენოშვილი, ვიორჯი ახვლედიანი და სხვ. რომლებსაც მიხილი დელდაშვილი ხელმძღვანელობდა და წამყვან როლებსაც თვითონვე ასრულებდა. დასინაშავი, რომელიც პატარა კლუბისადაც მოქმედებდა, მაგ. „სტალინი“ და „სტალინი“ მამიბებელნი“ და სხვ. მავურებელი მავლითურების გრძნობით იმსხვედრებდა ახალგაზრდა შემოქმედების მამარს. თეატრ „რეისონსა“ 1925 წელს 27 იანვარს წერდა:

„27 იანვარს, სალიადაკო სამსახურის მე-5 უნიის ლენინის სახელობის კლუბში პირველ რიგში „სპარტაკოს მე-10 კოლეტივობა“ დასარტულებდა დრამატულმა წარმ. შიხ. დელდაშვილის თამბრეშობით გამართა სახალხოთეატრო სალიადაკო მიმდენი ლენინის სხივსინაშად. სალიადაკო ვაწაყოფილებიდან შედგებოდა.“

შ. მახარაძის ხელმძღვანელობით დადგა პიესა „ვაკონის იონი“, ხოლო შიხ. დელდაშვილმა განახორცილა „მსხვერპლი“. სალიადაკო კლუბის დრამატიკის ახალგაზრდა წევრები დაიკავებდნენ: ციორჯიშვილი იოსი სხვადასხვა გზით წაყვანა. შოკმა სწავლა ვანარაძე. შოკი სამსახურში ჩაიხა, შ. დელდაშვილი პლენარის კლუბში პ. ფრანგიშვილის ხელმძღვანელობით არსებულ დრამატიკურმა გადაიდა. შემდეგ კიორჯი ვაჭაშვილის მიერ დადგმულ აფიონარონის პიესაში „ახორბუთო“ ქარნის კომპაზიორის (კომპოზიტორის მღვიმის ვინაყვილის როლში გამოვიდა (სხვათა შორის მთავარი როლი ამ სპექტაკლში შესარულა დღეს ცნობილმა მსახიობმა კოტე დუშუაშვილმა).

1 ჩარკვიანმა დადგა „კოთარაზი ქტირე“, „მეადანის ლურჯა“, „ალდინ ჩენინ ცხოვრებისა“.

„მეორე მტერი“ დადგმა გ. ჭავჭავაძის. მარცხნიდან მეორე მ. ლულაშვილი

დასინაშავი შიხ. დელდაშვილის სხვა როლებიც: მუშა-მავლითურ-ციორი (გ. რამიძის „შედი დღე“), ციხის გამგე (მავლითურ-„მეორე მტერი“), დადგმა მ. მებურთაშვილის. ეს პიესა რეისონის სახელობის ცხოვრების გებდა. თეატრმა იგი რამდენიმე ვადაშეიქვამა. მანში ნაილად იყო ვადაშეიქვანი რეისონგული რომოტარტაკის ბრძოლა საქართველო ვეგების შესრულებისათვის. ცალკულ სტენიში ვამოქმედებული იყო კიორ. აი, ნელა გამოდის როლიმავალი, შემდეგ ხელს ვატციძეს. ვასინის აფიკიების ხმა... ეტარანჯე ჩანან მავნების მინარ რისხები აღგნებული მუშები. ისინი ენაშდებდნენ მტრის შესანახება... სპექტაკლი იმდენად ემინაშეობდა თამბრეშობას, იმდენად ცხოვრებისეული იყო, რომ დადგმის არსილეს მოსვლებმა მავურებდნენ.

იმ დროს მუშაობა თეატრში რეპტაციების ხშირად ეწვრებოდა რუსთაველის თეატრის მხატვრული ხელმძღვანელი, სახელომავალი რეისორის ნანდრო ახმეტელი, რომელიც დღეს დასანარტეს უწყედა დასს. ამ უნაწარს დასმებრის შესახებ დღეს გულთხილად იგონებს ძველი სტენისმოყვარე სოსო ბუიჩიძე. ამჟამად საქართველოს სსრ სოხლის მებურთაშვილის საბინტროს თანამშრომელი.

მ. მებურთაშვილის ხელმძღვანელობით დაიდა „რადევი“, „თამარა“ და „სადავო“. „მამიბებელი“, „ხარან და ენობარი“, „არსენა“, „იონარის დასაშევი“, „სტენისმტერი კიორა“, „მანაშევი“, „ცხივი ბუბუთი“, „სპარტაკო“, „უტუ მუქაშა“. ხშირად სპექტაკლში მინაწყოლობის მისაღვედ სტენის დღეს ოსტატებსაც იწვევდნენ. მაგ. „რადევი“ აკაი ხორადაც მტრსტენის როლი შესარულა.

1928-24 წლებში შავია ამპოთარაშვილმა ჩამოყვანდა სახალხო საბჭოთა თეატრი. სპექტაკლებში მინაწყოლობდნენ არა პირველი მსახიობები, არამედ რეისონგული მუშები როგორც ვიკილისტები, ისე ორკესტრანტები. ვერდის ოპერაში „როგოლიტო“ რეისონგოს პარტია შესარულა ვლადიმერ გავაშა, რომელიც ამავე კლუბის დრამატიკის იყო. სპარტაკოშვილს პარტია კი იმდენიმე დეკაპიტორებმა (ამჟამად მებურთა-მუშა). ორკესტრის დირიგობრბდა ნიქოლოზ ნარინაშვილი, რომელიც პლენარის სახელობის კლუბიდან სანაწვლებიდა აგაზავან მოსკოვის კონსერვატორიაში და დღეს უკვე საქაილ ცნობილი კომპოზიტორია.

1928 წელს, როდესაც ზუბალოშვილის სახალხო თეატრი დაიხურა, პლენარის სახელობის რეისონგული კლუბში რეისორად დასინაშავი ვიქორ ნინიძე. სახალხო თეატრის კოლეტივობიდან ნინიძემ წამოიყვანა მსახიობები: ს. ნინიძე, ს. ანჯარა-უიფიძე, ვლ. აბაშიძე, შაშა ლორქიანიძე, ვლ. მებურთაშვილი, გ. ანაშვილი, გ. ათხიშვილი, ა. ივერიძი, „პლენარის კლუბში იმ დროს დიქორე ვაჭუთ არსებობდა: გ. პაუელაშვილი, გრ. პაუელაშვილი, ვ. გვაჭავაძე, ვ. კულუხაშვილი, ა. თოთაძე, ბაკური და ა. ჩიხაძე. ისინი დღეს თეატრის სტენის დამშვენიერდნენ. — ამობის საქართველოს სახალხო თეატრის გ. ნინიძე.

გ. ნინიძის რეისორიბით მუშაობა თეატრში დაიდა პიესები: „მეღის დღეაქი“, „ციციოთაღლი“, „უნიდაკიანი“, „გუზუნდენი“, „იქორიარა“, „მსხვერპლი“, „დაწვრული კიორი“, „სტენიან-მანსანდობი“, „იმედის დაღუტვა“, „სამებერი ბანაშევი“, „სკივის სანაშაოლი“, „სოხობობი“, „მე-27 გზირი“, „ამპიქიტი“, „სოხობის ვებრები“, „მორეხევი“ და სხვ. გ. ნინიძე თვითონვე მინაწყოლობდა ამ სპექტაკლებში. შიხ. დელდაშვილი აქვს შემდეგი როლები: ნესტორი („უნიდაკიანი“), ბიქოლი („მსხვერპლი“), ვიორჯი (სკივის სანაშაოლი“) და სხვ.

გ. ნინიძის შემდეგ 1927 წელს ერთხანს ისევ ს. მებურთაშვილი ხელმძღვანელობდა თეატრს, მერე კი გრ. სულიაშვილი. მან ძველ

დადგენებს შემტა ახალი: „ხიდ ქვეშ“, „ფოლადური“, „სიცოცა“, „ნოვტორები“, „ოთარაანი ქვრივი“, „ოქაბი ფორნტე“, „ლევან ბატონიშვილი“.

ნაძალადევის მუშაბა თვარბს დიდ მზრუნველობას უწევდა მის. კიორხელი. იგი უკუდღმობივ დიდობდა თვარბს აღობინებდას, ამ მხნით 1927 წელს მან რეგისტრად მიიწვია გორგიჯ კავშირე, ინტერვიული და საქმის თვარბსად. გ. კავშირემა მუშაბა თვარბსად სტლიბა ჩამოაკალიბდა, რომელიც შეივსო ნივთირი ახალ-გარბრბობი, ქვედაგვებამ მიწვეული იუვენე გამოდელი თვარბსადური მოღვაწეობ: აუკი ფლავა (თვარბის ისტორია), ნაკო ში-უაკვილი (დელიბა), შოთა აღსაბამე და გრიგოლ სულგოშვილი (შას-ხობის რბტობამ), ნაკო გობიშვილი (სსსკობა და რბტბი), გორგ-ვა სარბინიშვილ (გრიბი). სტლიბაში მუშავობდნენ: გორგიჯ წინა-მდგირეშვილი, კოტე დავუშვილი, თამარ მახარაძე, თამარ გონა-ხილი, ვიქტორ შერვაშვილი (ამებამ რეგისტრი, ხელ, აღ. მოღ.) ვაზრელი ბოქროშვილი, მიხეილ ლეჟინიშვილი, ილია ქაჭია, აღე-ქანდერ დავლი და სხვბი.

1930 წელს მაისში ბბბბბბბბ მუშავი სამბატბო თვარბის მას-ხობისბს ერთი გვტვი ეწვია სტლიბას, დავსწრეს მის საქვბავლებს. მოსკოვბსა და ტბრბბბბბბბ დელიბა წაკიბებეს მასხობის სტვერბი რბტობბბბს სტლიბას. კელილი სურვილებს გამბბბბბბბ სტვერბი მის-კინის ბიერ სტლიბას სამასხობელი დარტვილ სურბავს, სხვ-ლევან მასხობის წერბს, „ბბბბბბბს მუშაბა თვარბის მუშაკბს სტლიბა და ვლული ვუსტრებე წარბატბბსა დიდ საქმეს წარბატბბბს სწინდარი იკ საქმის უსწავლერი სიკვარული და უბრბირბობის ბეგბბბბბი დამოკიდებულობბ. თვეწს კოლექტივბს ირი დღის განმავლობბში ვარწურებმა უოწამე მე მდამბბბბბ, რომ ეს შე-საბბბბბ თვისებობს თვეწს უსალოვლ ვაკვი. ეს იკ მბავაკია. თვეწდელი კოტბობა ვარწურბლი მოსკოვბს.

არბბბბბს მბინდილ სტლიბის ნაკოვინბა მუშობბმ სერ-თო აღბარბბა მბბბა და შემოლი მკურნებობისკბის ენგებინბა სერ-ბობოლუბა და რბული დიდებბბი, („წმინდა ბბბბბბს დელსსწავ-ლი“, ვინფრგრევის „ახბრბბბლი“, შწწწწწწწს ბიერ ვდმ-კოტბილი პირველი ნახბიჯი). 1931 წელს მაისში პროფბბბბს პროფბბბბს ბრბბბბბბს ბრბბბბბ სტლიბა პროფბბბბბ თვარბად ვადკოვლია (იარბბა 1933 წლამდე) და პროფბბბბს სხელი ბიეწია. ამ თვარბს მუდმივ საშუაშოდ ვადკოვ პოტბბბბბს სხელიბის კლბბი. იმავ წელს მასხობბბა ამ მუღბარ ბბბბბს შეუბრბდნენ სახალი თვარბის გამოდელი მასხობბბს: სოფო გვბავიშვილი, ვ. კოტბიშვილი, გრიგოლ პავლიშვილი და სხვ.

პროფბბბბბ თვარბის წლებბმ ახალი მოკინბი დაუხბა თვარბის შემბბბბბბ კოლექტივის, და, იპ. 1931 წელს მუშ. კომბბბბს ჰობბბბბბს სხელიბის კლბბში ვარბბბბა პროფბბბბს (სხელიბის მუშაბა თვარბის კლბბი ვარბბბბბა (ბბბბბბბს, მბბბბბბბბ). მკურნებობა პირველივე სკვბრბლია შეგბრბბბს თვარბის შემბბბბბბბბ აღმბბბბ. ბბბბბი დამწველი საფრბბბბ-ბის გრბობოვლ შეხვედრებლ შეიქმნდა. ჩბბბბბბს ამ სკვ-ბბბბბს მისხებ კრბბბბს ბგბბბბბბ ბუღბბბს მბინდილი რევენ-ზობბა აღწინწბბ. „თვარბის პროფბბბბვ წარბიდებამე დავაკრ-წმინდა, რომ კოლბბბბს სწორად ემბს თვარბბბბი ხელგბრბბს ამოკინბი. მბინდილ რბბბბ, რომ იგი თვარბ მუშობბს ბბბბ-ბბბ ვანსაზღვრბს აბკოვლილი საბოწრო-პოლიტიკური თბბ-აკოვბი და რომ ახლავარბა თვარბის ბბბბბბბა შესაძლებლობბინ რბული მბბბბბბი ამოკინბის დასაძლიერბა.“

ბბბბი თვარბს მბინდილ თვარბბა ვანბარბოვლია: „გუბბი“, „პირველი ნახბიჯი“, „რბბბბი“, „მხბბბბი“, „ახბრბბბლი“, „შვიდი დლი“, „მბბბბი ვარბს (პიი შვერბი“, „ოქრბის ბეჭედი“, „მხბბბი ბეჭედი“, „მბობბბბბბბ.“

გ. კავშირეობს ხელმძღვანელობის პერიოდში სკინისმოყვარ-ბებბბა თბბბბბბბბ: ა. დავლი, ამბ. თვეწამე, ივანე კურბია-შვილი, ილია ქაჭია, ნიკოლოზ ბურბბბბბი, სონა გობავი-შვილი, კოტე დავუშვილი, გრიგოლ ვადალიშვილი, მიხეილ ლეჟი-შვილი, გორგიჯ წინამდგირეშვილი, თამარ მახარაძე, სონა კახარია-შვილი, იოსობ შიშვილი, მიხეილ აღწინწბი, ვაბო ბოქროშვი-ლი, ვარბბბბი აბბბბბა.

1938 წლიბინ 1944 წლამდე ნაძალადევის თვარბს სათავიშო ივბა მარბბბბბბბის თვარბის მასხობბი გრ. კოტბავა, რომელი-მაც მუშობბბბი იმავ თვარბის ნაკინბი მასხობბბბბი ჩბბბა: შქი-რბ და აღეწინწბი გობიშვილობი, ა. ი. ცვბბბბბი, ს. გობრბ-ბბბბი, ს. თბბბბბი. (ი. წორწინა, შ. კავბარძე და სხვბი).

ამ პერიოდში დასს შემობბბბინ ახბბი მბბბბი: ა. მმბრბ-ბბბბი, შ. აბრბბბბბი, აკ. ლბბბი, გ. გობრბბბბი, გ. გობ-ბბბბი, ვ. ბურბბბბი, შ. ზობრბბბი, შ. კავბარძე, თ. იო-ლიშვილი, ა. მბბბბბბი, შ. მბბბბბბი, ა. ნაკინბის „იბ არბს დაწმინდავლ“ დობბბბბბბს მბბბბბი ივბ. ბბბბბბბბი და ი. წორწინა. ბბბბბბბ დობბბბბი ამ პბბბბი ბბბბბბბბ ბიერ ვანბარბოვლილობბა უარბმბბ, კოსტბავ – სკობ და თ. ციცი-შვილის – ფრბბ.

სხვბდასხვბ დროს დიდებბბბბბბის იწვევდნენ რეგისტრბებს:

ვ. კუშბბბბბი, გ. ტბბბბბი და შ. აღსაბბბს. ვ. კუშბბბბი მუშობბა დიდბა მარბბბბბბა სივარტბი, გ. ტბბბბბბბბბბბბბბ, „სამბბბბბბის მბავარი ლევბბა“. ბ. აღსაბბბმ – „შებბბბბი“. გრ. კოსტბავა რეგისტრბობი ვანბრბბბბბ: „ლდობ კოსტბე-ლი“, „ბბბბბი ნაკი“, „უბბბბბი გბბბბბი“, „არწინა“, „უბბბბბუ-ლი ბბბი“, „ნოვტორბბი“, „რბი ბბბბბბი“, „ოქბბბი ფორნტე“, „იბი არბს აღწინწბი“, „დამბბბა“, „უბბბბბბბი“.

ნაძალადევის მუშაბა თვარბი თვბს ტბბბბბბბბბბი ფრ-კინბს ვასკბა. მუშა ვანბარბობბბბბის ტბბბბბბი ვაკინბი ვა-მოწუვბ, საქბრბბბბბის ბბბბბბს ევბბა კუბბი შობბი, სბდც იკ რბინწბა უდგბობბ. ამ საქმეს თვარბს დიდლ უწობბა ხელს ბობბბბბბბბბბბბბბბბბბბი ქარბნის დარტბბბბი დავი-ბიეწბბი.

აღწინწბბა, რომ იმბს წინა წლებში უბნებავის სხელიბ-ის კლბბში ჩამოკრბბბბბი ივბ მომბბბბბა ვუნდი დავი-ბიეწბბსა და ბბბბი ვტვბბბბბის ხელმძღვანელობბ. ბბბბბ-ვაკვირბა წერბ მიხეილ ბბბბბ ხელმძღვანელობბ. შქმწმწა ბბბბბე-მკურნებბა კავბი ს. წვერბას ხელმძღვანელობბი. ბბბბბი შე-ბვბრბბა პირველი მწერლობბინ – გბრბბი ქობბბა და ნი-კოლოზ ლობრბბბბბბბბბ.

1944 წლიბინ სხვბდასხვბ დროს ნაძალადევის დრბბბბლი კო-ლექტივი ხელმძღვანელობდნენ ვ. კუშბბბბი და თბბრ ვკრბია. 1945 წ. ი. რეგისტრად ვმბობა იწუბბს არბლი მახარ-ბბბი, რომელიც ვარს. შემობბბბბა ბბბბბბბბბბბბბბბბბბბბ-ბი ქარბნბსა და რბინწბს სხვბდასხვბ ვარბობბს მუშ-ბბბბბ-მკურნებბი: გორგიჯ ზარბი, პავლე ამწველი, კბბბლ დამბბბ-ბი, ბობბბი ლინდბე, გბბ ბბბბბ, ჭბბბლ ვაკბბი, ილია ზაგვბბბბი, ვბა ზეინბედი, ვბი ვაკბბბბი, კუშბბი თბ-ლიბი, ა. მახბბბბა დასვბა: „უბბბბბი თბბბბბბი“, „მბბბბბ-ბბბბბი“, „რღვბვბ“, „სტვერბის გობბ“, „უბბბბს მახბბბბი“, „მხბბბბბი“, „ბბბბბი“, „მეცნიერი სოფელი“, „რბი ვინბბბს, ვანბარბბა“.

მუშაბა თვარბბა დილი და შინარბინბ ვბა ვანგობ გრ. ჩარ-კვბინს აბავსე ვანბრბული პირველი წარბიდებლი 1939 წლამ-დე, და, იპ. 1939 წელს მის სახალი თვარბი ეწვბა. თვარბ-ბი გბრბბბბბბბბი ივბ სბბ ბბბბბ: კბბბბი, რბული, იოს-ბი, კბბბბბი ხელმძღვანელობბა. ა. მახბბბი, რბული და ფსერს – ნ. გიგბბ. სბბბე დაწინწბა ერთი მბავარი რეგ-ბობი – ლ. შტბბბბბბი, რომელიც მბბლ ვადკოვბენ გობის სხელიბბბი თვარბში. მბინ კოლექტივის იბვ დავუბრ-ბბბ ბ. ფრბბბბბი, რომელიც მისთვის ჩვეული სიკვარული იმ-უბა მოვლ ხანს. დელიბე ვადკოვბა აღდგენბბბს ერთად და-ხბრბობბა „ბბბბბი ბბბბბბბი“. შეხვედ მბავარ რეგისტრ-ბი მწვეული ივბ არ. ჩხარბბბბი, რომელიც არ. მახბბბბინ ერთად დავიწ. ბ. ბრბბბბბბის პბბს „ზვბვის“ მომზდბბა. მგარბ მბლ დელსტბში ვანწვბს დეკობს მოსამზდებლ-დაწმინდბი სობის დდბმე შერბდ. მის მბავარ დიდბა უბ-ვანწვბლს „ბბბბბბბბბბბბბბი“ და დევიბს „სბბბბბბი სკვ-ტბბი“.

1932 წლიბინ სახალი თვარბის მბავარ რეგისტრად დაწინწბ-ვკრბობბს ვბბბ, რომელიც დელსც ვანბრბობს ნაკოვინი მუ-შობბს. გ. ვბბბის ხელმძღვანელობბი თვარბს ვანბარბობბა შეხვედრე დიდებბბ: გ. კბბბბბბბბ, სიკვარული მხბბბბბი, ა. ბეწბბბბ, შქი კრბბბბი, შ. შობობბბს „პრუდ კბბი“, ს. ლი-დბბბს „სბბბბ ლობბბი“, თბბვ ფრბბბს „უბუბ ბბბბა“ და „ლდობბი არწვეი“, თ. დეგბბბბბს ა. ა. აბბბბბბს „ბბბბბბის დელიბობბ“. ამბბბდ თვარბი მუშობბს გ. ხუნწრბას პბბბბლ „მე სბბბბბლი ბბბბი“.

ნაძალადევის სახალი თვარბში მოღვაწეობბ მბიერ სკვ-ნისბინ სობრბბბინ შერბბბლი ძველი სკინისმოყვარბბი: ბ. იბ-ბბბი, ი. კვბბბი, თ. კუბბბი, დ. ჭინბბბბიშვილი, ბ. ნასყი-ბბბი, ა. ნასყიშვილი, დ. ლობბბი. ბ. ხბბბი. მბი მბბბს უმ-ვერბბს ახლი თობბა: გ. ლინდბე, შ. ლობბბი, გ. ხუნტლბბი, დ. აბბბბ, (ი. აბბბბი), ა. აბბბბბი, ს. შობბბბბი, ა. გვ-არბი, გ. ზარბი, დ. ხბზინბიშვილი, ა. მასობრბბი და სხვ. ლეგ-ბ-ზობის სხელიბბბს, კლბბს შობბბბს უწევს თბბბბის ბბბბბსა და ბბბბბის სხელიბბბი თვარბი.

სახალი თვარბი ბბრბდ აბრბობს დელიბბ-ბბბბბბის თვარ-ბბბი სკინისბბბი. ვბბბბბბი მხებვარბა ბბბბბი (წმინდი ქარ-ბბბი, იწმინდობის სბრბბ) ბბბბბბბბ, იწმინდობ. „ბბბბი ქარბბბბი“ ვანბბბბბბბბ დაწმინდობბი. ვბბბბბი იწმინდობბის „რბი ვინბბბ, ილია ნახბა“ ბბრბბი, რომელიც მბბწმობობბა ბბბბი დამბბბბბ-ბბბბბბბბბი მიხელი კბრბბბბი. აღწინწბბა, რომ ამ თვარბის სკინეზე დამბბბბბბი რბობისბი ბბრბბი გბბს უბბბბბბი მკურნებობის პბბბს, „სოფელი“.

თბბბი არბბბბბის მბინდილ ნაკოვინბის მუშობა თვარბის დადგბბლი აქვს სბბბბმდე პბბს, ვბბბობბი, სობბი, ვანბრბული აქვს შრბბბი კოლბბრბი. იგი დღის ჩბბნი რბბბბბბბის თვარ-ბბბბბი ცბვბრბბის ერთ-ერთი აბტბური მონწვლობბ.

უსიქონს 1933 წელს გვიჩვენებს კინოსურათი «აკანასკენელი ჯვაროსნები», რომელიც მონაწილეობდნენ განთქმული მსახიობები ნატო ზანაძე და სერგო ზაქარიძე. ჩქლს იგივე სურათი, განსაზღვრული და აზმოვნე-ბული, კვლავ ამჟღავნებს კინოთეატრებს და საიმოვნებას პეგორის მასურებლებს. ცხაში უთუოდ დიდი დეაწილი მიუძღვის სურათის დამდგმულს სიგო როლიძეს.

ცხმოიენებულ სურათის ასლავს ზოგი ნაული, რომელიც ადვილი გამოსასწორებელია: ა) «მორღვი» შეიძლება სახელობითი იყოს, მოწოდებისას კი უნდა «მორღვე» ან «მორღვაო»; ბ) «ცხორი» მოხუერი ფორმა ან მითუ-ღურ-გუდამაყრული, მაგრამ არა ხევსურული; ღევსურეთ-ში ლიტერატურული ფორმა იხმარება («ცხვარი»); გ) ხევ-სურების მთავარი სალოცავია ლუდანის ჯვარი, და არა ზაშარის ჯვარი (ზაშარის ჯვარი ფშავლებისა), მაგრამ ეს წერილმანია. სურათი საერთოდ კარგია.

ცმ შენიშვნის დასაწერად მე კალამი ამოღებინა სურა-

უკანასკნელი ჯვაროსნები

აკაკი შანიძე

აკადემიკოს ა. შანიძის წერილი აწყობილია ახალი შრიფტით
«უნივერსიტეტი»

თის სათაურმა. სურათის შინაარსი აღებულია ხევსურების ცხოვრებიდან, კინოსურათს კი «აკანასკენელი ჯვაროსნე-ბი» ჰქვია. ჯვაროსნებად ხევსურები იგულისხმებიან.

სოკოროც ცნობილია, ჯვაროსნები ეწოდებოდნენ XI-XIII საუკუნეებში ევროპიდან რუმოსავალითსაკენ რამდენჯერ-მე დაძორებ მოლაშქრეებს, რომელიც მიზნად ჰქონდათ მუსლიმანებისაგან გათავისუფლებინათ ქრისტიანობის ეკ-რა — ერუსალიმი. სოკოროც მოხდა, რომ ჯვაროსნების სახელი შეერქვა ხევსურებს?

ყო ერთი პუსტიონის არმიის ოფიცერი, გვარად ზისერ-მანი, რომელიც მონაწილეობდა შამილის წინააღმდეგე მი-მართულ ომებში. შას ბერი უმოგზაურია ზაკასიაში და ღევსურეთშიც ყოფილა. ცი ეს ზისერმანი წერდა ვაზეთ «კავკაზ»-ში 1851 წ. (№ 22): მე ზშირად მომსგლია აზ-რად, ხომ არ არიან ხევსურები ჩამომავალი ჯვაროსნე-ბისა, რომლებიც მთელ დედამწიწხე გაფიანტნენ და, აღ-ბათ, ცრავის სათავეებსაღ შემოესხინენი. ეს აზრი მან გაიმორა შემდეგ თავის წიგნში «Двадцать пять лет на Кавказе» (1879, გვ. 208-209). ზისერმანს ასეთი მოსაზ-რების გამოთქმის საბუთს უმთავრესად ის აძლევდა, რომ ხევსურების ჩაცმულობა და აბჯარი ჯვაროსნების მოგ-ვაგონებს, კერძოდ, ხევსურულ დაშნას ევროპული წარ-წერები აქვს, მათი ტანსამოსის მორთულობის ერთ-ერთი ინშინი ჯვარი არის და სხვაო. სა თქმა უნდა, ხევსურების წარმოშობა ჯვაროსნებისაგან ზნაპარია, ასეთი აზრის გა-ზიარება შეუძლებელია და სერიოზულად არც იზიარებდა

ვინმე. შავალითად, გრაფინა ივაროვა უარყოფდა ამას, მაგრამ ის სხვა ჭორს ავრცელებდა: ხევსურები მოვეგონ-ებდნენ ძველ შაპოროქილებს, ან სკვითებს ან სარმატებსაო (Материалы по археологии Кавказа, გვ. 16). შავარბე არც ასეთი მოსაზრება შეფერება სიმარლეს და აკი არც გაიზიარეს (ნახეთ ამის შესახებ Zina-Mina-ს წერილი «ივერში», 1898, № 3), სადაც ვაქრტიველი გრაფინ-ნას სხვა წერილი ამ საკითხის შესახებ. ცრ გაიზიარეს ჩვენში არც ხევსურების ჯვაროსნობა. ცმის შესახებ, აღ-ბათ, ბერეს უწერია და უთქვამს, მაგრამ მე დავიმოწმებ ც. ჭამარაულს, რომელიც თავის ნარკვევში ხევსურების შესახებ (1932 წ.) ვადაჭრით უარყოფდა ასეთ რამეს.

ინდა ითქვას, რომ, სამწუხაროდ, მცდარია და მოჭო-რილი ამბები უფრო ვრცელდება ხალხში, ვიდრე ნამდვილი და ჭეშმარიტი. ცმ შემთხვევაშიც იმავე მოვლენასთან გვაქვს საქმე. ზისერმანის მოჭოროლი ამბავს ერთ დრის საკმაოდ ვადაჭრით ჰქონდა ფეხს ხალხში, როგორც ამას გვიჩვენებს ერთი ეპიზოდი ჩემი ცხოვრებიდან.

1913 წ. ზაფხულში ხალხურ სიმღერებსა და დიალექ-ტოლოგიურ მასალებს ვკრებდი მოხვევებს შორის. რთი ივლისის დღეს სტეფანწმინდის საღატორის რესტორანში ესაიდილობდი. რესტორანში სხვებიც სადილობდნენ და, მათ შორის, ერთი გენერალიც, რომელიც, როგორც ჩანდა, ტურისტული მიზნით მოგზაურობდა საქართველოს სამ-ხედრო ვაზზე. რითიც ვგახსობ, რესტორანში შემოვიდა ჩინაში გამოწყობილი ქისტი, რომელიც გამყლიდ უნდა ყოფილიყო, და მიმართა გენერალს.

— ლომოთი, ნახეთ, ჯვაროსნები ჩამოსულანო.

ცმის ვაგონებაზე მე სურვილი ეცქიტივ, მივხვდი, რა-შიაიც უნდა ყოფილიყო საქმე, მაგრამ გენერალი გაოცდა: ვინ ჯვაროსნები, რა ჯვაროსნები? — ჰკითხა. ლმყოლმა ქისტმა უპასუხა: ხევსურებია. შავარბე გენერალი მაინც ვერას მიხვდა, სანამდე არ გავიდა ვართ და თავის თვა-ლით არ დაინახა რამდენიმე ხევსური, ქალები და კაცები, რომლებსა ხევსურობას მათი თავისებური ტანსამოსი და აბჯარი ამხელდა. ხალხი შემოხვევდა მათ და შუქურებ-დნენ, როგორც უცხო სანახაობას. შუც მივედი, გამარჯვე-ბა ვუთხარ და აღმოჩნდა, რომ ერთი მთავანი ზარიძე იყო ხორნაბუღისაგან. ძევეს, საეაჭროდ ვართ წამოსული.

ხევსურები, რა თქმა უნდა, ქართველი ტომია, ამაში არავითარი ეჭვი არ არის. ტამდნადე მათ თუშური (უფ-რი ზემდმოწვევით: წოვათუშური) ისხლენ უნდა ერიოს, როგორც ამას ხევსურების გეოგრაფიული სახელები და თვით ხევსურული კილის ლექსია გვიჩვენებს. შავარბე რომ მათ არც ევროპულ ჯვაროსნებთან და არც სლა-ვებთან ან სკვით-სარმატებთან არავითარი კავშირი არა აქვთ ჩამომავლობის მხრით, ეს დღესავით ნათელია.

საკითხავია: თუ ხევსურები არ არიან ჯვაროსნების ჩამომავალი, შეიძლება მათი ცხოვრებიდან აღებულ კი-ნოსურათს «აკანასკენელი ჯვაროსნები» ეწოდოს? სო-კოროც? ძენე კინოს საშუალებით განემატკიცოთ მცდარი აზრი ზისერმანისა, რომლისც თვითონაც არა სჯეროდა და მხოლოდ საეგვიდოდ ჰქონდა გამოთქმული?

გიორგი (გურგენ)
უშაკოვი. (მედი სოფ.
კანაბია.

ვალი. ნავიანევი მგზავრები გაოგნებული ვდგავართ გარნ-
ლიოზულ მიათა, ხვესურთა გასაოცარი პოეზიის წინაშე.
ხვესურეთის მწვერვალებივით ცად აზიდულენ ეს პოეზია
მზესავით ელვარებს მყინვარებზე, ჯიხვებთან ერთად ჩასცქე-
რის ფხვმოუკიდებელ საღებებს, ჩანარმულ ორწოხებს,
ჩანჩქერებივით თეთრად აქაფებული, ქუხილით ეშვება ისევ
ძირს, ადამიანებთან, უბრალო ადამიანებთან, რომლებიც დიდი
პოეზიის ენით მეტყველებენ.

ყველა ხვესურის კარიდან გამოდის ამაღლებული ლექსი,
მომჟადრებელი უშუალობით, შეუვალი თვითმყოფადობით,
ამაღლებული და ელვარე.

აი, მინდორში, ძის სერკვის დადგმისა მუებუნება ხირჩლას
ლექსს სვითს არაბული, ჩხუბას მკვიდრი. სვითის ცოლს
ძილას ძნის ბარგი მოაქვს მასთან, მე კი ვიწურ. სამთავს
ჩვენ-ჩვენი საქმე ვგაქვს...

ჩვენს მოკლებიან კესპედიციაში გაირკვა შემოქმედებითი
ისტორია ერთი ტექსტისა, რომელიც ჩართულია 1896 წლის
ქურნალ „მოამბეში“ დაბეჭდილ ი. კახელის (იოსებ ცისკარა-
შვილის) წერილში „ორი კვირა მთაში“ „...ლულის მინდვრებს
რომ გავცდით, — გადმოვცემს ი. კახელი, — და ჭალაში გა-
დავუხვით, გზიდან ცოტა მოშორებით სერზე მთიბაგი ხვესუ-
რების სიმღერა შემოგვესმა. ცხენი შევაცენე, დავედგე სიმღე-
რას ყური, მაგრამ ერთობილი ნადვლიანი ხმის მეტი ვერა გა-
ვარჩიერა, ხვესურების ლექსის გაგება მინდობა, ვეღარ მო-
ვითმინე და მთიბაგებს ხმა მივეცი. რამდენსამე წამში ჩემს
გვერდით იდგა ჩვენი ცნობილი მინდია. სალამის უმაღ მინ-
დიას ვსთხოვე ეთერ ის ლექსი, რომელსაც ისინი მღეროდნენ.
ამ ლექსს ჩვენ მუშაობის დროს ვმღერითო, მითხრა მინდიამ
და ნელა გარკვევით სთქვა:

ღორათ შაზურაჲ არ ხარავო,
კარო, ნაზამო რკინისო,
კედო, ნაგებო სინისაო,
გამოგორავილო რკინის კვერათ.
ხმალო, ნაქედო საფრანგესაო,
ქალაქ ნაწლობო ერთმითო,
ოფო, ნაქედო ყირიმითო,
კაპო, ნაქსოვო ურუმითო.
შატილ დედიმით ესტუმრითო,
იქით ველობას წავიყვანენო,
აიქ ურჯულო გამოგავითო,
თოფ ჰკრიდო, ვავგორითო,
მოსჭრითო ხელ წაპილიდო,
თვის ქვიტირას მიაკრიდო,
ქალხალი გვიღ-გამაფილსო,
შენი ნაკრავი მოავონდებისო.

ლექსის კვალი, ამ წყაროს გარდა, ვერსად ვიპოვეთ, მას
არც ვარიანტები ჰქონია, არც თუ ვინმემ იცოდო იგი ზეპირად.
ხვესურეთში, ადინშულეო ხმით ნატრილის ვინაობა გამო-
ვიკითხეთ. სოფ. ბისოში მცხოვრებ ნი წლის სვითის ქეთე-
ლაურზე მიგვიითხეთ: — ღორანი გვენი არიანო!

— ღორათ შაზურაჲ თუ მეტყვით რაიმეს? — შევე-
კითხე და დასამოწმებლად წადებული ტექსტი წავუვიხებ.
სვითის დინჯად, გულდასმით უსმენდა, და ბოლოს გაიღიმა.

— ეგ შაზურა პაპარჩია! — მიპასუხა სვითისომ და ჩა-
ფიქრდა, ერთ წერტილს ზამიერდა, აღბადა მოგონებები შე-
მოვარა. მერმე დაბალი ხმით, თითქოს თავისთავს ესაუბ-
რებო, განაგრძო, — ეგ სიმღერა არც არის, ეგ ხმით ნა-

უშაკოსა

და

სიხსურათი

თამარ ოქროშიძე

ფილოლოგიურ მეცნიერებათა კანდიდატი

დრე ძნელად მისადგომ ხვესურეთის სოფლებს ახ-
ლა საავტომობილო ფართო შარა ჩაუდის, გადაე-
ჭვრით რომის წყალი, ღულის ჭალა, გვერ-
დი ავეურეთ სოფ. ღუღს, მრავალი ბრძოლის მოწმე მის
ისტორიულ გამოქვაბულებს. მარცხნივ დაგვრჩა ძველი სა-
ხევისბრო, სალაშქრო-სახაბო ცენტრი ხვესურეთისა სოფ.
გუღანი, სადაც ხვესურეთის ასაღებად შესული ზურაბ ერის-
თავის ჯარი დაბანაკდა... გადავსურეთ დათვის ქვის უღელ-
ტყბილი. გადმოსავლიდან იცქირება რომის ჭაუხები,
დაფარული ნისლითა და ლემადეთი, გადმოცემთა და
ლექსათა თემად ქვეული სინდიაურის უმაღლესი მწვერ-

ტირალია, როცა ვინმე გარდაიცვლების, დედაკაცები ტირიან — თიბვამიაც ამბობენ, მე კი ეგ ლექსი არ გამიგონია. მამურა, ჩვენი პაპა, შატლიონთ ქალი შვილი იყო, ჭინჭარაულის ქალისა. დღისმძებნი იყვნენ ჭინჭარაულენი, თვითონ ქეთულური იყო. ჩვენ გვეძახიან ღორანს!

— ღორანს რად გეძახიან?

— მამაპაპობით გვეძახიან ღორანს. წინათ რო ლაშქრობა ყოფილა ჭისტებისა და ლეკებისა, ჩვენი კაცი რო დაუქრიათ, მავლეჯია ბალახი, ნატყვიარში შიგ ჩაუტანებია, სიხსლი ნუ გამოიშვია. მოსულან თავის გვარის, სოფლის ხალხი, ლაშქრათ წასულენი და უთქვიათ, რომ უნახავთ ამ მდგომარეობაში მყოფი, რა არი ეს კაციო, როგორა სძლებსო ამ ნატყვიარში რო ბალახი ჩაუტანებია ღორივითაო. ღორიაო რო ასე სძლებსო? იმაზე დაგვექმეგია ღორანი! — დაასრულა ნამამობი ხეთისომ.

ხევსურულ დილაექტში იგივე გამოთქმა სხვა გაგებითაც გვხვდება, კაცი როცა მტრის არ ნებდება, იმას „გაღორებას“ ეძახიან, ერთ ქართულ ზღაპარში „გაღორება“ გამოყარების მნიშვნელობით იხმარება: „იბიჯი გაღორდა და, თითქოს ეშვებით შეუტია ძმებსაო...“

ხეთისო ქეთულურის ნამამობი ლაშქრობის ეპიზოდი გეგონებს ვაჟა-ფშაველას პოემის „ალუდა ქეთულურის“ ზოგიერთ პასაჟს:

მეცალს არ სწადის სიყვდილო,
ფერს არა ჰკარავებს მკლასისა,
მაგაღვს, დაიფრეს წულულსა
მეყენეს ბალახსა მოისხასა...

ახ:

გენას ნატყვიარშია
ლევა საფევი ბრამისა...

ვაჟა-ფშაველას პოეტურ შემოქმედებაში მრავალჯერის გვხვდება ბალახის ეს სახელწოდება. ავ. შანიძის ლექსიკონში, რომელიც ერთვის ვაჟა-ფშაველას შვიდტომულის I და III ტომებს, ბრძამი დაბალი მცენარეა, მარად ჭმუნავს ან და „მთის მცენარეა, ურო ბალახსავით“.

ბრძამი, ანუ მეგრულად თვაზა მარცვლოვანთა ოჯახისა და მისი გაფრცვლება შენიშნულია სამეგრელოს მთიანეთშიაც.

ჭრილობის ბალახით ამოხსება, დაცობა, პირველი დახმარების სახით, საერთო ღონისძიება უნდა იყოს მთის ხალხებისათვის. ნატყვიარში ბალახის ჩატენა ან ბრძამით დაფენა, ვაჟა-ფშაველას, უთუოდ, ხალხური მკურნალობიდან აქვს აღებული.

ჩვეწონის საყურადღებოა ამ პოეტურ ნაწარმოებთა ზოგიერთი საერთო მოტივი: 1. ალუდა ქეთულური შატლიონია, ხმით ნატრლის გმირი მამურაც დედით შატლიონია, 2. ორივენი შატლიიდან მიდიან მტრის წინააღმდეგ სალაშქროდ:

„მაცნე მოიდა შატლოსა“ — იწყება ვაჟა-ფშაველას პოემა.

„შატლოს დედისმთა ესტუმრიდით,

იქით ველობას წაგიყვანებო“ — ვითხულობთ ხმით ნატრლოს მეცხრე ტაეპში. მეათე ტაეპი აზრობრივად შურის საძიებლად წასვლას ნიშნავს. 3. ორივე ნაწარმოების გმირი ერთი გვარისანი — ქეთულურები არიან. ამრიგად, ეს ორი ლიტერატურული ძეგლი შატლიზე მტრის ერთ-ერთი თავ-

სოფელი ხევსურეთში. ჩანახატი ალ. რაპაპორტისა.

დასხმის ამსახველია. ამ ბრძოლამ ადამიანთა სულში პოეტური სიმები შეარხია, ერთი უსახელო, ხოლო მეორე დიდი ქართველი პოეტისა.

ექსპედიციამ ფშაველა გადაიწავლა. სოფელ კანატიაში ცნობილი მოქმედი ჭრელა უძილაურიაო — მიიხრეს.

ფშავეის სოფელი ხილიანა თითქმის გადაბმულია სოფ. კანატიაზე. ფართო, საავტომობილო შარავჯიდან მარჯვნივ უნდა აიარო საკმაოდ დიდი მთა, ფრთხილად გადახვიდ მთიდან დაქანებული ნაკადულების გასიბუღე ქვეზე.

ხევი ვუშვებით მე და ჩემი ასალგაზრდა ლინინგარდელი თანამგზავრი სტუდენტი ა. რაპაპორტი, რომელმაც სადიპლომო პრაქტიკის ობიექტად ხევსურეთის საცხოვრებელი ნაგებობანი აირჩია. ქვიდან ქვაზე ხტომით გადავღვივართ პატარა ჩქარ ნაკადულზე. ხვიდან ისევ მაღლობს შეუღდექით. ვაგირათ მურყანის, წიფლის, ცაცხვის ჩრდილიანი.

მოკლე გზას მაღლა აყვავართ. დარზე გადმოიჩნუსხეს ანკარა წყაროს წყალი. დარის პირად ფშაველ კლუხს ხის ვარცლი დაუდგამს და სარეცხს რეცხს. მივსალმე. ვინაოზა ვკითხე.

— გიორგი ვარ! საით მიდიხარ? — დაინტერესდა იგი.

— ჭრელას ვეძებ უძილაურსა, ხომ არ იცით, სად იქნება?

— მამამისთან წავიდოდა ალბათ! — მიპასუხა ღიმილით.

იქვე, ხავსმოდებულ ქვაზე ჩამოვჯექე შევყვიეთ საუბარს.

— ზვიდაურისა არ იყოს, იცრუა, თავისი სახელი დამალა, — ჩართო საუბარში გიორგიმ, — ის ჭრელა მე ვარ. გიორგი წიგნის სახელია, პაპის სახელი მქვიან ჭრელა. ჩემი შვილები ლსაურაშვილებად იწერებანი. მენშვიციკების დროს ჯარში გვეძახდნენ. სამნი ვიყავით, ბიძაშვილები, გავიქვინით იმითა. მემრე გვეძებდნენ ჩვენა კანატიაში. აქ სულ უძილაურები ცხოვრობენ, ჩვენც იმათი გვარი დავირქვით და ვეღარ გვიპოვენ მემრე. იქიდან მოყოლებული ეს ვაგირი მქვიან.

— რა გქვიან შენა? — შეკითხება ჭრელა.

— თამარ!

— გწყალობდეთ იმისი ძალი. აქ თამარის სატია, ლაშისაც გადმა-გამოდეს გორავად, ლოცულობენ მათ!

ჭრელს ექვსიდან ოთხი შვილი გარდაცვლია. ცოლიც შვილებზე დარდს გადაჰყოლია. უვლის დადუმებულ კერას ჭრელა, მხნობს. ცდილობს არ დაუნგრის ცოცხლად დარჩენილთ ფუძე.

— შვილ მწერს ჯარიდან, ჩემი სახლიც შენა ხარო, ჩემი კარიც შენა ხარო!

ჭრელას ლექსები ფოხვებ ვითქვა.

— მე შემოძლია, — მიპასუხა მან, — ხო ტანჯული ვარ, ცოტა თუ გულდასვენებული ვიქნები, დღეში ათი ლექსი ვთქვა, ისეთებს კი ვერ ვიტყვი შოთა და ვაჟა რო ამბობდნენ, აი, ხალხურს კი ვიტყვით. ისე შეამეგრნებ, იტყვი, ამ კაცს ბუზი არ აფერხიაო.

კაცი სამეგრე იმდერს: როცა ძალიან გალაღებულა, მაშინა, როცა ძალიან დარდი შამოაწვება მაშინა და როცა თავი-სუფალია, მაშინა! — დამათვარა ჭრელამ, თან საოცარი მწა-რე ღიმილით მოაკოლა თავისი გაღვქსილი თავგადასავალი:

ჭრელამ თქვა თავისთავზედა,
ბრეჯ კაცი ვარ ცოცხელი,
დავებდრი, აღარ შამოძლიე,
ორახედა ვარ მოხრილი.
ფეხთ ერთთი ვეღარ ვაკლებებ,
მიძევს საწუთროს ბორკილი,
ეგრე-ღა ვლანტევაობ,
წისკელი რო მაგრა მოშლილი.
ჩემი სიცოცხლის შამძილი,
ტანჯვით დავლეო ორწილი,
ერთი არ დამხსენებავ,
ამ დროთაი ვარ მყერილი,
თვალზე ცრემლ არ შამწრობია,
რაც ერთ მიკვეს ქორწილი,
სახლდან ვაქცელმეზებავ
ერთი მანქანა ცოლშვილი.
სხვას საქმეს რაოდ ვაყოფებ,
გარო, შენ რად არ მოვივლი,
შენს მეგრულე მაგვის ოხვრო,
ოთხ-ოთხ ვაქ შამოწყობილი,
ჩუხუტე დღედა იქ არი,
იმათვის ჩამოხმობილი...

ჭრელა სამამულო ომის მონაწილეა. ამ ხალხურ პოეტს ცხოვრების ყოველი შემთხვევისათვის მზადა აქვს ლექსი, რომელიც პოეზიის ტრადიციული სახეებისა და თანამედროვეობის შერწყმის საუკეთესო მაგალითია:

მშვიდობით ჩვენებდებოთ,
მეორედ მივალ ფრონტზედა,
კირაით დავგვიანდები,
ვეღარ მოვავალი დროზედა,
სათიბრად ვეღარ შევადები,
ეკლიანის გორზედა.

ჭრელა ორჯერ დაიჭრა ომში, როცა მოიკეთა, შესამებ გავიდა ცეცხლის სახურე. ამაზედა აქვს ნათქვამი:

მესამედ უნდა წვილო,
ქსრეა დადგენილია,
სანამ ჰიტლერსა არ მოვკლავი,
სანის სანამდე ვივლია.

ღმილით გამოგვეთხოვა კანტაილი მოღვქსი ჭრელა უძილური. ზუსტ მუდგებობისა გვისურვა.

არწყობა ბუდეებით მოკაფათებულან ატყორცნილ მთებზე ფშავის სოფლები. რა კარგად ამბობს ამის გამო თვითონ ფშაველი:

ცაბაურთა არს მამწორის,
ცაში ჰკიდავ ზარიეთთა...

მართლაც, ღრუბელთა სიმადლეზე, გამჭვირვალე ჰაერში მოხაზულა სოფლის კონტური, იქიდან ზარივით რეკს სი-ცოცხლე:

სამშაოს შავნი ღრუბელნი,
რა მალა გადაღიანო,
დავირდილებენ სოფელს,
სახის მოსვლას არ გაცლიანო.
საბავეს ავიბრლებენ
შე წყალო კალმახიანო
ჩაგებებს, ჩაგაამაზებს,
მთბის გულმკერდ კლდინო,
ჭებო, სიმაგრეს ნადგომო,
გსიამუნეს ტილაო...

ფშაველთა უმშვენიერეს პოეზიაში გვხვობლავს ვაჭის უშუ-ალო და მორიდებული ტრფილი სილამაზითა და სინარნა-რით განთქმული ფშაველი ქალისადმი:

რა ლამაზი ხარ ხოხობო,
შუა მინდორზე ჯრანო,
ქალავ, შენს თავსა შწამობენ,
ვიფიცავ, არა მჭერანო.
ახლა შენ დიფიცინოდი,
დეგემ შენ დაგიგერანო.

სოფელი შუაგულს. ალექსი ოჩიაინო. ღრმა მცოდნე ხევე-რული წესრეველებებისა და ხალხური შემოქმედებისა. დამა-ჯერებლად საუბრობს იგი. თითქოს მაგური ძალა აქვს მის სიტყვას. დამეშვიდობებო. წამოხვალ იქიდან და დიდხანს, დიდხანს გაგყვება მასთან შესხედრის შთაბეჭდილება.

80 წლის ვერნე ლევიანთ — თვარელი. რა დიდი ხანი გასულა! დამეჭანრა ოდესღაც სილამაზით ხოხობთან თუ ჯე-ირანთან შეტყობებული ქალი, იმ გარდასულ დღეებში ჩი-რახის შუქზე რომ დასძახოდა ჯარს:

ღმერთო, მიშველე, გამახანებინე,
ჩემ ქვარშელს მშვიდობით შამხმარებინე!

მაგრამ ოჯახით, ქმარშვილით გალაღებულთა შორის იყ-ვინ გულნაკულნიც. იმავე სოფელში ჩამაწერინეს ხმით ნატირაკის ბეჭის შემცველი მოკლე ტექსტი. „წინათ ჩო-ხა-ახალუხების კეთება იცოდნენ, — გადმოგვცა მთქმელ-მა, — ქალი, რომელსაც არავინა ჰყვანდა, სულ სხვისთვის აკეთებდა, იმაზედა ნათქვამი, თვითონ გამოთქვა იმ ქალმა თავის თავზედა, სხვა არავინ მიტირებსო, თვითონ დაიტე-რა სიცოცხლეზევე თავისი თავი“:

გულე გამოკელო შოტირალნოთ,
ქარჯ უკეთესის კეთებამო,
სუ სხვათა ტანის შევინებამო.

სოფლებში კიდევ არიან ხელვიწროთა და ბედუკულმარ-თთა მომწურნი, მაგრამ წლებს თან მიაკვს მათი დაღრუ-ბული სახეები.

სიხარული მღერის ფშაველი ჩვილის აკვანთან. მის რიტ-მულ რწყვას დედის ნანა აჰყოლია:

ვე ნანო ვეასაო,
სამკალ გაჩენილასაო,
ბამბის თხორის გულასაო.
ეკლის მშვილ-ისარასაო.
ტრედან გილულუნებანა,
აქეულსი ნანასაო,
ნანო, ნანო, ნანასაო.
ვე ნანო, ვეასაო.
ძილი ძინე, ძილი ძინე,
თფორი ბიდე შიძინე,
ვე ნანოს გეტყოდესო,
ოვლირი ძილან გესხობდესო,
ტრედან გილულუნებდესო,
ახეულსი გასჭედდესო.
ვე ნანო, ვეასაო!

ლილი კობახიანი

„იგი აღექვსანდრე დიდია თანამედროვე ქალაქისა“.

(L' Umanite Dimanche 5 სექტემბერი 1965 წ.)

ვასტანგე დავითიანი

ამდინიშე ხნის წინათ ხმელთაშუა ზღვაში რკვებრიუნ-კამპ-მარტენთან, გულის შტეტევის შვიდედა დაღალდა თანამედროვეობის უდიდესი სურთომოდღვარი შარლ ვდუარდ ჟანერე-გრი—იგივე ლე კორბუზიე. ვინც თვალყურს ადევნებს ჩვენი საუკუნის ხელოვნების განვითარებას, არ შეიძლება არ დაემწეუნარებინა ამ ლეენდარული შემოქმედის სიკვდილს...

კორბუზიე — ქალაქმეგობარებული და არქიტექტორი, კორბუზიე — ფერმწერი და მოქანდაკე, კორბუზიე — დიზაინერი და მრავალი წიგნის ავტორი, ლექტორი და ახალი არქიტექ-

ტურის დიდი პროპაგანდისტი, ბრწყინვალე პუბლიცისტი, დაუდგარი პამფლეტისტი და ლირიკოსი პოეტი, — ასეთია ამ ადამიანის მოღვაწეობის კიდევანა.

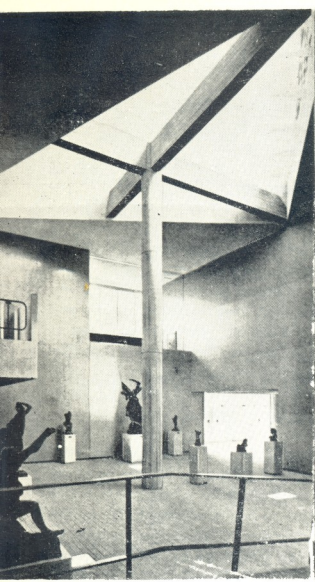
დიდას ნიჭმა, მიზანსწრაფვამ და ორგანიზებულობამ იგი პოპულარობის ოლიმპზე ჯერ კიდევ 20-იან წლებში აიყვანა და ალბათ, არც ოდესმე ჩამოვა ამ მაღალი კვარცხლბეგიდან რაგონის სიტყვებით რომ ვთქვათ, დღეს ფართო საზოგადოებისათვის ყოველი ნაწარმოები თანამედროვე არქიტექტურისა — ეს ლე კორბუზიეა“.

კორბუზიე კარგად გრძობდა ეპოქას, მისი თანამედროვე ადამიანის ფსიქოლოგიასა და სულიერ სამყაროს. იგი სრულიად ახალგაზრდა მიხვდა, რომ შუა საუკუნეობრივი პრინციპებით, ან ამ პრინციპების გაჯანსაღებით შეუძლებელი იყო ჩვენი ეპოქის ადამიანის მოთხოვნების დაკმაყოფილება, რომ არქიტექტურა დიდად ჩამორჩა საუკუნის მოთხოვნებს, ტექნიკის შესაძლებლობებს, რომ იგი სულ უფრო და უფრო არათრგანული, ყალბი და ფუქსაგატური ხდებოდა, მომწვეველია ტრადიციის არტახებში. კორბუზიემ ისიც კარგად იცოდა, რომ ტრადიციის წინააღმდეგ ამხედრება სახიფათო ნაბიჯია და აქ დამარცხების შანსები ამკარად სჭარბობს გამარჯვებისას. მაგრამ აუცილებელი იყო ბოლოს და ბოლოს არქიტექტურას დაბრუნებოდა პირვანდელი სიმაართე, — სიმაართე ხალხური და ანტიკური არქიტექტურისა, გარდუვალი იყო არქიტექტურული რეკლუცია. კორბუზიე სათავეში ჩაუდგა მოძრაობას „ახალი არქიტექტურისათვის“ და სრულ გამარჯვებამდე მიიყვანა იგი. სწორედ ამიტომ იგი სიცოცხლეშივე აღიარეს თანამედროვე არქიტექტურის კლასიკოსად.

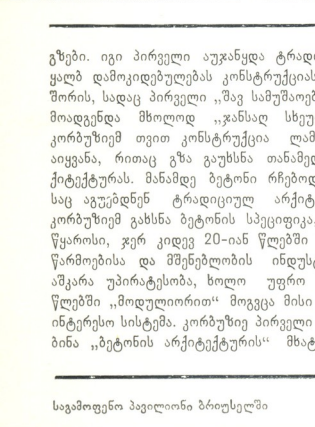
ბრძოლა „ახალი არქიტექტურისათვის“ რეაქცია იყო სხვადასხვა სამოსელოში გამოწყობილი აკადემიზმისა და ეკლექტიზმის წინააღმდეგ, რესტავრატორობისა და რეტროსპექტივიზმის, ბრმა ტრადიციულობის წინააღმდეგ, რომელთა ესთეტიკური ღოგამები ბორკავდნენ ახალი ეპოქის აჩრებულ ტემპებს, უახლესი ტექნიკისა და ახალი სამშენებლო მასალების შესაძლებლობებს. იგი იყო ბრძოლა ტექნიკური პროგრესის ფეხდაფეხ მიყოლისა და მშენებლობაში ინდუსტრიის როლის ამაღლების, ე. ი. იმ ანტიკონიზმის დაძლევისათვის, რომელიც არქიტექტურასა და ახალ ტექნიკურ შესაძლებლობებს შორის წარმოშვა. არქიტექტურის ესთეტიკაში ეს იყო იმავე ძალისა და მნიშვნელობის რეკლუცია, რომელიც XIX საუკუნეში იმპრესიონისტებმა მოახდინეს ფერწერაში და რომელმაც უბოლოოდ შეარყია და დასცა ყოველივე აკადემიური.

ამ პერიოდში აკადემისტური ოპოზიცია მრავალრიცხოვან და ძლიერ ავტორიტეტებს ითვლიდა, რითაც აღექვდა თავისი ძლიერების აპოგეას. კორბუზიეს ძალასა და ნიჭს, მის სიმტკიცესა და თავდადებას დიდად უნდა უმადლოდეს თანამედროვე არქიტექტურა სწორუზოვარ გამარჯვებას.

კორბუზიეს ყოველი პროექტი თუ თეორიული ნაშრომი მნიშვნელოვანი ეტაპია თანამედროვე არქიტექტურის ჯერ კიდევ ამოუცნობ შესაძლებლობათა დაპყრობის ზუსტზე. მის სახელს უკავშირდება ახალი არქიტექტურის მრავალი შემოქმედებითი პრობლემის დაყენება-გადჭრა. ფაქტურად კორბუზიე პირველი შეეხო დიდი ქალაქის სიმსივნებს, ჩაწვდა მის ფიქრებს და დასახა მისი გაჯანსაღების რადიკალური

მუზეუმი
ტკოლში.
ინტერიერი

გზები. იგი პირველი აუჯანყდა ტრადიციულ განმტკიცებულ ფაღბ დამოკიდებულებას კონსტრუქციასა და არქიტექტურას შორის, სადაც პირველი „შეგ სამუშაოებს“ ასრულებდა, წარმოადგენდა მხოლოდ „ჯანსაღ სხეულს შემოსისათვის“. კორბუზიემ თვით კონსტრუქცია ლამაზის კატეგორიამდე აიყვანა, რითაც გზა გაუსხნა თანამედროვე ორგანულ არქიტექტურას. მანამდე ბეტონი რჩებოდა მასალად, რომელსაც აგებდნენ ტრადიციულ არქიტექტურულ ფორმებს. კორბუზიემ გახსნა ბეტონის სპეციფიკა, როგორც ფორმათა წყაროსი, ჯერ კიდევ 20-იან წლებში დამტკიცდა სერიული წარმოებისა და მშენებლობის ინდუსტრიული მეთოდების აშკარა უპირატესობა, ხლო უფრო მოგვიანებით 40-იან წლებში „მოდულიორით“ მოგვცა მისი განზოგადების საინტერესო სისტემა. კორბუზიე პირველი შეეცადა განეზოგადებინა „ბეტონის არქიტექტურის“ მხატვრულ-კომპოზიციური

თავისებურებანი, იმ არქიტექტურისა, რომელიც ძველად ეგუება ამ საკითხთა კანონზომიერებას. კორბუზიემ მაინც მოახერხა ენახა ყველაზე ზოგადი თანამედროვე არქიტექტურაში (5 თეზისი) და სპობლოდ დისაკუთრა გვირგვინი არა მარტო ახალი არქიტექტურის მამამთავრის, არამედ მისი ყველაზე დიდი ფილოსოფოს-თეორეტიკოსისაც.

კორბუზიეს სახელი მულოდნელის, ორიგინალურისა და რადიკალურად ახლის იდენტურია. მისი პროექტები თუ თეორიული კონცეპციები არა მარტო უსწრებენ ეპოქას, არამედ დარჩებიან „რადიკალურად ახლად“ საუკუნეების მანძილზე. მათი გავლენა ჩვენი საუკუნის არქიტექტურულ აზროვნებაზე იმდენად დიდია, რომ დღეს ვერაფერ უარყოფს ფაქტს: კორბუზიე არის თავისებური, ანონიმური თანავატორი ყველა მათი, ვინც ქმნის თანამედროვე არქიტექტურულ ნაწარმოებებს მსოფლიოს რომელ კუთხეშიაც არ უნდა იყოს ის. კორბუზიეს მიგნებანი ზოგადსაკაცობრიო მნიშვნელობისაა და ვიყენებთ რა მის ზოგ პრინციპს, სრულებით არ მიგაჩნია ეს პლაგიატობად, არ შეიძლება ავურიოთ პრინციპი, იდეის ათვისება და მიბაძვა მხატვრული გამოსახვის სფეროში. აქ კორბუზიესგან „სესება“ აშკარად დამუშავებლია. სორბონის უნივერსიტეტში 1924 წელს წაკითხულ ლექციაში იგი აღნიშნავდა: ამბობენ, რომ შესაძლებელია ბრტყალეობით შევიცნოთ ლომი, რადგან ლომის სხეულის ყოველ ორგანოს გააჩნია თავისებური პარმონია. არქიტექტურული ნაწარმოებიც უსათუოდ უნდა ფლობდეს მთლიანი პარმონიის ამ თვისებას, რათა ბრტყალეობით მასში შესაძლებელი იყოს ლომის შეცნობა. დაიხ, კორბუზიეს ქონდა უფლება ეთქვა ეს. უტყუარ არქიტექტურულ ლოგიკასთან ერთად იგი ფლობდა მხატვრული გამოსახვის უაღრესად ინდივიდუალურ, საკუთარ ხერხებს, საკუთარ პარმონიას და ინტონაციას. ამიტომ აქ მისი მიზანვა (თუნდაც იოტის ოდენა დღითი) ნიშნავს იმას, რომ სააშკარაოზე გამოვიტანოთ ბრტყალი ყველასათვის ნაცნობი ლომისა და ვამტკიცოთ საწინააღმდეგო.

შემოქმედებითი კარიერა კორბუზიემ თავისივე მშობლიურ ქალაქში, ფრანგული შვეიცარიის ერთ-ერთ ულამაზეს კუთხეში შო-დე ფონში დაიწყო. აქვე ააგო თავისი პირველი შენობა 18 წლის ასაკში.

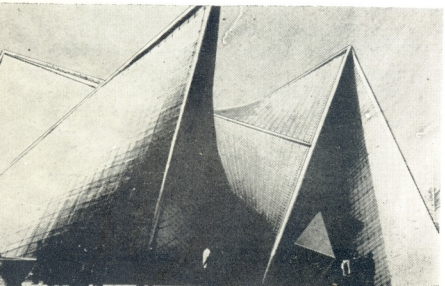
შო-დე-ფონი სასაათო მრეწველობით სუნთქავდა და ყველა გზა საათთან იყო დაკავშირებული. ახალგაზრდა კორბუზიე დღეების განმავლობაში ფუტლიარზე ვენჭლებს ხატავდა და გრაიერის ხელოვნებაში ჩაწვდომაზე ოცნებობდა. ამავე სურვილმა ჩაიყვანა იგი საფრანგეთში, რომლის მოქალაქე გახდა შემდგომ.

პარადოქსალურია, მაგრამ ფაქტია, რომ კორბუზიეს პროფესიული განათლება არ მიუღია და სიკვდილამდე დარჩა ე. წ. უდიპლომო არქიტექტორად, რომელსაც, როგორც გამონაკლისს პროექტირების ნება დართეს.

ახალგაზრდობის წლებში იგი მუშაობს სხვადასხვა გამოჩენილ ოსტატთან: ჰოფმანთან ვენაში, პერესთან პარიზში, ბერნესთან ბერლინში. მოუყრის თუ არა თავს მცირეოდენ სახსრებს, ზურგჩანაწამოკიდებელი იწყებს მოგზაურობას, ხატავს, წერს, სწავლობს არქიტექტურულ მეგვიდრეობას.

პირველ კონტაქტებს „ახოვადობისთან“ იგი ამყარებს

საგამოფენო პავილიონი ბრიუსელში

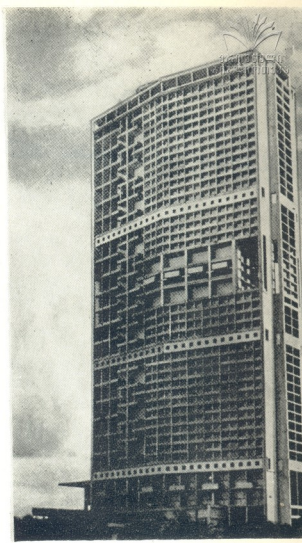

ფერწერით. ამდღე ოსანფანთან ერთად კორბუზიე აღიარებულია ფრანგული პურიზმის ყველაზე გამოკვეთილ წარმომადგენლად. ოსანფანთან ერთად იგი წერს ნაშრომს „კუბიზმის შემდეგ“ და „პურიზმი“, რომლებიც პოპულარობით სარგებლობენ. მიუხედავად ფერწერაში დიდი წარმატებისა (დღეს მის ტილოებს პარიზის თანამედროვე ხელოვნების მუზეუმში ერთი მოზრდილი დარბაზი აქვს განკუთვნილი პიკასოს დარბაზის გვერდით), კორბუზიეს დაუდგარ ბუნებას არ შეეძლო დარჩენა მხოლოდ იდეების, სუფთა ხელოვნების სფეროში. ფერწერასთან და არქიტექტურასთან ერთად იგი გატაცებულია დიზაინერით, კერძოდ ავეჯით. ავეჯი, როგორც წესი, სტილისტურად მიჰყვება „დიდ არქიტექტურას“ და გასაკვირი არ არის, რომ მასში მკვეთრად გამოვლინდა კორბუზიეს მხატვრული კონცეფციები. ამ ავეჯმა კიდევ ერთხელ დაამტკიცა, რომ ფერწერაში მისი პურიზტული მისწრაფებები არ იყო უბრალო კაპრიზები. ანტიკლექტიზმი, სტილისტური სიწმინდე გამჟღავნა კორბუზიეს არსებაში. თავისი ავეჯით იგი ჭადავებს სრულიად ახალ, ბურჟუასათვის წარმოდგენულ დამოკიდებულებას ადამიანსა და ნივთს შორის. ნივთის ფუნქციონირებას, მისდამი მონური დამორჩილების მემჩანურ გაგებას იგი უპირისპირებს ადამიანის ბატონობას მასზე. კორბუზიეს თავისი ლექსიკონიდან საერთოდ ამოაქვს სიტყვა ავეჯი და მის ნაცვლად ხმარობს „ინსტრუმენტს“. იგი აპროექტებს ავეჯს არა როგორც „საერთოდ ავეჯს“, არამედ კონკრეტულ ავეჯს, რომელსაც გააჩნია სრულიად განსაზღვრული ადგილი ინტერიერში. ნიშნუები, რომელიც მას სისტემატურად გამოჰქონდა დეკორატიული ხელოვნების პარიზის საერთაშორისო გამოფენებზე, წარმოადგენდა ერთ-ერთ რგოლს იმ კომპლექსური პრობლემისა, რომელიც მიზნად ისახავდა არქიტექტურული გარემოს სრულ გარდამქმნას, დაწყებული საყოფაცხოვრებო ნივთიდან დამთავრებული ქალაქით.

კორბუზიე უკომპრომისოა თავის შემოქმედებაში. იგი არ ურიგდება რესტავრაციონობას რა ფორმითაც არ უნდა იყოს გამოვლენილი. „ვეოლუციამ გადაბუგა ხიდები წარსულისაკენ“ — ამბობს იგი და სამუდამოდ ზურგს აქცევს ტრადიციულ დეტალებს. განსხვავებით ახალი არქიტექტურის მომხრეთა იმ კატეგორიისაგან, რომლებიც აკადემიზმის პოზიციებიდან სპერტენდენ ახალ არქიტექტურას, იგი მოჩვენებითაც არ ცდილობს ხიდის გადახას ძველსა და ახალს შორის (რაცა შეეძლო ჩამოშორებისა მისთვის გარკვეული კატეგორია მოწინააღმდეგეებისა). სწორედ აქედან იწყება ვ. პერესსა და კორბუზიეს, მასწავლებლისა და მოწაფის, საფრანგეთის ორი დიდი არქიტექტურის კონფლიქტები, რომლებიც მათი ურთიერთობის (მათ მომხრეთა ურთიერთობის) სხვადასხვა ასპექტშიც გამოვლინდა.

მემკვიდრეობასთან კორბუზიეს გამჭირი მხოლოდ იდეების სფეროში განისაზღვრება. „ფოკლორიდან უნდა ავიღოთ ფილოსოფია და არა მშენებლობის მეთოდები“ — აღნიშნავდა იგი და ასეც იქცეოდა. განა კორბუზიეს სიდიდეს ამიერისა, რომ მისი რევოლუციური იდეების წყარო ბუნება და ხალხური არქიტექტურა იყო? განა კორბუზიეს ამიერის ის, რომ სახლი სვეტებზე მასზე ადრე კოლხელმა და მალაიელმა გლეხებმა შეაყენეს, ხოლო შრტყელ სახურავს საუკუნეებით

ცთამბეჭენი ალჟირში (მაკობი)

ადრე შუაზიელები და ხევსურები იცნობდნენ? განა რამის ნიშნავს ის, რომ ბეტონის გამოგონების პატენტი ჟოზეფ მონიემ მიიღო, როდესაც ფაქტურად ბეტონის სპეციფიკა, როგორც სამშენებლო მასალისა და ორგანულ ფორმათა წყაროს ლე კორბუზიემ გასწავა?

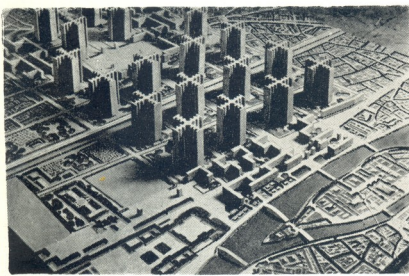
სწორედ ჩვეულებრივ მოვლენებში, ათასჯერ ნახულში ზოგადის დანახვის უნარი განასხვავებს დიდ ტალანტებს უბრალო მოკვდავებსაგან.

ჩვენი საუკუნის დასაწყისში ტექნიკა სულ უფრო ვეგრძობინებთ თავის ძალას. ნებისთ თუ უნებლით იგი განსაზღვრავს ეპოქის სულს, აზროვნების სასიათს. ტექნიკა ეს ისაა, რაც კორბუზიეს სჭირდება თავისი იდეების განსახორციელებლად, იგი აღტაცებულია მისი შესაძლებლობებით და აცხადებს: „ტექნიკა მატარებელია ახალი ლირიზმისა“.

„სერიულობის სულზე“, „სახლი-მანქანაზე“, არქიტექტურით დიდ სოციალურ გარდაქმნაზე ოცნებობს ლე კორბუზიე, „სახლი — ეს მანქანაა საცხოვრებლად“. „პრობლემა სახლისა ერთ-ერთი პრობლემათაგანია ეპოქისა, მისგანაა დამოკიდებული სოციალური წონასწორობა“, „უნდა შეიქმნას „სერიულობის სული“, — მისწრაფება ვაშენოთ სახლები სერიულად, მისწრაფება ვიცხოვროთ სახლი-სერიებში, მისწრაფება ვიავსროვნოთ სახლი, როგორც სერია“ — ქადაგებს იგი.

გამოდის რა ტექნიკური და კონსტრუქციული საფუძველიდან, ინდუსტრიულობიდან, იგი აიღვალეს გეომეტრიას. „ადამიანი მუშაობს მხოლოდ გეომეტრიის საფუძველზე, თანამედროვე კონსტრუქციის ძირითადი პრობლემები ვადაპირება გეომეტრიის საფუძველზე“, „გეომეტრია და ღმერთები ერთ ტახტზე მეფობენ“ — ასკვნის ის.

ნიშნავს თუ არა კორბუზიეს რაციონალისტური მისწრა-

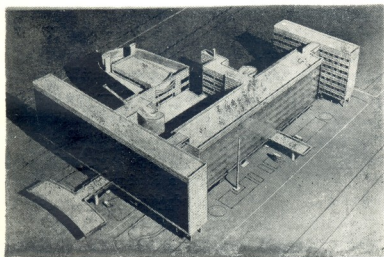

პარიზის რეკონსტრუქციის გეგმა, ცენტრალური ნაწილის მაკეტი

ფეხები, მისი თავაწყვეტილი პროპაგანდა „საცხოვრებელი მანქანისა“, „სერიულობისა“, „გეომეტრიულობისა“, რომ იგი ვერ გასცილდა XIX საუკუნის „ჩიკაგოს სკოლებთან“ უსულს ფუნქციონალიზმს, რუტისა და ლუის საალივენის ფილოსოფიას? ცხადია — არა. მას რა არის „მანქანა საცხოვრებელად“? მივყვით ისევ კორბუზის: „სახლს აქვს ორი დანიშნულება. პირველი, ეს მანქანა საცხოვრებელად, ანუ მანქანა, რომელიც გაგვიწევს ნამდვილ დახმარებას სამუშაოების სწრაფ და ზუსტ შესრულებაში, დააკმაყოფილებს ჩვენი სხეულის მოთხოვნებს, შექმნის საცხოვრებელ მოხერხებლობასა და კომფორტს. მეორეს მხრივ, ეს ადგილია ჩვენი ფიქრებისა, აზროვნებისა, და ბოლოს, ეს არის სავაჭო სილამაზისა, რომელიც უჭმის ჩვენი გონებას სიმშვიდეს, რომელიც მას აგრე რიგად სჭირდება“.

კორბუზის „სახლი-მანქანა“ სხვა არა არის რა თუ არა მისწრაფება არქიტექტურული გარემოს რაციონალური და მხატვრულად გააზრებული ორგანიზაციისა, ადამიანის ფიზიკური და მორალური ძალების ეკონომიისა, დროისა და სასხრების დაზოგვისა, კორბუზი „საცხოვრებელ მანქანას“ მიიჩ-

ცენტროსოფლის შენობის მაკეტი

ნებს ყოველი კონკრეტული ოჯახის ინდივიდუალური მოთხოვნების დაკმაყოფილების საშუალებად.

ნუთუ „გეომეტრიზმი“ და „სერიულობის სული“ ნიშნავს იმას, რომ მას არქიტექტურის ესთეტიკა დაჰყავს მანქანური წარმოების მექანიკურ შედეგად, სქემატურად? არა. კორბუზის სულში ბუღოს უდიდესი მხატვარი და პოეტი. ამიტომაც დაწვევებელია მისი არქიტექტურა იყოს რაციონალიზმისა და ტექნიკური პროგრესის ატომატური შედეგი. მისთვის ტექნიკა მხოლოდ საშუალებაა „ახალი ლირიზმისათვის“, რომელიც მას არასოდეს სტოვებს. იგი გარკვევით ამბობს „ხელოვნება — ეს ინდივიდუალური გამოხატულებაა თავისუფლებისა და პირადი გემოვნებისა. აქ ადამიანი ავლენს თავის პიროვნებას. ამიტომაც ცდა — შეექმნათ სისტემები, რომლებიც დაიქვემდებარდნენ ადამიანურ ემოციებს, სისტემები, რომლებიც არ არიან გაწონასწორებული ადამიანის სულიერი ცხოვრებით — ყალბი გამოგონებაა. „საცხოვრებელი მანქანა“ ჯერ კიდევ არქიტექტურისაკენ მიმავალ გზაზეა. არ არსებობს ძალა, რომელსაც შეუძლია მოსპოს ლირიზმი. შეუძლებელი იქნებოდა „საცხოვრებელი მანქანის“ არსებობა, თუ კი ის არ დააკმაყოფილებდა სულიერ მოთხოვნებს“.

„სად იწყება არქიტექტურა?“ — კითხვობს კორბუზი და თვითონვე უპასუხებს — „იგი იწყება იქ, სადაც თავდება მანქანა“.

კორბუზის ძალა ისაა, რომ მან მაკიურ წრედ შეკარა ფუნქცია, რაციონალობა და პოეზია. მიუხედავად იმისა, რომ თეორიულ შრომებში იგი განსაკუთრებულ აქცენტს უკეთებდა რაციონალიზმს, პრაქტიკულ საქმიანობაში რაციონალისტზე მაღლა დაგას კორბუზი — პოეტი.

ინტერესს მოკლებული არ უნდა იყოს ზოგიერთი ცნობა კორბუზის პიროვნების შესახებ.

ჩვენ არ ვგუთვით იმთ რიცხვს, რომლებიც პირადად იცნობდნენ ამ ლეგენდარულ შემოქმედს, ან ჰქონდათ შემთხვევა შეხვედროდნენ, მოესმინათ მისთვის, ამიტომაც „ვისესხეთ“ ზოგიერთი რამ კორბუზის პიროვნების შესახებ სგადასხვა ავტორებისაგან, რომლებიც უმეტესწილად ემთხვევიან ერთმანეთს, ნახსობუნე საერთო საზუეს კორბუზის ბუნებაში — დაახლოებით ასეთს: კორბუზი საოცრად მიზანდასახული და ორგანიზებულია. მან გარკვევით იცის, რა უნდა და ამ მიზნის განხორციელებისაკენ მიმართავს ყველაფერს, დაწყებული პროექტივიდან და თეორიული ტრაქტატივიდან, დამთავრებული პამფლეტით, ჩანაწერებითა თუ ჩანახატებით. მისი შრომის ნაყოფიერება სცილდება წარმოსახვის ყოველგვარ საზღვრებს. ემალება ფოტობოიქტივს. ყოველთვის უკმაყოფილო თავისი თავისა (ხშირად ამბობს: უიღბლო ვარ, არ გამიმართლა, ვერაფრის გაკეთება ვერ მოვასწარი). მეტ სიამოვნებას ჰგვრის ლაპარაკი, ვიდრე მოსმენა. ცოტათი მიუკარებთ, ძნელად ენადგომია. არ არის იოლი მასზე შთაბეჭდილების მოხდენა. კორბუზისათვის არ არსებობს სიტყვა ტრადიციული, იგი ყველაფერს ერთი და იგივე გატაცებით, ახლებდა აკეთებს. არის ელგანტური მოსაუბრე, ბრწყინვალე რიტორიკოსი, ეფექტური დემონსტრატორი. მისი სიტყვები საოცარი ძალის ბაცილას ჰგავს, რომელსაც შეუძლია დაიპყროს ყველაზე „ბრელი“ და მრავალრიცხოვანი აუდიტორია. იგი ძალზე ვა-

რიაბელურია მიზნის განხორციელებისას, მაგრამ არასდროს არ ღალატობს ძირითად პრინციპებს. გადაწყვეტილების მიღების შემდეგ არც ერთი ნაბიჯი უკან. ცოტათი ჯიუტია. კორბუზის აშკარა სოციალისტურ მისწრაფებებზე მიუთითებს თითქმის ყველა ავტორი, ამასვე ადასტურებს მისი კერძო გამოთქმები თუ მრავალრიცხოვანი თეორიული შრომები.

იგი დაინადა მხატვარ-გრაფიკოსის ოჯახში. მეუღლედ აირჩია ფრანგი გულების ქალი. შვილები არ ჰყავს.

პირველი პროექტი, რომელმაც კორბუზის ფართო პოპულარობა მოუპოვა, იყო პარიზის რეკონსტრუქციის გეგმა. ამ პროექტში იგი აყენებს სამ ძირითად დებულებას: 1. ქალაქის ცენტრის განტვირთვა შენობებისაგან მოსახლეობის სიმჭიდროვის გაზრდასთან ერთად. 2. სატრანსპორტო არტერიების გამტარიანობის მნიშვნელოვანი გაუმჯობესება. და 3. მწვანე მასივების გაზრდა ქალაქში. ამ დებულებებმა დასაბამი მისცა ქალაქგეგმარების ტრადიციული პრინციპების რღვევას, საფუძველი გამოაცალა ქუჩების პერიმეტრიულ გაშენებას, ქუჩაკორიდორებს, ფსადურ არქიტექტურას. კორბუზე პარიზს სამ ძირითად ფუნქციურ ზონად ჰყოფს. საქმიანი ცენტრი, საწარმოო ზონა და ქალაქი — ბაღი. საქმიანი ცენტრში განლაგებულია 24 სამოცსართულიანი ცათამბჯენი, თითოეული მათგანი განკუთვნილია 30-40 ათასი მოსამსახურისათვის. საქმიანი ცენტრს უშუალოდ ემიჯნება საცხოვრებელი რაიონი ერთ მილიონ მცხოვრებზე. იგი განკუთვნილია უშუალოდ საქმიანი ცენტრში მომსახურე მოსახლეობისათვის. კორბუზე ორ მილიონ მცხოვრებელს ათავსებს ე. წ. ქალაქ-პარკში 5-6 სართულიანი სახლებში.

მხატვრულად ქალაქი ექვემდებარება გეომეტრიული ფორმების, უფრო სწორად, გეომეტრიული ძალების თამაშს, მათ კონტრასტს.

კორბუზის, რაც არ უნდა დაუჯდეს, სურს ამ ექსპერიმენტის ხორცშესხმა. იგი სხვადასხვა ხერხით ცდილობს ხელიწაფულების დაყოფიებას, ითხოვს რა მათგან „სულ ცოტას“ — ბეჭედსა და ხელმოწერას. კორბუზე ქება-დიდებას ასხამს ფრანგ მილიონერებს — ლემურსა და ვუაუნს, რადგან იმედი აქვს მათგან მშენებლობის დაფინანსებას. იგი იმაზედაც კი მიდის, რომ პროექტს არქმევს „ეუაუნის გეგმას“. როდესაც ყველა ცდა ამაო ხდება, იგი ცვლის ტონს, აფრთხილებს, უფრო სწორედ ამინებს ხელისუფლებას, რომ უმჯობესია განავსოროცილოთ არქიტექტურული რეკლუცია, თორემ სხვა სახის ცრეოლუცია გარდაუვალია. მას შემდეგ, რაც საბოლოოდ დაკარგა პარიზის რეკონსტრუქციის უნიკის განხორციელების იმედი, კორბუზე ამტკიცებს ამ იდეის განხორციელების მსოფლიოს ყოველი კუთხისათვის, დღეი თუ მკვირ ქალაქისათვის. იგი უთავსებს თავის სქემას სამხრეთ ამერიკის მრავალ ქალაქს, მოსკოვს, ბოლოს კი ნიუ-იორკს. კორბუზე გრძობს ამერიკის კაპიტალის შესაძლებლობებს, და ურჩევს ამერიკელებს დანაგრეობი მანხეტენი, ცალ-ცალკე განალაგებთ ცათამბჯენები და მაშინ 6 მილიონ ნიუ-იორკელს აღარ დატვირდებათ ქალაქაგარეთ სიარული ბალახის საძებელად. როგორც მოსახლენული იყო, ამერიკელებმა მანხეტენის დანგრევას უბალახობა არჩიეს.

1927 წელს კორბუზე მიწაწილობას იღებს ჟენევაში

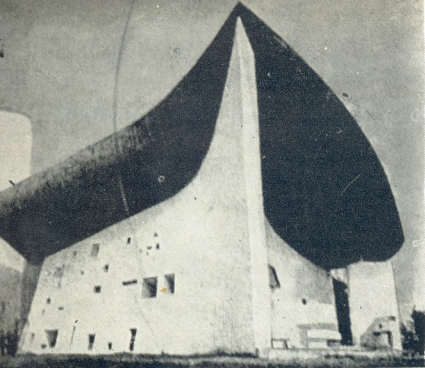

საცხოვრებელი სახლი ქ. მარსელში. ფსადის ფრაგმენტი

ერთი ლიგის შენობაზე გამოცხადებულ საერთაშორისო კონკურსში, რომელიც თავისი მასშტაბით დღემდე ერთ-ერთ უდიდესად რჩება. წარმოდგენილი 337 პროექტის ექსპონიციას თითქმის 10 გრძივი კილომეტრი დასჭირდა. კონკურსში ბრწყინვალე გამარჯვება იხიმა ლე-კორბუზემ, მაგრამ, როგორც შემდგომ გამოირკვა, ზეიმი ნაადრევი იყო. აკადემისტებმა აღძრეს საჩივარი ეიურის დადგენილების გასაუქმებლად. საფუძვლად მტვად უცნაური არგუმენტი წამოაყენეს: კორბუზის პროექტი შესრულებული ყოფილა ტიპოგრაფიული საღებავით, ნაცვლად ტუშისა. შემდეგი: აკადემისტებმა მიადწიეს ეიურის გადაწყვეტილების გაუქმება. ეს იყო პედანტურობისა და ბიუროკრატიზმის აპოკა, საუკუნის კურიოზი, რომელსაც საერთაშორისო მასშტაბის შეხლა-შემოხლა მოჰყვა. აღიწერა უამრავი პროტესტი. კორბუზე ბობოქრობს, სასამართლოში უჩივის ერთა ლიგას, მაგრამ ამაოდ.

ამ ინციდენტს მოჰყვა ე. წ. „თანამედროვე არქიტექტურის ამოცანების განხორციელების საერთაშორისო კომიტეტის“ დაარსება, ანუ ახალი არქიტექტურის მომხრეთა ორგანიზაციული გაერთიანება. შემდგომ ეს გაერთიანება გადიარდა არქიტექტორთა საერთაშორისო კავშირად.

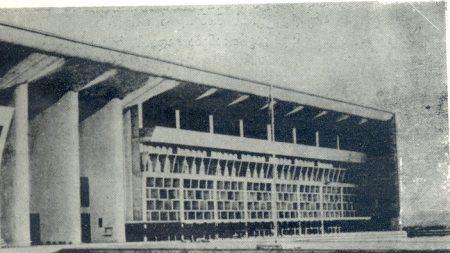
ერთხელ ეერო საარჩინეს უთქვამს: „არქიტექტორს უნდა ჰქონდეს უფაქიფესი მგრძობიარობა და მარტორქის ტყავიო“. ასე რომ არა, კორბუზე ვერ იქნებოდა კორბუზე. მისი ცხოვრება ხომ ტიტანური ძალის წინააღმდეგობებთან ჭიდილია, მას უტყვენ ყოველის მხრიდან, იგი მოკლებულია ოფიციალური წრეების მხარდაჭერას. გარშემო მყოფნი გრძობენ, რომ

სამლოცველო რომშიაშში

კორბუზისთან დაკავშირებული ყოველი დეტალი ისტორიის კუთვნილებაა და მასთან კონფლიქტით მრავალი განდიდების მოყვარული, ალბათ, ისტორიაში მოხვედრას ლამობს. კორბუზი არც მატერიალური კეთილდღეობით ყოფილა განებივრებული. მისი სახელსწრის მოკლებული იყო ბრწყინვალეებსა და კომფორტს. 20-იან წლებში მასთან დახლოებულ პირებს მის სახელსწრის სავარძლებზე ასეთი წარწერა ხშირად შეუმჩნევიათ: „ფრთხილად დაკავშირებული, თუ გასურთ არ დამოცერეთ“. იყო პერიოდი, როდესაც მთელი ათი წლის განმავლობაში თითქმის არასეთარი დაკვეთა არ მიუღია. ვეღვ დე ბოზარნი, რომელსაც მისი მასწავლებელი ავეუსტ პერე ხელმძღვანელობდა, არ ატყაბნებენ კორბუზის „სულს“, თუმცა სტუდენტები, რომელთაც უზომოდ უყვარდათ იგი, სხვადასხვა არსებით მინც ამყარებენ მასთან კონტაქტს; საცხოვრებელი სახლი მარსელში მთელი ხუთი წელი ელოდა ნებართვას. იგი „გიჟების სახლად“ მონათლეს და კორბუზის „წითელი პროპაგანდის“ საბაბით სასამართლოში უჩივლეს. სხვებს არც ბუნების დაცვის საზოგადოება ჩამორჩა და საფრანგეთის ლანდშაფტის „დამახინჯებისათვის“ კორბუზის 20 მილიონ ფრანკი შეაწერა. კონფლიქტები განუერულად თან სდევდა ამ უდიდეს შემოქმედს. საზოგადოება ძნელად ეგუებოდა კორბუზისეულ რეცეპტებს, რომლებიც მისი, ამ საზოგადოების გაჯანსაღებისაკენ იყო მიმართული.

ჩანდიგარა. უმაღლესი სასამართლოს შენობა

საერთაშორისო სტატუსი შეუძლებელია კორბუზის შემოხება და პროექტების უბრალო ჩამოთვლა კი. შეგერდებით ზოგიერთზე.

ქალაქგეგმარებიდან უნდა აღინიშნოს ქ. ალვირის, ანტვერპენის სტოკჰოლმის, რიო დე ჯანეიროს, ვენეციის, ბარსელონის, ბუენოს აირესის, პარიზისა და სხვ. ქალაქთა რეკონსტრუქციის პროექტები.

დასასრულს უახლოვდება ინდოეთის პენჯაბის შტატის დედაქალაქის ჩანდიგარას მშენებლობა. აქ კორბუზიმ შესანიშნავად გადაჭრა ტრანსპორტისა და ფეხით მოსიარულეთა იზოლაციის საკითხი. მან შექმნა ქალაქის საცენტრალური სახე, არ მივირია ამისათვის ხელოვნური მთების აღმართვასკენ. „აღმანიები მოვლენ ჩანდიგარაში, როგორც ამჟამად მილიან სან მარკოს მოედანზე. ეს არის მეოცე საუკუნის თითქმის ერთადერთი კომპლექსი, რომელიც მე ვიცი, რომლის დანახვა გვაგრძობინებს ჩვენი საუკუნის ტრეზარიტად უდიდეს ნაწარმოებს“. — წერდა არქიტექტორი პაულ რულოფი.

1933 წ. კორბუზი ამწეებს შვეიცარიული სტუდენტების საერთო საცხოვრებელს პარიზში, 1934 წელს თავმჯდომარე დემობილიზებული ჯარისკაცებისათვის, 1935 წელს ამთავრებს პროექტს პარიზის საერთაშორისო გამოფენისათვის. კორბუზი არის თანავატორი განათლების სამინისტროს შენობისა რიო დე ჯანეიროში; გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის შენობისა ნიუ-იორკში. 1928-33 წლებში კორბუზი ამწეებს ცენტრალური (ამჟამად ცენტრალური სტატისტიკური სამმართველო) შენობის მოსკოვში. პარალელურად იგი მუშაობს მოსკოვის რეკონსტრუქციის პროექტზე, რომელიც მას დაუკვეთეს. მცირერიცხოვან უცხოელ არქიტექტორთა შორის კორბუზი იმუშავებდა იყო საბჭოების სასახლის კონკურსზე. აქვე უნდა აღინიშნოს: იგი ახლო მეგობრობდა საბჭოთა კონსტრუქციის სტრუქტურის, რომლებმაც, ევროპული კოლეგების დიდი უმრავლესობის მსგავსად, ვერ დააღწიეს თავი კორბუზის ძალას. მისი ხუთი თემის თანამედროვე არქიტექტურის შესახებ: სახელი სვეტებზე, პორიზიტალური შენობები, ბრტყელი სახურავი, თავისუფალი გეგმა, თავისუფალი ფასადი—წლების მანძილზე ხშირად და დასაზრდობდა საბჭოთა კონსტრუქციის ტიპებს.

აი ნაწყვეტი მათი ლიდერის მ. ი. გინზბურგის ერთ-ერთი წერილიდან, რომელიც მან თავის კურსს მისწერა და რომელშიც იგი ღმერთივით შესცივინებდა უფროს კოლეგას:

„მე, ისე როგორც ჩემი მეგობრები უსაზღვროდ გაფასებთ თქვენ, არა მარტო როგორც არქიტექტორის უფაქობის ოსტად, არამედ ასევე ქაქს, რომელსაც შეუძლია რადიკალურად და არსებითად გადაწყვეტოს ორგანიზაციის მართვადი საკითხები. ჩემთვის თქვენ დღეს უდიდესი და ბრწყინვალე წარმომადგენელი ხართ იმ პროფესიის, რომელიც ჩემი ცხოვრების მუხარბი, მინა-არსი და აზრისა, ამიტომაც თქვენი აზრები ქალაქგეგმარების დარგში ჩვენს დიდ ინტერესს იწვევენ და მათ უაღრესად არსებითი მნიშვნელობა აქვთ.“

თქვენ, თანამედროვე ქალაქის ქორუტა შორის უშესანიშნავეს, რაც არ უნდა მოხდეს, ვინაით გაქურდნით იგი, ამიტომაც, ასე წიფი მთელი ქალაქი მომენტზე. თქვენვე გადაწყვეტთ მოძრაობის პრობლემას დიდ ქალაქში, მოძრაობა სივრცის ვარჯიშზე. თქვენ მართავთ შესანიშნავ ბაღებს მრავალსართულიანი სახლების სახურავებზე, ვსურთ ჩა უქმნათ ადამიანებს ზედმეტ ნაწილს სიმწვინისა, თქვენ აწეებთ მოსახლეობას კოლეგას, უქმნით მცხოვრებლებს იდეალურ მიხერბეზობლას, სიმშვილეს, კომფორტს.“

1942-48 წლებში კორბუსიე ქმნის ე. წ. „მოდულიორს“ — პროპორციების სისტემას, რომელმაც დასცა საუკუნეებში გაბატონებული „ოქროს კვეთის“ კლასიკური სისტემა და არსებითი როლი შეასრულა ინდუსტრიალიზაციის საქმეში.

1951-52 წლებში, ბოლოს და ბოლოს, კორბუსიე აღწევს მარსელის საცხოვრებელი ერთეულის მშენებლობის დამთავრებას. იგი წარმოადგენს ბინებისა და მომსახურების ქსელის ერთ ორგანულ ორგანიზმს. ამ სახლში მცხოვრები 1600 კაცი-სათვის გათვალისწინებულია ყოველივე, დაწყებული მაღალეზიდან და სახურავზე მოწყობილი ეკლესიით, სპორტული დარბაზითა და პარკით.

მარსელის საცხოვრებელი ერთეული — მრავალჯერ დაუნებელი და „შეურაცხყოფილი“, უმოკლეს დროში იქცა ყველაზე პოპულარულ შენობად მსოფლიოში. კორბუსიე დებულობის ასეთივე საცხოვრებელი ერთეულის დაკვეთას რეზე ლე ნანტესა და ბერლინში, ასევე შვიდი საცხოვრებელი ერთეულისა ჭალაქ მოში. დღეს მარსელში ერთი საათით გაჩერებულ სტუმარს, უპირველეს ყოვლისა, მის ნახვას შესთავაზებენ მასპინძლები. სპეციალურ გზამკვლევეში ჩაიწერა:

„ეს შენობა საუკუნეებს გადასცემს მისი მშენებლის გენიას“.

როდესაც ლაპარაკია კორბუსიე-პოეტზე, არ შეიძლება არ აღენიშნოთ მისი სამოცეცლო რომანოვოში. ეს არის საოცარი ძალის, განუმეორებელი სილამაზის შენობა, რომელიც თითქოს შუამავლად დგას ცხაბა და დემიანის შორის, ღმერთსა და ადამიანს შორის, შენობა, რომელიც ყოვლად უკომპრომისო ურწმუნოსაც კი მისდამი სიმპატიით განაწყობს. მას თავისუფლად შეიძლება ეწოდოს XX საუკუნის პლასტიკური აზროვნების დიდი სიმფონია.

ჩვენ ორიოდ სიტყვითაც ვერ შეგვირდით ისეთ მნიშვნელოვან ნაგებობებზე, როგორიცაა ფირმა „ფილიპისის“ საგამოყენო პავილიონი ბრიუსელში, პორვარდის უნივერსიტეტის სახვითი ხელოვნების ცენტრი ბოსტონში, ეკლესია ქ. ლიონში, ტოკიოს მუზეუმის, ვენეციის საავადმყოფოს, ფირმინის ეკლესიის პროექტებზე; ვერ ვილაპარაკებ კორბუსიეს მოღვაწეობის სხვა მრავალ მხარეზე და, რა თქმა უნდა, იმაზე, რაც მას უთქმელი დარჩა.

მსოფლიო ცივილიზაციას მალე კორბუსიეს 80 წლისთავი უნდა ეჯიება. უსამონო სამგლოვიარო ზარებმა გვამცნეს, რომ ამ იუბილეს კორბუსიე ვერ დაესწრება. სვერის ქუჩაზე, ძველი მონასტრის შენობაში დარჩა მრავალი სუფთა პლანშეტი, რომელთაც თურმე დიდი ოსტატის ხელის შეხება არ ეწერა.

...როკებ-რიუნ-კამპ-მარტენიდან იგი პარიზს ჩამოასვენე-

ფერწერული კომპოზიცია

ნეს. ლუერის ეზოში, გამოთხოვების ცერემონიალის ჟამს დიდ ხუროთმოძღვარის თავდახრილ თავყვანისმცემლებს შეუერთდა ოფიციალური საფრანგეთი და ახლომხედველი მოწინააღმდეგეები. აქ პირველად ითქვა ყველაზე ტკბილი და ალერსიანი, ყველაზე გულწრფელი და მართალი სიტყვები, რომელიც ასე აკლდა კორბუსიეს სიცოცხლეში.

სამგლოვიარო ცერემონიალის შემდეგ კი მისი ცხედარი ისევ იმ გზას გაუყენეს, საიდანაც ჩამოსვენეს და ფერფლი როკებ-რიუნ-კამპ-მარტენის მიწას დაუბრუნეს.

გვეგონა, კორბუსიეს საოცარი კონტრასტებითა და მოულოდნელობებით აღსავსე ცხოვრების დასასრული თითქოს კვლავ საოცრებასთან უნდა ყოფილიყო დაკავშირებული, მაგრამ წავიდა ქვეყნიდან ეს დიდი კაცი ჩვეულებრივი ადამიანის სიკვდილით, უბრალოდ, პროზაულად.

ესეც ხომ კონტრასტია მისი ჭარბშლიანი ცხოვრების ფონზე, დიდი კონტრასტი, რომელიც მას ასე ხიბვლავდა.

თან არსებული ხელოვნების საქმეთა სამმართველოს მამინდელი უფროსის ამხ. ოთარ ევაძის თავმჯდომარეობით შედგა საინიციატივო ჯგუფის სხდომა, რომელშიც შედიოდნენ: ვ. ანჯაფარიძე, გ. ბუნხიაშვილი, ლ. გვარამაძე, აკ. ვასაძე, ნ. ვანნაძე, გრ. ვენაძე, ალ. თაყაიშვილი, კ. კანდელაკი, მ. კვალაიაშვილი, შ. კილასონიძე, გრ. კილაძე, ნ. მარშაკი, აკ. ფალავა, შ. ლამბაშიძე, კ. შახ-აზიშვილი, დ. ჯანელიძე და აკ. ხორავა.

აღნიშნულმა ჯგუფმა შეიმუშავა საქართველოს თეატრალური საზოგადოების დაარსების პროექტი, წესდება, ხარჯთ-ალრიცხვა და აგრეთვე მომავალი შტატები. ამავე დროს შეიქმნა საორგანიზაციო კომიტეტი, რომელშიაც შედიოდნენ: ვ. ანჯაფარიძე, დ. ანთაძე, კ. ანდრონიკაშვილი, შ. აფხაიძე, დ. ბენაშვილი, გ. ბუნხიაშვილი, ი. ბოდროვი, ი. გრიშაშვილი, შ. გაბესკირია, ს. გერსამია, ნ. გიძიაშვილი, შ. დადიანი, შ. დუღუჩავა, აკ. ვასაძე, გრ. ვენაძე, ალ. თაყაიშვილი, მ. კვალაიაშვილი, თ. კიკნაძე, მ. მრეგლიშვილი, ვ. პატარაია, ბ. ქუდნტი, გ. ტოფტონოვი, ი. ტორი, აკ. ფალავა, მ. ფრანგიშვილი, ს. შანშიაშვილი, გ. ჩხეკვაძე, ზ. ჩაბიევა, ს. ცოხაია, ალ. წუწუნავა, აკ. ხორავა, მ. ხინციფაძე, ს. ხურციძე და ვ. ხე-თაგური.

საქართველოს თეატრალური საზოგადოების დაარსების შესახებ პროექტი წარდგენილი იქნა ზემდგომი ორგანოების წინაშე, მაგრამ სხვადასხვა ორგანიზაციული მიზეზების გამო ამ საკითხის გადაწყვეტა დაყოვნდა.

მომდევნო 1945 წელს კვლავ დაისვა ეს საკითხი და დამტკიცდა ახალი საორგანიზაციო კომიტეტი შემდეგი შემადგენლობით: ვ. ანჯაფარიძე, დ. ანდლუაძე, არტ. ბეროიანი, გ. ბუნხიაშვილი, ი. გრიშაშვილი, ი. გვიჩიძე, შ. დადიანი, აკ. ვასაძე, ალ. თაყაიშვილი, გრ. კილაძე, მ. რუსლანოვი, ანატ. სმირანინი, აკ. ფალავა, შ. ლამბაშიძე, რ. შადერი (ხელოვნების საქმეთა სამმართველოს უფროსი), ს. შანშიაშვილი, ალ. წუწუნავა, მის. ჭიაურელი, დ. ჯანელიძე და აკ. ხორავა.

1945 წლის 9 აგვისტოს საქართველოს სსრ სახკომსაბჭომ გამოიტანა დადგენილება საქართველოს თეატრალური საზოგადოების დაარსების შესახებ.

რა თქმა უნდა, ანალოგიური საზოგადოება ადრეც არსებობდა ქართული დრამატული საზოგადოების სახით, რომელიც 1880 წელს დაარსდა და რომლის პირველი თავმჯდომარე იყო ილია ჭავჭავაძე, მოადგილე აკ. წერეთელი, მდივანი ვ. ყიფიანი, ხაზინადარი გ. თუმანიშვილი, მაგრამ დრამატული საზოგადოების მუშაობის მასშტაბი ერთობ შეზღუდული იყო მეფის რეაქციული ხელისუფლების მკაცრ საცენზურო პირობებში. მაშინდელი დრამატული საზოგადოება თავისი მცირერიცხოვანი წევრების საწევრო ანარიცხებისა და შემოწირულობების ხარჯზე არსებობდა. დრამატული საზოგადოების წესდების მრავალი მუხლი ყოველწლიურად შეუსრულებელი რჩებოდა. „ყოველ თავის მოქმედებაში საზოგადოება ემორჩილება ცენზურის წესდებას და პოლიციის განკარგულებას“. — წერია დრამატული საზოგადოების ერთ-ერთ მუხლში. აქედან გასაგებია თუ რა შემოქმედებით მოღვაწეობდა შეიძლებოდა ლაპარაკი. ასევე კარჩაეკტილად მუშაობდნენ საქართველოს ცალკეულ ქალაქებში დაარსებული ადგილობრივი დრამატული საზოგადოებები, რომლებიც არც კი ემორჩილებოდნენ თბილისის დრამატულ საზოგადოებას.

საქართველოს თეატრალური საზოგადოება ამჟამად თეატრის ყველა დარგის შემოქმედ მუშაკს აერთიანებს და დიდი საპატიო მოვალეობა აქვს დაკისრებული. იგი ხელს უწყობს ქართული თეატრალური ხელოვნების განვითარებას. თეატრში შემოქმედებით მუშაობის, თეორიული და პრაქტიკული ხასიათის საიბიების სწორად წარმართვის.

1945 წლის 17-18 დეკემბერს მოწვეული იქნა საზოგადოების პირველი დამფუძნებელი ყრილობა, რომელმაც მიიღო

საქართველოს თეატრალური საზოგადოების ოცი წლისთავი

ნიკოლოზ კველიშვილი

ქართველოში საბჭოთა ხელისუფლების დამყარებასთან ერთად სწრაფი აღმავლობის გზას დაადგა ხელოვნების ყოველი დარგი. გაიხსნა კულტსაგანმანათლებლო სასწავლებლები, სახელმწიფო კონსერვატორია, სამხატვრო აკადემია, თეატრალური ინსტიტუტი, მუსიკალური სკოლა და სხვ. დროთა მანძილზე შეიქმნა ხელოვნების მუშაკთა მრავალრიცხოვანი არმია, რომელმაც მოიხსოვა ცალკეულ შემოქმედებით ორგანიზაციებში გაერთიანება.

1944 წლის 16 აპრილს საქართველოს სსრ სახკომსაბჭოს-

წესდება, განიხილა წევრთა მიღების საკითხები და დასახა ახალი ამოცანები მომავალი შემოქმედებითი მუშაობის გასაშლელად.

პირველ ყრილობაზე თეატრალური საზოგადოების პრეზიდიუმის თავმჯდომარედ არჩეულ იქნა სსრ კავშირის სახალხო არტისტი აკ. ზორავა, მოადგილედ — რუსეთის სსრ სახალხო არტისტი, მწერალი და საზოგადო მოღვაწე შ. დადიანი (შ. დადიანი 1948 წლის პირველი იანვრიდან არჩეულ იქნა საზოგადოების თავმჯდომარედ, სადაც იგი უკვლავად იყო 1959 წლის მარტამდე ე. ი. გარდაცვალებამდე), საზოგადოების პრეზიდიუმის პ.მ.გ. მდიანად თეატრის ისტორიკოსი სერგეი გუვისამია. პირველმა ყრილობამ პრეზიდიუმში აირჩია: სსრ კავშირის სახალხო არტისტი ე. ა. ანჯაფარიძე, აკ. ვასაძე, და დ. ანდლუაძე, რესპ. სახ. არტისტები — დ. ანთაძე, შ. ლამბაძე, გრ. ვენაძე და ალ. თაყაიშვილი, პუბიკ აკად. გ. გრიშაშვილი, მწერალი და დრამატურგი ს. შანშიაშვილი, მწერალი შ. აფხაძე და რესპ. დამს. არტისტი ი. ბოდბერი.

დამატებითა საშტატო ერთეულები და გაყოფილებები: 1. სამსცენო-შემოქმედებითი გაყოფილება რეჟისორისა და მასხიბონის, თეატრის ისტორიის, დრამატურგიისა და კრიტიკის კაბინეტებით. 2. ბიბლიოგრაფიული გაყოფილება, 3. გამომცემლობა „ხელოვნება“, 4. სტამბა და წიგნის მალაზია, ხოლო სახალხო არტისტთა საზოგადოების საწარმოო გაყოფილება თავისი დამხმარე სამაქროებით.

დღივ წარმატებით ხვდება თეატრალური საზოგადოება თავისი არსებობის 20 წლისთავს. მისი წევრების რაოდენობა აჭემადა 1500-ზე მეტია, 20 წლის მანძილზე საზოგადოებამ შეტანა მრავალფეროვანი და ნაყოფიერი შემოქმედებითი მუშაობა ჩატარდა. თავისი სამსცენო-შემოქმედებითი გაყოფილებისა და მასში შემაჯავრო სექციების მეშვეობით. ეს სექციებია: რეჟისორისა და მასხიბონის, თეატრმცოდნეობისა და კრიტიკის, თეატრის სადავმო ნაწილის, ახალგაზრდა შემოქმედ მუშაკთა სასცენო მეტყველების მეთოდური საბჭო, სამსატრეო საბჭო და სხვ. მათში გაერთიანებული არიან ჩვენი რესპუბლიკის მოწინავე რეჟისორები, მასხიბონები, თეატრმცოდნეები, მხატვრები, კომპოზიტორები, მეცნიერები და სხვა დარგის სპეციალისტები.

რა სახის საქმიანობის ეწევა საქართველოს თეატრალური საზოგადოება? იგი მიეღო როგორც ღონისძიებებს იმუშავებს ქართული თეატრალური ხელოვნების შემდგომი განვითარებისათვის. თეატრის მუშაკებისათვის სისტემატრად ეწყობა სამსცენო რესპიცი და სემინარები, მაყურებელთა კონფერენციები და დისკუტები. საზოგადოება თასონებს მასხიბონთა იუბილეებს. ქართული თეატრის გამორჩენილ მოღვაწეთა სხვისი და შემოქმედებითი საღამოების მოწყობას. რესპუბლიკის სახელმწიფო და სახალხო თეატრები, კულტურის სახლების თვითმოქმედ თეატრალურ კოლექტივების, საზოგადოების ხაზით ტარდება ლექცია-მოსვენებები, წარბოების მუშებთან ქართული თეატრის გამორჩენილ მოღვაწეთა შეხვედრები და მრავალი სხვ.

მისათვის რომ წარმოდგენა ვიქონიოთ თეატრალური საზოგადოების მუშაობის მასხიბონი მიზანშეწონილად მიგვიჩანს მოყოფიანთა საქართველოს თეატრალური საზოგადოების მიერ ჩატარებული ღონისძიებების ზოგიერთი სტატისტიკური მონაცემი.

საქართველოს თეატრალურ საზოგადოებას თავისი არსებობის 20 წლის მანძილზე ჩატარებული აქვს შემდეგი სახის ღონისძიებები. ყრილობა — 5, პლენუმი — 23, სესია (ადგილზე) — 19; სესია (გამსვლელი) — 12, სესია (ამირეჯავასის მასპინძობით) — 3, კონფერენცია — 22, საიუბილეო საღამო — 39, დისკუტები, 199 შემოქმედებითი საღამო, 78 — სლოგანსა და მიმდევრული საღამო, სამსცენო რესპიცი — 9, სენზორი — 4, 50 ლექცია სხვადასხვა თეორიულ საკითხებზე, 302

მოსვენება ხელოვნების სხვადასხვა საკითხებზე და საქმეაღების შესახებ ფარეკა-ქარნეში, 561 მოსვენება სახელმწიფო თეატრების, საქმეაღების განხილვა სახელმწიფო თეატრებში — 209, 144 მოსვენება სახალხო თეატრების, 230 საქმეაღების განხილვა სახალხო თეატრებში, 559 მოსვენება კულტურის სახლებში, 34 მოსვენება ქართული თეატრის შესახებ მოსკოვის დიდ ქარნეში (დავლანის დროს 1958 წელს), 34 ლექცია-მოსვენება კულტურის სახალხო უნივერსიტეტებში. 77 საგანკონო საქმეაღების განხილვა, მხატვრულ თვითმოქმედ ღონისძიებაში მისახილობის დროს — 23 მოსვენება ახალგაზრდობის მონაწილეობით, 21 საქმეაღების დათვალიერება, მხატვართა ნაშრომების გამოფენა — 9 (პ. თყეშელა, ირ. გამრეკელის, ვლ. ახვლედიანის და სხვ.). 8-ჯერ „ერთი დღე თბილისის თეატრებში“, სესიონის შედეგით — 10, 1 კონკურსი საუკეთესო პიესებზე, 16 შეხვედრა, თათბირები სხვადასხვა საკითხებზე — 14, ქართული თეატრის დღის აღნიშვნა 4-ჯერ, თეატრის საერთაშორისო დღის აღნიშვნა 4-ჯერ და სხვა მრავალი.

ჩამოთვლილი ღონისძიებებიდან პირველ რიგში აღანიშნავია ამირეჯავასის თეატრალური საზოგადოების გაერთიანებული სესია, რომელიც 1953 წლის ივნისში ჩატარდა ერევანში, ბაქოსა და თბილისში. ამ სესიებზე საქართველოდან წარგზავნილმა წიკითხებს მოსხენებები: 1. „ქართული-სომხურ-აზერბაიჯანული თეატრის კავშირის ისტორიიდან“ — მომხს. ხელოვნ. დამსახურებული მოღვაწე გ. მუხინაშვილი, 2. „რეგულირებადელი ქართული თეატრის განვითარების გზები“ — მომხს. პროფ. დ. ჯანდიერი, 3. „ქართული საბჭოთა თეატრი“ — მომხს. ხელოვნ. დამსახ. მოღვ. ბ. ჟღენტი, და 4. „ქართული საბჭოთა დრამატურგია“ — მომხსენებელი ხელოვნ. დამს. მოღვაწე გ. ანდრონიკაშვილი.

მათაღ დღივზე ჩატარდა აგრეთვე ამირეჯავასის მოზარდ მაყურებელთა და თოჯინების თეატრების მუშაკთა კონფერენცია თბილისში, აგრეთვე პლენუმი ამირეჯავასის თეატრალური საზოგადოებისა — 1964 წელს თბილისში, ერევანსა და ბაქოში. ამ პლენუმებზე წაკითხულ იქნა მოსხენებები: 1. „თანამედროვე დრამატურგია პროფესიულ თეატრში“, 2. „თეატრალური კრიტიკა საქართველოში“ — თრივე საკითხზე მოსხენება გააკეთა. ბ. ჟღენტი და 3. „რეჟისურა ქართულ თეატრში“ — მომხს. ხელ. დამ. მოღვაწე გ. ლორთქიფანიძე.

ამ ღონისძიებებმა დიდად შეუწყო ხელი სამი მომხდ რესპუბლიკის ხელოვნების მუშაკთა დაახლოებას და მათი შემოქმედებითი გამომცდილების გაზიარებას.

დიდად სასარგებლო იყო სამსცენო რესპიცი სასცენო მეტყველების საკითხებზე. წაკითხული იქნა მოსხენებები: 1. „ქართული სათეატრატურო ორთოპედია და სასცენო მეტყველება“ — მომხს. აკად. გ. ახვლედიანი, 2. „ქართული სასცენო მართლმეტყველების ისტორიისათვის“ — მომხს. პროფ. დ. ჯანდიერი, 3. „დრამატული ნაწარმოების ენა“ — მომხს. პროფ. მ. ძიძიგური, 4. „ქართული სასცენო მეტყველების ზოგიერთი თეორიული წინამდებარე“ — მომხს. დოც. მრგელიშვილი და 5. „ქართული სასცენო წარმოთქმა მაგნიტოფონური ჩანაწერების მიხედვით“ მომხს. დოც. ბ. ნიკოლაიშვილი.

ნაყოფიერი იყო ჩვენი თეატრის მუშაკებისათვის რეჟისორთა რესპუბლიკური პირველი კონფერენცია, რომელზეც წაკითხული იქნა მოსხენებები: 1. „საკვპ ცკ-ის დადგენილებები იდეოლოგიურ საკითხებზე და საბჭოთა თეატრის ამოცანები“ — მომხს. შ. მუაჩიძე, 2. „საბჭოთა თეატრის ამოცანები და თანამედროვე რეჟისურის საკითხები“ — მომხს. რესპ. სახ. არტ. ალ. თაყაიშვილი, 3. „სტატისტიკის სიტყმა და მასხიბონის აღზრდის საკითხები“ — მომხს. რესპ. სახ. არტ. და. ალექსიძე 4. „ქნის სიწმინდისათვის ქართულ თეატრში“ — მომხს. აკად. გ. ახვლედიანი. 5. „რეჟისორის მუშაობა მუსი-

კალურ თეატრში — მომხს. კ. ანდრონიკაშვილი, ნ. „რევი-
სორის მუშაობა მსახიობთა“ — მომხს. რუსა. სახ. არტ. ვ. ყუ-
შიტაშვილი და 7. „რევისორის მუშაობა მხატვართან და კომ-
პოზიტორთან“ — მომხს. ხელ. დამს. მოლავაძე ვ. ღვინიაშვი-
ლი.

ჩატარდა აგრეთვე მეტად სასარგებლო დღისიძიება სცე-
ნის სადადმო ნაწილის მუშაობისათვის, ეს იყო სე-
მინარი-კონფერენცია, რომელსაც ესწრებოდნენ რესპუბლიკის
ყველა თეატრის სადადმო ნაწილის მუშაკები. სემინარზე წა-
კითხული იქნა შემდეგი მოხსენებები; 1. „საქეტიკლის მიწი-
ტრება და მასში რევისორის, მხატვრისა და სადადმო ნაწი-
ლის მონაწილეობა“; 2. „სიახლები სასცენო ტექნიკაში“; 3.
საწარმო პროექტის ორგანიზაცია თეატრში“; 4. „დრაგონაცი-
ის დადგმაში საამქროების ტექნოლოგია და ორგანიზაცია“ და
სხვ. მომხსენებლებად მოწვეულ იქნენ ხელ. დამს. მოლავაძეები.
ვ. შეერუბოიანი და გ. შაიავლიძის, ტექნიკურ მენეჯერებ-
მათა კანდიდატები ალ. მიტყეველი და მ. ბოგამლოვა (მოს-
კოვი).

გარდა ამისა, საზოგადოებამ სამეცნიერო სესიები მიუძღ-
ვა: შექარბის დაბადების 400 წლისთავს, ლოპე დე ვეგას და-
ბადების 400 წლისთავს, ვ. ერისთავის დაბადების 150
წლისთავს, გ. სტანისლავსკის დაბადების 100 წლისთავს, ვ.
გუნიას დაბადების 100 წლისთავს. აღ. სუმბათაშვილი-იუვი-
ნის დაბადების 100 წლისთავს, ლ. მესხიშვილის დაბადების
100 წლისთავს. კ. მარჯანიშვილის დაბადების 90 წლისთავს,
შ. დადიანის დაბადების 90 წლისთავს, ქართული თეატრის
100 წლისთავს, რუსეთთან უკრაინის შეერთების 300 წლის-
თავს და მრავალი სხვა.

საზოგადოებამ მოაწყო ქართული თეატრის გამოჩენილი
მოღვაწეების საიუბილეო საღამოები: შ. დადიანის, ნ. ჩხეი-
ძის, ა. ფაღავასი, ვ. გუნიასი, ვ. ანჯაფარიძის, თ. ჭავჭავაძის,
გ. დავითაშვილის, დ. ანათის, ავ. ხორავასი, ავ. ვასაძის,
გ. გოთიაშვილისა და სხვ.

თეატრის მუშაკების კვალიფიკაციის ამაღლების მიზნით
საზოგადოებამ შემოქმედებით მივლინებამ აგზავნა ის საბჭო-
თა კავშირის სხვადასხვა ქალაქებში. მაკალთადა, 1950
წლიდან დღემდე შემოქმედებით მივლინებამ აგზავნილია
251 შემოქმედელი მუშაკი. აქედან 115 მსახიობი, 65 რეჟისო-
რი, 15 დირექტორი, 15 მხატვარი, 7 დრამატურგი, 2 კომ-
პოზიტორი, 4 დირიჟორი, 4 ბალეტმეისტერი, 4 თეატრ-
მოცხედ და 3 სცენის ტექნიკური მუშაკი.

როგორც ცნობილია, 1947 წლიდან 1962 წლამდე სა-
ქართველოს თეატრალურ საზოგადოებასთან არსებობდა გა-
მომცხვება „ხელოვნება“, რომელმაც 350-ზე მეტი წიგნი
გამოსცა ქართული თეატრის გამოჩენილი მოღვაწეების შესა-
ხებ. „ხელოვნების“ მიერ გამოცემული წიგნებიდან პირველ
რიგში აღსანიშნავია კ. მარჯანიშვილის მემუარები, კერძოდ
მარჯანიშვილზე, კერძოდ ალ. ახმეტელზე, გ. სტანისლავს-
კის „თეატრალური ხელოვნება“, შ. კაშპაძის „ქართული სა-
ოპერო თეატრი“ — 2 წიგნად, თ. ევაძის „ლორინი და ხე-
ლოვნება“, ნ. ყიასაშვილის „შექაპირიანა“, შ. დულდინავას
„ახალი ქართული ხელოვნება“, აკად. შ. ამირანაშვილის
„ქართული ხელოვნების ისტორია“, ი. ჭავჭავაძე თეატრის
შესახებ“, აკ. წერეთელი თეატრის შესახებ“, ი. ციციშვილის

„მასალევი ქართული ჩამუშოვების შესახებ“, ა. ფიცხელა-
ურის „დეკორატიული ხელოვნება“, ვ. ქაქიძის „ცხოვ-
რება ივ. შანაბლიას“, გ. ბუხნიკაშვილის „იორის თეატრის
100 წლისთავი“, დ. ახათასი, „დღეები ახლო წარსოვლისა“,
პ. ფრანგიშვილის „რაც ვნახე და ვახეყიდალ“, ნ. შვანიტა-
ძის „თეატრალური ეტიუდები“, დ. ალექსიძის „მსახიო-
ბის აღზრდის საკითხები“, ე. ტომპოკოვის „სტანისლავსკი
რეპეტიციონი“. აგრეთვე მინორფორები ვ. აბაშიძეზე, გ. გუ-
ნიაზე, ნ. გაბუნიაზე, ნ. საფარავა-აბაშიძეზე, ლ. მესხი-
შვილზე, ი. ზარდალიშვილზე, დ. არაყიანიშვილზე, ნ. ავალი-
შვილზე, ნ. ჩხეიძეზე, უ. ჩხეიძეზე, შ. დამაძიძეზე, შ. და-
ნიელზე, ალ. სუმბათაშვილი-იუვინზე, ვ. ანჯაფარიძეზე,
ს. თაყაიშვილზე, ც. ამირეჯიბზე, ავ. ხორავაზე, გ. გოთია-
შვილზე და სხვ.

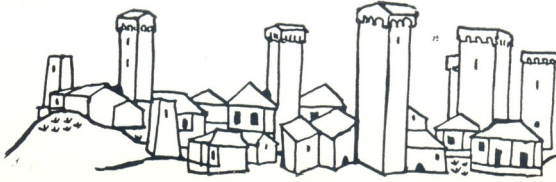
1956 წლიდან საზოგადოებასთან არსებობს „მოამბე“,
რომელიც კვარკვარეული ერთხელე გამომცემი. 1961 წლიდან
„მოამბე“ ეკვრება სტამბური ნაბეჭდი წესით გამოდის. წარმო-
ადგენს საინფორმაციო ხასიათის ჟურნალს. საზოგადოებო კო-
ლეგია: ა. დადიანი, ვ. ანჯაფარიძე, თ. ბაქრაძე, თ. ევაძე,
ლ. ლომთაძე, შ. მებრძოლიანი და ნ. შვანიტაძე. II თე-
მატურად იყვანება: დ. ანათი, შ. აფხაზი, გ. გოთიაშვილი, ნ. გურა-
ბანიძე, თ. ევაძე, ლ. მჭედლიძე, ჯ. ქვიციანი, ნ. შვანიტაძე,
გ. ციციშვილი, ავ. ხორავა და დ. ჯახელიძე. საზოგადოებამ
აქვს საკუთარი სტამბა, რომელიც გარდა აფორმებისა და მო-
საწვევე ბარათებისა, წიგნებსაც ბეჭდავს.

საქართველოს თეატრალური საზოგადოებამ ნებაყოფილო-
ბითი ორგანიზაცია და იგი სახელმწიფო დოტაციას არ ღე-
ბულობს. იგი თავის შემოქმედებით საქმიანობას წარმართავს
საწვერო ანარქიზების და საწარმოო განყოფილების და მომხ-
დარების საამქროებიდან შემოსული სახსრებით.

საქართველოს პრეზიდიუმის თავმჯდომარის (1948-1959
წლებში) შალვა დადიანის სახელთან დაკავშირებულია მრავ-
ალი მნიშვნელოვანი წარმატება საქართველოს თეატრალურ
ი საზოგადოების მუშაობაში. შ. დადიანის გარდაცვალების
შემდეგ გარკვეული პერიოდის მანძილზე საზოგადოებას
კვლავ ავ. ხორავა ჩაუდგა სათავეში, ხოლო შემდეგში მწე-
რალი და დრამატურგი ხელოვნების დამსახურებელი მოღ-
ვაწე მის. მრეკვიტიშვილი. ამჟამად საზოგადოების პრეზიდი-
უმის თავმჯდომარეა რესპუბლიკის სასახლო არტისტტი
დ. ანათი.

საქართველოს თეატრალური საზოგადოების პრეზიდიუ-
მის თავმჯდომარის მოადგილეებად სხვადასხვა დროს იყე-
ნენ — რუსა. სახ. არტისტტი: ალ. თაყაიშვილი და გ. ვე-
ნაძე, ხელ. დამს. მოლავაძე დ. ძეწელიძე, სიკო ვარნაძე, როდის
მის ქორთია. ამჟამად კი ვ. იაქაშვილია. პრეზიდიუმის პრედი-
ნება — ს. გურასია, ს. მთავარია. ამჟამად კი ხელ. დამს.
მოლავაძე დ. ჩხეიძეა. სარევიზო კომისიის მუდმივი თავ-
მჯდომარეა რუსა. სახ. არტისტტი გ. ნინიძე.

საქართველოს თეატრალური საზოგადოებამ, როგორც ხე-
ლოვნების ერთ-ერთ ეკრას, კიდევ უფრო დიდი მუშაობის ჩა-
ტარება მიუხედავად, რათა თავისი წვლილი შეიტანოს ქართუ-
ლი თეატრალური ხელოვნების შემდგომი განვითარებისა და
აყვავების საქმეში, ფორმით ნაციონალური და შინაარსით
სოციალისტური ხელოვნების წინსვლის საქმეში.

ლილი კოპტიხ შთაგონებით

ილია მაისურაძე

რავალ ქართველ ხელოვანს დაუსატყავს შოთა რუსთაველის პორტრეტი, დაუსურათებია მისი უკვდავი „ვეფხისტყაოსანი“. მათ შორის არიან ხალხური შემოქმედნიც. ახალციხელ მანდილოსან როზა მეფისაშვილს, მნახველთა გადმოცემით, ნემსითა და ძაფით დღე და დამეუსწორებია და ძვირფასი ზაფერდის ფონზე თითოეული ფერადი სურათის ამოქარგვისათვის სამი-ოთხი წელი მიუნდომებია.

რ. მეფისაშვილის ორი ნაწარმოები საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმების ეთნოგრაფიულ განყოფილებაშია დაცუ-

ლი. ერთ მათგანია მიხაი ზირის ნახატიდან გადმოღებული კომპოზიცია „შოთა რუსთაველი უძღვნის თამარ მეფეს თავის პიესას“.

ხელსაქმის საუკეთესო ოსტატის ამ ნაწარმოებს ახასიათებს შესრულების სინატიფე, ფერების პარმონიულობა, მკაფიობა და გამოსახულების ზუსტი დამთხვევა ორიგინალთან. ყველაზე მიმზიდველი მაინც ის არის, რომ ქარგულობის ეს ნიმუში განათებულია ერთგვარი შინაგანი შუქით, რომელიც მივლ კომპოზიციას არაჩვეულებრივ სიცხოვალესა და დინამიკურობას ანიჭებს.

ეს მიღწეულია იმით, რომ ნაქარგმა გაოყენებული არა მარტო ფერადი ძაფები, არამედ ძვირფასი თვლები და მძივები, ამბრეში, ადამანთა ფიგურები ოქრომკედლით არის ამოკემილი, მათ ამშვენებს ნამდვილი თმა.

წარწერიდან ჩანს, რომ ეს საინტერესო ნაწარმოები 1896 წ. არის დასრულებული, მაგრამ როგორც ირკვევა, იგი ოსტატის ერთდღერი და პირველი ნამუშევარი არ უნდა იყოს.

ახალციხის მხარეთმცოდნეობის მუზეუმში ინახება 1894 წელს გადაღებული ფოტოსურათი, რომელზეც იგივე კომპოზიციაა გამოსახული. სურათი ოთახის ცენტრში კედელზე ჰკიდია, მის წინ თვითონ ავტორი — მომქარველი ზის. აშკარაა, რომ ხელოვანს თავისი ნაშრომი ორჯერ შეუსრულებია (1894 და 1896 წლებში). თბილისში დაცული ნაწარმოები მეორე ვარიანტია.

რ. მეფისაშვილის მეორე ნაწარმოები თამარ მეფის ცნობილი ფერადი პორტრეტის მიხედვით არის ამოქარგული. თამარი მთელი ტანით დგას. როგორც ზემოთ აღწერილი კომპოზიცია, ეს ნამუშევარიც მაღალოსტატურად არის შესრულებული იმავე წესით და საშუალებებით. თარიღი სურათზე ასობით არის აღნიშნული: „წელსა ჩყვე — (1895). შემსრულებლის ვინაობა ასე იკითხება: „ხელფ. როზა ივანეს ასული მეფისაშვილი“.

მეფის სურათზე ამოქარგულია ვრცელი წარწერა, ეს არის გრ. ორბელიანის ლექსის („თამარ მეფის სახე ბეთანიის ცვლესიაში“) ნაწყვეტი. ლექსის ტექსტი ოდნავ არის შეცვლილი. ზოგი ცვლილება მესხური დიალექტის ენობრივ თავისებურებათა მიხედვით არის შეტანილი. წარწერა გადამბულ სტრიქონებად არის წარმოდგენილი, ჩვენ კი ლექსად ამოვწერთ:

მოხედ ბეკრულს
შენს სატრფო მამულს
და ჯაბით შენით აკურთხე კვალად.
შენი ივერი,
აღსდგეს მლოერი
და დადგეს ერთ სხვა ერთა შორის,
წინდა საყდართ,
ენით მდიდართ,
სწავლისა შექით განათებული.

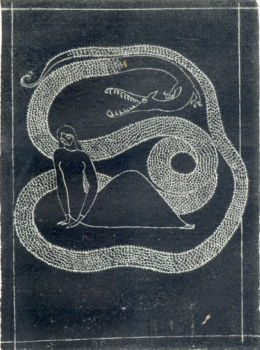
რ. მეფისაშვილის ნაქარგი ნაწარმოებში უმჯობესად ავტორის შემოქმედებით უნარზე, მის დიდ შრომისმოყვარეობასა და ნებისყოფაზე.

ახლა მაინც, როცა დიდი მგოსნის საიუბილეო დღეებში მიდის, საჭიროა გამოვავლინოთ და შევისწავლოთ ხალხური შემოქმედების ყოველი ნიმუში, რომელიც რუსთაველის სახელთან არის დაკავშირებული და მისდამი ერის უზომო სიყვარულს გაბობნალებს.

ასლან ჭანტურია
ძველი თბილისი (ლინოგრაფიერა)

ემირ ბურჯანაძე
ზღვის პეიზაჟი

ინა კელიძე
ჭართოელი ხალხური ზღაპრის ილუსტრაცია

რეზო რამიშვილი
შემოღობა

ქასის თეატრალიკი ნაქსულიან

გიორგი ხორგუაშვილი

ასპის რაიონის სოფელ ახალქალაქს, რომელიც თრიალეთის მთის კალთებზეა შეფენილი, საინტერესო წარსული აქვს. ერთ დროს იგი მართლაც ქალაქი ყოფილა, XII-XIII საუკუნეებში კი ერისთავთ-ერისთავის კახას რეზიდენცია. მე-17 საუკუნის პირველ ნახევარში იგი ხელახლა აღუდგენია ქართლის მეფე როსტომს. ახალქალაქში თავიდანვე განვითარებული ყოფილა არა მარტო ვაჭრობა და ხელოსნობა, მაღალ დონეზე მდგარა კულტურაც. მე-19 საუკუნის მეორე ნახევარში აქ ფეხს იკიდებს თეატრალური ხელოვნება. 70-იან წლებში ყალიბდება ადგი-

ლობრივი დრამატული დასი, რომელშიც ერთიანდება სოფლის მოწინავე, განათლებული ადამიანები, უმთავრესად დიდი ქართველი მხედართმთავრის გიორგი სააკაძის შთამომავლობის — თარხნიშვილების საგვარეულოდან. ყოველივე ამის წამომწყები და სულისჩამდგმელი ხდება ცნობილი ქართველი მწერალი ქალი ეკატერინე გაბაშვილი. სწორედ მისი ინიციატივით გაიმართა პირველი წარმოდგენა. 1876 წელს მაცურებელს უჩვენეს გ. ერისთავის კომედია „ქუნწი“ და თვით ეკ. გაბაშვილის ვოდეილი „ყმაწვილი ქალის ცხოვრებიდან“, რომელიც მწერალმა ქალმა სპეციალურად ახალქალაქელი სცენისმოყვარეებისათვის დაწერა. (შემდეგში ეს ნაწარმოები დაიბეჭდა ჟურნალ „თეატრსა და ცხოვრებაში“). წარმოდგენის რეჟისორი იყო ილია გრუზინსკი, ხელოვნების დიდი მოტრფიალე. როლების შესრულებით გამოირჩეოდნენ ვასო, სოსიკო, დუშეიკო, გიგო თარხნიშვილები და მათი მეუღლეები.

პირველ წარმოდგენას უამრავი მაცურებელი დასწრებიან, მისულან მეზობელი სოფლებიდანაც.

„1876 წლის აგვისტოში — ივონებს ეკ. გაბაშვილი — სოფ. ახალქალაქში პირველად გაიმართა ქართული წარმოდგენა ჩემი ინიციატივით. ვითამაშეთ გ. ერისთავის კომედია „ქუნწი“ და ამ შემთხვევისათვის დაწერილი ჩემი პატარა სცენა „ყმაწვილი ქალის ცხოვრებიდან“... აუარებელი ხალხი მოაწყდა... იმ სახლის გარშემო, რომელშიც წარმოდგენა იყო დანიშნული, ბევრი დანარდახული ურემი, ფეკტონი და შეკაზმული ცხენი იდგა. წარმოდგენამ რიგიანად ჩაიარა, ხალხი კმაყოფილი დარჩა.“

...ერთხელ დაწყებული საქმე და მასთან უმრავლესობისგან მოწონებული, აღარ შეწყვეტილა და დღესაც ზაფხული ისე ამ გაივლის, რომ ორი-სამი საქველმოქმედო წარმოდგენა არ გაიმართოს.

მამინდელ მოთამაშეთაგან რამდენიმე რიგიანი არტისტი გამოიჩინა, შემდეგ სხვა პროვინციის სცენებსაც ამშვენებდნენ და ხელს უწყობდნენ თეატრის მნიშვნელობის გაგრძელებას ხალხში“. (ჟურნალი „თეატრი და ცხოვრება“ № 16, 1910 წელი).

გაზეთმა „დროებამ“ ახალქალაქელთა ამ პირველ წარმოდგენას ვრცელი სტატია უძღვნა:

„ჩვენმა საზოგადოებამ მიიღო ეს აზრი დიდის სიამოვნებით და მაცურებლად მოვიდნენ გარემუ სოფლებიდანაც. უნდა მოგახსენიო, რომ ამ კომედიის წარმოდგენაში მიიღეს მონაწილეობა ზოგიერთმა იმისთანა პირებმა, რომელთაც არასოდეს წარმოდგენა და სცენა თვალთ არ უნახავთ, მაშინ, ჩვენდა გასაოცებლად, ისე კარგად აღასრულეს თავისი როლები, რომ დიდ სცენაზეც სასიამოვნო იქნება ამ მოქმედი პირების ნახვა“. (გაზ. „დროება“, 1876 წლის 27 აგვისტო, № 91).

წარმოდგენის შემოსავალი საქველმოქმედო მიზნით გამოიყენეს. იგი ზაქათალის ხანძრით დაზარალებულ ოჯახებს მობანძარეს.

წახალისებულმა სცენისმოყვარეებმა რამდენიმე დღის შემდეგ, კერძოდ, 12 აგვისტოს, მეორე წარმოდგენა გამართეს. ამჯერად უჩვენეს ისევ გ. ერისთავის „ქუნწი“ და „უჩინ-მარინის ქუდი“. ამ წარმოდგენამაც დიდი წარმატებით ჩაიარა. მას უფრო მეტი მაცურებელი დაესწრო, ვიდრე პირველს. ეს

იმანაც განაპირობა, რომ უზრალო ხალხისათვის იაფფასიანი ბილითები გაუყიდათ. „იაფი ფასი ბილითებისა, — დასაჯგინს „დროების“ კორესპონდენტი, — დასდეს იმ აზრით, რომ მიიწოდის მდამალვი ხალხიც, რომელთანაც ჩვენი თავიდანაწერობა დღევანდლამდე დამორჩეული არის და რომელთანაც არაფერი ერთობა არა აქვს მაშინ, როდესაც უერთმანეთოდ ჩვენ ცხოვრობდა არ შევივლიან და ყოვლად საჭიროა მოისპოს ამგვარი მათი შესახვედრება“.

ამის შემდეგ ტრადიციად იქცა სოფ. ახალქალაქში წარმოადგენების გამართვა. 70-იანი წლების მიწურულსა და 80-იან წლებში ადგილობრივმა სციენისმოყვარეებმა არა ერთი და ორი წარმოდგენა გამართეს. სხვადასხვა დროს მომავალეს და მაყურებელს უჩვენეს ქართულ დრამატურება ორიგინალური თუ გადმოკეთებული პიესები, მათ შორის ცაგარელის „ბაიყუ-ში“, „ხანუმა“, „მათილი“, „რაც ვინახავს, ვიღარ ნახავ“, კოტიე შესისის „თამარ ბატონიშვილი“, ვასო აბაშიძის „ცალი თუ გინდა, ეს არის“, ე. ვაშაშვილის მიერ დაწერილი სციენები.

სპექტაკლების დადგმის მითავიდა აჭარური მონაწილე-ნი იყვნენ ევ. გაბაშვილი, ნინო თარხან-მოურავი, სოფიო თარხნიშვილი, ილისაბედ თარხნიშვილი, პედაგოგი ნიკო ზუცი-შვილი, მაშინ ახალგაზრდა, შემდეგში მწერალი და ფოლ-კლორისტი ანატო კაპანაძე და სხვ. მათ წარმოდგენებს მა-ყურებელი სისტემატურად ესწრებოდა, შემოსავლიც ბევრი ჰქონდათ, რასაც, თითქმის, ყოველთვის სატყვემოქმედ მიზ-ნით იყენებდნენ, უმთავრესად თვით ახალქალაქის კეთილ-მოწყობისა და კულტურულ-საგანმანათლებლო ღონისძიე-ბებისათვის. სწორედ ასე მოაწვეს სციენა, შეიძინეს საჭირო ინვენტარი. ფულის დიდი ნაწილი მიხმარდა აგრეთვე სკო-ლის კეთილმოწყობასა და, საერთოდ, აღზრდის საქმეს.

მაშინდელი პრესა უყურადღებოდ არ სტოვებდა ახალქა-ლაქში მომხდარ კულტურულ ცვლილებებს. „ივერია“, „დროება“, ჟურნალი „თეატრი“ სისტემატურად ათავსებდ-ნენ ინფორმაციებს, წერაობებს, რევენუებს აქ გამართულ წარმოდგენებზე. ერთი სიტყვით, ახალქალაქელმა სციენს-მოყვარებებმა სახელი გაითქვეს. ამიტომაც იყო, რომ მათ სპექტაკლებში ხშირად გამოდიოდნენ თბილისიდან ბტუმ-რად ჩამოსული პროფესიონალი მსახიობებიც. 1888 წლის ივლისში თბილისის დრამატულმა დასმა აქ დადგა ცაგარ-ელის „ხანუმა“, რომელშიც მოიარა როლებს ასრულებდნენ ნ. გაბუნია-ცაგარელისა, ა. ნებეირიძე, ი. ცაგარელი და სხვები. სპექტაკლი მაყურებელმა დიდი ინტერესით მიიღო. განსაკუთრებით აღტაცებულნი იყვნენ ნატო გაბუნის თამა-შით. „ივერია“ იტყობინებოდა:

„გაბუნისა, რა თქმა უნდა, ქება არ ესაჭიროება, სად არ არის იმის ნიჭიერს თამაშზე ხმა გაგარდნილი! ჩვენმა გლეხ-კაცობამაც ეო იციან, გაბუნია ვინ არის. ვიტყვი თ მარტო იმას, რომ საზოგადოებამ შეძლებისდაგვარად კარგად მიი-ღო პირველ გამოსვლაზევე ჩვენს პატარა, მაგრამ ლაზა-თიანად გაკეთებულ სცენაზედ“. (გვ. „ივერია“, 1888 წლის 4 აგვისტო, № 163). სიყვარულის და პავისციების ნიშ-ნად ნ. გაბუნისათვის იმ საღამოს მიერთმევით ყვავილების თაიგული და საჩუქრები, რომელთა შორის ბრილიანტის ბე-ჭვიც ყოფილა. რამდენიმე დღის შემდეგ, კერძოდ, ნ. აგვის-

ტოს, ისევე გაიმართა კონცერტი იმავე მსახიობის მონაწილე-ობით. ჯერ წარმოადგინეს ა. ცაგარელის „ბაიყუში“, შემდეგ ა. ნებეირიძემ წაიკითხა სციენის ხალხის ცხოვროვიდან, ხი-ლო ნ. გაბუნია — ცაგარელის შვასრულა სხვადასხვა სიმ-ღერები, რითაც მაყურებელი მოიხიბლა. წარმოდგენის შემ-დეგ მაღლიერმა მასპინძლებმა ნადიმი გაუმართეს საყვარელ მსახიობს და ასეთი „ადრესი“ გადასცეს:

„დიდი ნიჭის პატრონი მხოლოდ მაშინ სდგას უმაღლეს წერტილზედ კაცობრიობის ცხოვრებაში, როდესაც დიდ ნიჭს მოსდევს დიდი გულკეთილობაც. ამ ორივე საუკეთი-ისეა დაჯილდოებული ბუნებისაგან ნატალია მერაბის ასუ-ლი გაბუნია-ცაგარელისა, რომ ქართველი საზოგადოებისა-გან არის ჩაწერილი იმ სასარგებლო წვერების სიაში, რომლის სახელობითაც დღეს ასე ამყობს ჩვენი ქართველობა. დღეს ჩვენი პატარა ახალქალაქის საზოგადოება მით არის ბედნი-ერი, რომ თავისი თვალთ ხედავს როგორც თქვენს დიდ ნიჭს, აგრეთვე თქვენ გულკეთილობასაც, ნატალია მერაბის ასუ-ლი!“ (ჟურნალი „თეატრი“, 1888, აგვისტო, № 28).

მოსალოდნელია, რომ ეს „ადრესი“ დაწერა ევ. გაბა-შვილმა; რომელიც ამ საღამოს ესწრებოდა.

ორივე წარმოდგენის შემოსავლი (125 მანეთი) ხარჯე-ბის გამოკლებით გადაეცა ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელ საზოგადოებას.

ნატო გაბუნია-ცაგარელის შემდეგშიაც არაერთხელ ჩა-მოსულა ამ სოფელში და საინტერესო წარმოდგენები გაუ-მართავს.

ახალქალაქელთა ხშირი სტუმარი იყო დიდი ქართველი მსახიობი ვასო აბაშიძე. 1903 წელს გახდა „ცნობის ფურ-ცელი“ იტყობინებოდა:

„კვირას, 27 ივლისს, ადგილობრივ სკოლის დარბაზში სციენისმოყვარეთ გამართეს წარმოდგენა ვ. აბაშიძის მონა-წილეობით. წარმოდგენის „ბუნაწი“ ე. ერისთავისა. რო-გორც მოსალოდნელი იყო, ვ. აბაშიძემ აღტაცებაში მოიყვანა აუარებელი მაყურებელი...“

ახალქალაქის სციენაზე უთამაშათ აგრეთვე ე. გუნისა, ნ. გოკირიძეს, ც. ამირჯიბის, კ. ანდრონიკაშვილს და სხვა ცნობილ მსახიობებს. აგრეთვე ჩვენს შესანიშნავ მწერალს ალ. ყაზბეგს, რომლის დედა თარხნიშვილი იყო. ვაშვობისა და ტეატრების წლებში ალ. ყაზბეგი ხშირად იმყოფებოდა დედისეულ სოფ. ახალქალაქში (სხვათაშორის, ახალქალაქ-ში ალექსანდრეს მიძიხიმმა ლუკა თარხნიშვილმა აჩუქა ვე-ნახი, რომელსაც დღესაც „ყაზბეგის ვენახს“ ეძახიან). ახალქა-ლაქის სციენაზე გამოსულა აჭარუი მგვიდრი ევ. გაბაშვილის მისსული, შემდეგში ცნობილი მომღერალი, მილანის სა-ხელაწათმუღი ლა-სკალას თეატრის სოლისტი ელენე თარ-ხნიშვილი.

აღსანიშნავია, რომ ახალქალაქში წარმოდგენები რუსულ ენაზეც იმართებოდა.

1904 წლის 11 ივლისს თბილისელმა მსახიობებმა დად-გეს ჩეხოვის „დათვი“ და ნ. არხიანის „ფული და ხარისხი“. გაზეთ „ივერია“ საშუალებით სციენისმოყვარე თამარ ზა-ქარას ასული თარხნიშვილი დიდ მადლობას უხდოდა წარ-მოდგენის გამართვის ყველა მონაწილეს, განსაკუთრებით კი

მსახიობებს ლ. აბაშიძეს, პეტროვს, ტარანოვსკის, ალენი-
კოვს, ივანოვს, ედგერაძეს, სიდამონიძეს და რევისორებს
ნ. ლ. თარხნიშვილსა და ტარანოვსკის, „რომელთაც წარ-
მოდგენა დაამწყვეტს თავიანთი ნიჭითა და გულმოდგინე-
ბით“. (გაზ. „ივერია“, 1904 წ. 24 ივლისი, № 170).

1908 წლის 15 ივლისს თბილისიდან ჩამოსულ დრამა-
ტულ დასს გაუმართავს რუსულ-ქართული წარმოდგენა. რუ-
სულად წარმოდგენიათ ორი ვოდვეილი „სლუჩაინი გენერა-
ლი“ და „სვატისის იმედები“. სტუმრების გარდა მასში მონა-
წილეობა მიუღიათ ადგილობრივ სცენისმოყვარეებს და აგ-
რეთვე მიწისმზომელი სასწავლებლის მოსწავლეებს, რომ-
ლებიც იმ ზაფხულში ახალქალაქში ისვენებდნენ; წარმოდ-
გენები რუსულ ენაზე სხვა დროსაც ბევრჯერ მოწყობილა.
ახალქალაქში ხშირად იმართებოდა ცნობილი ქართველი
მწერლებისადმი მიძღვნილი კონცერტები და საღამოები.
1908 წლის 20 ივლისს გაიმართა ილია ჭავჭავაძისადმი
მიძღვნილი საღამო. სცენა მორთული იყო ყვავილებით, რომ-
ელშიაც მოჩანდა ილიას სურათი. მოხსენების შემდეგ წარ-
მოადგინეს დრამა „ბატონი და ყმა“. „გლაზის ნაამბობის“
მიხედვით. გაზეთმა „ამირანმა“ ვრცელი წერილები მოათავ-
სა ილიასადმი მიძღვნილ საღამოზე, გააჩნია წარმოდგენა და
ნაკლის მხილველსაც არ მორიდებია. იმავე წლის 25 ივ-
ლისს ადგილობრივი ინტელიგენციის ინიციატივით კვლავ
გამართულა ილიას ცხოვრებისადმი მიძღვნილი საღამო, იო-
სებ იმედაშვილს წაუკითხავს მოხსენება ილიას ცხოვრებისა
და მოღვაწეობის შესახებ. დაუდგამთ ილიასავე „დედა და
შვილი“, წაუკითხავთ მისი ლექსები ქართულადაც და რუ-
სულადაც.

1915 წლის 9 ივნისს ახალქალაქში გამართეს აკაკი წე-
რეთლისადმი მიძღვნილი საღამო. მოხსენება „აკაკი და ღე-
მოკრატია“ წაიკითხა ი. ურუშაძემ. შემდეგ წაიკითხეს აკა-
კის ლექსები და წარმოადგინეს სცენები „პატარა კახიდან“,
რომელიც მომზადებული იყო ნიჭიერი სცენისმოყვარის გ.

თაშიშვილის რეჟისორობით. „სასოვალდება ნასამოვნები
დაიშალა“, როგორც გაზეთი „თანამედროვე აზრი“ წერდა.
შემოსავალი აკაკის ფონდის გაძლიერებისათვის გამოუყენე-
ბით.

ახალქალაქში კულტურული ცხოვრების საქმე აღმავლო-
ბით მიდიოდა, მაგრამ 1905-1907 წლების რევოლუციის
დამარცხების შემდეგ, ხალხის ცხოვრების პირობები საგ-
რძნობილად გაუარესდა. მშრომლებს იმდენად გაუჭირდათ,
რომ კულტურული ჯარბობისათვის აღარავინ ეცალა. ამას
არც მაშინდელი გაზეთები მაღავედნენ.

„ყველამ იცის, რა გაჭირვება გამოიარა წელს მივლმა
ქართლმა, — აღიარებს გაზ. „ამირანის“ კორესპონდენტი, —
რა თქმა უნდა, ახალქალაქის რაიონი გამოწვავის არ შე-
ადგენდა. შიმშილობამ სული ამოხადა ისედაც გაძვალტყა-
ვებულ ხალხს... ყველა სოფელში მთავრობის მამასახლისი
თავისი სტრატეგიებით. სხვადასხვა გადასახადებს მიუმატეთ
ამათი ხარჯი და მაშინ მიხვდებით, თუ რა მდგომარეობაში
არიან ახალქალაქის რაიონის გლეხები... რაც კი ყანები
ჭკონდათ, სულ ფეხზე გაკაყიდეს ნახევარფასად. მომავალში
რა მოვლით, თვითონ მკითხველმა წარმოიდგინოს. აღარც
პური, აღარც ღვინო, აღარც სხვა რამე მოსავალი...“

წინათ თუ საღამოობით ერთი ჭრიამული იდგა, ეხლა და-
ღამდება თუ არა, იმწამსვე დაკეტავენ ხოლმე კარებსა და
სახლებში სხედან.

ამ სოფელში ორი სამკითხველოა: სამკითხველოში თუ
ქულა, არავის შეუგდეთ, არავინ შევა“. (გაზ. „ამირანი“,
1908 წლის № 124, 9 აგვისტო).

ახალქალაქელი სცენისმოყვარეები დროდადრო მაინც
ახერხებდნენ საღამო-წარმოდგენების გამართვას, მაინც ღვი-
ოდა ენთუზიასტთა გულში ხელოვნებისადმი სწრაფვა და
სიყვარული, რომელსაც ფართო ასპარეზი მიეცა მხოლოდ
მას შემდეგ, რაც საქართველოში საბჭოთა ხელისუფლება
დამყარდა.

დაკარგული ეპოქიის კვლევა

ვალერიან მალრაძე

კომპოზიტორი

ლენი მუსიკალური ფოლკლორისტიკა საფუძვლიანად სწავლობს საქართველოს ყველა კუთხის ხალხურ შემოქმედებას. დღემდე გამოჩაყლის შეადგენდა საქართველოს ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი კუთხის — მესხეთ-ჯავახეთის ხალხური მუსიკალური მემკვიდრეობა. დამკვიდრდა აზრი, თითქოს ამ კუთხის ხალხური სიმღერები, ისტორიული ავებდითობის შედეგად, თითქმის სრულიად დაიკარგა.

მესხეთ-ჯავახეთი, ანუ ზემო ქართლი, თავისი გეოგრაფიული მდებარეობით სამხრეთ საქართველოს კარიბჭე იყო. მას

დიდი სამხედრო-სტრატეგიული მნიშვნელობა ჰქონდა. მერვე საუკუნიდან აქ საფუძველი ჩაეყარა ფეოდალურ-სახელმწიფოებრივ ორგანიზაციას და მესხეთ-ჯავახეთი საქართველოს ეკონომიურ-კულტურული ცენტრი გახდა. XI საუკუნისათვის ტაო-კლარჯეთის კულტურული აღმავლობა განვითარების უმაღლეს საფეხურს აღწევს. ამ პერიოდში იქმნება მატერიალური და სულიერი კულტურის უბადლო ძეგლები, ღირსშესანიშნავი საეკლესიო ცენტრები: ხანძთის მონასტერი, შატბერდი, ოპიზა, იშხანი, ოშკი, ტბეთი, ხახული, კუმურდო, საფარა, ზარზმა იმდროინდელი განათლების კერებად იქცნენ. აქ მოღვაწეობდნენ დიდი მწიგნობრანი და განმანათლებლნი — გრიგოლ ხანძთელი, გიორგი მერჩულე, სერაპიონ ზარზმელი, ცნობილი ჰიმნოგრაფები: დავით და იოანე ტბელი, სტეფანე მტებვარი, მიქაელ მოდრეკილი, კურდანიანი, ეზრა, რომელთაც მრავალი შესანიშნავი საგლობელი და ჰიმნოგრაფიული კრებული დაეკუთვნეს. ტაო-კლარჯეთის სულიერ კულტურას ეწიათ აგრეთვე ექვთიმე მთაწმინდელი — ათონის სალიტურატურო სკოლის მამამთავარი. აქ დღედა ლიტურატურული შემოქმედება, ასე რომ უდიდესი ნაწილი ამ საგანძურისა, რაც ჩვენ მოგვეპოვება IX-X საუკუნიდან, შექმნილია ამ მონასტრებში. აქ ჩამოყალიბდა საგანგებო ტაო-კლარჯეთის სალიტურატურო სკოლა. ასე ვთქვათ, ეროვნულ ნიადაგზე აღმოცენებული, რომელმაც შეიმუშავა თავისი საკუთარი გრამატიკა, ენა, ხელი და მიმართულება. ქართველთა შემოქმედებითი ენერჯია იმდენად გაიზარდა ამ მონასტრებში, რომ ტაო-კლარჯეთის სასწავლებელ ვეღარ დაეტია, ამიტომაც გადმოვიდა თავის კალაპოტიდან, გადალახა ეს სასწავლებელი და ფართო ნაკადით გადავიდა მცირე აზიის სხვადასხვა პუნქტებში, მერმე ათონის ნახევარკუნძულზე, სადაც მან შექმნა ახალი ცენტრი ჩვენი მწერლობისა „ივერიის მონასტრის სახით“. (კ. კეკელიძე, ქართ. ლიტ. ისტორია, ტფ. 1937 წ. ტ. 1, გვ. 100-101).

მესხეთ-ჯავახეთის ლიტურატურულ ტრადიციებზე შემდგომში (XI-XII ს. ს.) აღმოცენდა და განვითარდა ქართული კლასიკური მწერლობაც.

XIII საუკუნეში საქართველოს მონღოლთა ურდო შემოესია, XVI საუკუნიდან ოსმალებმა დაიპყრეს მესხეთ-ჯავახეთი და 200 წლით მოსწყვიტეს დედა-საქართველოს. დაიწყო ხალხის ძალდატანებითი გამამაძიანება. სასტიკად იდგენებოდა შრობიური ენა, ზნე-ჩვეულებანი, სიმღერები, ძალდატანებით ინერგებოდა უცხოური კულტურა, უმოწყალოდ ისპობოდა საუკუნეებში შექმნილი სულიერი თუ მატერიალური კულტურის შედეგები. ყოველივე ამან მიძიე დალი დაასვა მესხი ხალხის ყოფცხოვრებას, შეაფერხა ეროვნული კულტურის განვითარება.

ამითვე აიხსნება ის, რომ ამ კუთხეს არ შემორჩა ხალხური მუსიკის საინტერესო ნიმუშები. მესხური სიმღერების უმრავლესობა თითქმის სრულიად დაიკარგა. გამოჩაყლის შემთხვევაში ზოგიერთი ღრმა მოხუცის მესხიერებას შემორჩა მრავალხმიანი მესხური სიმღერების მხოლოდ ერთი ხმა, ისიც ნაწილობრივ დამახინჯებული სახით. მოისპო მრავალხმიანი სიმღერის გუნდური შესრულების ტრადიციაც. ვერ კიდევ 1894 წელს მესხეთ-ჯავახეთის ცნობილი მკვლევარის

მესხური სიმღერის ჩაწერა. მარცხნივ კომპოზიტორი ვ. მალაჩიძე.

ივანე გვარამაძის ჩანაწერებში ვხვდებით მესხური სიმღერების დაკარგვის რეალურ საშიშროებას. მიუხედავად იმისა, რომ იგი მუსიკოსი არ იყო და ხალხური შემოქმედების ტექსტულურ მასალას ეყრდნობოდა, მისი ცნობა მაინც საყურადღებოა.

„დღითი დღე ივიწყება არა მარტო სუფრულების სასიამოვნო კილოები, იგივე სუფრულების სტრიქონები, ოთხის მაგიერ სამი სტრიქონია დარჩენილი, ან ორი და ან ერთი, მიხუცებულნი კარგ მცოდნენ იხოცებიან, მათგან მასწავლნი მის შემდეგთ ავიწყდებათ თითო-ორი სტრიქონი. ზოგნი ასხაფერებენ, ზოგნიც ერთიან ივიწყებენ“...

„აგერ ამისთანა მტკიცე მასათისა და გვარის მოყვარულს ხალხში დარჩენილი მესხური სუფრულთა — შემგული გამწვინებული, 24 ნაირს კილოებითა საუცხოვო, რომელთა ბადალი საკართველი-საიმერეთოში არასა და მგონია რომ იყოს კიდევ დარჩენილი. ამას წინაა თსაქცელად მე ვთქვი ჩამდენიმე სუფრული სხვადასხვა კილოზედ ჩვენს დიდად პატივცემულს მსცოვან პოეტს თ. რაფიელ ერისთავთან, რომელსაც დახლოებით კარგად შესწავლილი აქვს საქარ-თველოს და საიმერეთოს მხარეების ცხოვრება და მიიხრბა აღარასა და აღარ მოიძებვა მაგანირი კილოებით. ძლიერ კარგი იქმნება, რომ ვინმე მაღლიანი პირი მაგათ თვითუღლად ნოტებზედ გარდააღებინებდეს, თვარქ დამიკარგებიან უგზოუკვლოდ და მერმე სინანული აღარას გვარგაიო. აგრე დაუღვერობით დაგვკარგავია ბევრი რამ ჩვენის ცხოვრების დიდდა გამოსადეგი საგნოთ“¹.

მართლაც, თანდათანობით მცირდებოდა მესხური ხალხური სიმღერის მცოდნე მოხუცების რიცხვი. 1918 წელს სოფელ საროში უკანასკნელად მოუხმენიათ სამხიანი მესხური სიმღერა, ისიც არა გუნდურად, არამედ მხოლოდ სამი კაცის შესრულებით, როდესაც ერთ-ერთი მათგანი გარდაცვლილა, მესხეთში სამხიანი სიმღერაც მოიშო.

მესხური მუსიკალური ფოლკლორის აღმოჩენისა და შესწავლის მიზნით 1930 და 1949 წლებში ჩატარდა სერიოზული სამეცნიერო ექსპედიციები, რომელთა შედეგებზე ქართული ხალხური მუსიკის გამოჩენილი მკვლევარი, პროფ. გრიგოლ ჩხიკვაძე აღნიშნავს: „ნაკლებ ვიცნობთ მესხურ მუსიკალურ

¹ „მესხეთის ქართული სუფრულების შესახებ“, ახალციხის მუზეუმი № 247.

ფოლკლორს, რაც მეტად სამწუხაროა, რადგან მესხეთში ქართული ხალხური სიმღერის ერთ-ერთი უძველესი ტომი... 1930 წლის ახალციხის სამუსიკო ექსპედიციამ (ხელმძღვანელი შ. მშველიძე), ექსპედიციის წევრები შ. აზმაიფარაშვილი, ნ. ჩიგოძე) შესძლო მესხური სიმღერების მხოლოდ მცირე რაოდენობის ჩაწერა. ექსპედიციის მონაწილეთა ცნობებით, მესხებს, ნაციონალური მუსიკის ტრადიციების დავიწყების გამო, ნაკლებად ახსოვდათ ქართული სიმღერები და უძნელდებოდათ მათი შესრულება. ქართული სიმღერების ჩაწერა გაუჭირდა აგრეთვე მეორე ექსპედიციას, რომელიც მოეწყო 1949 წელს ვ. სარაჯიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო კონსერვატორიის ქართული ხალხური მუსიკალური შემოქმედების კაბინეტის მიერ, ჩვენი ხელმძღვანელობით. თუმცა აღენიშნება, რომ ამ ხნის განმავლობაში ზოგიერთ ხალხურ მომღერალს აღუდგენია მესხიერებაში ძველი სიმღერები, რამაც საშუალება მოგვცა მეტი მასალა ჩავეწერა... შეგროვილი მასალებიდან კრებულში შევიტანეთ მესხური ხალხური მუსიკისათვის დამახასიათებელი ექვსი ნიმუში“².

ესადა, ასეთ პირობებში უარესად დიდი მნიშვნელობა ენიჭებოდა ყოველ ახალ აღმოჩენილ მესხურ სიმღერას. მესხეთში გამგზავრების წინ ვესაუბრე ჩემს მასწავლებელს, ქართული ხალხური მუსიკის მკვლევარსა და მოამბეს პროფესორ შალვა ჩაბანიშვილს. ვკითხე, რამდენი ქართული სიმღერა უნდა ჩამოვიტანო მესხეთიდან, რომ ექსპედიციის ნაყოფიერად ჩაითვალოს. პატივცემულმა პროფესორმა მიპასუხა: სამი მესხური სიმღერა რომ ჩამოიტანო, ეს ჩვენი მეცნიერებისათვის დიდი მონაპოვარი იქნება.

ამრიგად, ჩვენს წინაშე რთული ამოცანა იდგა: უნდა დაგვედგინა ცხოვრობს თუ არა კიდევ მესხეთ-ჯავახეთში ქართული სიმღერების მცოდნე მ მ დ ე ნ ი მ ე მ ო ხ უ ე ი მ ა ი ე და მ ი გ ე ვ ე მ მ ა თ ე ვ ი ს.

ამისათვის საჭირო იყო ჩავსულიყავი მკვიდრი მესხებით დასახლებულ ყველა სოფელში, გამომეკითხა თითქმის ყოველი ხანდაზმული მესხის და ჯავახის, მომესმინა ყველა სიმღერა, რაც კი მათ ახსოვდათ. ვინაიდან წარმატების დიდი იმედი არა მქონდა, პირველი „სადაზვერვო“ ხასიათის ექსპედიცია საკდორი ინიციატივითა და სახსრებით ჩაებათ 1961 წელს, ხოლო შემდგომი ორი ექსპედიცია საქართველოს კომპოზიტორთა კავშირის დახმარებით.

1961-1965 წლების მანძილზე ვიყავი მკვიდრი მესხებით დასახლებულ მესხეთ-ჯავახეთის 35 და კახეთში ჩასახლებულ 2 მესხურ სოფელში, აგრეთვე ახალციხეში, ახალქალაქსა და ბორჯომში. ზოგ სოფელში ორჯერ და სამჯერაც გვიხდებოდა ჩასვლა. თუ ვინმე ყველა სიმღერას თუ შელოდას, რომელსაც ქართულის რამე მონაწილეობა აწნდა.

ამჟამად მესხური სიმღერების მცოდნე მოხუცთა რიცხვი, რომელთა ასაკი 70 წელს აღემატება, მეტად მცირეა. მათი მიგნება ძნელია, ვინაიდან ისინი თითო-ორიოლანი არიან გაბნეული სხვადასხვა სოფლებში (არც ყველანა). ღრმა მოხუცები ერთბაშად ვერ იხსენებენ მივიწყებულ მელოდიებს, ზოგჯერ ერთდებთან კიდევც მამაპაპური სიმღერის დამახინჯებას.

² ქართული ხალხური სიმღერა. სახ. გამომცემლობა „საბჭოთა საქართველო“, თბილისი 1960. ტომი 1, გვ. 22.

მეტეღლი მამა-შვილი მიხეილ და არჩილ ჯვარიძეები.
სოფელი ჭობარეთი.

მესხური სუფრულების ჩაწერის დროს, განსაკუთრებული ყურადღება მიიქცია სუფრულების სამსტროფიანმა წყობამ და სამჯგუფად შესრულებამ. უხუცესი მესხებისაგან ჩაწერილი სუფრულების უმრავლესობა „ნეფე ჩამოჯდა ხანდისა“, „ჭრელი კაბა შეგვერე“, „დარეჯან გაგათხუბენ“, „ხევსურნი ჩამოგვესივნენ“, „ვინ დაღვეს მარნეულ ღვინოს“, „გვეუთისა მინდორზედა“, „პატარღლეულსა ციხესა“, „ბიჭო, ნუ ჩახავი ოშორას“ — მხოლოდ სამსტროფს შეიცავენ. იმ სუფრულებიდანაც კი, რომლებსაც სტროფების მეტი რაოდენობა გააჩნიათ (ასეთი ორი სუფრული შეგვხვდა, „მტრედმა თავის სიალითა“ და „წინ სუფრა ვარდით სავსე გვაქ“) მომღერლები მხოლოდ სამსტროფს ამოარჩევენ... ასევე სრულდება „მესხური მრავალკამიერიც“, „ოთხი წყარო სდის“, „მიმინო მყავდა“.

სუფრული სიმღერების შესრულების ასეთმა წესმა დაგვა-

ინტერესა, რადგან საქართველოს სხვა კუთხეებში ჩაწერილი სუფრულების სტროფების რაოდენობა განსაზღვრული არ არის. მესხეთში კი სამსტროფიანი სიმღერების წარმოქმნა დაკავშირებული უნდა იყოს შესრულები წესთან. სხვადასხვა სოფლებში ღრმად მოხუცებულ მესხებს ვკითხეთ, — რატომ სრულდება სუფრულში მხოლოდ სამი სტროფი? შესრულების დროს სტროფების რაოდენობას აქვს რაიმე გარკვეული მნიშვნელობა? ხანდახმულმა მესხებმა განვიხილეს: „სუფრულები მარტო ქორწილებში იმღერებოდნენ, სხვა სუფრებზე თათრულს მღეროდნენ. ქვიფის დროს საჭმელი იდებოდა ფეხშუშზე“, რომლებსაც გარშემო შემოუსხდებოდნენ. სამ ფეხშუშს შემოუჯდებოდნენ ისინი, ვინც კარგი სიმღერა იცოდა. სუფრულს იწყებდა ერთი გუნდი (ერთ ფეხშუშზე) და მღეროდა ერთ სტროფს, ამავე სიმღერას მხოლოდ მე-2 სტროფის სიტყვებზე აგრძელებდნენ მეორე გუნდი, ამის შემდეგ — მესამე. ამრიგად, იმართებოდა შეჯიბრი, თუ რომელი გუნდი აჯობებდა. მაგრამ არ იყო სავალდებულო, გუნდი ერთ ფეხშუშს შემოსჯდომოდა; თუ ხალხი ბევრი იყო, დიდ დარბაზში თვით ხალხი სიმღერის დროს იყოფოდა სამჯგუფად და იმართებოდა შეჯიბრი“. (ჩავიწერე სოფ. ჭობარეთში მ. ჯვარიძისაგან). სოფელ ვაღვიმე 84 წლის მათე კობაძემ გადმოგვცა: „ძველად ქორწილში (ან ოჯახშიც) მოხუცები 70-90 წლის ერთად ისხდნენ, შემდეგ შუახნისანი (45-დან 65 წლამდე), იმას ქვევით ახალგაზრდობა. თავში ყველაზე მოხუცი იჯდა. თამადა იჯდა შუაში.

სუფრულების ასე მღეროდნენ: ჯერ მოხუცები იტყვოდნენ პირველ სტროფს, მეორე სტროფს შუახნის ხალხი და მესამე — ახალგაზრდობა. ასე იმღერებოდა ყველა სუფრული სიმღერა“.

ხოლო სოფელ ჭობარეთში მცხოვრებმა 94 წლის მოსე ზედგინიძემ ამის თაობაზე გვაცნობა „ერთ სტროფს ერთი როიტყვის, მეორე სტროფს — მეორე ჯგუფი. ხოლო მესამე — მესამე ჯგუფი. ყოველ ჯგუფში ამობის ერთი ხმა და ბანი. ჯგუფი შედგება 3-დან 10 კაცამდე და მეტი... სუფრულში „წინ სუფრა ვარდით სავსე გვაქ“ ისევე, როგორც „მტრედმა თავის სიალითა“ — ში სტროფი ბევრია, მაგრამ იმღერება რომელიმე სამი, ასევე სამი გუნდის მიერ და ისევე, როგორც სუფრულში „მტრედმა“... შეჯიბრების სახე აქვს. ყველას სიმღერა სამ ხანით მიდის ხოლმე“.

ასევე საინტერესო ცნობას გვაწვდის 71 წლის ევანტე ზედგინიძე სოფელ ძველიდან: „მიმინო მყავდას“ მღეროდნენ სამჯგუფად. სუფრის სამ კომპანიიდან“.

საკულისხმოა აგრეთვე სოფ. ჭანდარის (კახეთი, გურჯაანის რაიონი) მცხოვრებ 85 წლის ზაქარია და 65 წლ. გიორგი ჯოხაძეების ცნობა, რომლებმაც რამდენიმე კახური სუფრული ჩაგვაწერინეს. როცა შევეცითხე: სუფრულებში რამდენ სტროფს მღერით, არის თუ არა განსაზღვრული მათი რაოდენობა და თუ აქვს ამას რაიმე მნიშვნელობა? მათ გვიპასუხეს:

73 წლის ე. ტაბატაძე უკრავს ყავაღზე. სოფ. ანდრიაშენი 1961 წელი.

4 ფეხშუში — მრავალი ან ოთხკუთხი დაბალი მაგიდა.

— ძველად იყო სამი სტროფი სუფრულ სიმღერაში. ჩვენ ვუმატებთ და ახლა ვაბრუნებთ სუთჯარ. ადრე კი ერთი ერთი ჯგუფი მელოდა, მეორეს — მეორე და მესამეს ისევ პირველი. (და შესაძლებელია კახეთშიც).

1. ამრიგად, სუფრულები მესხეთში ძველად სამ ჯგუფად სრულდებოდა.

2. შესრულების წესი განსხვავებულია; კახეთში (ჯოხაძეების ცნობით) საქმე გვაქვს ცნობილ, ორიპირულ გუნდების შეჯიბრთან, რასაც დღესაც ვხვდებით სვანეთში, რაჭაში, გურიამი, იმერეთში, კახეთში, ქართლში, სამეგრელოში, ფშავეში, აჭარაში... ხოლო მესხეთ-ჯავახეთში ჩაწერილი მასალა გვარწმუნებს, რომ: სუფრული სიმღერების შესრულების დროს არა ორიპირული, არამედ სამპირული გუნდები ეკარბებოდნენ ერთიმეორეს. სწორედ ამ გარემოებებს უნდა გამოეწვია სუფრულებში სამ ჯგუფად შესრულება და, მასხადადამე, ტექსტის სამ სტროფიანი ფორმის წარმოქმნა.

შესაძლოა, ეს ფაქტი მესხური სიმღერების არქაულობაზეც მიითვლებდეს, რამდენადაც დატეხილი პატრიარქალური წესი — იწყებენ მხოვნივნი, აგრძელებენ შუახნისანი და აბოლოებენ ახალგაზრდები.

მესხეთ-ჯავახეთში ფრხულესაც დიდი გავრცელება ჰქონიათ. არსებობდა რამდენიმე სახის ფერხული: ერთ, ორ და სამ სართლიანი; მამაკაცების, ქალებისა და შერეული. მოცვეთავთა რთობა სხვადასხვაგვარი იყო; ზოგში მონაწილეობდა მხოლოდ შვიდი წყვილი⁵, ზოგში — მთელი სოფელიც — კი (ე. წ. დიდი ფერხული).

სულ ჩავწერე 14 ფერხული 25 ვარიანტით, რომელთაგან აღასანიშნავია: „ვარძობა-ძიობასა“, „მამლი მუხასა“, „მჭედლო, ჩემო მჭედლო“, „მუმილი, მუმილი მუხასა“, „7 წყვილის ფერხული“, „დიდება“, „მედეგი ტაფა“, „და ყელა შემოუართო და“, „სამყრელი“, „აფთანიდო გადინადირა“ და სხვა. ყველა ეს ფერხული, გარდა „7 წყვილის ფერხულისა“, სიმღერით სრულდება, ხოლო „7 წყვილის“, „მუნჯური“, აგრეთვე ფერხულები, რომლებსაც მესხები, „ძიმურა“, „სასაყლებელს“, „მჭებურს“ უწოდებენ, საკრავების თანხლებით და ასევე სრულდება ზოგჯერ „ქალების“ ფერხულიც.

ფერხულების უმრავლესობა საწყის ხასიათისაა და სრულდება წელწაღმე ერთხელ — დიდმარხვის წინა „აღებლამეს“. შესრულების წესი, ფერხულის ხასიათის შესაბამისად, სხვადასხვაგვარია. მაგ. ზოგ ფერხულში ერთი იწყებს და გუნდი პასუხობს, ზოგში ჯგუფ-ჯგუფად იმეორებენ დამწყების სიტყვებს, ზოგში კი ორიპირული გუნდები ეკიბრებიან ერთიმეორეს.

ბევრი საფერხულო მელოდიის აგებულება „იავ-ნანის“

ე. ი. წარმართული სიმღერის (საკალობის) ტიპს უახლოვდება⁶.

ფერხულების უმრავლესობა „დიდებით“ იწყება. აქ მოცვეთები დინჯად „ძიმურად“ ირწყვიან და სთხოვენ ღმერთსა და ყველა წმინდას (აწ წმინდა მისი), ყურადღება და ბარაქა არ მოგვაცლო. შემდეგ მოდის ჩქარი ნაწილი — ფერხული. დიდება და ფერხული სხვადასხვა მელოდაზე სრულდება.

ფერხულების ტექსტების უმეტესობა, ისევე, როგორც სუფრულების, საკმაოდ სრულყოფილია და დატეხილი და ერთ გარკვეულ შინაარსს გადმოცემს. მოვიყვანოთ მაგალითისათვის ერთ-ერთი მესხური საფერხულო სიმღერის „მუმილი მუხასა“ ტექსტი ლაზარე მჭედლიშვილისაგან, ჩაწერილი სოფ. საროში 1961 წელს. ვფიქრობთ, იგი ლიტერატორ-მკვლევართათვის ინტერესიმიტებული არ უნდა იყოს. ეს ფერხული ყურადღებას იპყრობს თავისი ტექსტით თვითმყოფადი მელოდიითა და ფორმით.

„მამლი მუხასა“ მელოდია იავნანის ტიპისა და უახლოვდება „მზე შინა და მზე გართას“. ეს ფერხული ერთსართულიანია და სრულდებოდა წელწაღმე ერთხელ — „ყველიერის აღებლამეს“. მონაწილეობდნენ მხოლოდ მამაკაცები. სიმღერას იწყებდა ერთი, ხოლო გუნდი იმეორებდა დამწყების სიტყვებსა და მელოდიას.

„მამლი მუხასა“ დიდებით იწყება:

ჭერ პირველად ღმერთი ვასენოთ, და, მებრე და ყველა წმინდა, და, ყველა წმინდა დღისმშობლო, და მაღლი შენი შევეწვიოს. და

ამის შემდეგ მოდის თვით ფერხული:

მუხა წონიწონეს, წონიწონეს, მამლი მუხასო, წონიწონეს და წიქცა, მამლი მუხასო, მუხისა ხაღღოსა ძირსა, მამლი მუხასო, შეიცა რომ წყალი ჩაღებდა, მამლი მუხასო, არ თვსსაე რომ დაჭერა უნდა, მამლი მუხასო, რითა და რითა შენ, ბიჭო, მამლი მუხასო, მოსეს ბაილითა შენ, ბიჭო, მამლი მუხასო, იმასა რომ გაწლა უნდა მამლი მუხასო, რითა და რითა შენ, ბიჭო, მამლი მუხასო, აღმასა დანითა შენ, ბიჭო, მამლი მუხასო, იმასაე რომ ხარშეა ზუნდა, მამლი მუხასო, რითა და რითა შენ, ბიჭო, მამლი მუხასო, კვამ-ჩაღმითა შენ, ბიჭო, მამლი მუხასო, რითა და რითა შენ, ბიჭო, მამლი მუხასო, იმასაე რომ კამა უნდა, მამლი მუხასო, რითა და რითა შენ, ბიჭო, მამლი მუხასო, ბაეე კბილითა შენ, ბიჭო, მამლი მუხასო,

შემდეგ ისევ „დიდების“ მელოდაზე:

თუ გინდათ კიდევ ვიმეორებო და თუ გინდათ ადამათვირობო და

ბოლოს ფერხულის მელოდაზე:

⁵ ეს ფერხული სრულდებოდა ქორწილის დამთავრების წინ. არსებობს ამ ფერხულის შესრულების წესის დიდად განსხვავებული ვარიანტი ვარაზიტი. მოვიყვანოთ ერთ-ერთი მაგალიტი: ქორწილი მთავრდება შეიღ წყვილი ფერხულის შესრულების შემდეგ. ნაფე-დღოდლობა ერთად ცეკვავს 6 წყვილი (ოცნაობის, ბედამაშობა, შეიღმა წყვილი მჭედლი (ზოგიერთების გადმოცემით კი სამჯერ) უნდა შემოუაროს წრეს.

⁶ იხ. „იავ-ნანის“ მელოდია და მისი ადგილი ქართულ მუსიკალურ ფოლკლორში. შ. ასლიანიშვილი, „ნარკვევები ქართული ხალხური სიმღერების შესახებ“, თბილისი, 1954, გვ. 90.

⁷ მთხრალ — მთხრალ. ამ სახეობის სიმღერის ფრაგმენტი გამოცემულია „ქართული ხალხური სიმღერის“ პირველ ტომში 1960 წ. გვ. 435.

ჩიტ შემოვდა ღობესა, მამლი მუხასაო,
იხახა ქიშპიოზასა, მამლი მუხასაო,
ღმერთმან ყველანი დაეაწროთ, მამლი მუხასაო,
აღდგომა ქრისტიანობასა, მამლი მუხასაო.

სიტყვა „წონწილი“ მესხებმა ასე განვითარებენ: „წონწილი“ არც რხევას და არც რწევას. ეს არის მომენტი დღომასა და წაქცევას შორის, ან სიცოცხლესა და სიკვდილს შორის, „მაგალითად, — გამომგვეცმ 61 წლის ილიკო გურგენიძე სოფ. საბროდან, — ხე რო იჭრება და ცოტახე რჩება, ხე წვალობს, არც იქცევა, ვეღარც დგას მაგრადა, ამაზე იტყვიან, ხე წონწილუნსო“, (ან წონწილებსო) მესხების მიერ სიტყვა „წონწილის“ განმარტება საფსებით ემთხვევა საბას განმარტებას: „წონწილი“ (წონწილისა) ძვ. „წაქცევას ლამობდეს“ (საბა) ⁸.

მესხები სიტყვა „მამლი“ მაგარს ანუ „მამალს“ გულისხმობენ. მაგალითად: ერთი და იგივე ხის ჯიში შეიძლება იყოს მკვრივიც (მაგარი), ანუ „მამალი ხე“ და რბილიც, ანუ „დედალი ხე“.

შეგროვილ მასალაზე დაკვირვება და მესხების ცნობები გვარწმუნებენ, რომ „მამლი მუხასა“ მეტად გავრცელებული იყო მესხეთ-ჯავახეთში. ეს ორი სიტყვა „მამლი მუხასა“, გვხვდება აგრეთვე ჩვენს მიერ მესხეთ-ჯავახეთის სხვადასხვა სოფლებში ჩაწერილ სხვა ფერხულებშიც, როგორცაა მაგ: „შევედგი ტავა, დავედ დუმა, მამლი მუხასაო...“ „შემოუარე, შემოცკევე, მამლი, მამლი მუხასაო...“

საინტერესოა, რომ კახეთში, კერძოდ სოფ. ჭანდარში და ველისციხეში, მოხუცებს შევეკითხე: „მუშლი მუხასა“ უძველეს ვარიანტებში ხომ არ გსმენიათ თევზის სახელი? გამოირკვა,

რომ მათ ასეთი ტექსტი არ ახსოვდათ, მაგრამ აგონდობდათ სიტყვები: „თევზი მოცურავდაო“, „ალაზნის წყალი დაგუბდაო“... სოფ. ჭანდარის მცხოვრებმა 85 წლის ზაქარია ჯოხაძემ კი ფრიად საგულისხმო ტექსტი ჩაგვაწერინა:

მუშლი მუხასა
გარს ეხეოლა,
მუხა ლაწაწებს
წასაქცევითა,
მუხა წაქცა,
მუხის ნაღოფში
წყალი ჩაღდგარა,
წყალი რა წყალი,
წყალი ლაზე,
წყალი ლაზეში
თევზი მოცურადა,
თევზი რა თევზი,
თევზი კალმაზი.

„ეს გაგრძელება „მუშლი მუხასი“, იმღერება ისევე, როგორც საერთოდ კახური „მუშლი მუხასა“, „შეგიძლია ის დატოვო და ეს იმღერო“ — განმარტა ზ. ჯოხაძემ. მესხური „მამლი მუხასა“ ტექსტი, რომელიც ჩვენ შემდგომ წავეუკითხეთ, — არ გავცივინოთ, მიიპასუხეს.

ფუქტობთ, რომ ტექსტების ასეთი მსგავსება, კვლევისათვის საინტერესო მასალას იძლევა.

ამრიგად, მესხეთ-ჯავახეთში შეგროვილი მუსიკალური მასალა უაღრესად საინტერესო აღმოჩნდა. ცხადია, საბოლოო დასკვნების გამოტანა ნაადრევია. ხანგრძლივი დაკვირვებისა და საფუძვლიანი შესწავლის შედეგად შესაძლებელი გახდება დაფადგინოთ მესხური სიმღერებისათვის დამახასიათებელი ფორმა, დიაპაზონი, კილოები, რიტმი-ინტონაციური ელემენტები და სხვა. ეს კი საშუალებას მოგვცემს გავცნოთ საქართველოს ერთ-ერთი შესანიშნავი კუთხის, მესხეთ-ჯავახეთის ხალხურ მუსიკალურ კულტურას.

⁸ ქართული ენის განმარტებით ლექსიკონი. თბ. 1964 წ. ტ. 8, გვ. 1167.

თეატრში წარმოდგენილი 219 პიესიდან თარგმნილი ყოფი-
ლა — 134, ორიგინალური კი — 85.

ქართული თეატრის თარგმნითი რეპერტუარი უმეტესად
რუსი და რუსულიდან ნათარგმნი უცხოელი დრამატურგების
პიესებისაგან შედგებოდა. რუსული დრამატურგიული კლასი-
კიდან ქართულ სცენაზე იდგმებოდა: პუშკინის „ძუნწი რაინ-
დი“, გრიბოედოვის „ვაი კეკელიძისა“, გოგოლის „რევოლუცი“;
ლერმონტოვის „მასკარადი“; სუხოვო-კობილინის „კრწანისის
ქორწილი“, ლ. ტოლსტოის „მეუფება წყევდილისა“, ჩეხოვის
„ძია ვანო“; მ. გორკის „ფსევრზე“ და სხვ.

საკულისხმოა, რომ რუსული რეალისტური დრამატურგიის
წარმომადგენელთაგან ქართველი მაყურებელი პირველად ოს-
ტროვსკის გაეცნო მშობლიურ სცენაზე. ეს მოხდა ჯერ კიდევ
მუდმივი თეატრის აღდგენამდე, 1874 წელს ქუთაისში, სადაც
ადგილობრივმა სცენისმოყვარებებმა წარმოადგინეს ოსტროვს-
კის კომედია — „შემოსავლიანი ადგილი“². მაგრამ ეს, რა
თქმა უნდა, არ ნიშნავს, რომ ოსტროვსკი და მისი ნაწარმო-
ებები მანამდე სრულიად უცნობი იყო ქართველი საზოგადოე-
ბისათვის.

სპეციალურ ლიტერატურაში ცნობილია, თითქოს ოსტროვ-
სკი ჩვენში პირველად გამოჩნდა 1867 წელს, როდესაც თბი-
ლისის რუსულ სცენაზე დაიდგა მისი კომედია — „სიღარიბე
საძრახისი არაა“ („Бедность не порок“) ³, ხოლო დრამა-
ტურგის სახელი საქართველოში პირველად გახვთმა „კავკაზ-
მა“ 1859 წელს მოიხსენია ⁴.

ორივე თარიღი დაუსტებავს მოითხოვს.

ირაკვება, რომ ოსტროვსკი პირველად ჯერ კიდევ 1855
წელს წარმოდგენილი თბილისის რუსული თეატრის სცენაზე,
ხოლო მისი სახელი იმავე „კავკაზში“ იხსენიება 1856 წელს.
გაზეთ „კავკაზის“ ყოფილი დროებითი რედაქტორის — კო-
ლიკოვის არქივში დაცულია ვრცელი ხელნაწერი საერთო სა-
თაური: „თბილისში თეატრის აშენების“⁵ და ამ თეატრში
იტალიური ოპერის, ქართული, რუსული და სომხური წარმოდ-
გენების შესახებ ⁶. ამ ხელნაწერში წავაწყდით ცნობას, რომ
1955-1856 წ. წ. სეზონში რუსულ დასს, „გარდა უცვლელი
ვოდეოებისა“, წარმოდგენია: „მკვდარი სულები“, „რევი-
ზორი“, „ჰამლეტი“ და ოსტროვსკის „სხვის მარხილში ნუ
ერწები“ („He в свои сани не садится“).

ეს ცნობა საჭიროებდა შემოწმებას. მართალია, იმ დროინ-
დელ პრესაში არ დადგინა რეცენზია არ აღმოჩნდა, მაგრამ
1856 წლის გაზეთ „კავკაზში“ (№ 29) მოთავსებულია სტატია
„ძველი თეატრის წერილები თბილისის თეატრზე“, მი-
ძღვნილი თბილისის რუსული დასის 1855-65 წ. წ. სეზონის

² რუსულ გამოცემაში ოსტროვსკის პირველი ქართული დადგ-
მა თარიღად არასწორად მითითებულია 1875 წ. მაგ. Л. Р. Коган
„Летопись жизни и творчества А. Н. Островского“, Госкультпросветиздат, 1953, стр. 231; А. Н. Островский, ПСС, т. XVI, М.,
1953 стр. 338.

³ ს. გერსამიას მოხსენება „ოსტროვსკი რევოლუციამდედ ქარ-
თულ სცენაზე“, წაითხული 1948 წ. ოსტროვსკის საიუბილეო სა-
მეცნიერო სესიაზე. მოხსენების ტექსტი იხსენება საქართველოს თე-
ატრალური მუზეუმში.

⁴ ნ. შულტაშვილი „ოსტროვსკი ქართულ სცენაზე“, თბილისი
1958, გვ. 20-30.

⁵ ივლინისშენა ცნობილი თამაშების ჩაჩვასლა თეატრის ყო-
ფილი რეჟისორის (ახლა უკნისის ხმა) მივლინაზე.

⁶ საქართველოს ლიტ. მუზეუმი. ფ. № 174-12745.

ოსტროვსკი — ჩვენი სცენაზე

ვაჟა ლორთქიფანიძე

იდი რუსი დრამატურგის ა. ოსტროვსკის პიესებმა
მნიშვნელოვანი როლი შეასრულეს ქართული რეა-
ლისტური თეატრის შექმნისა და განვითარების საქ-
მეში. არც ერთი სხვა რუსი თუ უცხოელი დრამატურგი არ
სარგებლობდა ჩვენში ისეთი პოპულარობით, როგორც ა. ნ.
ოსტროვსკი.

რევოლუციამდელი ქართული თეატრისათვის თარგმნილ
პიესებს სასიცოცხლო მნიშვნელობა ჰქონდა, რადგან ორიგინალ-
ური პიესები შედარებით ცოტა იყო და, უმეტეს შემთხვევაში,
იდუბურ-მხატვრული ღირსებებითაც არ იდგნენ სათანადო სი-
მალდებით.

ქართული დრამატული საზოგადოების გამგებობის საანგა-
რითი მოხსენების მიხედვით¹, 1879 წლიდან 1900 წლამდე,

¹ კრებული „სახსოვრად ქართული თეატრის არსებობის 50 წლის
იუბილისა“. ქუთაისი 1900 წ.

საქმიანობისადმი. სტატიაში პიესა „სხვის მარხილში ნუ გზრებია“ იხსენიება ყველაზე მნიშვნელოვან და წარმატების მქონე პიესებს შორის. იქვე აღნიშნულია მსახიობ იაკოვლების კარგი თამაში მაქსიმ რუსაკოვის როლში.

ამრიგად, თბილისის პირველ რუსულ თეატრს თავის უკანასკნელ სეზონში (როგორც ცნობილია, თეატრი დახურეს 1856 წ.) მოსწავრია მაყურებლისათვის ენგენინა ოსტროვსკის ერთი საუკეთესო პიესაოვანი.

როგორც აღვნიშნეთ, ოსტროვსკის პირველი ქართული დადგმა 1874 წლის 10 ნოემბერს ქუთაისის მოყვარულთა სცენაზე, ა. ჭიჭინაძისა და ი. მიქელაძის ნათარგმნი „შემოსავლიანი ადგილის“ წარმოდგენა იყო. ამ მოვლენას გამოეხმაურა თბილისის ქართული და რუსული გაზეთები. „დროება“ წინასწარ აუწყებდა მკითხველს მომავალი სპექტაკლის შესახებ, ხოლო 22 ნოემბერს ნომერში, პირველ გვერდზე, გამოქვეყნდა აკაკი წერეთლის კეთილი იუმორით შეზავებული რეცენზია „რუკმა გავარდეს ჯამში ჩავარდეს“. პოეტი მაღალ შეფასებას აძლევს, საერთოდ, ოსტროვსკის პირველ ქართულ წარმოდგენას და მოყვარულთა თამაშს, ოღონდ აღნიშნავს შემსრულებელთა ენის „ჭრელ-ქართულობას“. იმერულ-გურულის, სომხურ-რუსული კილოები ერთიმეორეში იყო არეული. მაყურებლებს გულთხილად მიუიბათ სპექტაკლი, მსახიობები და მთარგმნელებიც ტანით დაუპოილდობიათ. ასეთივე მაღალ შეფასებას აძლევს ამ წარმოდგენას „ტიფლისკი ვესტნიკის“⁷ ქუთაისელი კორესპონდენტი. სტატიის ავტორი ხაზს უსვამს ოსტროვსკის პიესის აქტუალობას საქართველოს სინამდვილისათვის და ცდილობს პიესის შინაარსი გამოიყენოს ადგილობრივი საზოგადოებრივი ცხოვრების ზოგიერთი მანკიერი მხარეების სამხილბლად. „შემოსავლიანი ადგილი“ შემდგომ-შიც არაერთხელ წარმოადგინეს წარმატებით.

იმვე სეზონში, 22 თებერვალს⁸ ქუთაისში აღნიშნულ სცენისმოყვარეთა წრეს დაუდგამს ოსტროვსკის მეორე პიესა „შრომით ნაშოგენი პური“ („Трудовой хлеб“. თარგმანი კუთვნილია ი. მიქელაძეს). რეცენზენტი დადებით შეფასებას აძლევს სპექტაკლს და განსაკუთრებით გამოჰყოფს ნატაშას, კორპელაგის, ჩეპურინისა და პოტროხოვის როლების შემსრულებელთა თამაშს⁹. საინტერესოა, რომ „შრომით ნაშოგენი პური“ ქართულად თარგმნა და დაიდგა დანების გამოქვეყნებისა და რუსულ სცენაზე წარმოდგენისა და აღსაღობების, ორი თვის შემდეგ. პიესა დაბეჭდილი იყო „Отечественные записки“¹⁰-ს 1874 წ. ნოემბრის წიგნში. პირველად წარმოდგენილი იქნა იმავე წლის 28 ნოემბერს მოსკოვის მცირე თეატრის სცენაზე.

როგორც ვნახეთ, ზემოაღნიშნული სპექტაკლებით საქართველოში იწყება ოსტროვსკის პიესებისა და საერთოდ, რუსული რეალისტური დრამის სცენური ისტორია. ოსტროვსკის პიესების ქართულად თარგმნა და განსახიერება სცენაზე თავისთავად მრავლ მნიშვნელობის კულტურულ-ლიტერატურული ფაქტი ზოდი იყო, მაგრამ შექმნილი ვითარებაში მას გან-

საკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭებოდა, რადგან დიდად უწყობდა ხელს ქართული მუდმივი თეატრის აღდგენისათვის საჭირო პირობების მომზადებას, რეპერტუარის შევსებას, ახალი არტისტების ძალების გამოვლინებას და აღზრდას. სწორედ ოსტროვსკის პიესებში აიდაგა ფეხი ქართული პროფესიული სცენის ბევრმა მომავალმა ვარსკვლავმა. ასე მაგალითად, ვასო აბაშიძის დებიუტი იყო ბელოგუბოვის როლი („შემოსავლიანი ადგილი“) 1875 წელს¹¹, ხოლო კოტე მესხისა კი ჯადოვის როლი 1878 წელს ქუთაისში.

როგორც მოსალოდნელი იყო, ოსტროვსკის პიესებმა თალსანიონ ადგილი დაიმკვიდრეს 1879 წელს აღდგენილი ქართული მუდმივი თეატრის რეპერტუარში. „შემოსავლიანი ადგილი“ თეატრმა წარმოადგინა სეზონის გახსნისთანავე — 1879 წლის 15 სექტემბერს. ეს ახლად აღდგენილი თეატრის მეორე სპექტაკლი იყო.

ქართველი საზოგადოება, თეატრის ხელმძღვანელობა და მსახიობები პირინციულ მნიშვნელობას ანიჭებდნენ ამ დადგამას. ამას მოწმობს ის ფაქტი, რომ სეზონის რეზიუმეში რეპერტუარმა გამოიწვია. პრესის ორგანოებმა ერთი თვით ადრე აუწყეს მკითხველებს, რომ მზადდებოდა „შემოსავლიანი ადგილის“ დადგმა, ხოლო წარმოდგენის წინ თბილისის ქართული და რუსული გაზეთები არ გამოყოფილდებიან ჩვეულებრივ განცხადებებში და საგანგებო ცნობებს აწვდიან მკითხველებს პიესასა და მის ავტორზე.

„დროება“ ვრცელი რეცენზია უძღვნა სპექტაკლს¹². ამ ხელმოწერულ რეცენზიას თითქმის გაზეთის ნახევარი (მთელი პირველი გვერდი და მეორე და მეთხუთსე გვერდების ნაწილი) უკავია. როგორც ირკვევა, მისი ავტორი ყოფილა თვით „დროების“ რედაქტორი, გამოჩენილი ქართველი პუბლიცისტი და საზოგადო მოღვაწე სერგი მესხი. თავდაპირველად ავტორი განიხილავს პიესის იდეურ-მხატვრულ ღირსებებს და იმ სიძნელეებს, რაც დაკავშირებული იყო მის სცენურ განსახიერებასთან. შემდეგ კი რეცენზენტი ხაზს უსვამს სპექტაკლის საეტიკაში მნიშვნელობას ახალგაზრდა დასისათვის და ამ მაღალი მოთხოვნისგან გამომდინარე, აფასებს შემსრულებელთა ოსტატობას. ს. მესხის საერთო დასკვნა ასეთია: მიუხედავად იმისა, რომ დასს ჰყავს ზოგიერთი უდავოდ ნიჭიერი მსახიობი (ა. ყიფიანი, ვ. აბაშიძე, ვ. მესხი, მ. საფაროვა, ნ. გაბუნია) მისთვის ჯერჯერობით ნაადრევია ანეტი სერიოზული პიესებისათვის ხელის მოკიდებო.

შემდეგ ს. მესხი საკმაოდ კვალიფიციურად აანალიზებს პიესის მოქმედ პირთა სახეებს და მათ სცენურ განსახიერებას. მსახიობების უმრავლესობის თამაში ვერ აკმაყოფილებს. მისი შეფასებით მსახიობმა ზ. მარაბულმა (ვიწნესკი) ვერ შეძლო ეჩვენებინა, რომ „ვიწნესკი ძალაა, ის ბატონობს, ყოველ სიტყვას ისე ამბობს, თითქმის ბუჭუნს ასევე, თითქმის მისი საწინააღმდეგოს თქმა არც შეიძლება და ვერც ვერაფერს გაბედავს“. ს. მესხის აზრით, ასევე არასრულყოფილი იყო პიესის მთავარი გმირი, ჯადოვის სახე, რომელსაც რეცენზენტის მძაქ. მესხი განასახიერებდა.

ს. მესხი ყველაზე უფრო მაღალ შეფასებას აძლევს პოლი-

⁷ 1874, № 114.

⁸ წიგნი ლ. პ. კოგან „Летопись жизни и творчества А. Н. Островского“, стр. 232. ამ დადგმის თარიღი არასწორადაა მითითებული — 1876 წელი.

⁹ იხ. „Тифанский вестник“, 1871, № 28.

¹⁰ იხ. გაზ. „ცნობის ფურცელი“, 1902, № 1748.

¹¹ 1879, № 193.

ნას როლის შემსრულებელს მ. საფაროვას, რომელმაც ოთხი წლის შემდეგ თვითონ კომედიის ავტორი მოხიბლა ამ როლით. სხვა მსახიობები: კ. ყუფიანის (იუსოვი), მ. თომასვილის (პელოგოპოვი), ნ. გაბუნია (კუპუშკინა), მ. კორინთლის (იულიცკა) თამაში რეცენზენტს ძირითადად დამაკმაყოფილებლად მაჩინია.

რა საფრთველი გვაქვს არ ვერწმუნით რეცენზენტის შეფასებებს, ანდა ბრალი დავდოთ მას მიკეძომებას და არაობიექტურობაში. ცნობილია, რომ ს. მესხს და მის გაზეთის საკმაო ამაგი მიუძღვით ქართული თეატრის აღდგენაში. და არც შემდგომში მოუკლათ ზრუნვა და მხარდაჭერა მშობლიური სცენისათვის. ს. მესხი თვითონ ნიჭიერი პუბლიცისტი იყო და თეატრალური კრიტიკოსობის საკმაო გამოცდილებაც ჰქონდა.

რა თქმა უნდა, ახალგაზრდა გამოუცდელ მსახიობებს, გუშინდელ სცენისმოყვარეებს, რომლებიც მოკლებულნი იყვნენ სპეციალურ განათლებას და კვალიფიციურ რეჟისურას, გაუჭირებოდა შესაფერისად გაენასიერებინათ უცხო მასალაზე აგებული ისეთი რთული პიესა, როგორცაა „შემოსავლიანი ადგილი“. მაგრამ, ვეთანხმებით რა ს. მესხის კონკრეტულ შეფასებებს, არ შეგვიძლია მართებულად მივიჩნიოთ მისი ზოგადი დასკვნა, — ქართული თეატრისათვის გურჯეთობით ნაადრევიაო სერიოზული პიესების დიდგმა. ეს ერთ ადგილზე ტკეპნის აღიარება იქნებოდა. სერიოზული რეალისტური რეპერტუარის გარეშე, მსუბუქი ვლადკვილითა და ყალბი მელოდრამებით არ შეიძლება და დიდი ხელოვნების შენება, მძლავრ არტიკული ძალების აღზრდა-დაისტატება. ამიტომაც იყო, რომ ქართული თეატრის მესუვერები და საკითხში მეტ გამჭრიახობას იჩენდნენ. ისინი განებულად აკვირდნენ ხელს კლასიციზმის — ოსტროვსკისა და ვოვოლის, შექპირისა და მილიერის ქმნილებათა დადგმას. მათ გაჩნდა ემბოთა, რომ მხოლოდ და გზით შეიძლება შევლოვნებისა და, საერთოდ, თეატრალური კულტურის ამაღლება.

უნდა გაეთვალისწინოთ, რომ რეცენზენტები, გარკვეული მოსაზრებით, განსხვავებული პოზიციებიდან უდაგებოდნენ მოყვარულთა თუ პროფესიული დასის სპექტაკლების შეფასებას. სცენისმოყვარეთა სპექტაკლი მიუხედავად მისი ავკარგობისა, თავისთავად მისასრულბელი დავატი იყო, როგორც წინ გადადგმული ნაბიჯი მუდმივი სცენის აღდგენისაკენ. იმისათვის, რომ გაემხნევებინათ მსახიობები და საზოგადოებრიობის მხარდაჭერაც მოეპოვებინათ, რეცენზენტები, საფიქრებელია, შეგნებულად არიყვდნენ თვალს მოყვარულთა თამაშის ზოგიერთ ხარვეზს.

მოვიგონოთ, თუ გნებავთ, ა. წერეთლის შემწყნარებელი რეცენზნა „შემოსავლიანი ადგილის“ პირველ წარმოდგენაზე. პოეტმა დიდხლოვნად აპატია სცენისმოყვარეებს ენის „ჭრელქართულობა“ და მხოლოდ მსუბუქად გაკვეწულა ისინი. მაგრამ ამას პროფესიონალ მსახიობებს არავინ აპატიებდა. იგივე ა. წერეთელი ყველა სხვა შემთხვევაში მეტად მკაცრი იყო მსახიობთა ენის სიწმინდის მიმართ, ვერ იმიზედა გაუმართავ ქართულს და ეგრეთწოდებულ „ოტსენატიანებს“. აწ განსვენებულნი პოეტი — აკადემიკოსი ი. გრიშაშვილი გად-

მოგვეცემ ასეთ შემთხვევას: „აკაცა წერეთლის „პატარა კანში“ მსახიობს უნდა ეთქვა თურმე: „თუმცა უდროოდ დაგვისინეულდა, ბატონი მეფე თეიმურაზი... ნაცულად ამისა, როლის უკოდინარ მსახიობს უთქვამს: „თუმცა უდროოდ დაგვიორსულდა ბატონი მეფე თეიმურაზი“. აკაცა გაჯავრებულმა: „არა, შვილოსნა, თქვენ პიესებს აღარ მოგცემთ, მეფეებს მიორსულებთო“¹².

მოყვარულთა სპექტაკლების ის თვალშისაცემი უპირატეობა, რაც რეცენზიების შედარებისას შეიმჩნევა, ზემოაღნიშნული გარემოებიდან უნდა მომდინარეობდეს. ს. მესხი მოყვარულთა სპექტაკლების რეცენზენტებისაგან განსხვავებით, ვაზრდილ მოთხოვნილებებს უყენებდა მუდმივი დასის მსახიობებს: რამდენად პასუხობენ ისინი ქართველი მსახიობის მაღალ დანიშნულებას, შესწავლთ თუ არა უნარი ღირსეულად განასაზიერონ კლასიციზთა ქმნილებანი. ან თვალსაზრისით, მუნებრთვია, ყველაფერი უნაკლო ვერ იქნებოდა პირველ ხანებში.

სხვაანარად ძნელი ასახსნელიც კია, რატომ უნდა ყოფილიყო მუდმივი დასის სპექტაკლი სცენისმოყვარეთა წარმოდგენაზე უარესი. დასი ხომ იმავე სცენისმოყვარეთა საუკეთესო ძალებისაგან ჩამოყალიბდა.

თეატრმა პირველ სეზონში ოსტროვსკის მეორე კომედიაც „ბალზამინოვის ქორწინება“ წარმოადგინა. პიესა გადმოაყეთა ა. პაპუაშვილ და ქართულად ეწოდებოდა „მიხიაკო ცოლს ირთავს“.

ასეთია ოსტროვსკის პიესების პირველი ნაბიჯები ქართულ სცენაზე. ამ დროიდან მოყოლებული ისინი მტკიცედ დამკვიდრდნენ ჩვენი თეატრის რეპერტუარში და თითქმის არ ყოფილა სეზონი, რომ რომელიმე მათგანი არ წარმოედგინოთ ქართულ სცენაზე.

ერთ-ერთი მაჩვენებელი, რომლის მიხედვითაც შეგვიძლია ვინაშეღოთ ოსტროვსკის პოპულარობაზე საქართველოში, არის მისი პიესების ქართული სპექტაკლების სიმრავლე. ჩვენ ძველი პერიოდიც, მსახიობთა მოგონებების და სხვა ხელმისაწვდომი მასალების მიხედვით შევადგინეთ ოსტროვსკის ქართული დადგენის სრული ნუსხა, რომელიც შევედრეთ საქართულოს თეატრალურ მუზეუმში გ. ბუნიაშვილის მიერ მუდგენილ რეგულიციამდელი ქართული თეატრის რეპერტუარს. გაეთვალისწინეთ ოსტროვსკის ყველა ცნობილი დადგმა როგორც პროფესიულ, ისე მოყვარულთა სცენაზე; სულ რგონოცხამდელ ქართულ თეატრში დაუდგამთ 12 პიესა, რომელთა ავტორი, თანაავტორი ან მთარგმნელ-გადმომკეთებელი ოსტროვსკი იყო.

1. „შემოსავლიანი ადგილი“ („Доходное место“), პირველად დაიდგა 1874 წელს, სულ 1917 წლამდე დაიდგა— 30-ჯერ.
2. „შრომით ნაშოენი პური“ („Трудовой хлеб“), 1875 წ. სულ — 3-ჯერ.
3. „მიხიაკო ცოლს ირთავს“ („Женитьба Бальзаминова“), 1880 წ. ერთხელ.
4. „დაზნაშვიის ოჯახი“ („Семья преступника“), 1882 წ., სულ — 24-ჯერ (ეს დრამა ოსტროვსკის თარგმნი-

¹² ი. გ. გრიშაშვილი „ლიტერატურული ნარკვევები“, თბ., 1917, გვ. 300.

ლი აქვს XIX ს. ცნობილი იტალიელი დრამატურგის პ. ჰი-აკომპის პიესიდან „სამოქალაქო სიკვდილი“).

5. „უზადაკარგული ცხოვარი“ („Заблудшие овны“) 1885 წ., სულ — 2-ჯერ. (ეს პიესა ოსტროვსკიმ გადმოაკეთა XIX ს. იტალიელი დრამატურგის თ. ჰიკონის კომედიიდან).

6. „სწაღნიერი დღე“ („Счастливый день“), 1886 წ. სულ — 16-ჯერ. (პიესა დაწერილია ნ. ი. სოლოვიოვის მიერ ოსტროვსკის თანაავტორობით, ჩვენთან პირველად ოსტროვსკის ისხენიებდნენ).

7. „ქრების მონობა“ („Рабство мужей“), დაიდგა ერთხელ, 1888 წ. (პიესა ოსტროვსკიმ გადმოაკეთა ფრანგი დრამატურგის ა. დელურის კომედიიდან).

8. „ღარიბი სარძო“ („Бедная невеста“), დაიდგა ერთხელ, 1891 წ.

9. „უდასნაულოდ დასჯილი“ („Без вины виноватые“), 1894 წ. სულ — 37-ჯერ.

10. „მღვლები და ცხვრები“ („Волки и овцы“), დაიდგა ერთხელ 1901 წ.

11. „ძალა აღმართს ხნავს“ („Женитьба Белугина“), 1902 წ. სულ — 23-ჯერ (ეს პიესა ოსტროვსკიმ დაწერა ნ. სოლოვიოვის თანაავტორობით).

12. „ვასილისა მელენტეევა და მფეე ივანე IV მრისხანე“ („Василиса Мелентьева“), დაიდგა ერთხელ, 1911 წ. (პიესა დაწერა ოსტროვსკიმ ს. ა. გედეონოვის თანაავტორობით).

ამრიგად, ოსტროვსკის 12 პიესა 140-ჯერ წარმოდგენილია ქართულ სცენაზე. ძველი თეატრისათვის ეს ერთი დიდი ციფრია და შეიძლება უპრეცედენტო. ყოველ შემთხვევაში, ასე ხშირად ჩვენში არც ერთი რუსი და უცხოელი დრამატურგი არ იდგებოდა. შედარებისათვის შეიძლება დავასახელოთ სხვა გამოჩენილი დრამატურგები, რომელთა პიესებიც დიდი პოპულარობით სარგებლობდნენ ჩვენთან. გოგოლის „რევიზორი“ 1884 წლიდან 1917 წლამდე 31-ჯერ წარმოდგენილია; გრიბოედოვის „ვაი ტკუისაგან“ — 8-ჯერ; სუხოვო-კობილინის „კრეჩინისკის ქორწილი“ — 19-ჯერ.

აღსანიშნავია, რომ ოსტროვსკის პიესები მშობლიურ სცენაზე ყოველთვის როდი სარგებლობდნენ ასეთვე პოპულარობით. პროფ. ვ. ფილიპოვი გულსტაქცილით აღნიშნავს, რომ რევოლუციამდელი რუსეთის სცენაზე ოსტროვსკის არასოდეს არ ეგავა ის მდგომარეობა, რომელსაც იმსახურებდაო. როგორც იგი წერს, ოსტროვსკის პიესების სპექტაკლების რაოდენობას თუ შევადარებთ მის თანამედროვე, დღეს უკვე მივიწყებულ დრამატურგთა პიესების სპექტაკლების რაოდენობას, ნათელი ხდება, რომ ოსტროვსკი რევოლუციამდე გაცილებით ნაკლებ პოპულარული ყოფილა თეატრში, ვიდრე დაიჩინაო, ტარნოვსკი, კრილოვი, შჩაჟინსკი¹³.

თბილისის (83 დადგმა) და ქუთაისის (29) გარდა, ოსტროვსკის პიესები დაუდგამთ: თბილურში (5), ფოთში (4), ხონში (4), ბათუმში (2), ჟღავში (2), ცხინვალში (2), სურამში (2), სოხუმში (1), გორში (1), ზესტაფონში (1),

ასაღ სენაკში (1), ხაშურში (1). ქართველ სცენისმოყვარეებს ოსტროვსკი ორჯერ წარმოდგენილია ბაქოში რესპუბლიკის სახალხო არტისტის ნიკო გვარამის ხელმძღვანელობით.

ცალკე უნდა აღინიშნოს ოსტროვსკის წარმატება მუშათა აუდიტორიის წინაშე. მისი პიესები ხშირ სტუმარი ყოფილა სახალხო თეატრების სცენებისა: ნაძალადევის, აგჭალაში, ავლაბარში, სახალხო სახეში და სხვაგან,

დროთა განმავლობაში, სხვადასხვა საზოგადოებრივ-პოლიტიკური და კულტურულ-ლიტერატურული ფაქტორების გავლენით, ოსტროვსკის პიესების მდგომარეობა ქართულ სცენაზე იცვლებოდა. მუდმივი თეატრის აღდგენამდე სცენისმოყვარეებმა მისი პიესები 5-ჯერ წარმოადგინეს, მუდმივი დასის არსებობის პირველ 10 წელიწადში — 23-ჯერ. ამასთან ამ პერიოდის მეორე ნახევარზე უფრო მეტი (14) დადგმა მოედის, ვიდრე პირველზე (9). ეს შეიძლება გამოწვეული იყოს დრამატურგის ჩამოსვლით ჩვენში 1883 წელს და იმ ადტაცებული შეხედრით, რაც ქართველმა საზოგადოებრიობამ მას მოუწყო.

მეორე ათწლეული (1889-1899) ყველაზე უღებლო გაშლდა ოსტროვსკის პიესებისათვის ჩვენში. მიუხედავად თარგმნილი პიესების რაოდენობის გაზრდისა, სპექტაკლების რაოდენობა კლებულობს (17). უნდა ვიფიქროთ, რომ ეს დაკავშირებული იყო ქართული თეატრის იმდროინდელ არასახარბიელ მდგომარეობასთან.

XX საუკუნის დასაწყისიდან ინტერესი ოსტროვსკის ნაწარმოებებისადმი მეტეორად მატკულობს. ამ ათწლეულში (1899-1909) სპექტაკლების რაოდენობა სამჯერ გაიზარდა წინა წლებთან შედარებით, ანგარიში უნდა გავუქონოთ იმას, რომ გაიზარდა სცენების რაოდენობაც, სადაც იდგმებოდა ოსტროვსკი და ნაწილობრივი ამაწ გამოიწვია საშუალო წილური დადგმების ასეთი მატება. მაგრამ ოსტროვსკის პოპულარობის ასეთი ზრდის ძირითადი მიზეზი მაინც უნდა ვეძიოთ რუსეთის პირველ რევოლუციასთან დაკავშირებით გამოწვეულ მუშათა მოძრაობის აღმავლობაში.

ქართული თეატრი ყოველთვის ცდილობდა შეძლებისდაგვარად გამომხატებოდა თანამედროვეობის საჭირობოტო საზოგადოებრივ საკითხებს. აღნიშნულ პერიოდში რევოლუციურად განწყობილი მასების მოთხოვნებთან იგი აკმაყოფილებდა ისეთი პიესების დადგმით, რომლებიც მარადპირ რევოლუციურ მოძრაობასთან არ იყვნენ დაკავშირებული (ეს ცენზურული მოსაზრებებით შეუძლებელიც იყო), მაგრამ გამოირჩეოდნენ მაღალი სოციალური და იდეური ჟღერადობით. ორიგინალური რეპერტუარი ამ მოთხოვნებებს ნაკლებად პასუხობდა, ამიტომაც მიმართავდნენ ისეთ პიესებს, როგორცაა შილერის „ყაჩაღები“, ვ. მონტის „ჰაი გრაჟი“ და სხვ. რევოლუციურ მოძრაობასთან განსაკუთრებით ახლოს იდგნენ სახალხო თეატრები და ქუთაისის თეატრი, რომელსაც მასწინადადო მესხეთელი ედგა სათავეში. როგორც ცნობილია, ქუთაისის დასი მესხიშვილის ხელმძღვანელობით უშუალოდ მონაწილეობდა საბარაკადო ბძობებში.

ოსტროვსკის პიესების სოციალური და საზოგადოებრივი პირობებმატკია პირველი რევოლუციის წლებშიც აქტუალური

¹³ А. Н. Островский, „Дневник и письма“, стр. 226.

რჩებოდა, ისინი წარმატებით სარგებლობდნენ მშრომელთა აუდიტორიაში. ხოლო ზოგიერთი მათგანი ამ წლებში ასლებურად ადლერდა¹⁴. შემთხვევითი არ უნდა იყოს ისიც, რომ ოსტროვსკის სპექტაკლების საერთო რაოდენობა ამ თველელში (47) ორ არათანაბარ ნაწილად იყოფა. პირველ ხუთ წელიწადზე (1899-1904), ე. ი. რევოლუციის აღმავლობის პერიოდზე მოდის ორჯერ მეტი (31), ვიდრე მომდევნო წლებზე (16). ხოლო 1901-1912 წლების სეზონში ოსტროვსკის პიესები წარმოდგენილი იქნა 11-ჯერ. ეს ყველაზე მეტია 1874 წლიდან მოყოლებული.

მომდევნო პერიოდში (1909-1917) შეიმჩნევა სპექტაკლების საერთო რაოდენობის ზრდა (48). სხვა რაიმე ახალი ტენდენციები ამ წლებში არ გამომდგავნებულა, თუ მხედველობაში არ მივიღებთ, რომ ამ პერიოდის 8 წელიწადში ოსტროვსკის ყველაზე უფრო პოპულარული დრამა ჩვენში „უდანაშაულო დასჯილი“ წარმოდგენილი იქნა 22-ჯერ.

მოყვანილი მონაცემების მიხედვით რევოლუციამდე ქართულ თეატრში შეიმჩნევა ოსტროვსკის პიესების პოპულარობის განუხრელი ზრდის საერთო ტენდენცია. გამოიკვლია მხოლოდ 90-იანი წლებია.

ახლა გადავხედოთ რამდენად კანონზომიერი იყო ოსტროვსკის ამა თუ იმ პიესის წარმატება-წარუმატებლობა ქართულ სცენაზე და განსხვავდება თუ არა იგი მათი მდგომარეობისაგან რუსულ სცენაზე.

სპექტაკლების რაოდენობის მიხედვით ოსტროვსკის პიესები ასე განლაგდებიან:

1. „უდანაშაულო დასჯილი“ — 37 წარმოდგენა, 2. „შემოსავლიანი ადგილი“ — 30, 3. „დამნაშავის ოჯახი“ — 24, 4. „ძალა აღმართს ხნავს“ — 23, 5. „ბედნიერი დღე“ — 16 წარმოდგენა.

ეს პიესები უღაო წარმატებით სარგებლობდნენ. დანარჩენ 7 პიესას ჩვენთან წარმატება ან ჰქონია, ამიტომ ერთი-ორი სპექტაკლის შემდეგ ჩამოვიდნენ სცენიდან.

გარდა ამისა, ქართულად თარგმნილი იყო ოსტროვსკის 6 პიესა, მაგრამ რევოლუციამდე მათ სცენა არ უხილავთ. ესენია: 1. „არა შეჯდა მწყერი ხესა, არა იყო გვარი მისი, ანუ რაც არ ევნას მამაშენსა, ნურც შენ დახვე მარამშენსა“ („He в свои сани не садись“), 2. „კატას სულ ყველიერი არ ექნება“ 3. „ტყე“, 4. „ქუხილი“ („Плохое“), 5. „შინაურები ვართ—მოვრიდებით“, 6. „შმაგი ფულები“.

ქართული სცენისათვის პიესების შერჩევის დროს თეატრის ხელმძღვანელობას, გარდა მათი იდეურ-მხატვრული დირექტორებისა, უნდა გაეთვალისწინებინა ორი გარემოება: რამ-

დნად პასუხობდა პიესაში ასახული სინამდვილე ადგილობრივი საზოგადოებრივი ცხოვრების მოთხოვნილებებს და შეესაბამებოდა თუ არა იგი ძველი თეატრის სცენურ შესაძლებლობებს.

ქართულ და რუსულ პროვინციულ სცენებზე ოსტროვსკის სპექტაკლების სტატისტიკური მონაცემების შედარება ნაოლად გვიჩვენებს, რომ ამა თუ იმ პიესის სცენური ბედი ჩვენთან და რუსეთში ძირითადად ერთნაირია. ქართულ თეატრში წარმატება ჰქონდათ პიესებს, რომლებიც ყველაზე მეტი პოპულარობით სარგებლობდნენ მშობლიურ სცენაზე. პიესები, რომლებმაც ვერ შესძლეს წარმატება მოეპოვებინათ ჩვენთან, არც რუსულ სცენაზე იყვნენ პოპულარული. რა თქმა უნდა, ეს არ ნიშნავს, რომ რუსულ სცენაზე პოპულარული ოსტროვსკის ყველა პიესა იდგმებოდა ჩვენში და წარმატებასაც იხვეჭდა. ჯერ ერთი, ყველა მათგანი არ იყო გადმომთარგმნილი, მეორე — ყველა ვერც მოხვდა სცენაზე.

ოსტროვსკის მდიდარი შემოქმედებითი მემკვიდრეობიდან (58 პიესა), როგორც პროფ. ვ. ფილიპოვის დასახელებული ნაშრომიდან ირკვევა, რევოლუციამდე რუსულ სცენაზე შედარებით ხშირად იდგმებოდა 18-20 პიესა, მათ შორის 8-10 პიესა მუდმივი, მყარი წარმატებით სარგებლობდა როგორც დრამატურგის სიცოცხლეში, ისე შემდგომშიც. ესენია:

1. „ტყე“ — 5042 სპექტაკლი. 2. „უდანაშაულო დასჯილი“ — 4311, 3. „სიღარიბე საძრახისი არაა“ — 3595, 4. „ქუხილი“ — 3592, 5. „ბელუგინის ქორწინება“ — 3396, 6. „შემოსავლიანი ადგილი“ — 2684, 7. „სარფიანი ადგილი“ („На днеком месте“) — 2442, 8. „დამნაშავის ოჯახი“ — 2145 სპექტაკლი.

საკულისხმოა, რომ ჩვენთან პოპულარული ხუთი პიესიდან, ოთხი ხედება ამ რჩეულთა რიცხვში, არც მცხუტეს („ბედნიერი დღე“) მოკლებია თავის დროზე წარმატება: დრამატურგის სიცოცხლეში მას მეექვსე ადგილი ეკავა სპექტაკლების რაოდენობით, ხოლო შემდეგ გადინაცვლა მთოქმეტიტეზე. ასევე დამახასიათებელია, რომ იმ ექვსი პიესიდან, რომლებმაც ვერ დაიპყრო სცენა ჩვენთან, ვერც ერთი ვერ მოხვდა ამ რჩეულთა შორის.

ამრიგად, ამ მოკლე მიმოხილვიდანაც ნათლად ჩანს, თუ რაოდენ ძვირფასი შენაძენი იყო ქართული თეატრისათვის დიდი რუსი დრამატურგის ა. ოსტროვსკის უკვალი ქმნილებების თარგმნა და ქართულად ამტკველებლა სცენაზე. რუსი დრამატურგის „ცხოვრების პიესებზე“ იზრდებოდა და სრულყოფდა სასცენო სტატობას ძველი ქართული თეატრის კირიფეგების მთელი თაობა: ვ. აბაშიძე, ლ. მესხიშვილი, ნ. გაბუნია, მ. საფაროვა-აბაშიძე და სხვები. ხოლო ჩვენი სასაქადლო დრამატურგი ავტ. ცაგარელი ოსტროვსკის ძვირფას მასწავლებლად უწოდებდა.

¹⁴ იხ. რეცენზები დადგმებზე: „შემოსავლიანი ადგილი“ 1910 წ. 24 სექტემბრის ჟურნალში, ტურნე. „ვალეი“, 1900, № 40, გვ. 639-640; „ძალა აღმართს ხნავს“ 1902 წ. 27 ოქტომბერი, გაზ. „ცნობის ფურცელი“, 1902, № 1908.

სატირული

ბრალის

ისტორიის

„სიცელი სულიერი თავისუფლება“
(„ნიმადური“ № 1, 1907 წ.)

(კარიკატურა 1905-07 წლების ქართული სატირული
ჟურნალების ფურცლებზე)

რევაზ მიშველაძე

კარიკატურის სრული და თანმიმდევრული ისტორია
ჯერ არ დაწერილა.

სახვითი ხელოვნების ამ ერთ-ერთმა ყველაზე
ოპერატიულმა და მებრძოლმა ჟანრმა საუკუნეების განმავ-
ლობაში თანდათანობით ჩამოყალიბდა თავისი კანონები: ჰი-
პერბოლური ლოგიკა, სახეთა თავისებური, სატირული სის-
ტემა, რეალურისა და ფანტასტიკურის ორიგინალური შერწყმა
და მოელენის არსის გაზვიადებული, იუმორისტული აბსტრა-
გირება.

კარიკატურა უფრო ადრე შეიქმნა, ვიდრე ამ იტალიური

სახელით მონათლავდნენ მას („კარიკატი“ — გაზვიადება,
გადაჭარბება). ბრიტანეთის მუხუშეში ინახება უცნობი ეგ-
ვიპტიული მხატვრის მიერ სამი ათასი წლის წინათ შესრულე-
ბული ფართან რამუსეს III-ის კარიკატურა.

ხელოვნება თავისი სიყრმის პერიოდიდანვე დაინტერესდა
სასაცილოს ფერწერულ-გრაფიკული გამოხატებით და შექმნა
კარიკატურის აბსოლუტურად რეალური და თან ურვეულოდ
მხიარული სამყარო, ძველი ბერძნები და რომაელები თვით
ღმერთების კარიკატურებსაც კი ჰქმნიდნენ. უკანასკნელ საუ-
კუნეებში კარიკატურამ დიდი პოლიტიკური სიმძაფრე და სა-
ზოგადოებრივი მნიშვნელობა შეიძინა. პროგრესულმა მხატ-
ვრებმა მისი არაწვეულებრივი პოპულარობა და სიცოცხლის მო-
მავცდინებელი ძალა სოციალური მტრების წინააღმდეგ მიმარ-
თეს.

ფრანგებს აქვთ ასეთი გამოთქმა: „Ie ridicule gui tue“
(დაცინვა ღუპავს); სწორედ ამ დამღუპველი დაცინვის, კა-
რიკატურული გამასახარების მსხვერპლნი ხდებოდნენ ისეთი
ადამიანებიც კი, რომლებსაც „ითიქმის აღარავის ეწინააღმდეგო“
ამ ქვეყნად.

ნაპოლეონის აღზევების პერიოდში ინგლისელმა მხატვარმა
გიორგიმ შექმნა კორსიკელი იმპერატორის მძაფრი, პოლი-
ტიკური კარიკატურა. ნაპოლეონმა კარიკატურაში მაშინვე
იცნო თავისი თავი და საშინლად გაბრაზდა. მისი დაჟინებუ-
ლი მეცადინეობით 1802 წლის ამენის სამშვიდობო ხელშეკ-
რულებაში შეიტანეს სპეციალური პუნქტი, რომლის ძალი-
თაც, ინგლისელი კარიკატურისტები და პასკვილისტები უნდა
შეეპყროთ, როგორც კაცისმკვლელები და საფრანგეთის მთავ-
რობისათვის გადაეცათ... და მაინც იმდროინდელი მსოფლიოს
ყველაზე დიდი დესპოტიც კი უძლური აღმოჩნდა კარიკატუ-
რის წინაშე.

პოლიტიკური კარიკატურის შედევრები შექმნიდა და მისი
აკვირა დაარწმუნეს ონორე დომიერ და ფრანსისკო გოიამ. XVIII
საუკუნის ესპანელი მხატვრის გოიას შესახებ ფოიხტანგერ-
მა რომანიც კი დაწერა, მთლიანად ფრანგული სატირული მხატ-
ვრობის ბრწყინვალე წარმომადგენლის ონორე დომიერს კარი-
კატურით თავისი მამხილებელი ძალთა, დაუნდობლობითა და
სახალხო მოძრაობისადმი აქტიური მხარდაჭერით, სათანადო
ბრძოლს ასრულებდნენ საფრანგეთის განმათავისუფლებელი
ბრძოლის ისტორიაში.

კარიკატურამ უფრო მეტი საზოგადოებრივი რეზონანსი
შეიძინა მას შემდეგ, რაც იგი ჟურნალისტიკას დაუკავშირდა.
პრესის ფურცლებზე დამკვიდრებულმა სატირულმა გრაფიკამ
ხელოვნების მეტად პოპულარული და საინტერესო სახე მი-
იღო.

ახალგაზრდა კრიტიკოსი ო. სეფიაშვილი ქართული კა-
რიკატურის წარმოშობის ფეხებს შორეულ წარსულში ეძებს
და თავის ერთ საყურადღებო წერილში¹, ქართული სტიქიუ-
რი კარიკატურის წარმოშობას სამართლიანად უკავშირებს
უძველეს ხალხურ სანახაობას — ყვენობას.

ჩვენს პერიოდში კარიკატურა პირველად გამოჩნდა
1888 წელს ჟურნალ „თეატრის“ ფურცლებზე. მართალია, სა-

¹ ჟურნალი „საბჭოთა ხელოვნება“, 1957, № 7, ო. სეფიაშვილი
„ქართული კარიკატურა“.

ქართველოში მანამდე გამოიღოდა კარიკატურებიანი ჟურნალები „გუსლი“ (მხატვარი მ. ჩიქოძე) და „ფალანგა“ (მხატვარი პიტერსონი), მაგრამ ამ ჟურნალებში დაბეჭდილ სატირული გრაფიკის ნიმუშებს ცოტა რამ ჰქონდათ საერთო საქართველოს საზოგადოებრივ ცხოვრებასთან.

ვერც „თეატრი“ დაბეჭდილი ლიტველი მხატვრის ვ. კოლონიას (ფსევდონიმი ვასო ოქონელი) და ვერც ვ. გუნის „რამე რემე“-ში დაბეჭდილ ნიკოლოზ ბიაზის (ფს. „კოლა“) კარიკატურებს, მათი არამებრძოლი და არამახვილი ხასიათის გამო, ქართული პუბლიცისტური კარიკატურის დაბადებისა და წინსვლის მარეგულაციურ ფაქტებად ვერ მივიჩნევთ.

ქართული კარიკატურის ისტორიკოსი გვერდს ვერ აუქცევს 1905-8 წლების ქართული სატირული ჟურნალისტიკის გრაფიკას. სწორედ ამ ჟურნალების ფურცლებზე დაიბადა და ფრთები შეისხა პოლიტიკურ-პუბლიცისტურმა კარიკატურამ, ხელოვნების უაღრესად საჭირო და სასარგებლო დარგმა.

მართალია, 1901 წლიდან „ცნობის ფურცლის“ დამატებაში გამოჩნდა ოსკარ შმერლინგის სატირული ნახატები, მაგრამ ამ ნამუშევრებს ჯერ კიდევ არ ჰქონდათ ის პოლიტიკური სიმახვილე და მებრძოლი სული, რომლითაც თვით ოსკარ შმერლინგი და საერთოდ ქართული სატირული გრაფიკა რუსეთის პირველი რევოლუციის პერიოდში აღიჭურვა, ამ დროს საქართველოში (1907-08 წლებში) გამოვიდა თითხმეტი დასახელების სხვადასხვა სატირული ჟურნალი. მიუხედავად ზოგი მათგანის არათანმიმდევრობის ან ბურჟუაზიულ-ნაციონალისტური პოზიციისა, დღესაც საინტერესოდ უამბობენ მკითხველს იმ დიდად და უძლეველ შემართებაზე, რომელსაც ლენინმა ოქტომბრის „გენერალური რეპეტიცია“ უწოდა.

1907-8 წლების ქართული სატირული ჟურნალების ფურცლებზე მოდღაწეობდნენ ქართული სატირული გრაფიკის პიონერები გ. ზაზიასვილი (ეს. ივანეშვილი), თ. შმერლინგი, ს. შანშიაშვილი, პ. მღებრძე, შ. ქიქოძე, მ. თოძე, ი. ნიკოლაძე, მ. ჭიბურელი, ვ. კილაძე, ვ. სიდაშვილი-ნეჩისთაი და სხვები. სწორედ მათი უანგარო მეცადინეობით ჩაეყარა საფუძველი კარიკატურის ოსტატთა იმ საკმაოდ ძლიერსა და ორიგინალურ სკოლას, რომელიც ამჟამად ჩვენში არსებობს.

პირველი ქართული სატირული ჟურნალის — აკაკი წერეთლის „ხუმარას“ (1907 წ.) გრაფიკული გაფორმება ეკუთვნის მუშა-მხატვარს გიგო ზაზიაშვილს. ექნებ ნოზანდობლივია ეს ფაქტიც, რომ დიდმა აკაკიმ პირველი ქართული სატირული ჟურნალის გაფორმება იმ დროისათვის საკმაოდ ცნობილ კარიკატურისტს ოსკარ შმერლინგს (ან სხვა გამოჩენილ მხატვრებს) კი არა, არამედ მუშა-მხატვარს მიანდო, მუშა-მხატვარს, რომელიც ალხანოვ-ავარსკვი ერთი წლის წინათ (1906 წელს) ქუთაისიდან გააძევა, როგორც რევოლუციის აქტიური მონაწილე. სწორედ „ხუმარადან“ დაიწყო ეროვნული სატირული გრაფიკა და თუ პირველ ქართველ გრაფიკოსად გრიგოლ ტატიშვილს მივიჩნევთ, სატირული გრაფიკის პირველი წარმომადგენელია გიგო ზაზიაშვილი.

1907-8 წლების ქართული სატირული ჟურნალების გრაფიკა თეატრულად სამი სახით წარმოგვიდგება. ესენია: პოლიტიკური კარიკატურა, საყოფაცხოვრებო კარიკატურა და მეგობრული შარქები გააკონიერებ ქართველ მოღვაწეებს.

დაიწყოთ „ხუმარადან“.

ნომრის პირველსავე გვერდზეა დაბეჭდილი გ. ზაზიაშვილის კარიკატურა. ამ კარიკატურამ კიდევ შეიწირა ჟურნალი და მის მოხუც რედაქტორს მეტებს მომახსულენინათ... თბილისის ჭავჭავილე დგანან თავდაზნაურთა მარშალ ბაგრატიონ-დავითაშვილი და თბილისის გუბერნატორი რაუმ ფონ-ტრაუბენბერგი. თავდაზნაურთა მარშალს ხელთ თევფი უჭირავს და ნიშნულს უღსავს. ვირის თავსახელი გუბერნატორი კი გასაქცევად მომზადებულა. უკან დგას კინტო და მულხანად იცინის.

სატირული ჟურნალისტიკის ეს პირველი გრაფიკული ნიმუში ბევრი რამით არის საინტერესო. ადრე რუსულ „ჩუ-ილი“-ში გამოქვეყნდა კარიკატურა, რომელშიც ვირის სახით იმპერატორი იყო წარმოდგენილი. „ხუმარაში“ კი იმპერატორის ბედი მისმა ერთგულმა „მურიამ“ — თბილისის გუბერნატორმა გაიხიზა.

კარიკატურას სიმძაფრეს მატებს ის გარემოებაც, რომ თავდაზნაურთა მარშალს ბაგრატიონ-დავითაშვილს თავისი ნამდვილი სახე აქვს შენარჩუნებული. აღსანიშნავია, რომ კონ-

გასო აბაშიძე.

ესო აბაშიძე
მხატ. თ. შმერლინგი
ეჭვების მიათხიზა
1907 წ. № 9

ფინ არის ვასო აბაშიძე? — არტისტო
რა არის არტისტო? არტისტო ესო აბა
შიძე.

გრეტული პირისათვის ნამდვილი სახის შენარჩუნება დამახასიათებელია ამ პერიოდის თითქმის ყველა კარიკატურისათვის; სახეს ზემოწვევებით სიუსტოტი გამოსახადდნენ, რომ მკითხველს მაშინვე ენოს კარიკატურის ადრესატი. მოსოლადამიანის ფიგურა ხდებოდა გრაფიკული გაზვიადების მსხვერპლი. ამ პირველ კარიკატურაში ეს პრინციპი ნაწილობრივ დარღვეულია და რაუშ ფონ-ტრაუბენბერგი თავისი ნამდვილი სახით კი არა, სიმბოლური სახით არის წარმოდგენილი. თუმცა მკითხველმა მაინც იცნო იგი კარიკატურაზე მიანაწიარ აკაის ლექსის მიხედვით. შესრულების მიხედვით გ. ზაზაიშვილის ეს კარიკატურა წმინდა რეალისტური მხატვრობიდან კარიკატურულ გამოსახვაზე გაუბედავი გადავლის ნიმუშს წარმოადგენს. მართალია, ნაწარმოების კომპოზიცია ერთგვარად შერეული და დინამიურია, მაგრამ კარიკატურა გადატვირთულია ზედმეტი, მეორეხარისხოვანი დეტალებით. კარიკატურის ცენტრალური ფიგურები საკმაოდ გამოკვეთილია, მაგრამ მხატვარს ზედმიწევნით გაუჩინებელი უკანა ხედიც, ქუჩის პირას ჩამწკრივებული სახლები (საწვინარი მიწებიც კი) და, თქვენ უწარმოდგინეთ, ეპარესი სიუსტოტი მოუხაზავს ქაფანჯირი. გ. ზაზაიშვილის ეს კარიკატურა შორს დგას სრულყოფისაგან, მაგრამ მასში მკაფიოდ ჩანს ის მთავარი, რისთვისაც საერთოდ იქმნება სატირული გრაფიკის ნიმუში.

„ხუმარა“ მეორე ნომერზევე დაიხურა. როგორც ვიცით, მის დახურვაში ერთ-ერთი „ხელშეწყობი“ პირველი ქართული კარიკატურისტის მებრძოლი გრაფიკაც იყო. ჟურნალის დახურვის შემდეგ გამოსული „ბუჩის“ №1-ში მკითხველი ეცნობა ოსკარ შმერლინგის კარიკატურებს.

საქართველოში დაბადებული და გაზრდილი, ეროვნებით გერმანელი ოსკარ შმერლინგი წლების განმავლობაში დაუღალავად იღვწოდა ქართული ხელოვნების ფრონტზე და წარუშლელი კვალი დატოვა როგორც სატირული გრაფიკის, ისე საერთოდ ჩვენი მხატვრობის ისტორიაში. ოსკარ შმერლინგი იყო იმ დროის უმეტესი სატირული ჟურნალების მთავარი მხატვარი-კარიკატურისტი და ყველაზე პროფესიონალი კარიკატურისტიც. მან განამტკიცა და ახალ სიმაღლეებს აწიარა ქართული-სატირული გრაფიკის ახლადდაბადებული სკოლა. ოსკარ შმერლინგის კარიკატურებს სხვადასხვა ხელმოწერა აქვს, მაგრამ უწარწეროდაც ძნელი გამოსცნობი არ არის ამ მაღალნიჭიერი მხატვრის ნამუშევრები.

ოსკარ შმერლინგის ავტობიოთი „ბუჩიში“ გამოქვეყნებული პირველივე კარიკატურა პოლიტიკური სატირის შესანიშნავი ნიმუშია; სახელმწიფო სათათბირის გრძელ შენობაზე ზის იმპერატორი ნიკოლოზ მეორე. მის შავ ჩექმებს შენობაში შესასვლელი მთლად

დაუფარავს. იმპერატორის წინ დგას შავფრანკიანი გენერალი და კანონების წიგნს აწოდებს. მეფეს ფართო ხელის გული დაუჭრავს წიგნისათვის და მკაცრად ბრძანებს: „კანონიც შე ვარ და სამართალიც“. დიას, იმპერატორი კანონიც თვითონ იყო და სამართალიც, უსამართლობით დაჩაგრული ხალხის დასაბრუნებლად.

სახატვის სატირულ-იუმორისტული ჩანაფიქრი, ფიგურათა გამოიმეტყველებით, რაცმელობით და მოძრაობით მათი ხასიათის ჩვენება, ძალდაუტანებელი მსუბუქი შტრიხი — აი, რა არის დამახასიათებელი ოსკარ შმერლინგის ამ კარიკატურისათვის.

სატირულ-კარიკატურული ალგორითის ბრწყინვალე ნიმუშია ჟურნალ „მასხარას“ მეთხვე ნომერში გამოქვეყნებული ოსკარ შმერლინგის კარიკატურა „პრესის თავისუფლება“. იმდროინდელი პრესა მხატვარმა წარმოვიგინა ნისკარტ და ფეხბეშკურული ფრინველის სახით. კარიკატურას ასეთი წარწერა აქვს: „მეზღებინან იტიკიკო, მაგრამ ჩემ ნისკარტს რომ კლიტე აძვეს იმას კი აღარ უუფრებენ. ესეც შენი ბეჭდვითი სიტყვის თავისუფლება“. ეს კარიკატურა მარტო თემის აქტუალობით კი არა, შესრულებითაც გამოირჩევა.

ქართული კარიკატურის ისტორიას დიდი კვალი დააჩინეს ჟურნალში „მშ შ ა კ ის მ ა თ რ ა ხ მ ა“ და „ნი შ ა დ უ რ მ ა“. ამ ჟურნალების ფურცლებზე სატირული გრაფიკა მრავალფეროვნად გამოიყურება. ეს ბუნებრივია, რადგანაც იმ პერიოდისათვის ზემოაღნიშნული ჟურნალები შედარებით უფრო „იბოლიანი“ გამოდგნენ (მათ ორი წელი გასძლეს).

„შშაკის მათრახის“ თავფურცელი ოსკარ შმერლინგისაა. უსახაროა. ნიშანდობლივია, რომ ორი ჟურნალის — „ნი შ ა დ უ რ მ ა“ და „მ შ ა კ ის მ ა თ რ ა ხ მ ა“ მთავარი გრაფიკოსი ოსკარ შმერლინგია, მიუხედავად ამ ჟურნალების სხვადასხვა პოლიტიკური მიმართულებისა და ურთიერთშორის გაუთავებელი შუღლისა და კონკლამობისა.

„მშაკის მათრახის“ პირველ ნომერში გამოქვეყნებული კარიკატურა აღაშქრებს იმთ წინააღმდეგ, ვისაც ჯერ კიდევ სჯერა ოქტომბრის მანიფესტისა, ვისაც კიდევ შერჩენია რწმენა მეფის „მოწყალე გულისადმი“. სკამზე თავს ძლივს იმაგრებს გაძვალტყავებული ავადმყოფი. მას გულმოდგინედ სინჯავს ექიმი და რჩევას აძლევს:

—ექიმი: თქვენ არ შეგინათ ცუდი პირობების ატანა.
— მე ოქტომბრის ვარ, — პასუხობს ავადმყოფი.

„მშაკის მათრახის“ მეორე ნომერში გამოჩნდა ახალი განყოფილება „ქართველი მოღვაწეობა“. ამ რუბრიკით იბეჭდებოდა ქართველი მოღვაწის შარჭი და მისი, ჟურნალის მიერ შემჩნეული, დამსახურება სამშობლოს წინაშე. შარჭების ამ სერიის ავტორია ოსკარ შმერლინგი, პირველი ქართველი მოღვაწე, ვისაც ჟურნალმა ყურადღება მიაქცია, ნიკო ნიკოლაძეა. თუ აქამდე გამოქვეყნებულ გრაფიკულ პორტრეტებში სატირიკოსი მხატვარი ყოველმხრივ ცდილობდა ობიექტის განქიქებას და გამასხარავებას, ნ. ნიკოლაძის ხატვას იგი დიდი სიყვარულით მოჰკადებია. ნ. ნიკოლაძის პირველ ხატვას მემულად დარბაზულ კაცზე მიგანაწიშნებს, ხოლო ირიბად ჭრილი თვალებიდან ჭკუა-გონებისა და ფეჭრის შუქი გამოჭრის. სატირული პორტრეტი დიდი მხატვრული ზომიერებითაა შეს-

ნიკო ნიკოლაძე მხატ. ო. შმერლინგი „მშაკის მათრახი“ № 2 1907 წ.

რულებული, მასში დაჭერილია ნ. ნიკოლაძის ხასიათის ძირითადი ნიუანსი: დიდი შინაგანი პოეტურობა, უტყუარი ხასიათი.

ჟურნალის მესამე ნომერში ო. შპერლინგი გვთავაზობს მეგობრულ შარეს აკავი წერეთელზე. ეს ნახატიც ზუსტად იგივე სტილითაა შესრულებული, როგორც ნიკო ნიკოლაძისა. მხატვარს შევეიერი შტრიხებით და შარფისათვის სასარგებლო კონტრასტული (თეთრწყვერა მოხუცი შავ საბოსელში) ისტატუსად შეუქმნია ქართული პოეზიის ოლიმპიელის მუბლანთული სახე.

„ემშაკის მათრახის“ ოცდამესამე ნომერში გამოქვეყნებული ერთი მებტად საინტერესო კარიკატურა. გარდა ბრწყინვალე მხატვრული შესრულებისა, ამ კარიკატურისამდმი ინტერესს ზრდის ის გარემოებაც, რომ იგი ღვე ტოლსტოის შეხებზე... ადამიანზე, სახლებზე, თვით მთაზე უფრო აბაღლებული ვიგანტური ტოლსტოის წინ ძლიერ მოჩანს პაუწინა, თავუნას მსგავსი კაცი, — პურიშვეიერი. წააწერა მებტყველებს:

„პურიშვეიერი — ჩვენ, როგორც დიდებულ სახელმწიფო მოღვაწეებს, სადა გვცლიან ისეთი უმნიშვნელო საქმეებისათვის, როგორც ტოლსტოის დღესასწაულს“.

ჟურნალის ოცდამეოთხეშმებტე ნომრის პირველ გვერდზე მკითხველი მაშინვე ამოიცნობს მარქსს. გოლიათი მარქსის წინაშე დგას პაუწინა გრიგოლ რომაქიძე (სხვათა შორის, შესრულების სტილით ეს ნახატი ძალიან ჰგავს ჩვენს მიერ უკვე ნახსენებ ტოლსტოისა და პურიშვეიერის კარიკატურას) და ამბობს:

„გ. რომაქიძე — იმე, რავა ლაბარაკობო, ბატონებო! ერთს შეუბერავ და ამ ლილიპუტის კვალსაც ვეღარ ნახავთ!“. ეს კარიკატურა და მის გვერდით დაბეჭდილი ლექსი „ჩვენიშთანა იდენიერა“ საყურადღებოა იმიტო, რომ ჟურნალი აშკარად ბეჭდს მარქსზე და დაუნდობლად ამითრახებს მარქსიზმის რევიზიისა და გაყალბების ცდებს.

„ემშაკის მათრახის“ დახურვის შემდეგ გამოცემული სახუმარო გაზეთი „მათრახი“ სატირული გრაფიკის ნიმუშებით რამეე სიახლეს არ შეიცავს და ამიტომ მასზე არ შეგვირდებოთ.

„ნიშა დური“ მოწინავეში ვკითხულობთ: „ამთავითვე უნდა ვაღიაროთ, რომ „ნიშადური“ არ იქნება ვიწრო პარტიული ორგანო... ჩვენ მომხრე ვართ ევოლუციისა და თავანვერძნობით ყოველგვარ მოძრაობას, რომელსაც აზრათ აქვს ჩვენი ცხოვრების ძირ-ფესვიანათ განახლება“. თუმცა ამ განცხადების საფუძველზე, ერთი შეხედვით ჟურნალ არ უნდა ჰქონოდა ერთიანი, მკაცრად განსაზღვრული მიმართულება, მაგრამ ძნელი დასადგენი არ არის, რომ „ნიშადურს“ ჰქონდა ასეთი მიმართულება და იგი სხვა არა იყო რა, თუ არა ნაციონალურ-დემოკრატიული. მიუხედავად იმისა, რომ ჟურნალის ფურცლებზე ბოლშევიკებიც თანამშრომლობდნენ, მათ მაინც ვერ მიაღწიეს „ნიშადური“ სოციალ-დემოკრატიულ ორგანოდ გადაქცევათ. ჟურნალის ასეთი მიმართულება ასულდგმულებს სწორედ მის სატირულ გრაფიკასაც.

„ნიშადური“ მეცამეტე ნომერში კარიკატურისტს მენშევიკთა ლიდერი ნოე ჟორდანიაც კი წარმოუდგენია. ჟორდანიას ხელთ საცეცხლური უჭირავს და „იუჭს“ აკურთხებს“. კარიკატურას აწერია:

„ჩვენი ქართველი მარქსისტი საცეცხლური კუხს აკურთხებს მოლოდ იგი იყოს საყვე და სამშობლის მთავრობებს... მაგრამ მარქსი ბრანს უჩვენებს: ვერ მოგარათე ძამბო, ვერ არ მოქაშს „პატილდში“ საქართველოს ჰამაიო!..“

„ნიშადურის“ 1908 წლის პირველ ნომერში ჟურნალის სატირული გრაფიკის ძირითად ობიექტად „ესდგი“ (როგორც მაშინ სოციალ-დემოკრატს უწოდებდნენ) ქვეულა. კარიკატურისტი სოციალ-დემოკრატის მიზნების ასახვად გაგებელი და საკმაოდ უსუსური პოზიციებიდან ცდილობს ამ მიმართულებაში, რაღაც არაბატაროტულს და „სამშობლოსათვის მავნე“ სურვილები დაინახოს.

1907 წლის უკანასკნელი ნომრებიდან ოსკარ შპერლინგი ჩამოშორდა ჟურნალს და კარიკატურებს ხელს აწერს „სანდროს“ (ს. შანშიაშვილი).

ოსკარ შპერლინგის წასვლა საგრძნობლად ემჩნევა „ნიშადურს“. „სანდრო“ კარიკატურის, როგორც დამოუკიდებელი საჟურნალი მასლის, შექმნას რატიმღაც გაურბის და ძირითადად ჟურნალში დაბეჭდილი ფელეტონების ილუსტრირებით მკაყოფილება. ამასთან ერთად „ნიშადური“ კვლავ ეწერე გიულად აგრძელებს პორნოგრაფიული ხასიათის სურათების ბეჭდვას როგორც თანამედროვე, ისე კლასიკური მემკვიდრეობიდან, „იშვიათი“ სურათების რუბრიკათ.

ჟურნალმა უკანასკნელ ნომერში მოუხშირა ფოტოილუსტრაციების ბეჭდვას, ხოლო სატირულ ჟურნალში ფოტოილუსტრაციები, რაინდ კარგად შესრულებული და დაბეჭდილიც არ უნდა იყოს, კარიკატურის მაგივრობას ვერავითარ შემთხვევაში ვერ გასწევს; ვერასოდეს ვერ მიაღწიეს იდეური ზემოქმედების მიღწევას, რასაც თუნდაც გრაფიკულად არასახარბიელოდ შესრულებული, მაგრამ დროული და მებრძოლი კარიკატურა აკეთებს. ეს დებულება მითუმეტეს სწორია რევოლუციური ქარტეზილების პერიოდისათვის.

ჩვენს ხელთაა ქართველი სოციალ-დემოკრატების სატირული ორგანო, ყოველკვირეული ჟურნალი „ეკალი“ (რედაქტორი პლატონ გაჩეჩიანიძე). ეს ჟურნალი თავისი მთურდებეობით და პირდაპირობით თვითმპყრობეობის წინააღმდეგ იმდროინდელ სატირულ ჟურნალთაგან ყველაზე სწორად ნასროლი ყუმბარა და „ეკალის“ სატირული გრაფიკაც აბსოლუტურად ადექვატურა ჟურნალის იდეური მიმართულებისა.

„ეკალის“ მთავარი მხატვარი გიგო შანშიაშვილია. ბუნებრივია, რომ ეს თვითნასწავლი მუშა-მხატვარი ყველაზე უფრო

„ნიშადური“ № 12 1907 წ. მხატ. ო. შპერლინგი (რედ. ვ. გენია)

დაკარგვის თემატა

„უარყოფილი“

მეხიე „დუშა“ დიდრე და ტრანკლი პურაქვიანი

„ოხოზნი“ № 1
თავფურცელი
მხატ. თ. შერტლინგი

სიცილა-დემოკრატია თანაურწმობა. „ეკლის“ სატირული ფურცელი ძალიან წააგავს „ხუმარას“ თავფურცელს. აქაც მხატვარს ბენიასა და ბემტიას ალეგორიული სახეები შეუქმნია.

წერნალმა პირველსავე ნომერში მკაცრად ამხილა ილიას მკვლელობის ფაქტს ამოფარებული, მყვირალა პატრიოტი და ცილისმწამებელი „ნიშადური“. გიჟი ზაზიაშვილის ერთი კარიკატურის სახით კადეტებმაც იგემეს რევოლუციური სატირის ბასრი მახვილი.

„ეკლის“ მეორე ნომერში დაბეჭდილ კარიკატურაზე გამოსახულია მღვდელი, რომელიც სახრით უპირებს ცემას მის წინ წაქცეულ ღარბს, მაგრამ მღვდელს თავის ამ განზრახვაზე ხელი ააღებინეს და ახლა თვითონ მას მისივე იარაღით და ქვიშითაც სცემენ ღარბის საწველად მისული გლეხები.

„ეკლის“ მეთხუთე ნომერში მოთავსებული კარიკატურა გვამცნობს, რომ რევოლუციურმა იდეებმა ფეხი მოიკიდეს მოსწავლეთა შორისაც. „ქართულ გიმნაზიაში“ — ასე ჰქვია გ. ზაზიაშვილის ნახატს... მსწავლეებელი ცდილობს როგორმე კარში გასაწროს ამოხებულ გიმნაზიულს.

ჟურნალის მეხუთე ნომერში ერთ-ერთ ნახატს „თავისუფლება“ აწერია. ციხის გამოშტერებული ფანჯრის გვერდზე დგას განაიხილებულებული ტუპალი წითელი დროით ხელში. იქვე დამსხვრეული მორაკილები ჰქრია. ასე იწინასწარმეტყველა „ეკლის“ კარიკატურისტიკმა ის დღე, რომელიც ათი წლის შემდეგ დადგებოდა რუსეთის იმპერიაში მცხოვრებ ჩაგრულ-თათვის.

მოკლე მიმოხილვით ასე გამოიყურება კარიკატურა 1905-8 წლების ქართული სატირული ჟურნალების ფურცლებზე. ყოველივე ზემოთ აღნიშნულიდან შეიძლება დავაცნობათ:

1905-8 წლების ქართული სატირული ჟურნალების გრაფიკა ფრიად მნიშვნელოვანი პერიოდია ქართული კარიკატურის ისტორიაში, მისი თემატიკური გამრავალფეროვნების და ტექნიკური სრულყოფის თვალსაზრისით. ამ პერიოდში სატირულმა გრაფიკამ გადალგა საკმაოდ მტკიცე პირველი მებრძოლური ნაბიჯები.

მართალია, სატირული გრაფიკა, როგორც იმ პერიოდის ბევრი სატირული ჟურნალი, არ იყო ბოლომდე თანმიმდევრული, ჟურნალებმა სწრაფად ვერ აუღეს ალბი შექმნილ პოლიტიკურ ვითარებას, ვერ შესძლეს სწორი ორიენტირება რევოლუციის რთულსა და მწუვასარკვევე ლაბირინთში, მაგრამ ხალხის მობოიზებისა და თვითმპყრობელობის მხილვაში 1905-8 წლების სატირული გრაფიკა ბოლომდე სწორ პოზიციას იღება.

თუ დღეს აუცილებელია აღნიშნოს ამ ჟურნალების სატირული გრაფიკის ზოგიერთი ნიშნის ადვილად შესამჩნევია ნაკლი — ნახევრად ნატურალისტური ხასიათი, არასაკმარისი განზოგადება და ეუმორი, შესრულების პრიმიტიულობა, ხელშეწყობა ჟურნალებს შორის იდეური (და ზოგჯერ პირადი) უთანხმოების ნიადაგზე წამოჭრილი წვრილმანი კინკლაობისათვის, აგრეთვე ზოგიერთი დიდი თანამედროვის შეუფასებლობა — სამაგიეროდ ქართული კარიკატურის ეს გუშინდელი დღე შეიცავს მრავალ საინტერესო ნიშანს.

რაში მდგომარეობს ეს ნიშნები?

უპირველეს ყოვლისა ეს არის სატირული გრაფიკის დაღვევით გამოწვეული პოლიტიკით — მისი მბრძოლი ხასიათი. 1905 წლების სატირული გრაფიკის მეორე ყურადსაღები ნიშანია — მისი კონსერვტულობა. კარიკატურისტი არასდ არ მიმართავს კითხვის ნიშნებს, არსად არ ტრავებს მკითხველს სატირის ადრესატის თვითმხივედრის რეპტისს წინაშე, არ ხელმძღვანელობს „აუტკვიარი თავის“ პრინციპით (როგორც ეს ზოგჯერ ემჩნევა ჩვენს თანამედროვე სატირულ გრაფიკას). კარიკატურისტი იმდენ მოქალაქეობრივ სიმამაცეს იჩენს, რომ ერთნაირი მიუზრიდებლობით და კონსერვტულობით ამართახებს თბილისის გუბერნატორს და სტრუვესაც, პურიშკევისს და; თვით „მის უდიდებულესობა“ იმპერატორსაც კი. მართალია, ჩვენ ზოგადი, პობლემური კარიკატურის წინააღმდეგი არა ვართ, მაგრამ კარიკატურის ზოგადობამ არ უნდა დარწმუნდოს მისი უძველესი და ფრიად სასარგებლო თვისება — კონსერვტულობა.

იმ პერიოდის სატირული გრაფიკის მესამე ნიშანი მისი მასშტაბურობაა. თუ დღევანდელი ჟურნალების კარიკატურამ სატირის ობიექტად ძირითადად წვრილმანი ყოფითი ნაკლოვანებანი (ე. წ. „გადმონაშთები“) აღიკოვა, თუ იგი ნომრიდან ნომერში იმეორებს მხოლოდ ლითობის, მქერთამეობის, უგვობის, სიზარმაცის... ტრადიციულ თემებს, 1905-8 წლების სატირულ გრაფიკას თავის სამიზნედ ფართო და მნიშვნელოვანი ასპარეზი ჰქონდა აღებული. კარიკატურისტი ხელმძღვანელობდა იმ ელემენტარული ჟურნალიტებით, რომ „ცხოვრებაში არ არსებობს ისეთი საკითხი, რომელსაც არ შეიძლება შეეხოს იუმორისტი“.

1905-8 წლების სატირულ ჟურნალისტიკაში წარმოდგენილი კარიკატურის მეთხუთე დადებითი ნიშანი მისი ობიექტურობაა. მხატვარი, მისივე ენით რომ თქვამთ: „გაკვირებას არ აცლიდა“ თანამედროვეობის ცხელ-ცხელ ამბებს. კიდევ რომ არ ახასიათებდეს ეს ოთხი სასარგებლო ნიშანი, 1905-8 წლების სატირული გრაფიკა მაინც საინტერესო იქნებოდა ჩვენთვის, როგორც ქართული პოლიტიკური კარიკატურის ისტორიის ერთ-ერთი პირველი და დიდი ფურცელი.

აკელე ხუჯუას საიუბილეო სჯავი

რამდენიმე ხნის წინ ვაჩო სარაჯიშვილის სახ. თბილისის სახელმწიფო კონსერვატორიის დიდ დარბაზში ქართველმა საზოგადოებამ აღნიშნა ცნობილი ქართველი მუსიკოსი-მკვლევარის, ლექტორის, პედაგოგისა და საზოგადო მოღვაწის, პროფესორ პავლე ხუჯუას დაბადების 60 წლის საიუბილეო თარიღი.

პ. ხუჯუას მრავალფეროვან მოღვაწეობას შობილური მუსიკალური ხელოვნების დიდი სიყვარული ამოჰრავებს. იგი საქმის დრმა ცოდნით, მახვილი კრიტიკული დაკვირვების უნარით, დიდი ენთუზიაზმითა და ენერგიით უწყობს ხელს თანამედროვე ქართული საბჭოთა მუსიკის განვითარებას. ცნობილია მისი მონოგრაფიული ნაშრომები, მეცნიერულ შრომები, საეჟერნალო და საგაზეთო სტატიები, დიდ საბჭოთა ენციკლოპედიაში შესული წერილები. ამავე დროს პ. ხუჯუა 30 წელია, როგორც ლექტორი, ჩვეული მკვირვებელთათა და ერუდითთა ფართო აუდიტორიის წინაშე აშუქებს მუსიკალური ხელოვნების სხვადასხვა საკითხებს, გვევლინება ამ საქმის მხურვალე პროპაგანდისტად.

საიუბილეო საღამო შესავალი სიტყვით გახსნა საქართველოს კომპოზიტორთა კავშირის თავმჯდომარე, სსრკ სახალხო არტისტმა, კომპოზიტორმა ალექსი მკვა-

ვარიანმა. პავლე ხუჯუას ცხოვრებისა და მოღვაწეობის შესახებ მოხსენება გააკეთა მუსიკისმცოდნე ვეგენე მკვაჯარიანმა. სიტყვებით გამოვიდნენ თბილისის ვ. საჩაველიძის სახელობის სახელმწიფო კონსერვატორიის რექტორი, რესპუბლიკის სახალხო არტისტი, კომპოზიტორი ს. ცინცაძე, მუსიკისმცოდნე ა. წულუკიძე, რესპუბლიკის სახალხო არტისტი დ. შველიძე, პროფ. ილ. ძიძიძე, რეს-

პუბლიკის სახალხო არტისტი ბ. კრავეიშვილი, IV მუსიკალური სასაწყველებლის დირექტორი ქ. ჭიქია და სხვები.

დასასრულს თეზისარამ მხურვალე მადლობა გადაუხადა დამსწრე საზოგადოებას, საიუბილეო საღამოს ინიციატორებს: საქართველოს სსრ კომპოზიტორთა კავშირსა და თბილისის ვ. საჩაველიძის სახ. სახელმწიფო კონსერვა-

საიუბილეო საღამოს პრეზიდენტი

ნიბნი

თბილისის

სურთმოქმედი

სიმონ ნატაშვილი

ამომცემლობა „ლიტერატურა და ხელოვნება“ რუსულ ენაზე გამოაქვეყნა ხელოვნებათმცოდნეობის კანდიდატის ნიკოლოზ ჯაშის მონოგრაფია „სოციალისტური თბილისის სურთმოქმედება“. ნაშრომის ავტორი გვისურათებს ძველი თბილისის ჩამორჩენილობას და ანალიზებს სოციალისტური თბილისის განაშენიანებისა და რეკონსტრუქციის ძირითად ეტაპებს.

საქართველოში საბჭოთა ხელისუფლების არსებობამდე სულ რამდენიმე მონუმენტური ნაგებობა იყო: სასულიერო სემინარია (1952 წლიდან აქ საქართველოს ხელოვნების

სახელმწიფო მუზეუმი), არმიის შტაბის შენობა, მეფის ნაცვლის სასახლე (ამჟამად პიონერთა სასახლე) გიმნაზია, მიხაილოვის სააგადემოფოს კომპლექსი, ოპერის თეატრი, ქალაქის საბჭოს შენობა, სურათების გალერეა, ქართული სათავადაზნაურო გიმნაზია, ზუბალაშვილის სახალხო სახლი (კ. მარჯანიშვილის თეატრი), სასოფლო-სამეურნეო ინსტიტუტი, კონსერვატორია, რეალური სასწავლებელი (ახლანდელი უ. ჩხეიძის ქუჩაზე), პოლიტექნიკური ინსტიტუტის ყოფილი პირველი და მეორე კორპუსი, სასტუმრო „თბილისი“ ოფიცერთა ქუჩაზე და კიდევ რამდენიმე მონუმენტური საცხოვრებელი სახლი. მკითხველი აქვე გაეცნობა სხვადასხვა მოგზაურთა მიერ შედგენილ თბილისის გვეგმებს — შარდენის (1671 წელი), ტურნეფორის (1701 წ.) და ვახუშტი ბატონიშვილისა (1735 წ.).

ავტორი აღწერს ქალაქის ისტორიულ წარსულს და აღნიშნავს, რომ თბილისი, როგორც დასახლებული პუნქტი, არსებობს უსოფარი დროიდან. ამაზე მეტყველებს მის ტერიტორიაზე არქეოლოგიური გათხრების დროს აღმოჩენილი დიდი რაოდენობის ენეოლითური და გვიანი ბრინჯაოს ხანის მატერიალური კულტურის ძეგლები: თიხის ჭურჭელი, ოხსიდიანის, ბრინჯაოს და კაჟის იარაღები, სამკაულები და მრავალი სხვა.

ქალაქის უძველესი მოსახლეობა გაჩნდა იმ უბანში, სადაც თბილისის გოგირდოვანი წყლების აბანოებია. VII საუკუნეში თბილისი საკმაოდ დიდი ქალაქი იყო, მაგრამ მისი განვითარება დიდად შეაფერხა შემოსეული მტერთა ლაშქრობებმა.

ავტორი აღნიშნავს, რომ აღმოსავლეთისა თუ დასავლეთის ცნობილ ქალაქთა შორის ძველად თუ მოიპოვება თბილისისთანა მძიმე ისტორიული ბედის ქალაქი, ორმოცდერე განადგურეს და ოცდაექვსჯერ გადაწვეს იგი მტრებმა. ხაზართა, ბიზანტიელთა, არაბთა, თურქთა, ხელჯუკთა და სხვათა ლაშქრობამ თბილისის შემდგომი ეკონომიური დაწინაურება მხოლოდ დროებით შეაფერხა, — სამართლიანად ასკენის ავტორი. მტრებისაგან აწიოკების მიუხედავად, თბილისი თანდათან იზრდებოდა ტერიტორიულადაც, ეკონომიურადაც, მოსახლეობის რაოდენობითაც და ხუროთმოძღვრების მხრივაც.

ბრძოლა თბილისისათვის, ეს საქართველოსათვის ბრძოლა იყო და ამიტომ ქართველი ხალხი ყოველთვის შეუპოვარ თავგანწირულობას იჩენდა თბილისის განთავისუფლებისათვის.

ნაშრომში ყველა საკითხი განხილულია ისტორიულ ასპექტში. ავტორი აღნიშნავს, რომ საქართველოს რუსეთთან შეერთება ამ მკვეთრი გარდატეხა მოახდინა არა მარტო ქვეყნის სოციალურ-პოლიტიკურ ცხოვრებაში, არამედ თბილისის ზრდა-განვითარებაზეც იქონია გავლენა. შეიცვალა ქალაქის მმართველობის წინაგანი წყობა და ნელ-ნელა მისი გარეგნული სახეც. XIX საუკუნის მანძილზე თბილისი აზიური ქალაქიდან ევროპულ ქალაქად იქცა.

ახალი თბილისის ინდუსტრიისა და არქიტექტურის ტუმბორიტი აღორძინება 1921 წლის 25 თებერვლიდან იწყება. ამ პერიოდიდან ეყრება საფუძველი რესპუბლიკის დედაქალაქის ვრცელ, გეგმაზომიერ და გრანდიოზული მასშტაბის მშენებლობებს. მზარდი ტემპებით შენდება რესპუბლიკის სამრეწველო, სამოქალაქო, სასოფლო-სამეურნეო, კულტურულ-საგანმანათლებლო, სასპორტო და სხვა დანიშნულების ნაგებობები,

ფართოდება ქალაქის მიწისქვეშა ნაგებობების ქსელიც. არანა-
სტური სიდიდით გაიზარდა რესპუბლიკის სამშენებლო ინდუს-
ტრიის ტექნიკური დონე.

აღსანიშნავია, რომ საბჭოთა პერიოდის სოციალისტური
თბილისის არქიტექტურა ჯერ კიდევ ნაკლებად არის შესწავ-
ლული. მით უფრო მისასაღებელია ნიკოლოზ ჯაშის წიგნის
„სოციალისტური თბილისის ხუროთმოძღვრება“ გამოცემა, რო-
მელიც მკითხველს ნათელ წარმოდგენას აძლევს თბილისის
წარსული ხუროთმოძღვრების ისტორიაზე და იმაზე, თუ რა
გიაგანტური ნაბიჯები გადადგა დედაქალაქის დღევანდელმა
არქიტექტურამ, როგორი პერსპექტივები აქვს მას მომავლი-
სათვის.

ნამოსილი სამი დიდი თავისაგან შედგება. პირველი თავი
აშუქებს 1921-1932 წლების თბილისის ხუროთმოძღვრების
განვითარებას პირველი ხუთწლეულის პერიოდში; მეორე თავი
მიძღვრება 1933-1941 წლების, ხოლო მესამე — ბოლო პე-
რიოდის ხუროთმოძღვრებისადმი.

ავტორის მიერ მასალა არა მარტო ქრონოლოგიურად,
არამედ კრიტიკულადაა განხილული. კონკრეტული ციფრებით,
გრაფიკებით, ნახაზებით ნაჩვენებია, რა დიდი მასშტაბით არის
გაშლილი სამუშაოები საქალაქო მშენებლობის ყველა დარგში.
თბილისში აშენდა ათასობით ახალი კეთილმოწყობილი სახ-
ლი, ჩამოყალიბდა სრულადაა ასალი საცხოვრებელი მასივები:
საბურთალოს, დიდმისა და ნავთულისის. აიგო ბევრი სასწავ-
ლო და სხვა დანიშნულების მშენებარად გაფორმებული მონუ-
მენტური შენობა, რომლებშიც ფართოდ არის გამოყენებული
მდიდარი ქართული არქიტექტურის ელემენტები. მრავალი
ვიწრო და მოუწყობელი ქუჩა რეკონსტრუირებული, გაფარ-
თებული და ამჟამად ღამაშ მაგისტრალის წარმოადგენენ.

წიგნში კარგად არის გაშუქებული თბილისის ბაღების,
პარკებისა და გაზონების მშენებლობა. საინტერესოა აღინიშ-
ნოს, რომ ამჟამად თბილისის ყოველ მცხოვრებელზე მოდის მწვა-
ნი წარგაგებისა და საპარკო მოედნების 9,7 კვადრატული
მეტრი.

ბოლო 25-30 წლის განმავლობაში თბილისი განსაკუთ-
რებით დამშენდა. მიმდინარეობს ისეთი მაგისტრალის რე-
კონსტრუქცია — დაგეგმარება, როგორც არის რუსთაველის
პროსპექტი, ბარათაშვილის აღმართი თავისი მიდამოებით,
ლენინის მოედანი, ოლია ჭავჭავაძის პროსპექტი, ჩელუსკინე-
ლების ქუჩა, მარჯანიშვილის და გმირთა მოედნები, თბილი-
სის საღვთისძის მიდამოები, აკაკი წერეთლისა და მოსკოვის
პროსპექტები.

წიგნში განალიზებულია ასალი ხიდების არქიტექტურულ-
კონსტრუქციული არს: ვ. კარქისის სახელობის, დიდუბის, ჩე-
ლუსკინელების, აგრეთვე 200-ბინიანი საცხოვრებელი სახლე-
ბის, ვარაზის ხევის, გაეკ-საბურთალოს და სხვა ქუჩების არ-
ქიტექტურული ღირსებანი. ავტორი იძლევა კრიტიკულ შე-
ნიშვნებსაც, აშუქებს თანამედროვე ქალაქგეგმარებისა და მისი
რეკონსტრუქციის პრინციპებს. წიგნში განხილულია მცირე-
ფორმისანი არქიტექტურული ნაგებობანი. მოცემულია ვ. ი. ლე-
ნინის, შ. რუსთაველის, ი. ჭავჭავაძის, ა. წერეთლის, ა.
გრიბოედოვის მონუმენტური ძეგლების ანალიზი.

საქმის დამა ცოდნით, მკვლევარი ახალი თბილისის თით-
ქმის ყველა მნიშვნელოვან ხუროთმოძღვრულ ობიექტს იხი-
ლავს. იხილავს არა მარტო არქიტექტურულ-კონსტრუქციუ-
ლი, არამედ ფუნქციონალურ-უილიტარული თვალსაზრი-
სით, ეს კი იმედ პრაქტიკულ მნიშვნელობას ანიჭებს ნაშ-
როსში.

წიგნში განალიზებულია საქართველოში საბჭოთა პერი-
ოდში აგებული საცხოვრებელი სახლების, კულტურულ-საგან-
მანათლებლო და საზოგადოებრივი ნაგებობების ძირითადი
სახეები და ტიპები. ქართველმა ხუროთმოძღვრებმა ოსტატე-
რად გამოიყენეს ადგილმდებარეობის რელიეფი, იპოვეს საინ-
ტერესო კომპოზიციური ხერხები და კონსტრუქციულ-არქი-
ტექტურული ელემენტები, ოსტატურად შეუთანხმეს ნაგებო-
ბებს არქიტექტურული დეტალები, ჭანდაკება, კედლის მხატ-
ვრობა.

წაში კრიტიკულად იხილავს ნაგებობებს, რომლებიც
ფორმალისმისა და შიშველი კონსტრუქტივისმის დაღ ატა-
რებენ. ავტორი აღნიშნავს, რომ ბევრ ნაგებობაში არქიტექ-
ტორებმა შექაჩიურად გადაიტანეს ძველი ქართული არქი-
ტექტურის ელემენტები. ესაა მიზეზი, რომ საცხოვრებელ და
საზოგადოებრივ შენობებზე განდა კომპები, ვიწრო ფანჯრე-
ბი, დეკორატიული ლოჯიები, სრულიად გაუარსებული
მიდრეული კონსტრუქციები, ქვაზე ამოჭრილი და ნაძეწი
დიდძული ორნამენტები, მაღალი პარაპეტები, რთული, მძიმე
კანიზები. ამასთან დაკავშირებით ავტორი შენიშნავს, რომ
ძველი ქართული ხუროთმოძღვრები დეკორს ძალიან ზომიერ-
ად ხმარობდნენ. სილამაშეს იხიანი აღწევდნენ, უპირველეს
ყოფისა, პარმინიული პროპორციებით, სამშენებლო მასალის
გონივრული გამოყენებით და საშუალოა მაღალხარისხიან
შესრულებით. იგი აკრიტიკებს არასწორ პოზიციებს ინდივი-
დუალური პროექტირების საკითხში. ტიპური პროექტირება
ჯერ კიდევ არ დგას მყარ საფუძველზე. დამპროექტებლები
დიდი მასშტაბით არ ითვალისწინებდნენ ქარსული წესით
კონსტრუქციების დამზადების მნიშვნელობას. ამიტომ ჯერ
კიდევ ფართო გამოყენება ვერ ჰპოვა სხვადასხვა კონსტრუქცი-
ების ანაწილზე რკინაბეტონის, რომელიც არა მარტო ცვლის
დფიციენტურ სამშენებლო მასალას (ხე-ტყე, ოლითი და
სხვ.), არამედ მონოლითურობას და სიმკვარეს ანიჭებს ნაგებო-
ბას. მეორეს მხრივ, ტიპური პროექტირების ფორმები ბევრად
აიაფებენ მშენებლობას და ამცირებენ აშენების ვადებს. ავ-
ტორი აღნიშნავს, რომ ჯერ კიდევ სუსტად არის დაყენებული
სამონტაჟო სამუშაოების ტიპიზაციის საქმე, არ ხდება საც-
ხოვრებელი სექციებისა და კონსტრუქციების ტიპიზაცია, ფარ-
თის გამოყენება არაკლინიურიდან. ყველაფერის ეს ხელს უშლის
სამონტაჟო-სამშენებლო სამუშაოების ინდუსტრიული მეთო-
დების დანერგვას.

წაში წიგნი, რომელიც ნახაზებით, გეგმებით, ჭრილე-
ბით, არქიტექტურული დეტალებით უხვად არის ილუსტრი-
რებული, საინტერესოა არა მარტო სამშენებლო ფაქულტეტები-
სა და სამხატვრო აკადემიის სტუდენტების, ინჟინერ-ტექნი-
კური მუშაკებისათვის, არამედ მკითხველთა ფართო წრეები-
სათვისაც.

რ. ხერცილავა

ღირიჟორის კულტან

რმშპ ხერცილავა, როგორც საოპერო დირიჟორი, ახლამან წარადგა პირველად ფართო საზოგადოების წინაშე, მასკანის ოპერაში „სოფლის პატიოსნება“. იგი იმ ორკესტრის სადირიჟორო პულტთან იდგა, რომელშიც მ წლის მანძილზე ვალტჰორნაზე უკრავდა. ეს წლები უარესად ნაყოფიერი აღმოჩნდა მისთვის: აქ გაეცნო დასავლეთის, რუსული და ქართული საოპერო მუსიკის მრავალრიცხოვან ნიმუშს, აქვე ცდილობდა გარკვეული საოპერო თანრის სპეციფიკის თავისებურებებში, აკვირდებოდა დირიჟორისა და საოპერო სპექტაკლის სხვა მონაწილეთა უნქონებებს, ფიქრობდა მათი შემოქმედებითი ურთიერთდამოკიდებულების შედეგებზე, თვალყურს ადევნებდა ცნობილი ქართველი დირიჟორისა — თ. დიმიტრიადის, დ. მირცხულავას, გ. აზმაიფარაშვილის მოღვაწეობას. კიევის სახელმწიფო კონსერვატორიის სადირიჟორო ფაკულტეტის წარმატებით დამთავრების შემდეგ რ. ხერცილავამ საქართველოს რადიოსა და ტელევიზიის სიმფონიურ ორკესტრში დაიწყო დამოუკიდებელი მოღვაწეობა. აქ მას შესაძლებლობა მიეცა დასულებოდა ურთულეს ინსტრუმენტს — სიმფონიურ ორკესტრს. კლასიკური და თანა-

მედროვე სიმფონიური მუსიკის პარტიტურების შესწავლა ზრდდა მის გამოცდილებას. შრომისუნარიანობა, პასუხისმგებლობის გრძნობა და მუსიკის სიყვარული ხელს უწყობდა დაოსტატებას. მაგრამ ახალგაზრდა დირიჟორის გულისყური საოპერო თეატრისაკენ იყო მიმართული, ოპერაში კი დირიჟორის წინაშე განსაკუთრებული სირთულეები დგას: საოპერო სპექტაკლის ყველა კომპონენტის ორგანიზება სადირიჟორო პულტიდან ხდება. დირიჟორის „ჯადოსნური“ ხელის მოძრაობა სიციხეს შეთბერავს ოპერის ორკესტრს, მუსიკალურ-სცენურ სახეებს, გუნდსა და ბალეტს. დირიჟორის შემოქმედებით პროცესში ოპერის მუსიკალური ინტერპრეტაცია იბადება. იგი წარმართავს წარმოდგენის რიტმს, მუსიკისა და სცენური მოქმედების დინამიკას. მისი ტემპერამენტი განსაზღვრავს საოპერო სპექტაკლის ტონუსს. მასზეა დამოკიდებული წარმოდგენის სიმწყობრი, მთლიანობა და სიღრმე...
დებიუტზე რ. ხერცილავამ თავისი შემოქმედებითი ბუნების ინდივიდუალური თვისებები გვიჩვენა და სწორედ ეს იყო მისი წარმატების საფუძველი. მან მასკანის ოპერის პირველივე ტაქტი-

დან შემოქმედებითი კონსტრუქტი დაამყარა ორკესტრთან. სოლისტებთან, გუნდთან და, რაც მთავარია, მაყურებელთან. ჩანდა, რომ ახალგაზრდა დირიჟორი კარგად იცნობდა ოპერის პარტიტურას, ღრმად ჰქონდა გააზრებული კომპოზიტორის შთანფიქრი, ნაპოვნი იყო მასკანის ოპერის მუსიკალური ძარლი. დირიჟორის მუსიკალობა, რიტმის მახილი გრძნობა და ტემპერამენტი გამოშახელობას მატებდა სპექტაკლს. ფაქიზად მიჰყებოდა იგი გმირთა რთული სულოური დანადგების მსვლელობას, ფართო სიმთონიურ სუნთქვაზე იყო აგებული ოპერის დასილილი მელოდები, მგზნაბარო ძლიერა კულმინაიები. ახალგაზრდა დირიჟორის შემოქმედებით დამარჯობას ხელი შეუწყო ორპისტრმა. სოლისტებმა და აჩნობა. აანსაკუთრებით გენდა ათინშნოთ ჩინი თიარის სოლისტი, რისპეზოიის სახალხო არტისტი ნოდარ ანდოლოაძე (ჭაორო). ეს პარტია მასხიობის შიერ განსახიირებულ მხაკარულ სახეთა შორის ერთ-ერთი ავილაზე მათლმხატვრული ოა იშპრისიულია. ნ. ანდოლოაძის დამომსახველობა და პროთისიულმა სიმორამმ გააღლიერა სპექტაკლის შთამბეჭობა.
მაყურბილი კმაყოფილების გრძნობით აონინაიათა სპექტაკლის სიმწყობრის, მოლოინობასა და სიღრმის... აშკარათ ჩანდა, რომ საოპერო თანრის სპეკრათია ახოლობია რ. ხერცილავას შემოქმედებითი ბუნებისათვის. მომავლისთვის უსურაოთ მას ინარისიური შემოქმედებითი ზრდა. პროფისიოთი წრთობა და ახალი გამომსახველი საშუალებების ძიება.

მ. ა.

ნ. ანდოლოაძე ტურიდუს როლში

ბარისტრულმა ცენზურამ აკაის პოემიდან ეს სტრიქონები ამოიღო:

„...შვიდ სამთავროს მოვკაცუნებს
მოღვარე ის შედ-ფერო,
და გვიმღერებს: არ მომკედარა...
ვაილებს ისე ერთ...“

ერის გათავისებულ შთაბეჭდილებას მთელი თავისი სიცოცხლე და რად დანიშნა ბუნებამ მისთვის კიდევ რაიმეხნე წელი, რომ ახალ დროებს მონსტრუალის აღფრთოვანებით ეთქვა:

„ჩემი გული საიბით სდევს
და ოცნებაც ლევალი ფრად
წარმოადგენს ქართლისა ერს...“

ამას იგი ვერ მოეწონა. მაგრამ მის სურვილ-წადილი ხსებების შემოქმედის წესს ბუხრად იქცა, რომელიც აღმიაინებს აცხუნებდა და აციხებდა-აიციცხვებდა: ვინც აკაის მგზნებარე პოეზიას ტრანს-და, ექთაყოფილებით თებობდა, მაგრამ მძიმე და ცივი სინამდვილე ზურგს მანაც უსუსხავდა, ატკნობდა მგოსანსაც და აბერებდა:

„ღაბებელი, სახე ღაბებელი,
განსობდა, ვინმეც ღაბებელი,
სიციცხლე საეჭველას...“

აკაი დაბერდა, უკანა გაწვირა, მაგრამ მის მიერ დანთებული ცეცხლი განა როდესაც ჩაქრალა. იმისა ვიზუალობდა მთელი თავიბედა გათავი და ვაჟსაც ათქმევინა:

„მე ვესაცალა-ვკაბათია,
პოეტის ცეცხლი ზეგულთა,
ამ ცეცხლის აღში და მურში
ცხრავებს ცხრა კლტით მწვედელთა,
გთავაყვები ვაყვალთა
ციხება ძირს გადგომილთა...“

ცილან ძირს გადმოსრეკილ მგოსანი ახლაც ჩვენს გვერდით ციცილობდა და ჩვენც გავციცილებდით. აციცილებს მას ქართული მწერლობაც, ხელდასვენება, ავიცილებს ჩვენი ხალხის შემოქმედლებაც. აკაის პოეზიის აზრმა და სიკეთემ ააღვინა კლამა მწერლებს,

„მეღი მწვედებო, მაგონდებო
სხვათაველ გაღასულთ...
სხვათავე გეოთბოდით, სხვის
გვეჭირობდით,“

სტეპანიალ ძეგრა გული.
ჩვენ ვიკავით უცხო ახალის
თავაყოფილი ციხად, სრულად,
დასაღვლელი ქვეყნისათვის
თავს თუქანდ ათქმევულად“

მამულეშვიტის და მეგობრული კანონობითა გამობარა მარიამ მღვდრიისთვის ფერტოლო (ნ.ს.ს.ს.) — აკაი და ვანო მახაბლეძე ქარაჯი თამაზობდა. სურათი იციხებდა აკაის სიყვარული მახაბლესთან: „დაღიან ვახლოვდებოდით ერთმანეთს და კიდევ ვაკვირდით: ის, როგორც სპეციალად, ისე კიდევ უფრო ეთიხობოდა, სურულად საცხცოვოდ იყო გზავნილი: თავსდაბალი, ზრდ-ღლითა, ტყილად იმედობდა და ბუნებადასახარაი ამანავადაცივის თავდაღებულთა“.

სახტებელი კომპოზიციის წარმოადგენს კობეჯ სავითშვილის ფერტოლო — აკაი გრიობა, რომლის ლიტმობოვად ისევ აკაის ლეღის სტრუქტურებია ჩაფიცილი:

„გოთო, კითხვის შევავლო,
მეთათურ კართლისაო,
აღლე ღიბსად ვაყვებო,
ღღავაც მთქმელო თათლისასო!
მეველ მისთვის სისხის მღერელო,
ღღეს ტერეღის და ოფლისაო...“

აკაის ცხოვრების დრამატულ განწყობილებას გაღმოსცემს სეკერიან მისათვალის დაბატობილი აკაი (ნ.ს.ს.ს.) ეს ფერტოლო 1907 წლის პერიოდს ენება: აკაი სტრატულად ურუნდო ლეზბიანობაში ანტიკონსერვატიული კარიკატურის დაბეჭდვისათვის ციხეში ჩასვას, ამ შემთხვევებზე ურუნდო იოსებ გრიშავიძემ: „როცა აკაი ციხეში მიიყვანეს, მთელი ციხე აბერდა...“ პატივრები, გათხრეცხვად მათი დანაშაულის ხასიათისა, ღმრისტრატულად გამოვიყვანეს ციხეში, მეჭირადღენ, მთელი ციხეს ახანავებოდნენ და მოითხოვდნენ საუფროსო კობეჯ დაუყოვნებლივ განთავისუფლებას“.

ბრძოლი გავლავლავს სოველი სხვიტორის იმ თავანზე გამოუხატავს აკაი, რომელსაც ასე უყვარდა მგოსანს. უფროსი ამ ფერტოლოში და თვალის წარმოდგენაზე აკაის ეტონო აუვაყვებელი ტექნიკის ხტე, რომელსაც სხვიტორის წინ ლოცნიდა წამოყვალ მგოსანს ხელით მიხენსენება და უთქვამს: „ოქ და მამარხეცხვა...“ მაგრამ, საქართველომ მთაწმინდა არჩია, და სანდრო ციხეშიატიძემაც მალდიაში მონასში აკაის სხვიტორის ფერტოლო დაეჭირა (70 x 90). იქ, რომელიადაი წლის ნაწილი ღიბ მგოსანი დაქრადღეს და ღღესაც იქ ერთი დაუშუშული და დატკნობილი ფქვის გვირგვინი ახენია, რომელმაც მამინე ყვაილებით იერა — აკაკი ს — ს ა ქ ა რ თ ე ჲ ლ .

ბევრი ასეთი მღვივარე ფერტოლო შექმნეს ქართველმა მხატვრებმა და მათ შორის უფრადღებებს იქცეს ნინო როინიშვილის „აკაი კახელ ლეღებთან“. ეს კომპოზიცია საშუალო ზომისაა, (ნ.ს.ს.ს.ს.), დაჭერილია 1940 წელს და ინიხება საქართველოს ლიტერატურულ მუზეუმში.

აკაიმ ორჯერ იმოზაურა კახეთში და სხვადასხვა განწყობილებით დაბრუნდა. პირველად კახეთს 1882 წელს ეწვია. მამინე მგოსანი ორმოდამსენებელ წელიში იღდა და უყვე მოპოვებული ჰქონდა ერის სიყვარული. ვაგისტოს თითხებტს შუათის მონასტერშია და აღქმანდერ ქვეყანის სალავს შთავიციებით დაბურებდა. მან გულახლად აღიარა, რომ იმდროინდელი არ იყო სახელეოვანი წინაპარი პოეტის სხვიტორის, რომლის პოეტიკაც აკაკი იმ მანამდე, ახალაზრობის თვამ, უღარადღობის სიმღერებს ეკიციან.

მას შემდეგ დიდი დრო არ ვიკავდა, მაგრამ აკაი მიხვდა, რომ აღქმანდერ ქვეყანისას ისევე უფრად მშობლიური საქართველოს ბედუფლობითობის პირობებში, როგორც თეთიანობა. ახლა უყვე გრძნობდა, რომ იმ თოქოს უღარადღად მგლოხმელი მგოსნის ბულს მასათი დღეს სედას წყვანდა. უყვე დაბატობილები და თავდაპირველი აკაი ქრანაპირის გულსიტყვიანობის ჩასწვდა და თვალტრეკილამა წარბოსტავა.

„შენს წინდას სალავს,
წინდას მისაყვალს,
დაეუფლებ, გმირო, სულგანაბულო.
შეინად ქებელი,
დავიწყვებელი
ღღეს მაინდებო ჩვენი წარსული“

აკაი თვანბარობი იღდა აღქმანდერ ქვეყანის წინდა სალავლე და უთქმელობით სული ეთხუბნობდა:

„ენა მებებუა, ვერკის ვარ მოქმელო,
და აკაკი რა ვსთქვა?
გოლეჯ მღვიბე ქვა
მეცა შენსათი გულის დამწველა“.

აკაკი უჩინარაქი

ოთარ გეცი

ყალბი მხატვრებს, საქრებულო მოქანდაკებს, სიმღერა ათქმევინა მუსიკოსებს, სიტყვა მოქაჩრავია თვადერისა და კიბის მოღვრეებს, ვინც თავის გრძობაზე ჩაჩვენი ქალურა მგოსნის ღღესის გვირგვინს, მაგრამ უფრო მეტს დასტავებენ თაბებელი გადასაცხვად. ამბობდ იყო, რომ აკაის სიცოცხლეზე შექმნილ, მგოსნის ფერტოლო თუ სულოტრავილი იერსახების გაღვრება მერე კიდევ სხვაც გვერე მიხვება, რადგან ჩვენი მხატვრები ნანახ პოეტის არ სხვიტორს, არამედ წაკითხვით ხდებდენ და აზრით ძირწვეენ. მიხვდადღე უყველა ამ მხატვრული ნაწარმოების თქმულობითობაშია ისინი დღეს მგოსნის სულისა და გულის ღრმა ვანსნული არიან და თუ ყველა არა, ბევრი მანაც აკაისაში მოკრძალებულად და მორადებლად სითყუაცენ ავლენს.

აკაის იერსახება მთელი სერია შეიქმნა 1940 წელს, აკაის დაბადებამ 100 წლისთავზე. ვიკო ზაზიაშვილი, მოსე თოიძე, სანდრო ციხეურელი, ღღლე გულაშვილი, კორნელი სანაძე, სევერიან მისათვალის, კობეჯ ხტეშვილი, მარიამ მღვიბრეშვილი, გრიგოლ და ელდარბენი ჭავჭავაძეები, ანდრო ასტაშვილი, ირინე გოგოლაშვილი, ვ. ჩხეიძე, ვლადიერი, შევკუნენიკო, ტელმარეციკო, ტუამსი, თეთრანს-წალი მხატვარი შ. მარადაშვილი და, შესაძლოა, ბევრი სხვაც, — აი ის მხატვარი-მოქანდაკე, რომელმაც აკაი ისე დახატა-მოქერა, როგორც მგოსნის შემოქმედლებს და ცხოვრების აქცია ახალდაბა.

რეალური წლის წინამ შექმნილი ფერტოლოებიდან მრავალი ისეთია, რომელიც აკაის სულდრო ცხოვრების და მოქმედების ნაცვლებს დღესაც მკაცრად აჩენს. საზოგადოებრივი მოღვლენის ფერტოლო ასახავს აკაის მხატვრული ნინო როინიშვილი ზუთის პაპარა ტოლოზე (ზომით 56 x 71) და ნიკო ნიკოლაძის და აკაი წერტილის პეტერბურგის სტუდენტობის პერიოდი გაგახსენა. სტუდენტობის ამ წლებზე წერდა აკაი:

ცარიზის წინააღმდეგ მკვნებარე მებრძოლ ტრანზის უძულ-
მართობა სულს უზოდავდა. იგი ამ გრძობას არა მალავდა და რო-
გორც ერთგული განმარტოებულებული იღებვის ერთ-ერთი ძლი-
ერი მოქალაქე წინაპირ მგისნის საფლავზე იმას ამბობდა, რაც
წაუხებდა:

ეს არ-სანატრო,
უცუღმართი დრო
სიცოცხლითვე გვეკვს, გედღება ბნელი,
არცა გვეკვს ძალი
და არც წაქაძა...

სად არის მშენელი, რომ მშვევეს ხელი?

და თუცა აღმუსანდრე ქავეკავთ თოიონან ცხოვრობდა, არ-
სანატრო, უძულმან დროს, აჯაკ და მისი თანამებრძოლი უფრო
ბნელსა და სიცოცხლის მოსპობა ვაშს შეუტარენ. ეს უძმადა აჯა-
კის, ამას გრძნობდა იგი და აჯი ამბობდა კიდევ:

ცუღმართი სვეტი,

შენ არ დავეწვია ზეგნსავით გული,

რომ ჩვენი იყო

დღეს სხვის ვეზი მტვერი,

შენ არ ვინაზბას ავს ჩაგრული

თორემ სხვაგვარად,

მწარედ და მარად

შენ გულიც იწყებდა ძვერას...

და შენც ჩვენსავით

სიცუღმართი ავით

ვესული და ნაღული იწყებდი მღერას.

აი, ამიტომ არა მკავდა აჯაკის ერთგული-განმარტოებულებული
იღებვის დატენილი პოეზია ტკბილს სიმღერას, მაგარა მკავდა სანა-
ტროლო მოწოდების ბუკსა და ნაღასა, ამ ბუკს უფრო უფლებდა
ჩაგრული საქართველოს ჩაგრული ადამიანების უშეცხვასა. შათი
სახელით მიმართავდა იგი აღმუსანდრე ქავეკავის საფლავს, როცა
ამბობდა:

და მაშინ შენ გავს,

ჩვენივეს აღვხეხეულს,

სხვა ფრეს დასდებდა უშეცხვას,

და ის იმარ...

სასტკაელ უფარი,

შენც მიგებულედა, ჩვენ რომ გვესალა...

აჯაკი, როგორც სულიერი წინამძღოლი, ისე შილი კეთობა.
მგისნის პატრიარქისგან გამართული შეხვედრულ აჯაკი მარწურავულ
სიტყვა წარმოიტყვა, რომელიც საქართველოსადმი მიძღვნილი იქნა:

...ჩვენს სამშობლოში მდებარე ადგილზე ფეხს ვერ დადებდი,
რომ ჩვენი წინაპრების ძვირფასი ადგილზე ფეხს ვერ დადებდი,
და მათი სიხსნელი დაშალა. ისე ღელავდა ბურს ვერ გამოხედილებოდა და მათ
ჩვენი მამა-პაპების წაწილი არ ჩაგვადეს, და წვეთი ღვიწის ვერ ჩაე-
ყუდავდაც ისე, რომ შოგ ჩვენი თავაწიურული გმირების სიხსნი
არ გიროს ის ღელავდა და წვეთი არაინ ჩვენი „წინდა-წინდა“
ზარბადა ჩვენივეს, რომელიც სწინდავდა და სასიხსნი უნდა მი-
ვიღებო ბოლომდე და გვაკონებდეს წინაპრთა დავაწლას, და ჩვენც
იმავდ გზით მივამტრობოდვით, რა გზითაც მათ უფლავდა, მხოლოდ
დროების შეცვლირისად კი... საჭირო არაინ შემოვირი გმირ-მამული-
შვილები, იმავდ გრძნობითა და გონებით სრულნი, რა გრძნობითაც
ჩვენი წინაპრები იმსჯელებოდენენ“.

...დადეს სიხარულით ვხვდეთ, რომ სურველი არ დავეღუკავა.
ბაზის გამოაღვიძებულთა და მტერი შენიშნული ერთი ბიჯი ვადად-
გმულობა, რაც ჩვენ წვა და დავით მივიკვლი, რაც სისხლით, ოფლით
და შურით სრულდებით მოგვიაროვება, დღეს იმას ჩვენ სიხარულით
და ავღილად ვადავიტოვებ შემდებ დგამს და იმდროამდ შენდების
დღესივამა მტეს მოვიბოძოთ და მამულიშვილითაც მათ შვიტი უნდა
გამოიჩინო...“

დასასრულს აჯაკი უთქვამს:

...სასჯავად ბრძოლის დროს, რომელსაც ჩვენი წინაპრები... ქვე-
ყუნას ავიტვირდენენ, კახელით უყოველივს მწინავე რაჭულს უყო-
ფილან... ჩვენ დროსაც მეთვიარი და მწინავე იყო თქვენზე შვილი
ილია ქავეკავთ, რომელსაც დარწმუნებულ ვარ, უყოველი თქვენ-
განი სიამოვნებითა და ამარტვირებით იტვირებს და რომლის სად-
სევერდელსაც მე ახლა ვაღიხილებ, იმდრო თქვენზე თანამშობილ...“
...სხვივად საპროკრამ სიტყვა წარმოუთქვამს აჯაკის პილდის
მიანაზის ცემოში შეტრეხილ სასჯავადების წინაშე. პოეტის გა-
მოსვლები კახეთში მოგზაურობის დროს იმდენად მნიშვნელოვანი
იყო, რომ ილია საფლავდავალად ვამბობს: „ჩვენთვის ათოქი-
ნის ჩვეულებად შემოდის პატივისცემა ერთსავე გარკილ კაცისა,
საჯაროდ მაღლის ვადავდა მისი, ვისაც ვერსიხის სასახური რამ
გაუწუხა, შრომს დაუფლია, სიტყვით თუ საქმით შეწვევდა თავის
მეგობრსა და თანამშობულსა. ამის მაგალითი მან აჯაკი წერტობის
მოგზაურობას... — წერდა ილია და სიამაყე აღნიშნავდა... სავა წა-
იღო ბნე აჯაკი, წინ დახვდა მიცან ფრთაბასხული და გალირივარ-
ბული სიყვარული საქართველოსა და ქართველსა, წინ დახვდა

გულწრფელი პატივისცემა და მალღებრივობა აღსავსე გულად...“

ილია ქავეკავთ გასაუფრებელი ბრძოტი იხსენიება აჯაკის
მეტი თემატიკა კახელების წინავე წარმოქმნილ სიტყვას: „იმავე
მწიგნეოტი სიტყვა იგეხა არც ვახუშტის ქართულ ენაზე, კითხულით
და გვიგირით, გვიგირით და კითხულით, ან იცით, რა რას დაპაწკა-
პირო, სიტყვა არის, თუ არის სიტყვას... — ისე შეხავებულია, ისე
შეხავებულია, ისე შეგოხებულობა სიტყვით სიტყვისა არის მწვე-
ნდათას. უყოველი უცხო ოპორტის ხელყოფიება დატყობა და ხა-
რებულობა, რომ სიტყვად ისე გაქვას, როგორც მთავრობდა გახუწა-
ხასს, და არამა და გრძნობამ იმ გზით დასწილის იმდენამდე ავგი-
ლაშედა, როგორც მოქალაქე სურვებია.“

...დროთა ვასა, ვეს და ვესთანები მომავალშიაც ბევრი გვეყო-
ლისო... — უთქვამთ მან აჯაკისათვის, „ღმერთისა ნუ განმარტობს
მე თქვინ სიტყვას... — უთქვამთ აჯაკის: — რასაც დავაძა ვერ-
ღებო, ის ხვალ სკანია აღარ არის ზოღოლო“.

...ის ურჩევლობა მამულსა, რომ შვილი სკინდეს მამასო! — დაუ-

გვირგვეთობა თავის სიტყვა მან აჯაკის.

...ღმერთმა ადღოს, სახალხოდ, ვაგმარკოს ამ შვილს, რომელიც
მამას დაეწიბობება ქვეყნის სამსახურსა და რომელიც ვერც ციკო-
რება ხევის მწიგნეობის თქვა-წყვალს, ჩვენი საჯაროდ საქართველოს
ვაგმარკოს აჯაკი წერტობისას, რომლის სასახურს და დავლის
ქართული გული ჩაიხიხს სამცხლად სასხივად, და რაოდენ
მწიგნეობის ლეკვებით არა ერთხელ დატბობის უფრს და გრძნო-
ბას, და არა ეთოხოდ გულს მოციქვს მაუღლის-შვილობისათვის...“

1847 წლის შემდგომაც აჯაკი მებრძოდ უმოგზაურია კახეთში.

პირველისაგან გახსენებულ ამ სიტყვებშიც მგისნისდემ დაპოვებულ
შთაბეჭედება დასტოვა. იგი აღმუფრებელი იყო იმის, რომ
ალღებრივად იცლით და დიდებულ ტაძარი იხივოდდა, მისი კედლები
საბატარია შეზღუდულ-ვალილი იყო, სწორედ ისე, როგორც
შეზღუდულ-წაშლილია მცხეთის სვეტცხოვლის კედლის მხა-
ტრიადაც. აი, მერე, ამ თემომქმნა და უწ თეთიმპორტილი რუ-
სეთის რეჟიმმა, რათა მოშლიდენ ქართველი ხალხის სულიერი
კულტურის უყოველირის ჩანახასი, ჩვენი ხალხის დიდებულების
მოყუ ეყვლა სახის ბატარაობის ძველი, ჩვენი ინტელექტუალური
წარსული და აწუყო. აჯაკი გასაცხივდა ქართული ზე-ჩვეულებების
შეცდვის მოსურველია სკანიათ, უცხო ენისა და უცხო გვარის
ადამიანთა მთავლებით, რომლებიც კახეთს მოველივდა ჩარჩებად,
ბაულებად, ვაგმარკოს, წურბობა-დასამაინებად, ვის ხელშიც კახეთი
და კახელით კოვაგენებ თათარი ეტირავდეს, კულტურულს, ეთ-
ნოლოგიურს. პოეტი აღწეულია იმას, რომ მამლის მოსაბატრნი
წიკავი-ლოცვითაც ვის უფრო ვაგნე სწარმოებდა, სავსე იცნებდა, რომ
კახელი გულმოდურდენავე იგი ვეღარ დიდებულისგან ეტყობისა
და მამობელი ქვეყნის დოღასთან სხვას ტაკტიკებისა, „გაზრა ბეგ-
რის სამაბოგოთა არა მინახავს არა: ეტყობა რაგველი იყო გამართული,
მაგარა ღლინი და სარგებელი კი სხვისა იყო: თავზე მოგვიტეხდა დე-
ნეც ეყვადან და ბატარებს კი უფრისის ჭიბის ნებეს ათ ჰქონ-
დათ“... — წერდა აჯაკი. მთელი კახეთი უცხოთ ეტირათ, ჩარჩო-
ბობათა და ქორეჟიმების კონახით ცხოვრობდა. ვღებობა გინებად,
თავდაწურავობა ქეთის ჰქუებოდ, სულიერი უფრდობა და ცი-
რნიშორი უღობონ ხალხს ეტყობებად.

ამ მძიმე შთაბეჭედლებით დაბრუნდა აჯაკი კახეთიდან თბილისში.
ეს შთაბეჭედება ვაგმომცემელი მხატვარი ნინო ოთინიშელის
ფერტოლოშიც „აჯაკი კახელ ვღებვის შორის“.

ოთინიშელის ფერტოლო მრავალფეროვანი კომპოზიციად. იგი
ასახავს ეტირავდ, როცა კალარა აჯაკი თავის ცხოვრების ბოლო
ტირებოში კახეთს მებრძოდ ეწვია, იქვე რადელებობისა ვაგინა,
და მისი ქორეჟიმის მიმინინა და თავისი არი და უწილი გაუწილ-
ეცია.

ერთი მომუც ვღებვის მწიწახ აღუშუბლია, ჩანს, არაქათი ვაგმარკო-
ეცია, თორემ, ახა ისე, იმდენ მგისნის წინ როგორ ჩამოვღებდა. იგი
ვაგმარკოეცია უღებვის უღებვის და ჩრავს უღებვის. მერე, უფრო ახალ-
გაზრდასა, შორეალებით უფრებობს პოეტს. მესამე აჯაკისადეც მო-
წურბებულა, მოგზაურობა ეცახებრება და თავისი და მთელი იქორი
ღებვისის ქორეჟიმის აღმოსცხ.

მხატვრის შესწოლა ამ ფერტორი კომპოზიციით ვღებვის შინაგა-
ნი ვაგმარკოეცია ვაგმარკოეცია. ვანახიბელი, ქანკავალით მომუც
კახელ ვღებვის რუსის ვაგმარკოეცია შინელი აჯაკი. დასახლებადეც-
ბული ვეღის ფერტორის ამარა დაწინილთა, მარწვენა კოთია აუცილია
და ილიაში სავრე ვაგმარკოეცია. კეთუხ ნახლის ქული მოგვინა და
შვიტი მისი ფრწე კიდევ უფრო დაღაღაღაღა გამოვრეცება მთელი
მისი იფერი. და თუცა ვერტოლოვდ მარტო სკინერი, მარწვენა უფრო
და წვერი ჩანს, მაინც იმდენად შინაგანად მეტყველია ვღებვის მთე-
ლი ფერტორა, რომ გრძნობით... — მასაც აწიბებს ის, რაც საქართვე-
ლის ქორეჟიმისა ვაგმარკოეცია მგისნის აღწერს.

პოეტი მთელი ტანიით არის გამომტვირთი, ფერტორა მტვირთედ დას
მწიწახ. აჯაკის მარტოვს ხელით შვიი კული უქორავს, საიმედოდ
დაუწინიბა მოსს, მარწვენა ხელი ზებში ჩაფივდა, პიკავი მტვირთედ
წველია და ჩრავს, მაგარა მგწინაგარბით სავსე მტვირს არან. თეო-
რი თითი შესწერული პოეტი ვაგმარკოეცია უღებვის კახელ ვღებვის
და თეოფონის ეტყობარეცება. მისი თვალბით თოთოქს ვაგმარკოეცია

ვაშობდავენ, გვერდზე ოდნავ გადაწეული თავი და გამოძნობი ვაშობდება ქაყოფილობას ვაგარძნობენს, რადგან იგი ახლა კახეთის ხარკთან მშობს დგას და უკუაწეულია, რომ ეს მისა ვდგინოსათვის უფარკია ის აღარა, რაც წინა იყო.

მხატვარი სწორედ ეს ფსიქოლოგიური მომენტი ასას თავის ფერტილებზე ვანა ათვის აკეთ არ წერს თავის და გრძნობაზე, კახეთისა და კახეთ ველებების სახალაო მდგომარეობაზე, რაცა უნდა დახვებულა ფეოდალების მართალაო მართალად დასტოვა კახეთის ვაგრობა, რაცა მხატვარების დარღმადლობა და დიონა-დელდუს ვაგრობაზე ხელიდან გამოცალა კახელების მათივე მიწა-წყალი. აი, ამას ხნადღა ვაგრობა:

ორჯერ ვუთვლიდა კახეთში მე მგავრად ცოტა ხნობითა და ისევ დავბრუნებულვარ სხვადასხვაგვარის ვაგრობითა.

ეს ორ გრძნობა იმან წავაღო, რომ მეორედ ნანახი კახეთი პირველად ვაგრობილის აღმ წავაღე: პირველად ვნახე კახეთი კახელების ხელშია.

აკეთი ამით ვაღებულობა ვიძლია და არცა ვაღადავ: მხატვარი ვე, როგორც ქართველი, გვერძნობდა სრულს ნეტარებასა, და საქართველოს ტებულ ველებზე ვუძვლებდი ვევათ-ვევათა.

მაგრამ, ასე დღდასნ როდი ვარტყელა. კახეთის სიმდიდრე უცხოთა ხელში ვაგარდნილიყო.

მეორედ ვნახე, — მეორე: ვერ ვნახე, რაც ნახულაიყო ის საქართველოს ველები სხვის ხელში ვადასტოლოა!

მგოსანი წყარ გვერძნობი აღწინაა, რომ მხოლოდ თითო-ორი-და ოჩხი დარწმუნდა ისეთი, რომელსაც კახეთის მოვლა-პატრონობა ხელეან არ ვაუწყია. და თუმცა ესმდა იმდის სიხში, რომ — არცა არცე კახეთს ქართული არ შეუცვლია ფორმა.

მინაც ვულისტკივლითი საუვედრობა: კახეთის მემაძღვლებმა ვერ მოიხადეს ვალით, და ვადატანეს უცხოელთა თავისი მიწა-წყალითა!

აი, სწორად პოეტის ეს საუვედრობა ვაშობხებული რიონისმდიდრულ ფერტილობაზე და ამიტომ ვიძლევა მას საზოგადოებრივი მნიშვნელობის ძალა, ამიტომ, ვაგრობი, რომ ეს სურათი არაი აკეთის სულის და გრძნობების პორტრეტი, მავსადამე, საყურადღებო შემოქმედებითი წარწარეობა.

მხატვრული შესრულების მაღალი ოხტატობითა და იდეური ჩანადირის სიღრმით ვამოირჩევა თამარ აბაუკლიას დუში აკეთის თემაზე „ჩონგური“. სურათი საშუალო ზოხისაა (62x82). დაწერილია 1988 წელს, შესრულებულია აბაუკლიასთვის და მახასიათებელი მანერით — სულტატურული ძერწული, უახსიკურთი ხაზებით, ძლიერი ზინაგანი იმეზიფით. კომპოზიცია რთულია. ქართული ხაზის ხასით ვანზოგადებულად ვამოყავილია მოხუცი ველები, ორი მკაბუცი, ორი ვანაზურა და ქალი და მოხუცი დედა. შუშია ცოხზე ვაყარდნილი აკეთი ზის და უკრადგებით უსმენს ჩონგურზე დამკრეულ ღამაზე, ჩაუბრებულ ქალი. უსმენენ სხვებიც. მოხუცი ქალი აი აკეთის შესწავლის, უნდა ვიქნა და ღვიონ დაუახას და დეობადი კაცს, ვინც აკეთის ხანში მის ზრდას ვამოყურებს, ვინც ქართველ ხალხს ერეგული ვართობობისა და ერთად უყვინს აუცილებლობის მინიშნელობა შეაგნებინა.

სურათი დაწერილია მოყავილი-მოყავილდერი კოლორითში, ძლიერი მონაბნებით, მუსუნაქად, მძიმად და მოქმედად. აკეთი დამოუკიდებ ზის. მის ვაგრობებში ქაყოფილობა, რადგან გრძნობს, — ხალხს კარგად დახსობებია მისი პოეზიის ჩონგურის სიტყვები:

ჩონგური საქართველოა,
სიმები ჩვენი ვართ ვეცოლა.

აი, დედაზარა თამარ აბაუკლიას და ფერტილობის. და ესც, ჩასაკვირებელია, აკეთის იერსახის ფსიქოლოგიური განხის ხატვანი ხებრია. უფერებია და კომპოზიციას და ვეშარბობება იქვეა აკეთის მამალოშვილობაზე წარმომავალი ილას სიტყვები: „ხედავარა... აკეთი, რომ დღევან და თანად დავწლეს წაყლი სიცოცხლედე თავისი საყურათის თვალთი იხასუდა“. აკეთი სიცოცხლედეში ვიილა ხაზის სიყვარული, და აი სიყვარულის პორტრეტისთვის თვითონ აკეთი წერს თვითონ და ერთხელ დაუცესნებია თავისი ტებული ქანარი, აუშოქმედებია თავისი მომხდებელი ნიჭირება, თავისი მართლიანი სიტყვა, თავისი სიტყვის ხაცე ქართული.

საქართველოს ის სიყვარული აჩვენა მხატვარამაც თავის კომპო-

ზიციავში და ამიტომ არის, რომ სურათის სახელწოდებადაც აკეთი-სავე — „ჩონგური“ მისცა.

და ვანა შევიღო მხატვარს არ აღუდებულყო „ჩონგურის“ კენსაზე, იმ ჩონგურისა, რომელიც მოხლი ერის სედა-სიხარულს ვამოსცდა, მოხლი კვეთის ჰორავრებს მოუხორბდა, მოხლი ხალხის ჰრისა და მისწავლებას ვაგარძნობინებდა. აკეთია აკეთის ეს წარწარეობა, მაგრამ ვანა ვეებრებდა ჰრის და გრძნობების ჩამტევი არა მისი უკველი ტებული ტებულია აკეთის მათთანა, მუსკალური რითებით, მაგრამ, ვანა ვეება სედასა და მღვერდები კეთი აკეთის სიმფონიაზე არა იგი ძნელია დავთანხმოს ქართველი აქმერტული თანამედროვეთა საუვედროს, მგოსანი რომ უკეთინებდნენ მის ნიჭირი პოეტის სურათებშია, მისი ღვინის სისხლებშია, მის, შემოქმედების მცირე ზეგავლენაშია. არა ეს სურათული შეგნება არ იყო აკეთი წერილის იმ დავწლის, რომელსაც ოლაკი კი დიდის თევისანიც ვეცინებდა, და თუ ზოგინ მანც უსავედრებდნენ, აღბათ იმითმ, რომ სურათი უფრო მეტი ძალის წინამძღვლად წარმადგარყო აკეთი ერის წინაშე, მგოსანი, რომლის ვარბითაც თავს იპრებდა მამხინებელი ქართველობა და რომლის ვანითაც ცხოვრების სიბრწენ-სიცოცხლე იტრებდა მისი დროების მთავარი თობა. ვანა მართლაც უკველივე ამას არაივითი ზრობა და ვაჭრა არა სწორედება. ვაჭვილებულია მისი ნიჭილობის საუვედროს, თითქმის აკეთი, თავის თავზე არაივითი ზრობა არ განწინა და არ შეივარდა თავისი სურათის ნიჭი მის ზეგავლენის ყველა სპორი უღებრებელი მსავედრობა იმის შიშით, თითქმის მგოსანი, მამხინე დამარბა მსავედრობა იარაღ, დღისათვის მოხებული, და მისი ხაზის ღვერტატურა ვერ ვაჭრის მისი მოვალეობითი უკველივე იმის, რაც შეიძლება ვეცა აკეთის უზამზარ ტლანტას. პოეტი, რომელიც დღევანად ხაზის საკუთრადღებო იღწევა, ვანა ამავე დროს უზამზარ უღებრებს ან კნელი საკუთრადღებო სისკეოდელში მარტი მისი ჩონგურისა იდეური საუვედრობა რად იხსი არაივითი ღვინი, როგორცა თუნდაც ირავდა, სადაც აკეთი მისთვის ჩვეული მღვერტობითა და ვულისტკივლითი აყენებს ქართველი ხალხის სოციალური ვარტყენისა და სულური აღწევის მოთხოვნებს, რაც იგი მზღვად ტარდება სიტყვებით მოუწეოდებს საზოგადოებას ვანახალს ძვილი, ვან მისცის ახალს, ვაგავაფს და მამხინე, ვახალს ვახსარდელი:

ესი როდესაც ვაჭრავს სუსხს,
უშალ წვერის დაიხდებდა,
ვაყუთლებდა ნელა-ნელა
და ფოთლებიც დაცივდებდა.

აკეთი, როგორც კვეთის მოქმედებელი, საზოგადოებრივი მოძრაობის დავკვირებელი, როდი ფარავს თავის ჩრევის, იგი ხალხს მოუწოდებ:

„ღროზე უნდა მივედებო, რომ არ ვაბნებს ძირიანა; ვადასტოვდა ვერებება, წამაღო მისი — დანა!“

მას სეგრა, რომ მისი სიტყვა — მოწოდება ისეთივე თესლია, რომელიც ვაჭრებულზე წაყვლი მოტანს:

„სიტყვა იგივე თესლი არის ნორჩი ვეული — მიწა-ხნული, და ამბინი-აშუგანდება, რომ მოქვეა ვაჭრებულა.“

პოეტს ან სწამს ცარიელი სიტყვა, სახალაოშვილ სძულს მას წერა. ხაზე, მხოლოდ რეალური სიტყვა სწერს. რომის ობიექ, ვინც უსაქმრობით იღვინდა, მოღურე მომღერბით თავს იტყვედა, პოლტატური ქორკავილის სურფას უსმენდა, ცხიებრებდა და სკოტის მავერე უწარბისა ამრავლებდა:

„სეგან სადმე სხვის ნათქვამია, კურსი რომ მოქვეყნე შეპოვითა, მინაორბის ტრევიან — თითოთათ ქორკავითა.“

ეს შარ-შარს, ის ვარიბლობს, ის კეისრობს და ეს ბრუტობს; ნამდვილ სავანს იი ვერც ბრუტობს, აიგი ხედავს. ყურა ერთობს.

აკეთი ვულვარწმენილია, რომ „ვედარა სცნობს ძალიდა პატრონს“, აირია ვანა და ცკალი.

„მავრამ მინე ვიღვე ნოლიდა თვალწინ ვეღვას მომავალი.“

პოეტი, რომელიც თავისი ღორკის ჩანქნ ასეთის საზოგადოებრივი მღვერდობით აუღერებდა, ვანა შეიძლება უსავედრობითი, საზოგადოებრივი მოკრავებით დაიროლო ღორკია ისეთი ზრავა-ღვინის ძაობისა, რომ მას მოხლი ქართული ხაზის ურჩად იღვდა. ეს გრძნობა ვაგრობის თამარ აბაუკლია თავის ფერტილობაში „ჩონგურია, რომელიც ისეთსავე აჩვენა და გრძნობებს აღმრავს მხატვრული, როგორსაც სეხება მგოსანი თავის იმ უკვად ღვინში.

შექაპირის „პერიკლე“

შექაპირის შემოქმედება ოთხ პერიოდად იყოფა. ცნობილია რუსმა შექაპირლოვმა ა. ა. ანიკტაძემ იმ პერიოდის მიმოხილვას, რომელიც „პერიკლეთი“ იწყება, დააწერა: „მისი ჩასვლის წინ“. ეს არის მწერლის შემოქმედების უკანასკნელი პერიოდი (1609-1613 წ. წ.), რომელსაც წინ უძღვოდა დიდი შემოქმედებითი აყვავების ხანა.

„პერიკლე“ შექაპირის შემოქმედებითი გზის გასაყარზე დგას. რეალიზმის მწვერვლიდან მწერალი რომანტიზმის ბილიკებით უხვდება. „პერიკლე“ პირველი ამ ბილიკათანია. ეს არის ახალი მიზეზების დასაწყისი. ზოგან წაფორხილება, გზის გამრუდება; იმდენად, რომ ზოგ მკვლევარს ეჭვით გააბრება — ეს ნაძვილად შექაპირია თუ არაო. მაგრამ შექაპირისეული ნაპერწკალი იქაც ანთია, სადაც რეალიზმის მიმქრალი ფერული „კამელეტისა“ და „იულიუს კეისრის“ ავტორის ხელწერის გარჩევას აძნელებს.

დრამატული სიუჟეტის ადგილი ეპიკურმა სიუჟეტმა და რომანტიკულმა ამბებმა დაიჭირა. თუ ტრაგედიების ღერძს გმირთა ვნებები წარმოადგენდა, ახალ დრამაში გმირთა შინაგანი სამყარო და ხასიათები ბევრად უფრო გამარტებულა და მოქმედებას წარმართავს სწორად ერთმანეთთან შინაგანად დაუკავშირებელი სუბთხეობის ამბები. აქ გმირებს ახასიათებთ შემოღობი სიმტკიცე და მთლიანობა. ისინი განასახიერებენ ან ბოროტ, ან კეთილ საწყისს. დრამის დასაწყისი მკითხველს ტრაგედიისთვის განამზადებს, მაგრამ შემთხვევით მომხდარი ამბების მეშვეობით ყველაფერი კეთილად ბოლოვდება.

ეს თვისებები, რომლებმაც „პერიკლეში“ ირინათა, უფრო განმტკიცდა და გამოიკვითა მომდევნო დრამებში („კომბლინი“, „ზამთრის ზღაპარი“, „ქარიშხალი“, „ქანრი VIII“). ამ პერიოდის დრამებს სხვადასხვა დროს სხვადასხვა სახელით ნათლავდნენ, ხოლო XIX საუკუნიდან მიყოლებული მათ რომანტიკულ დრამებს უწოდებდნენ. ამ სახელწოდებებში უნდა ვივლდის მითოტრაგედიისა და კომედიის ელემენტების თანარსებობა და შინაარსში რომანტიკული ამბების სიჭარბე — რეალისტურთან შედარებით.

„პერიკლეში“ სიუჟეტის განვითარების ძაფი ხელში უპყრია მთხრობელს — გაუერს, რომელიც ყოველი აქტის დასაწყისში ჭირის მაგივრად გამოდის და აცნობს მაცურებელს იმ გარემოს, რომელშიც მოქმედება უნდა წარიმართოს. გაუერი ზოგჯერ თვით მოქმედებაშიც ჩაერთვის ხოლმე, იმდენად, რომ საბოლოოდ, დასკვნის სახით ნაწარმოების მორალსაც გვთავაზობს. ასეთი მხატვრული ხერხი უცხოა შექაპირის სხვა დრამებისათვის. აქვე უნდა შევნიშნოთ, რომ გაუერის ლექსიკაც და ლექსის ფორმაც განსხვავდება მთელი ნაწარმოების მხატვრული ქსოვილისაგან. ლექსი უმეტესად გატიბულია, უფრო მეტად არქაული და ამავე დროს უფრო მღაერ ხარისხისაა, ვიდრე ძირითადი ტექსტი.

გაუერი XIV საუკუნის ინგლისელი პოეტი იყო, რომელმაც თავის პოემაში „მიჯნურის აღსარება“ აღწერა ტიროსელი მეფის — პერიკლეს ავტობიოგრაფია. შექაპირლოვთა აზრით, შექაპირმა თავისი დრამის სიუჟეტად სხვა წყაროებთან ერთად გაუერის პოემაც გამოიყენა და ამიტომ ამბის მთხრობელის როლი მასვე დააყენა, ხოლო ამბის თხრობასა და შექაპირის ჰუმანისტურ პოეტიკის შორის განსხვავება ლექსის სტილის სხვაობით გამოვლინდა.

„პერიკლე“ 1609 წელს დაიწერა და იმავე წელს დიდი წარმატებით დაიდგა თეატრ „გლოუსის“ სცენაზე. ის ახლაც ინსცენიება შექაპირის მემორიალური თეატრის რეპერტუარში და შექაპირის მკვლევარის — ჩ. ჯ. სისონის ცნობით, დიდ შთაბეჭდილებას ახდენს მაცურებელზე. რა თქმა უნდა, „პერიკლე“ თავისი მხატვრული ღირსებებით ვერ უტოლდება შექაპირის მღვწერებს, მაგრამ შექაპირის ჰუმანისტური იდეალი აქაც გაცხდომულია პოეზიის სისხლისა და ხორციით. მთელი პიესა საგვსა სიკეთის გამარჯვების რწმენით. ხან ზღვისა და ხან ცხოვრების უღმობილო ტალღები დაღუპვით ეშუქრებიან კეთილშობილ რაინდს — ტიროსის მეფეს პერიკლეს, მაგრამ ბოროტებას იგი სიკეთით ცნობებს. სიკეთე თავის მღვდამოსილებას ზეიმობს პერიკლეს ასულის — მარინას სათნობაში, მის სიმტკიცესა და ნებისუფრთხობაში.

ქვეყნად ბევრია ბოროტება, სიაკე, მაგრამ ბოროტებს აღმოსაფხვრელად წამალვც მოითხოვება. ყველა ადამიანმა უნდა ეჭმოს ეს წამალი, როგორც ეჭმებს და პოულობს მას მკურნალი ცერინიონი, რომელიც სასწაულებს ახდენს თავისი სეულბობით. ერთადერთი გზა ადამიანის ბედინერებისა არის მისივე ბუნების განუყრელი თვისება — თანდაყოლილი კეთილი საწყისი. ამ კეთილი საწყისის უძღვევლობის რწმენითაა გამთბარი შექაპირის „პერიკლე“. ამიტომ იწყებს იგი ინტერესს და აღვვიძრავს სურვილს ქართულადაც ვკითხულობდეთ დიდი ჰუმანისტის კეთილშობილ ნააზრებს.

ქართველი მკითხველისათვის ეს ნაწარმოები კიდევ ერთი დადასტურებაა იმ სურვილე ჰუმანისტებისა, რომელსაც ეს 800 წელია ქართველი კაცთი სხარტად გამოთქვამს რუსთაველის ერთი: „ამითილმა სძლია ბოროტსა, აარსება მისი გრძელია“.

მისარბმუნისბან

ვილიამ შექსპირი

პერიკლე

მეფე ბიროსისა

მოქმედნი პირნი

ანტიოქოს — ანტიოქიის ხელმწიფე
პერიკლე — მეფე ტიროსისა
პელიკანოს — ტიროსელი დიდებულები
ესკანე —
სიმონიდე — პენტაპოლისის მეფე
კლეონ — ტარსუსის გამგებელი
ლინკიზაოს — მითილენის გამგებელი

მოკმედება I

ანტიოქიის სასახლის წინ

შემოდის ბაშარი

აღვსებ ფერფლიდან, მოველ თქვენს წინა,
რომ ის გიმდებრო, დიდი ხნის წინათ
რასაცა ხშირად მღეროდნენ ლხინში,
ზოგჯერ მარხვაში და ზოგჯერ ხსნილში.
ვღაგვარ, გთავაზობთ ჩემს სამსახურსა,
ვცდილობ ვაპო თქვენს თვალს და ყურსა.
ნუც ამბავი მისთვის თბობილია,
კაცო რომ შექმნას კეთილშობილად,
ზორიერ ზრავსა არ შორიოს,
Et bonum quo antiquiores, ad melius
დარბაზილენ ამ ამბავს ძველად
რაცხილდნენ თვისის ზეგობის მცველად.
და თქვენ კი, შეიძინო დროის ახალის,
სადაც გონება მეფობის მაღალი,
თუ კვლავ მიაპყრობთ გაუერს ნენას
და თუ შეიტკბობთ მოზუყის ესას,
მეც სათიფლითი მზადა ვარ ვენათ
და თქვენს წინაშე ჩამოვადგენით.
ახე ვთხორობენ ძველთაგან ძველსვე,
რომ სირიაში ქალაქი ესე,
აღაშენო სატახტოდ თვისად
ანტიოქოსმა ხელმწიფემ დიდმა;
ქალაქე არ ჰყოდა მშვენიერნი ტოლი.
მერე შეირთო მეფემან ცოლი;
დავკვირვად მალე, გაუწერა ღმერთი,
მეგვიდრედ დარჩა ასული ერთი.
მის შესამკობად ზეცას ენება
ყველა ეზი და ყველა მშვენიერება.
ენება შეიპყრო მამა ცოლიდელი,
სისხლის შერევით აყოუნა შოლი.
ვაი ანეთ შვილს, და ვაი მამას,
ვინც ავბორცობით ჩიადღენ ამას...
ცოდა გარღვეცათ ჩვეულებად,
აღარც მიაჩნდაო შეცოდებადა.
ამ დროს დარბაზს უკვლავს კიდით
მეფის ასულის მშვენიერა დიდი,
მის საბოფერებად მოვდა მრავალი
მეფეთა გავარს შთამომავალი.
კანონად დათქვა ხელმწიფემ მკაცრმა,
რომ გაუნორჩეულად უკვლავმა კაცმა,
ვისაც ცოლად სურს ასული მისი,
რომ გახდეს ცაშომ პატკვის იორისი,
ხანს გამოცდეს ამონანას მისივე,
ან სახლურად სიცოცხლე მიესცეს,
და ბევრი პირიცი იმსხვერპლა ამან,
თქვენც ხედავთ, აგრ თუ სულად
გამცნეთ ამბავი კარგად, თუ ავად,
არა მოხდება განსაჩეთ თავად.

წვანან.

კერი მონ — ედესელი დიდებული
თალიარდ — ახტიოქელი დიდებული
ფილემონ — ცერიოპის მსახური
ლეონინ — დიონიზის მსახური
სახლუბუცესი
სარსკიპოს პატრონი
ბოულტ — მისს მსახური
ანტიოქოსის ასული
დიონიზა — კლეონის მეუღლე
მარინა — პერიკლესა და თაისას ასული
ლახორიდა — მარინას ძმა
სარსკიპოს დიასპოლისი
დიდებულები. ბნოვანნი, რინდები, მეზღვურები, მეკობრენი,
მეხადრებები და შიკრიანი.

დაინა.
გაუერი — ქოროსი ნაცვლად
მოქმედება სწარმოებს სხვადასხვა ქვეყანაში.

სურათი I

ანტიოქია, დარბაზი სასახლეში.

შემოდინ ანტიოქის, პერიკლე და ამაღა

ანტიოქოს — ჰაბუო მეფე ტიროსისა, ვანზრავას შენსას
რა ბიფათი სდევს, დაჯიოლიეთი ხომ ვაყვით უველა.
პერიკლე — დია, ხელაყვებ, და სულს ჰყავსა მხეციასა მატკენს
თვითი სილიად ვანზრავალში; მისთვის მამრავალი
აიაფურს უფურობი და სიკვლელსა მითიხვე აოად.
ანტიოქოს — შემოყვანდით აუღუს ჩვენასა, პატკობლად
მორიულს,
თვითი იუბიტერს საადერსოდ რომ მოცნურვოს
ჩანახვის ენავე, ვერ ლუციას! გამეფეაადე,
ბუნებას მითვად უთავაზა მას სილასავე
და ვარსკლავეთის ცოთილები მისის შემოკრებენ,
მის არსებაში სრულქმნელდა თვისი ჩაერთო,
(ქუცილა, შევადგენს ანტიოქოსს ასული)
პერიკლე — ჰა, ისიც მოღის გრაციების ნაწი ამალით,
გაზღვრულითი მოკაშნული და თვით მეფევე
ყველა დერსების, რაცე აქმობს მოღვანა კაცისას.
ხატება მისი ფსალმუნთა ქებათა-ქების,
სადაც მარტლდენ ხეტარება აღუქმდითაო
და ქაროშლიათ მხუარება, რინხვას და ქაჯრას
ვერ უპოვია მის ქალშო თავსუდავარი.
მოი, ღმერთებო, შემოკვლდებო ჩემის კაცობის,
რომთვინც ვაღმუ სურვილი და ვენება აღმაგნეთ —
არამევეხიერო, ამ ხნის ნაყოფს მეფო გავეყო,
ან მის ძებნაში დავიღუბო, შეწყულ მეყენით
თქვენს ნაშირს და ერთგულ მსახურს თქვენს ნებისას,
რომ დავეუღლო ამ უსაზღვრო ღმდინებრებო!

ანტიოქოს — ანტივე პერიკლე!
პერიკლე — მეციქოსის ძედ ვაგლობის მას აქვს იმედო.
ანტიოქოს — შენს წინაშეა ტრუფა ბალი ჰესპერიდების,
ოღონდ შეგება ოქროს ვაშლის საფრთხეს ვიქაფის,
რადგან ურხეულნი, ზარდაცემნი უღვანან მცველად.
ხატება მისი, ზეცის დარი, იზივდა შურისა,
მისი სხიფეხე შარავანდის სპიკრებად გიწვევს,
მავრამ მას, თვალე ეტანება თამამად რასაც,
მარტლდენ დიდად ლარსეული მისწველას ხელი;
და თუ დირსებით ამ უფლებას ვერ მოითავებ,
სიკვლელი გეღოს თვალთა ეტაშო სითამამისთვის.
ყური მოვად შენერ განიკუმულს ოღვსელა პრინციებს,
ვინც ხელადები ბედი ცლდა მოსულმა შორით, —
შემოგჩივან უტევი ნაკია, ვარსკლად ვერითი,
თუ ვით მოსირენ მებრძოლები კუბადონისთვის
და ტრიად ცის ქვეშ როგორ დარჩნენ მოუსაფარი.
— არის იმდროსო, წუ ვაგოსელ სიკვდილის მახეს,
დაეხერება მათ მიწიფერ, გაყენულ სახეს.
პერიკლე — მაღლობს გრძობ ანტიოქოს, რომ წარაფლობა
და მოველბათა მომადნენ ჩემის კარტებს,
და შემზარხვია სურათებით მეც განამაშად
იმ ხვედრისთვის, რაც უტელოდ ბოლოა ჩემიც,

¹ ლუენია — მშობიარობის ქალღმერთი.

რადგან, ვით სარკეს, სიკვდილს თვალით უნდა ვხედავდეთ, ამ წუთისოვლის დიღასნ ნღობას რომ ვერ ვხედავდეთ, მაშ, გვაგებ ანდრეოს, და განწირული სწულთ მგვავსად, აქვეყნებული სიბარული, ბევრგზის ნანატრი რომ ვეღარ მიზღავს გაბავჯულს და სწიით შეპყრობილს, შეც ვეს შეყვანა თქვენდა ლხინად დამლოცვინა და უველა კარგი კაცისათვის; სიძლიერე ჩემი მიწას დარჩეს, საიდანაც ის წარმოქმნილა.

(ანტიოქოსის ასული)

- შენ კი, ეს ცეცხლი სიყვარულის, შეუბღღავდის.
 აწ კი მზადა ვარ გინდ სიციხეების, ვინდ სიკვდილისთვის და ველი სიხსნას უძლიერებს.
- ა ნ ტ ი ო ქ ო ს — ის წაიჭიეთ, რახან რჩევა უპაჩვე ზწლთი; და თუ ამოხსნა ვერ შეიძოდ ამ გამოცანის, შეც საზღაურად სისხლს გაიღებ, ისე ვთ სხვანი.
- ა ნ ტ ი ო ქ ო ს — მე გამარჯვება შენი შწაღის უველა შთო შორის,

ბეჭინებრებს შენ გისურვებ უველაზე მეტად.
 ა ნ ტ ი ო ქ ო ს — სასაძარფულდ გამოსული რაინდის მგვავსად, მე არ აუყვები სხვა რამ გრძნობას, ფეჩრას და განცანას, გამბედეობას და სიყვარულს მიგანადო თავსა.

(იოხელის)

თუმცა არა ვარ გველი წყულონი, საწრლოდ მაქვს მშობილდ დიდის სხეული, ჩემთვის მუდგულს ვაგოვდელ მანამ, ქმარის აღერის მომავლ მამამ. მამად მეგულისი, ქმარადაც ვა ძედაც; ვერ ვარ ასულიც, ცოლიც და დედაც; ახსენ, რაც გითხარ იგავის ენიო თუ ძვირად გიღირს სიციხედ შენი. ვითა, ამ ახსნას მგარამ შოი, ბუენების ძაღლი, კაცია საცერტად უპარავ თვალს რომ ამღვეთ ზეცას, რბომ უველა თვალს ერთიანად არ დაუბრმავებთ, თუ მართალია, რის წაიჭიებაც მიკარგავს ფერსა. მე შენ მიყვარდი, ნათელს მგინდ, ვიღონენდი ამით, რომ ვე საწყაო არ ადევნის ქუეკითი და შმაბით, ახლა კი დასტურ უნდა გამცნა ამიბი გულის, თორე ვინც უწყის, რომ ქმარ იქითი ცოლავა ხნელი, თვითონაც სცოლავს, კარის რახს თუ ახლო ხელი.

ნაზო ქნარი ხარ, გრძნობა შენი სინია ქნარის, და თუ შენს სიბებს შეუბეზობდა ხელი დამკერელის, ჩამოიფენდა სწინად ლმერთებს უღერა ამ სიძთა. მგარამ უფროდ მაღწი ხელით გაბიბ მღუელი და ჩოქობითის პაღავა იქვა პანგა გრძნულეთი. აღარად მიღირს შენად იქვა პანგა გრძნულეთი.

ა ნ ტ ი ო ქ ო ს — მეფეც პერიკლე, ხელის ზღუბას კანონი ჩეჩნი ისე მკარავდ სქის, როგორც სხვა რამ კადნიერებას. დრო მიწურავა, ამ ამოსენ. ამ ბედს დანებდი.

ა ნ ტ ი ო ქ ო ს — დილო ხელმწიფეც, ცოლავლის სახელს უფრობის ბეჭერი, ცოლავს კი არა; და სავედურად მოგახდებდობენ ჩემგან მართლის თქმა. ვისაც ხელთა აქვს ხელმწიფეთა ცხოვრების წიგნი, უფროს დახუროს, რათა არცინ იხილოს თვალით, თორე თუ ცოლავა განხაურდა, ქარსა გავს მჭროლავს, მტორე უსცებს თვალებს, ვინც კი გზახვ პატილობება, გვიანდა არის შეჩერება მერე ამ ქარის; — კარგად ხედავენ ამას თვალნი, ავსილენ მტვრითა. მიწის ზედაპირს ბრძა თხუნელა მისთვის აღვიტებს და მაღლა აქავს გორაკები, რომ ამცნოს ღმერთებს თუ ვით თელავენ ფეხებზე მიწას ადამის ძენი; და ის საბარლო მსხვერპლი ლდება ამო გარჯის. ქვეყნად ღმერთობენ ხელმწიფენი და ავ საქმეში მათ სხვა კანონი არა აქვთ არა, სურვილის გარდა. იუპიტერი, ხელმწიფეთი, კიდევ სიკვადებს, ვის გაუხედავს თქმა — სცოლავს იუპიტერი. რადგან ავ საქმეს გაუხედავდა სიავს მანებს, ისე იხსა სქის, რომ მიჭქმალეთი გაუჩინარდეს. და სიყვარული თვისის მშობილს თუ მართებს პირმშოს, თავი ხომ ენის მშობილია, მისი მკვებაი, ნება უბოძეთი მანს ენას, დაჯოგოს თავი.

ა ნ ტ ი ო ქ ო ს — (თავისთვის) ა, შენი თავი ხელში მომაცა...

მიმიხვდი, განა?!
 მგარამ რაა ვამბობ, საქირთა ახვევა თვალის. — კახუც იფევე ტროოსისა, თუც წყის ჩეჩნი მკაციად მითოთავს დაქანს სმდროი ამახუბისათვის, და ჩევის ხელი არის აღსასურლო სიციხეებს შენის, საგარა კატევი დიღელულო შთააშობავლითს გვეკარნაბის, მოკვეთი ოროსკო დღე ფეჩრისთვის კიდევ; და თუ ამ ხაზში დაღელულო ახსნა თვსელი, ხასს გაეხიაროთ ღირსეულის ვაჟის ბეჭეთი. მანამ კი ისე გვიმასობდეთ, დღობნება ჩეჩნას და კეთილმოხელის შეს თეუბებს ვით ეკავებოდა.

ა ნ ტ ი ო ქ ო ს — (უველა გელს უველავე გოლავ)
 ფაიხიხვდელია გარეუბითით თვალს ვეგვეტის მზოლოდ, თორე სავგავარად, შესაზარი ხას ავევა ლუენება. თუ ვცდეთ, თითხარ, არა, ცოლავლი არა ხარ ეგვომ, რომ სული შენი შეგებდალა სიღმრეტეგითა?! მამ, ვით გარადეცე ეფდ და მამად ეროს და იმავ დროს, თუ შეუხობოდა იო იფევე ვიღობას ვეგვენა ის ხტარნობა, რაც მარტოდღე ხვედრია ქმართა. რატომ გარადეცე საზღად-და ყუსი ქალს დიდის სხეული, თუ არ მსებოლა სარტეკლი თვისის მშობლისი. თვენ გველსა მგავაზით, ნაშ უვეჯთობა ნეტქარი შესვით, მგავთ მსაუფო მათავსეც მზობით და გესული. შორს ჩემგან, მივალ ეთიხობენ ანტიოქავს; ვინც საქმეს მხელსა ისე სხავის, რომ არ წიოლდება, მის დასამადად ის არაფერის დადრდება. და ცოლავა ეველი მოყოლებს ცოდვას ახლას, მკუელეობა თან სდევს ავხორცობას, ვით ეკამლი ალსა. ცოლავა საწყალებს და ლაღებას იფენებს დარად და თავის სირცხვლს სინათლისგან ამრიგად ფარავს; რომ არ ვახსენებოლო სხვათა ცოდვის მიჩაქნებს თავი, უნდა გაქციეთი ავტონენს ბიფავთი ავი.

(გელის)

ა ნ ტ ი ო ქ ო ს — (უველა შეშოღის ანტიოქის)
 მას არ ვაეცოტებოდი, საიღუმლო ამოხსნა რახან. დიხას, ქვეყანას რომ არ მისდის სირცხვლი ჩემი, ბუკი არ დამკარს ჩემს საწარდ ცოდვის მხილვად, ამ უნდა მოკვდეს, აწ დღის ნათელს ვერ ეღირსება, მისის დაღვეთი მამს ამაღლებს ჩემი ღირსება. დღიღებულთღან თუა ვინმე ენად. გვეახლოს.

(შეშოღის თაღარად)

თ ა ლ ი ა რ დ — ჩემე მოგვიმბობდა მეფეც; თქვენი უმაღლესობა? ა ნ ტ ი ო ქ ო ს — მოდი თაღარად მეფეც; შენ ჩვენს კაცად მიგაჩინებინარ, შენ ვეგველოდნი ფარულ ფეჩრთა თანამა მსხვერვალად და მოზარდებ; ავალსეუბნებ ეროგუდობისათვის; ნახე, მოდი აქ; — ამ ერო ხელში საწყალებიც მაქვს, ხოლო ამ ხელში ოქრო მიმდებს, ჩენც გვამს პერიკლე, მეფე ღირსისი და სიციხელი მისი — შენცა, მიზღეს ნუ გვიბოხავ, ჩენც ასე ვგუხრს სოქვი, აღასრულებ?

თ ა ლ ი ა რ დ — რააც, მეფეო!

ა ნ ტ ი ო ქ ო ს — რაიც სოქვი, საკმარისია.

(შეშოღის შეჩერევი)

სული მოითქვი და ვეაუწყე რაისთვის იჩქარი.

შ ი კ რ ი ე ი — მეფე პერიკლე გაიპარა, დილო ხელმწიფეც!

(გელის)

ა ნ ტ ი ო ქ ო ს — (თაღარად)
 თუ გუხრს სიციხედ, მიკვეთ თანა და ვით ისარი გარწირული მშობლდისის გატეორცბლი არ სცდება მიზანს, ასევე, შენც ნუ შეუფრდები, და არ დაბრუნდელ თუ არ სათქმელად, რომ ქარიკულ უკვე მკადრია.

თ ა ლ ი ა რ დ — თუ კი საოოხმოდ მიწვევდი სამედ, ვერხად წაბიავ. ახლა, მშვიდობით ხელმწიფეთი!

ა ნ ტ ი ო ქ ო ს — მშვიდობა მუნდა!

(თაღარად გელის)

ჩემს სულს მშვიდობა კი მანამდ არ მოეცემა, ვიდრე პერიკლე შენის ხელით არ დეცემა

(გელის)

ზ. სოტკიაღვა

საოპერო დებიუტი ისეთი საბასუხისმგებლო გამოცდაა, რომლის მიხედვითაც ახალგაზრდა მომღერლის პერსპექტიულობაზე შეიძლება ვიმსჯელოთ.

ზურაბ სოტკიაღვამ ეს გამოცდა ბრწყინვალედ ჩააბარა. მან დააჯერა დამსწრე საზოგადოება თავის საოპერო მოწოდებაში, მოიხილა მსმენელი საუკეთესო ვოკალური მონაცემებით, მუსიკალობით, არტისტული გატაცების უნარით... კავარადოსის პარტიით („ტოსკა“) ჩვენს წინაშე წარსდგა პროფესიონალი-ვოკალისტი, რომლის საშემსრულებლო ოსტატობამ ყოველგვარ მოლოდინს გადააჭარბა.

დებიუტანტის პროფესიული ჩვევები, მისი ოსტატობა ბევრით არის დავალებული შესანიშნავი ქართული მომღერლის დავით ანდლულაძის პედაგოგიური მეთოდისაგან. სახელგანთქმულმა მაესტრომ მდიდარი ვოკალურ-სცენური გამოცდილება, სიმღერის კანტილენის საიდუმლოების ცოდნა, რთული შემოქმედებითი პროცესების გააზრებით წარმოსახული შეხედულებები პედაგოგიურ პრინციპებში ჩამოაყალიბა და ეროვნული საოპერო ძალების აღზრდის საქმეს მოახმარა.

დ. ანდლულაძე ვოკალური მასალის სწორი დიანოზირების საფუძველზე, სასიმღერო აპარატის ინდივიდუალური თავისებურებების გათვალისწინებით ფაქიზად წარმართავს ახალგაზრდა მომღერლის ხმის

წერთნასა და გავარჯიშებას (ამითვე ხელმძღვანელობს რეპერტუარის შერჩევასა.) იგი მკაცრი კონტროლით ადევნებს თვალყურს სუნთქვის მართებულ რეგულირებას, ბგერის წარმოშობისა და გაშლის ტექნიკას. ყო-

ახალგაზრდა

ველთვის მოითხოვს ბგერის გააზრებულად გადმოცემას, დახვეწილ ინტონაციას, გამომსახველ ფრაზირებას, ნიუანსების მრავალფეროვნებას და, რაც მთავარია, ძალდაუტანებლსა და მაღალმხატვრულ სიმღერას.

სხვებზე რომ არაფერი ვთქვათ,

კომპოზიტორი

მხოლოდ ზურაბ ანჯაფარიძისა და ნოდარ ანდლულაძის სახელები იმპრებს დ. ანდლულაძის ვოკალური სკოლის გამარჯვების დასადასტურებლად.

ზურაბ სოტკიაღვამ მასწავლებლის პედაგოგიური პრინციპები სრულყო-

ლაიხები

ფილად შეითვისა, ამიტომაც გაიმარჯვა და ამავე ღირსეულად დაუფასა.

ჯერ კიდევ ვანო სარაჯიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო კონსერვატორიაში სწავლის პერიოდში, ზურაბ სოტკიაღვამ საოპერო ხელოვნებით დიდად გატაცებული, ნიჭიერი და გულმოდგინე ვოკალისტის სახელი მოიხვეჭა. 1965 წელს V კურსის სტუდენტი სერიოზული პროგრამით წარსდგა ამიერკავკასიის მუსიკოს შემსრულებელთა II კონკურსის ვიუროს წინაშე. ზ. ფალიაშვილის, შ. მჭედლიძის, ო. თაქთაქიშვილის, პ. ჩაიკოვსკის, ჯ. პუჩინის, რ. შტრაუსის და სხვა კომპოზიტორთა

ნაწარმოებებში ღრმა წვდომით. პირველხარისხოვანი ხმით ზ. სოტკიაღვამ მუსიკალური საზოგადოების ყურადღება მიიპყრო. კონკურსზე I პრემიის დამსახურებამ ვოკალური ხელოვნების მოყვარულებს კიდევ ერთი ქართველი ტენორის შემოქმედებით ასაჩუქრებ გამოსვლა აუწყა.

ზურაბ სოტკიაღვას ყოველთვის იზიდავდა კავარადოსის ბრწყინვალე ვოკალური პარტია. იგი პუჩინის ოპერის მუსიკალური მასალის საფუძველზე გმირის საინტერესო აქტიორულ გააზრებას ეძებდა.

მდიდარი მუსიკალური ინტუიციის საშუალებით ზ. სოტკიაღვამ მიაგნო კავარადოსის მსოფლშეგრენების ვოკალურ გამოხატულებას. მან ბრძოლაში შეუდრეკელი ვაკაცის, სიყვარულში კი ფაქიზი პოეტის განცდები მღელვარე ტონებში წარმოადგინა.

ვოკალურ ფერთა სიუხვით, არტისტული გატაცებით იმღერა I არია, დრამატული მგზნებარებით გაისმა კავარადოსის პროტესტი (II მოქმედება). მასში ვაკეაკუსურმა ფორტემ გამოამკლავნა ახალგაზრდა მომღერლის ხმის სიძლიერე. ამაღლეებული მუსიკალობით, რბილი ბიანოთი ჩაატარა III მოქმედების ლირიკული ეპიზოდი. საყოველთაოდ ცნობილმა ფინალურმა არიამ კი განცდათა გულწრფელობით, ხავერდოვანი და თავისუფლად მღერადი მაღალი რეგისტრებით მზურვალე ოვაცია დიამსახურა.

დებიუტმა დაამტკიცა ნიჭიერი მომღერლის რეპუტაცია. ქართველი საზოგადოება ბევრს მეთლის ახალგაზრდა შემოქმედლისაკან.

მანანა ახმეტაძი

პროფ. დ. ანდლულაძე და ზ. სოტკიაღვა

ხელმოწერის ქრონიკა

წარადგინო ლენინის პრემია

საკავშირო სახელმწიფო კინემატოგრაფიის ინსტიტუტს რომ ამოაგებდა, რუსო ჩვიტეფ თავისი საღიბლინო წამუშევარი, პირველი დამოუკიდებელი სურათი ცნობილ ქართულ ფეხბურთელს, სპორტის დამსახურებულს ბორის პაიჭავაძე მიუძღვნა. ფილმი დასრულდა უკვე იყო, ასახვდა ამ გამოჩენილი სპორტსმენის ცხოვრების გზას. ფილმისათვის სცენარი დაწერა პროფესორმა ვლადიმერ ზაზიხაძემ. ამ პირველ წამუშევარში უკვე გამოვლინდა ნიჭიერი ახალგაზრდა კინოსმხატვრის კარგი მონაცემები — სწორი აღლო, ძიების უნარი, სინამდვილის თავისებური ვერტიკა. სულ მალე რუსო ჩვიტეფ თინჯო აბულაძესთან ერთად გადაიღო მხატვრული ფილმი „მავადანს ლურჯა“, რომელიც ტროიკის შემოიარა მსოფლიო ეკრანები და მის ავტორის შემოქმედითი სიხარული და პირველი აღიარება მოჰაძან. მომთავს. ჩვიტეფ უკვე დაიწყო დიდი მუშაობის მხატვრულ სურათებს: „ჩვენი ენა“, „მთა წყნეთელი“, „კანძის“, „სვდის ბილიცო“, რომთიშეკ კიდევ უფრო ნათელი მისი დიდი შემოქმედითი შესაძლებლობანი. უკანასკნელმა წამუშევარმა „პარისაის მამამ“ რეისონის საერთო აღიარება და სიყვარული მოჰოქა. ფილმში ასახულია ომის საწინებობანი, მხატვრი იდეალიზა დახატულია იმპორბა. აღიარბი. თოიში რთინარად ააოლვა მსოფლიოს სხვადასხვა ენაზე მოლაპარაკე მშობლიური მოსოფლიო აღმინებნი და ომის წინააღმდეგ მოწოდებანი გაქანა.

რუსო ჩვიტეფისათვის სიყვარულითა და პატივისცემის გამოხატება ათი ხუთმოქმედის მოშეათა სახეში ჩაატარებულ შემოქმედითი საამბო, რომელიც მოწოდებნი და თოიში და მისი ატარბის ტონინარი პრემიაზე წართავინსთან თავებურბი. საამბო შესავალი სიტყვა და აქანა სრავ სახაზო აბრასამა. კინორეჟისორმა სოია თოქოძემ, რუსო ჩვიტეფის შემოქმედითი თავისებობებზე. მისი თოქოძის პოპოლარობაზე ომასპარაო: მწარბაშმა ომინა შენეოლიან, პრბობისათვის ეო. ზმანახაძემ, თოქოში მოთავსა რბოლის შემოქმედებობმა სრავო ზაქარაძემ, მსახიობებმა — თოიდა აბულოში და ზინან ბოიადიმ, ახეთი „თენინსიოე ზნისაის“ რბობაქოში მ. გოლოვასკიოვმა, საქართველოს თიარბობრიო საწვავობის თამჭიოქობარის მოთავსობამ ე. იაქველიანმა, მსახიობებმა გრ. კოსტავამ, ბ. კობახიძემ და სხვ.

საბოლოს ოსსარბის აჩვენებს ფრავმენტები რუსო ჩვიტეფის თოქოშობას.

ქართული საწვავობებმა, კინომოქვარბობანი ნიბობრი ბოლისაჩი, ახლთ ოთხი საქართველოს სსრ სახობრი ბრბობის რუსო ჩვიტეფის შემდგომ შემოქმედებებით წარმავებებს ელიან.

ლ. ლეონიძე

„ხმისუარლი ბალადა“

თბილისის ეკრანებზე გამოვიდა ახალი ქართული მხატვრული ფილმი „ხეტხეტული ბალადა“.

ფილმი ავბიბლაეს ხასიათებით, განწყოხილებიებით, შეგობობობის, სიყვარულის, ერთგულების, სინამდვილის პოეტიით, რეალისტისა და თეატრალის მხატვრული ხიდიით, მსახიობური ხილიონების უშუალოებით. ამაღლოლი და შთამბეჭობაია მომის სურნელით გამსწვლოლო რ. ლალიძის მელოთიორი მუსიკა.

შეშლილელია ს. ჭიარბელის შექეალა. იგი გვიყვარბის თაენი ზენობრბიო სურწმინდით, ბავშვური მიამატობით, ლალი ბუნების მქვეფარბით. ამაღლობული სიყვარულის ნიბი, ატლწრფელობა, შთიელი ქალიშვილის ტემბერამენტი, აღმინური გენდებების სიღრმე შექეალას რომანტიკულ მომზიბელელობას აძლევი.

თავდაპერლი, მავრამ შინავინად ემოციური ახალგაზრდა მხატვარი განსახებერ თენჯინ არჩეაქემ (ნიბაბ). მის მიერი შექმნილი სახე შთამბეჭავლია და ფილმის რომანტიკული სულსცევეების შესტყვისი... თორღვას სხებით სიყვარულით ვავებებულ ვეაკიო წარმოვიგინენა ლ. ფილდამა.

„ხეტხეტული ბალადა“ სცენარის ავტორია გ. მღვიანი, დამდგელორბეისობრი შ. მანავაქე, ოპერატორი გ. კეღლიქე, მხატვარი შ. გიგოლაძე, კომპოზიტორი რ. ლალიქე.

ახალი სკეპტაკლი გრიგოლდოვის თეატრის

სცენაუი

ახლანას გრიგოლდოვის სახელობის თბილისის სახელმწიფო რუსულმა დრამატულმა თეატრმა დადგა ლენინური პრემიის ლურავატის ჩ. აბტაშვილის „ჩემო წითელთავსფრიალო ტანწრწეტიკვ“. პიესა, რომელიც ავავე სახელწოდების მოთხრობის გასცენიურებას წარმოადგენს (გაასცენიურა ა. კოტეღშიაკვამ), ასახავს ყირავიული ახალგაზრდების ყოფას, მათ სიხარულს, გატაცებებს, მოგვიტხრობთ თუ რა მოსუვენ მდარ, სახელების დღერ ნახებებს ცხოვრებაში. სკეპტაკლი დადგა რეისონმა კ. სურგუაძემ, ასახვერულად გააფორმა საქართველოს სსრ ხელოვნების დამსახურებულმა მოღვაწემ მხატვარმა ირ. შტენბერგმა, მუსიკა ეკოთენის კომპოზიტორი კ. პევეწერს.

„შმწიფარა“ მოზარდთა თეატრში

რამდენიმე ხნის წინ თბილისის მოზარდმწერებელთა რუსულმა თეატრმა დაყურებულს უქენა დ. ფონეზინის ცნობილი კომედია „უმწიფარა“.

პიესა ათორახებს მემამულეების ზენეველებებს, ხეხმა ბავშვის აღზრდის ზენობრბე პრობლემებს.

სკეპტაკლი დადგა რეისონმა ნელი ევბამ, მხატვრულად გააფორმა გ. ცერაქემ, მუსიკა ეკოთენის ხელოვ. დამსახ. მოღვაწეს ა. ევლტენის.

სკეპტაკლი მოწინაველებად დასახვერებულად არბისტები: ე. ავგარბოვა, ი. სუხანვი, გ. მალოშვი, ი. ბალა და სხვ.

ლ. ლეონიძე

ახალგაზრდა დირიჟორის
პირველი კონცერტი

ნიჭიერი ახალგაზრდა ვიოლონჩლისტი სპარტაკ კორკტაშვილი ჯერ კიდევ თბილისის ვ. სარაჯიშვილის სახ. სახელმწიფო კონსერვატორიაში სწავლის პერიოდში დირიჟორის კარიერაზე ოცნებობდა.

კონსერვატორიის წარმატებით დამთავრების შემდეგ სწავლა გააგრძეო ლენინგრადის რიმსკი-კორსაკოვის სახელობის სახელმწიფო კონსერვატორიის სადირიჟორო ფაკულტეტზე. მას უწლად ხვდა ბედნიერება ჩარიცხულიყო ცნობილი მუსიკოსისა და დირიჟორის, ლენინგრადის კონსერვატორიის სადირიჟორო კათედრის გამგის პროფესორ ნ. ს. რაბინოვიჩის კლასში. ახლახან III კურსის სტუდენტი ს. კორკტაშვილი ჩვენ კონსერვატორიის დიდ დარბაზში ჩართული მუსიკალური საზოგადოების წინაშე რთული პროგრამით წარსდგა. იგი დირიჟორობდა ბეთოვენის IV სიმფონიას, უვერტურა „კოროლიანსა“ და I საფორტეპიანო კონცერტს.

მსმენელთა ერთსულვანმა მოწონებამ ახალგაზრდა დირიჟორის წარმატება ცხადყო.

სპარტაკ კორკტაშვილი ამზადებს აგრეთვე მოცარტის, ჰაიდნის, ბეთოვენის, ჩაიკოვსკის, შოსტაკოვიჩის და სხვ. პარტიტურებს.

საქონსადმი პროფესიული დამოკიდებულება ხელს შეუწყობს ნიჭიერი ახალგაზრდა დირიჟორის ზრდასა და დაოსტატებას.

ხალხურ ოსტატთა ნაშუაგარების გამოფენა

ამ რამდენიმე ხნის წინ თბილისის სურათების სახელმწიფო გალერეაში გაიხსნა საქართველოს თვითნაწავლ მხატვართა და ხალხურ ოსტატთა ნაშუაგარების გამოფენა. პირველი ასეთი გამოფენა მოეწყო 1960 წელს და მასში 70-მდე ავტორმა მიიღო მონაწილეობა. წლავანდელ გამოფენაზე 140-დე მხატვრის 1000-დე ნაშუაგარი იყო წარმოდგენილი. მათი ავტორები რესპუბლიკის სხვადასხვა კუთხის, აგრეთვე ჩვენი დედაქალაქის მსოფრთხი არიან. ექსპონატები ხელოვნების უფელა ფანის მოიცავენ: ფერწერა, ქანდაკება, გრაფიკა, ქერამიკა, პედურაბი, გრაფიკა, სხვადა, ხის მხატვრული დამუშავება, ქსოვა-ქარაჯი — უფელა ამ სახეობაში შემქნალთა ძალზე საინტერესო ნიმუშები. ხალხური ოსტატები სხვადასხვა პროფესიის ადამიანები არიან, მაგრამ მათი შემოქმედებითი ნიჭიერება ნათლად ჩანს ამ ნაზელავეშო, რომლებიც ხშირად გვაოცებენ ფაქობი გემოვნებით, შესრულებით მაალღი დონით, ჩანაფიქობის ორიგინალობით.

გამოფენის მონაწილეები დიდი მუშაობა გასწავა ხალხური შემოქმედების რესპუბლიკურმა სახლმა, რომელმაც წინაშე მანდინზე ნაშუაგარების გამოფენებისა და შეკრებიისთვის ბეგრი და გააკეთა.

გამოფენაზე განსაკუთრებული ყურადღება მიიქცა წ. ზუციშვილის ფერწერულმა ტილოებმა. ძალზე ორიგინალური ზედვა, თავისებური ტექნიკური ოსტატობა, ჩანაფიქობა სახელე, მაღალი პროფესიონალიზმი — უფელავე ამან სასიამოვნო მოულოდნელობას გრძობდა აღმა და მოთვალენობლებში. ასევე სასიამოვნო იყო ცნობილი კართელი კომპოზიტორის ნ. შიბინაშვილის, ტქმწიკურ მეცნიერებათა დოქტორის შ. ბებიაშვილის, კომპოზერ ნ. ტატიშვილის და სხვათა ნაშუაგარების გაყვობა.

შალვა ღამაშვილის ხსოვნის საღამო

ამ დღეს მარჯანიშვილის თეატრში მოიყარა თავი ყველამ ვისაც გულწრფელად უყვარდა შესანიშნავი შემოქმედი, ჩვენი კიბოსა და თეატრის ცნობილი მსახიობი, საქართველოს სსრ სახალხო არტისტი შალვა ღამაშვიტი.

საბაბო პრეზიდენტის ოსტენდ მსახიობის თვახის წყერები და უახლოესი ნათესავები, მისი მეგობრები, აზნაწანები, კოლეგები, მშობილური თეატრის წარმომადგენლები. ეს არ იყო ჩვეულებრივი საღამო, სადაც, როგორც წესი, ერთი გაზყოფილება ეძღვნება სიტყვებსა და მოგონებებს, მეორე კი კონცერტს. ახალგაზრდა რეჟისორმა მღვდა კუჭუჭუბამ იგი გაიზარა როგორც ერთიანი მთლიანი, სხვისის საღამო, რომლის შემადგენელი ნაწილები — სიტყვები, ჩანაწერები, მოგონებები თუ წყვეტები კინოფილმიდან — ორიგინალურად უკავშირდებიდნენ ერთმანეთს.

საღამო შესავალი სიტყვით გახსნა თეატრის დირექტორმა, ხელოვნების დამსახურებულმა მოღვაწემ გ. ლორთქიფანიძემ. საინტერესო მოგონებებით გამოვიდნენ სსრკ სახალხო არტისტები — ვ. ანჯაფარიძე, ს. თაყაიშვილი, ვ. გომიშვილი, რესპუბლიკის სახალხო არტისტები — მ. ჯაფარიძე, დ. ანთაძე, ავ. კვანტალიანი, რესპუბლიკის დამსახურებული არტისტები — თ. თეთრძაძე და გრ. კოსტავა. მაყურებელს საშუალება მიეცა ერთსულ კიდევ მოესმინა შალვა ღამაშვილის ხმის ჩანაწერი და ენახა ნაწყვეტები კინოფილმიდან, რომლებშიც იგი მთავარ როლებზე ასრულებს („დარიკო“, „იჭრებიან“, „ქეთო და კოტე“).

ვრანის ღამაგარის კონცერტები

ამ რამდენიმე ხნის წინათ თბილისის მეტრონიკის სახელობის კლუბში კონცერტები გამართა პოპულარულმა ფრანგმა მომღერალმა ფრანსის ლეგარკმა.

ლემბკი ულერის პარზი და პარიზელებს. მისი სიმღერის გვირგვინი არიან მძლოლი და მტკიარავი, ხარბტი და მეუფევე, დურგალი და მზარეული. მათ ჩვეულებრივ საქმიანობაში ლეგარკის გამჭრიახი თვლი ცხოვრების სილაპაჟესა და სიხარულს ხედავს. იგი მეტრის უშუალოდ, თბილოდ, მულოდენი მეგობრობა და მისი მოსმენისას დაბაზხე მსმელებს სისიამოვნო განცდებით ვეულებს.

ფრანგი მომღერლის კონცერტმა დიდი მოწონება დაიმსახურა თბილისელ მსმენელებში.

კიდევ ერთი გაყარჯება

(ს. ცინცაძის ჩელოს კონცერტი ორკესტრთან ერთად)

დირიჟორი ზ. ზურობე, ვიოლონჩელი დ. შფერანი და კომპოზიტორი ს. ცინცაძე

ცნობილი ქართველი კომპოზიტორის სულხან ცინცაძის ყოველი ნაწარმოები თანამედროვე ქართული საზოგადოებას მუსიკის ახალი მიღწევაა. საყოველთაოდ არის აღიარებული ს. ცინცაძის კვარტეტები, II სიმფონია, ბალეტი „დემონი“. ახლახან მუსიკალური საზოგადოებმა კომპოზიტორის კიდევ ერთი შემოქმედებითი გამარჯვების მოწმე გახდა: ჩელოს კონცერტი ორკესტრთან ერთად ვეტორის ინტენსიური ზრდისა და მუდმივი ძიების ახალი გამოხატულებაა. ნაწარმოები გამოირჩევა მუსიკალური ენისა და ფორმის სიახლით, მხატვრული სახის სიღრმით. მასში მაღალი ოსტატობით არის შერწყმული კლასიკური და თანამედროვე მუსიკის მოთხოვნისუბები.

ს. ცინცაძე — ჩინებული ვიოლონჩელისტი — კარგად იცნობს ჩელოს ტემბრალუხასა და ტექნიკურ შესაძლებლობებს, იგი მკაფიოდ იყენებს ინსტრუმენტის გამომსახველობით საშუალებას აჩვენებს. ნაწარმოების შთაბეჭდილება გაააღრმავა ცნობილი საზოგადოება ვიოლონჩელისტის დანიელ შფერანის ინტერპრეტაციამ. კონცერტი, რომელმაც მსმენელთა დიდი ინტერესი გამოიწვია, დირიჟორობდა ზაჭარია ზურაბი.

ზაქარია ფალიაშვილის უცხოეი ნაილი

საქართველოს სახელმწიფო ლიტერატურული მუზეუმის ხელნაწერთა ფონდში დატყდა პოეტისა და საზოგადო მოღვაწის კოტე მყავილის არქივი, რომელიც მრავალ საინტერესო დოკუმენტს შეიცავს.

ამ არქივში მიაკვლიეთ ზაჭარია ფალიაშვილის დღემდე უცნობი ორ წერილს კ. მყავილისადმი, რომელიც მწერალთა კავშირის თავმჯდომარე იყო შექმნის პირველი დღიდან. მწერალთა კავშირთან კი მაშინ არსებობდა ხელდავანთა კავშირის გამოცემა. პირველი წერილი შეეს კვენს, თუ როგორ ზრუნავდა კომპოზიტორი აბესალომ და ეთერისა და დეკანოზის გაცნის დაღწერასა და კომპოზიტორის მოღვაწეობის 30 წლის იუბილის საითვის. ამერაღ დავაყენებთ ზაჭარია ფალიაშვილის პირველ წერილს.

დომო ბოჯავა

ღრმად აბრვივეთლო ბაბონო კო ბო

ჩემდა სამუხაროდ, დღევანდელ პარლამენტის სახელოვნო კომისიის სხდომას ვერ დავესწრებო, რადგანაც ცოტათი უქვიფოდ ვარ და ამის გარდა და მუცხს ძლიერ ავად, შესაძლებელია სახალი აღმოჩნდეს. და ავადც რომ არ ვყოფილიყავი მე, ისეც საქამისია, რომ მაგ სხდომას ვერ დავსწრებო, მეტადა ვსწუხვარ, მაგრამ რა ვქნა, ხელა უმორჩილესი ჩემი ხოცვან თქვენთან და კომისიის წევრებთან იმამი მდგომარეობის, გოხოთი ვედას. რომ ჩემი „აბესალომი და ეთერი“, როგორც პირველი იდელი ორიგინალური ნაწარმოები, დადგმული იყოთ ყოველის მხრივ ღირსეულად, რომ არა სიქანა, რომ რუსული და იტალიური ოპერები უკეთ იდგმებოთ საქართველოს სახელმწიფო თეატრში, ვინემც ქართულითა და ეს რომ ასე არ მოხდეს, ამისათვის საჭიროა დეკორაციები და კოსტუმები (ჩამდგენად ეს შესაძლო იქნებოთ ამ სიძვირის და მასლის უმოგონელობის დროს) დროზე დაწამადდეს და ამის გარდა თეატრის ანტერპრისამაც თავის მხრივ მხარი დაგვიყავოს და აუცილებელი საჭირო დრო რეპეტიციებისათვის განსაკუთრებით გულთან და ორკესტრთან სამეგაღწინდო არ დამოშუროს.

რაც შეეხება იმ 25 ათას მანეთს, რომელიც ალ. ამბეტელის სიტყვით ბ. შინაგან მინისტრს უკვე გადაუღვია ქართული ოპერების დასადგმელად, თუ კომისიამ ეს უხერხულად არ სცნო, მე ვკონც

საჭიროა დაუყოვნებლო ეცნობოს თეატრის კომისიას, რომ მან მოსოხოვის სამინისტროს ეს თანხა, რომ დროზედ შეუდგინენ დეკორაციების და ტანსაცმელების მოწმადების თადარიგს და ჩემი აბესალომი არს გზით და უგვიანეს 8-10 თებერვლისა დაიდგას, მხოლოდ კიდე ვიმორჩებ. რომ იმ პირობებში, რომელიც ზე ზემოდა მქონდა აღნიშნული, თ. ი. საცნენი მასლის დროზედ მომზადება და დრო რეპეტიციებისათვის. მე დანამდვილებით შევიტყვე და იმდროც მქონდა, რომ ბ. წურუნავა სულით და გულით ცდილობს, როგორც სხვა ქართული ოპერების, ისე განსაკუთრებით ჩემი ოპერის, როგორც რთულ დასადგმელს, მთი დადგმას და ამას ხომ დიდი მნიშვნელობა აქვს ამ საქმისათვის. რომ თეატრის კომისიას და იგივე რეისისიო მოწმადინებულთა ამ ახალს საქმეს ხელი შეუწყოს.

თუ საჭიროდ დაინახოს, გოხოთი ეს წერილი კომისიის წევრთა წაუკითხოთ ან არა და მისი შინაარსი ვააცნოთ.

თქვენს ერთგული

ზ. ფალიაშვილი

13 I 1919 წ.

P. S. ამასთან ერთად უნდა მოგახსენოთ, რომ მიმელი არტისტები მონაწილენი ჩემს ოპერაში სრულიად მზად მუცხს, მხოლოდ ესელა საჭიროა ორკესტრთან და გულთან მეცდიწინობა, რომელიც ნახევარზედ თითქმის მეტი უკვე იცინა.

საქართველოს საბავშვო საზოგადოებრივი საბავშვო

შენიშვნები

პარტიისათვის ხალხის სასიამოვნოდ	4	ილია შალვაშვილი — დღიურ კომუნის შემადგენელი ახალგაზრდა მხატვრების სახელოსნო	43 45
ფილიპე მახარაძე — ლენინი სოლონოვი — ვახტანგ გოგოლაშვილი — დავით ბერიძე — ახალგაზრდა მხატვრების სახელოსნო	6 9 10	გიორგი ხორვათაშვილი — ბასილი თიბარაშვილი წარსულიდან ვალერიან მაჭარაძე — დავით ბერიძე — ვაჟა ლომიშვილი — ოსტროვსკის პიესები რევოლუციურიდან ქართულ სხინაზე რევაზ მიშველაძე — საბრძოლო ზრახვის ინტერვიუდან ბავშვი ზეზუნას საბავშვო სალაშქრო	46 49 55 60 65
გუგული და ნელია — სრული პარადიზი ადამიანის სულიერ აღზრდას	12	სიმონ ნატაშვილი — წიგნი თბილისის ზრდილობისთვის დირიჟორის კულტურა	56 68
მიხეილ გორგოძი — „მეფისმამის“ პირველი მთარგმნელი თამარ გომართელი — სახალხო მთარგმნის სახელოსნო	17 25	ოთარ ცხაძე — ბასილი შარვაშიანი სულიამ შექვიანი პირველი (ინტელექტუალური თარგმანი თამარ ერისთავისა) მანანა ხმელთაძე — ახალგაზრდა მომღერლის დებიუტი ხელოსნების კონკრეტული წ. ფალიაშვილის უძველესი წიგნი	74 77 78 80
სახალხო მთარგმნის სახელოსნო	29		
აკაკი შანიძე — შპანასენილი ჯგერონიანი თამარ თორნიკიძე — ფილიპე და სიმონ ბერიძე	30 33		
ვახტანგ დავითაია — დირი კორაძე — ნიკოლოზ კვციანი — საქართველოს მხატვრული საზოგადოების ოცი წლის- თავი	40		

მე-2-ე გვ. ი. თოძი „ბელადის მოწოდება“; მე-3-ე გვ. საქართველოს კომუნისტური პარტიის XXIII ყრილობაზე; მე-9-ე გვ. დიმიტრი შალვაშვილის დადგენილი ჩანახატები; მე-18-ე გვ. კ. ბალაშვილი ქუთაისის ინტელიგენციასა და ახალგაზრდა მწერლებთან; მე-19-ე გვ. ვ. ბოლხოვიტინოვი; მე-20-ე გვ. მარტოი უორდროპი, არტურ ლისტი; 21-ე გვ. იონა შეუნარია, მარი ბროსი; 24-ე გვ. თოძი „სილნის კეთილი“; 27-ე გვ. სენა სანტაკიანი „მეორე მხარე“; 31-ე გვ. სოფელი ხევეთში. ნახ. ა. ტაბაქაძის, 33-ე გვ. ლ. კორბუზი; 34-39-ე გვ. ლ. კორბუზის პრაქტიკული ანუ ბული შენობები; მუხუმი ტოკიოში. ინტერვიუ, საგამოყენო პარტიის ბრიუსელში, ცათმგენი ალფრედი (მაკეტი), პარიზის რეკონსტრუქციის გეგმა (მაკეტი), ცენტროსოიუსის შენობის მაკეტი, საცხოვრებელი სახლი მარსელში, სამლოცველო ორნამენტში, ნანდიგარა. უნაღესი სასამართლოს შენობა, ფერწერული კომპოზიცია, 43-ე გვ. ხალხური ისტორია რ. მეფისაშვილი და მის მიერ მოქარული სურათი; 44-45-ე გვ. ა. ვანტურია „მედიკალიზაცია“, ე. ბურ-ჩანაძე „ზღვის პეიზაჟი“, ა. კელიძე „ზღაპრის ილუსტრაცია“, რ. რამიშვილი „შემოდგომა“; 60-64-ე გვ. კარიკატურები ძველი ქართული საბრძოლო ეფრასიმისა; 65-ე გვ. პ. ხუციანი. საბავშვო სალაშქრო პრეზიდენტი; 68-ე გვ. დირიჟორი რ. ხუციანი; 6. ან-დელაძე ტურბიდის როლი; 77-ე გვ. ზ. სტალინი კავკასიის რევილუციური პრეზ. დ. ანდელაძე და ზ. სტალინი; 78-80-ე გვ. გვ. ხელოვნების ქრონიკა.

საქართველოს სსრ კულტურის სამინისტროს საზოგადოებრივი-კულტურული, ლიტერატურულ-მხატვრული და საბავშვო-მთავრობული სპეციალური განყოფილება

უცხოეთის მხატვრული მემკვიდრეობის

მხატვარი პ. ბალაშვილი. კონტროლიორ-კორექტორი ლ. მანანაშვილი

ხელმოწერილია დასაბუთად 16/III-66 წ. მარტის 1-ე დღის ქ. № 5. ტელ. 5-10-24 უფ. 02960. ფ. 36. № 381.
ქალაქის ფურცელი 5. საავტორო თაბახის რაოდენობა 12,55. საავტორო-საგამომცემლო თაბახის რაოდენობა — 12,95. ტ. 4200.
ფასი 1 მან.

გამომცემლობა „საბავშვო საქართველო“

ბეჭდვითი სისტემის კომპანია. თბილისი. მარტის 1-ე დღის ქ. № 5.

САБЧОТА ХЕЛОВНЕБА

СОВЕТСКОЕ ИСКУССТВО

СОДЕРЖАНИЕ

С ПАРТИЕЙ НА БЛАГО НАРОДА	4	Илья Майсурадзе —	
Филипп Махаралдзе —		ПОД ВДОХНОВЕНИЕМ ВЕЛИКОГО ПОЭТА	43
ЛЕНИН В СМОЛЬНОМ	6	В МАСТЕРСКОЙ МОЛОДЫХ ХУДОЖНИКОВ	45
Вахтанг Гоголашвили —		Георгий Хоргуашвили —	
ДАГЕСТАНСКИЕ ЗАРИСОВКИ	9	ИЗ ТЕАТРАЛЬНОГО ПРОШЛОГО КАСПИ	46
В МАСТЕРСКОЙ МОЛОДЫХ ХУДОЖНИКОВ	10	Валериан Маградзе —	
Гугули Данаелия —		ПО СЛЕДАМ ПОТЕРЯННЫХ МЕЛОДИИ	49
ВСЕ СИЛЫ — НА ДУХОВНОЕ ВОСПИТАНИЕ ЧЕ-		Важа Лочошвили —	
ЛОВЕКА	12	ПЬЕСЫ ОСТРОВСКОГО НА ДОРЕВОЛЮЦИОННОЙ	
Михаил Гордизе —		ГРУЗИНСКОЙ СЦЕНЕ	55
ПЕРВЫЕ ПЕРЕВОДЧИКИ „ВИТЯЗЯ В ТИГРОВОЙ		Реваз Мишвеладзе —	
ШКУРЕ“	17	ИЗ ИСТОРИИ САТИРИЧЕСКОЙ ГРАФИКИ	60
Тамара Гомартели —		ЮБИЛЕЙНЫЙ ВЕЧЕР ПАВЛЕ ХУЧУА	65
СЛАВНЫЙ ПУТЬ НАРОДНОГО ТЕАТРА	25	Семен Натанашвили —	
Акакий Шанидзе —		КНИГА ОБ АРХИТЕКТУРЕ ТБИЛИСИ	66
ПОСЛЕДНИЕ КРЕСТОНОСЦЫ	29	У ДИРИЖЕРСКОГО ПУЛЬТА	68
Тамара Окрошидзе —		Отар Эгадзе —	
В ПШАВИ И ХЕВСУРЕТИ	30	АКАКИЙ ЦЕРЕТЕЛИ В ЖИВОПИСИ	69
Вахтанг Давитая —		В. Шекспир —	
ВЕЛИКИЙ ЛЕ КОРБЮЗЬЕ	33	ПЕРИКЛЕ (перевод с английского Т. Эристави)	74
Николай Кевлишвили —		Манана Ахметели —	
ДВАДЦАТИЛЕТИЕ ГРУЗИНСКОГО ТЕАТРАЛЬНОГО	40	ДЕБЮТ МОЛОДОГО ПЕВЦА	77
ОБЩЕСТВА		ХРОНИКА ИСКУССТВА	78
		НЕИЗВЕСТНОЕ ПИСЬМО З. ПАЛИАШВИЛИ	80

На 2 стр. И. Тондзе „Призыв Вождя“; на 3 стр. на XXIII съезде КП Грузии; на 9 стр. дагестанские зарисовки худ. Г. Доленджавили; на 18 стр. К. Бальмонт среди интеллигенции и молодых писателей Кутаиси; на 19 стр. В. Болховитинов; на 20 стр. Марджори Уордроп, Артур Лайст; на 21 стр. И. Меунаргия, Мари Броссе; на 24 стр. Г. Тондзе „Уголок Сирианахи“; на 27 стр. сцена из спектакля „Двенадцатый“; на 31 стр. село в Хевсурети. Рис. А. Раппапорта; на 33 стр. Ле Корбюзье; на 34-39 стр. здания, выстроенные по проектам Ле Корбюзье: музей в Токио. Интерьер, Выставочный павильон в Брюсселе, Небоскреб в Алжире (макет), жилой дом в Марселе, молельня в Роншампи, Чалдигара. Здание Верховного суда, живописная композиция; на 43 стр. народный мастер и вышитая ею картина; на 44-45 стр. А. Чантурия „Старый Тбилиси“; Э. Бурджанадзе „Морской пейзаж“, И. Челидзе „Иллюстрация сказки“, Р. Рамизшвили „Осень“; на 60-64 стр. карикатуры из старых грузинских сатирических журналов; на 65 стр. П. Хучуа. Президиум юбилейного вечера; на 68 стр. Р. Хурцилава, Н. Андгуадзе в роли Туриду; на 77 стр. З. Соткилава в роли Каварадосси, проф. Д. Андгуадзе и З. Соткилава; на 78-80 стр. хроника искусства.

ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКИЙ, ЛИТЕРАТУРНО-ХУДОЖЕСТВЕННЫЙ И НАУЧНО-ТЕОРЕТИЧЕСКИЙ
ЕЖЕМЕСЯЧНЫЙ ЖУРНАЛ МИНИСТЕРСТВА КУЛЬТУРЫ ГРУЗИНСКОЙ ССР

Гл. Редактор — Отар Эгадзе

Редакционная коллегия: Шалва Амиранашвили,
Гела Бандзеладзе, Карло Гогодзе, Дмитрий Джанашидзе,
Алексей Мачавариани, Григорий Попхалдзе, Натела Урушадзе,
Вано Цулукидзе.

Тбилиси, ул. Марджанишвили № 5, тел. 5-10-24.

Издательство «Сабчота Сакартвелო»

Тбилиси
1966

SABCHOTA KHELOVNEBA

SOVIET ART

CONTENTS

WITH OUR PARTY FOR THE HAPPINESS OF PEOPLE	4	Ilia Maisuradze	43
Philip Makharadze		BY THE INSPIRATION OF GREAT POET	43
LENIN IN SMOLN	6	IN THE STUDIO OF YONG PAINTERS	45
Vakhtang Gogolashvili		Giorgi Khorguashvili	46
DAGESTAN SKETCHES	9	FROM THE THEATRAL PAST OF KASPI	46
IN THE STUDIO OF YOUNG PAINTERS	10	Valerian Magradze	49
Guguli Danelia		AFTER THE LOST MELODIES	49
TOTAL ATTENTION TO THE SPIRITUAL EDUCA- TION OF PEOPLE	12	Vazha Lochosvili	55
Mikhell Gorgidze		OSTROVSKI'S PLAYS ON THE PRE-REVOLUTI- ONARY GEORGIAN STAGE	55
THE FIRST TRANSLATORS OF „THE KNIGHT IN THE TIGER'S SKIN“	17	Revaz Mishveladze	60
Tamar Gomarteli		FROM THE HISTORY OF SATIRIC DRAWING	60
GLORIOUS WAY OF PEOPLE'S THEATRE	25	PAVLE KHUCHUA'S JUBILEE	65
Akakli Shanidze		S. Natashvili	66
THE LAST GRUSADERS	29	BOOK ON THE ARCHITECTURE OF TBILISI	66
Tamar Okroshidze		AT THE CONDUCTOR'S STAND	68
IN PSHAV AND KHEVSURETHI	30	Otar Egadze	69
Vakhtang Davitaia		AKAKI IN PAINTING	69
THE GREAT CORBUSIER	33	W. Shakespeare	74
Nikoloz Kevlishvili		PERICIES (trans. from english by T. Eristavi)	74
20 YEARS ANNIVERSARY OF THE GEORGIAN THEATRAL SOCIETY	40	Manana Akhmeteli	80
		DEBUT OF YOUNG SINGER	77
		CHRONICLE OF ART	80
		UNKNOWN LETTER OF ZAKARIA PALIASHVILI	78

On p. 2 „The Lenin Enrolment“ by I. Toidze; on p. 3 the 23 congress of Communist Party of Georgia; on p. 9 „Dagestan Sketches“ by G. Dolenjashvili; on p. 18 K. Balmont among the young writers and intelligentsia of Kutaisi; on p. 19—21 the first translators of „The Knight in the Tiger's Skin“—V. Bolkhovitinov; M. Wordrop, A. Laist; I. Meunargia and M. Brosse; on p. 24 „Signagi“ by G. Toidze; on p. 27 scene from the performance „Twelfth“; on p. 31 „a village in khevsureti“ by A. Kapaport; on p. 33 Le Corbusier; on p. 34—39 buildings made by Corbusier's projects: museum in Tokio, interior; pavilion in Brussels; sky—scrapers in Algiers (model); plan from the reconstruction of Paris (model); Tsentrour building in Moscow (model); dwelling house in Marseilles, Chapel in Ronshamp, Chandigara; building of the Supreme Court; painting composition; on p. 43 people's master R. Mepisashvili and the picture embroidered by her; on p. p. 44—45 In the studio of young painters: „Old Tbilisi“ by A. Chanturia; „See View“ by E. Burjanadze; „Tale Illustration“ by Chelidze; „Autumn“ by R. Ramishvili; on p. p. 60—60 cartoons from old georgian papers; on p. 65 P. Khuchua and presidium of his jubilee; on p. 68 conductor R. Khurtsilava; N. Andguladze as Turidu; on p. 77 Z. Sotkilava as Kavarados; prof. D. Andguladze and Z. Sotkilava; on p. p. 78—80 chronicle of art.

SOCIAL-POLITICAL, LITERARY-ARTISTIC AND SCIENTIFIC-THEORETICAL MONTHLY ORGAN OF THE MINISTRY OF CULTURE OF GEORGIAN SSR.

Editor - in - Chief: Otar Egadze.

Editorial staff: Shalva Amiranashvili, Gela Bandzeladze, Karlo Gogodze, Aleksi Machavariani, Natela Urushadze, Grigol Popkhadze, Dimitri Janelidze, Vano Tsulukidze.

Marjanishvili Street 5, Tbilisi, Georgian SSR.

T. 5-10-24

საბჭოთა ჩელონება

SOWJETKUNST

I N H A L T

<p>ZUSAMMEN MIT DER PARTEI ZUM WOHL DES VOLKES 4</p> <p>Philip Macharadse LENIN IN SMOLNY 6</p> <p>Wachtang Gogolashwili ZEICHNUNGEN AUS DAGESTANI 9</p> <p>IN DER WERKSTATT DER JUNGEN MALER 10</p> <p>Guguli Danelia VOLLE AUFMERKSAMKEIT DER GEISTIGEN ERZIEHUNG DES MENSCHEN 12</p> <p>Micheil Gorgidse DIE ERSTEN ÜBERSETZER *DES RECKEN IM TIGERFELL* 17</p> <p>Thamar Gomartelli RÜHMVOLLER WEG DES VELKSTHEATERS 25</p> <p>Akaki Schanidse DIE LETZTEN KREUZRITTER 29</p> <p>Thamar Okroschidse IN DEN PROVINZEN PSCHAWI UND CHEWSURETHI 30</p> <p>Wachtang Dawithaia DER GROSSE KORBUSIE 33</p> <p>Nikolaus Kewilischwili ZUM 20. JAHRESTAG SEIT DEM BESTEHEN DER GEORGISCHEN THEATERGESELLSCHAFT 40</p> <p>Ilia Maisuradse DURCH DIE EINGEBUNGSKRAFT DES GROSSEN DICHTERS 43</p> <p>IN DER WERKSTATT VON JUNGEN MALERN 45</p>	<p>Georg Chorguashwili AUS DER VERGANGENHEIT DES THEATERS IN KASPI 46</p> <p>Walerian Magradse AUF DEN SPUREN DER VERSCHOLLENEN MELODIEN 49</p> <p>Washa Lotschoschwili DIE BÜHNENSTÜCKE OSTROWSKIS AUF DEN THEATERBRETTERN IM VORREVOLUTIONÄREN GEORGIEN 55</p> <p>Rewas Michweladse AUS DER VERGANGENHEIT DER SATIRISCHEN GRAPHIK 60</p> <p>JUBILÄUMSABEND VON PAUL CHUTSCHUA 65</p> <p>S. Nataschwili DAS BUCH VON TBILISSER BAUKUNST 66</p> <p>AM DIRIGENTENPULT 68</p> <p>Othar Egadse AKAKI ZERETHELI IN DER MALEREI 69</p> <p>William Shakespeare PERIKL (Georgische Übersetzung von Thamar Eristhawi) 74</p> <p>Manana Achmeteli DEBÜT DES JUNGEN MUSIKERS 77</p> <p>CHRONIK DER KUNST 78</p> <p>EIN UNBEKANNTER BRIEF VON PHALJASCHWILI 80</p>
---	--

Auf der zweiten Seite: I. Thoidse *Aufbruch des Führers*. S. 3 Auf dem 23. Parteitag der Kommunistischen Partei der Georgischen SSR. S. 9 Zeichnungen von Dolendhaschwili in der Provinz Dagestani. S. 18 K. Balmonti unter den jungen Schriftstellern und der Intelligenz in Kutaissi. S. 19 W. Bolchowitinow. S. 20 Mardshori Uordrop und Artur Leist. S. 21 Jona Meunargia und Mari Brosse. S. 24 G. Thoidse *Ein Winkel in Signagi*. S. 27 Szene aus dem Spektakel *Der Zwölft*. S. 31 Ein Dorf in Chewsurethi, Zeichnung von A. Rapoport. S. 33 Le Korbusie. S. 34—39 Die errichteten Gebäude nach dem Bauplan von Korbusie: Museum in Tokio, Inneneinrichtung, Ausstellungspavillon in der Stadt Brüssel, ein Wolkenkratzer in Algerien (Modell), Plan der Pariser Rekonstruktion (Modell), Modell zum Gebäude des Zentrososises, ein Wohnhaus in Marseille, Kapelle in Ronchampe, das Gerichtshaus, Gemaldeaufbau. S. 43 Die Volksmeisterin R. Mephisaschwili und ihre Stickerarbeit in Gebilden. S. 44—45 A. Tschanturia: *das alte Tbilissi*, E. Burdshanadse: *Landschaft am Meeresufer*, I. Tschelidse: Zerbilder aus den alten georgischen humoristischen Zeitschriften. S. 65 P. Chutschua, am Präsidium des Feierabends. S. 68. Dirigent R. Churzilawa, N. Andguladse in der Rolle Turides. S. 77 Kavaradosi—S. Sotkilawa, Prof. D. Andguladse und S. Soikilava; S. 78—80 Chronik der Kunst.

POLITISCH—GESELLSCHAFTLICHE, BELLETRISTISCHE UND THEORETISCH—WISSENSCHAFTLICHE MONATSSCHRIFT DES KULTURMINISTERIUMS DER GEORGISCHEN SSR.

Chefredakteur — Othar Egadse.
Redaktionskollegium: Sch. Amiranaschwili, G. Bandseladse, K. Gogodse, A. Matschawariani, N. Uruschnadse
 G. Pophadse, D. Dshanelidse, W. Zulukidse.

ИНДЕКС
76178